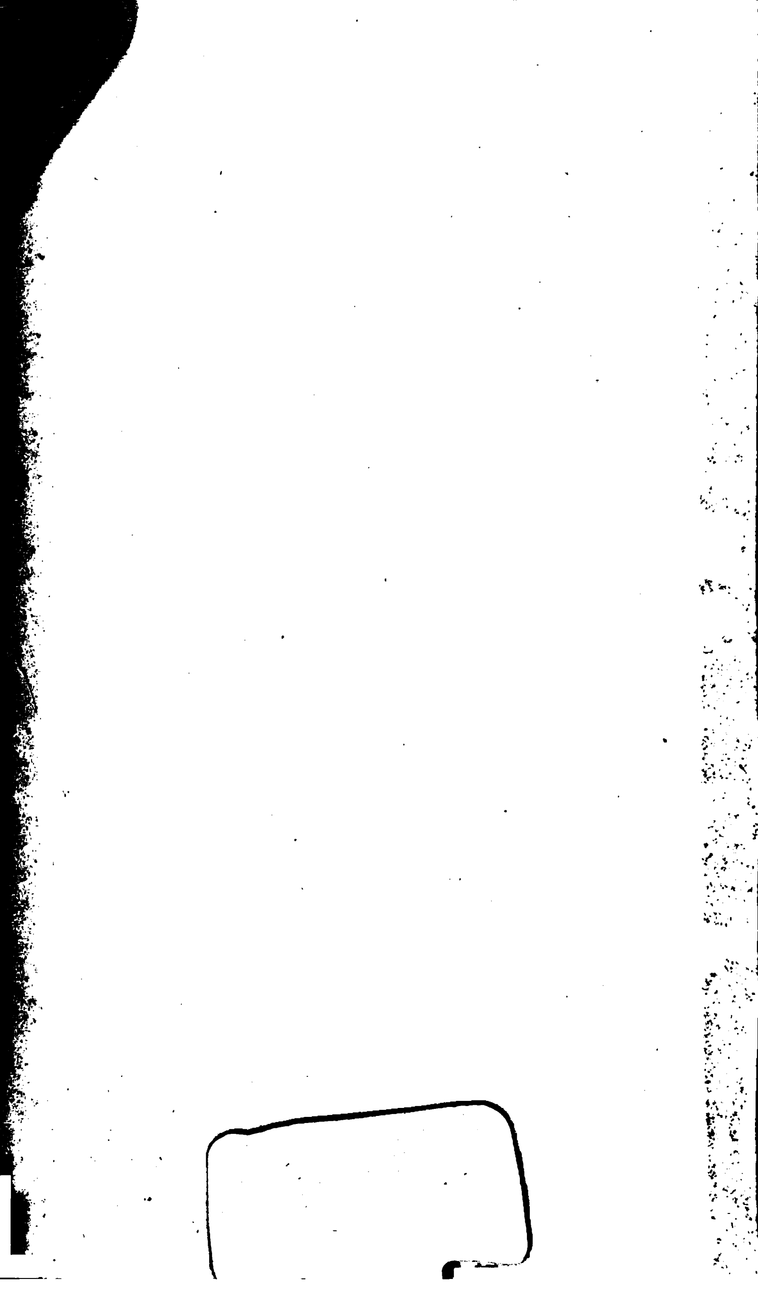

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Tiende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1825.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Indhold.

Fortsatte Betragtninger over den menneskelige Frihed og Sædelærens Grundbegreb; i Anledning af Hr. Professor Howitz's nye Skrift.

(Fortsættelse fra 9de Binds 2det Hefte).

Vi gaae nu over til den Deel af Prof. Howitz's Skrift, hvori han søger at forsvare hvad han i sin Afhandling om Affindighed havde sagt om Lyksalighedsdriften, som Moralens Grundvold, og om Unaturligheden af en Sædelære, der fordrer Andet af Mennesket, end Det, der, ifølge hans naturlige Drivter, er ham behageligt. Ogsaa her mener han, at hans Modstandere groveligen have misforstaaet ham, i det de skulle have behandlet ham, som om det var den lave Egennytte, han havde sat i Spidsen for Sædeligheden, medens han dog udtrykkeligen har omtalt de i Menneskets Natur nedlagte sympathetiske Drivter og egentligen erkjendt disse, i Forbindelse med Æredriven, som Kilden til Det, vi kalde moralsk Godt. Ligeledes bemær-

ker han, at han ingenlunde har betragtet Sætningen "befordre din Lyksalighed" som øverste Moralprincip, hvortil han indrømmer, at den er meget uskikket, men at han alene har nævnt Lyksalighedsdriften som den almindelige Naturlov for den menneskelige Begjerevne, hvorefter den kun attraaer, hvad der synes den behageligt og velgjørende, og afskyer hvad der synes den ubehageligt og skadeligt. Med hvor liden Ret man deraf udleder den Slutning, at han og skulde ansee hiin Sætning som den høieste Grundregel for de menneskelige Handlinger, kan, mener han, alene skjønnes deraf, at endog Helvetius, hvis Eudaimonisme ellers ikke er den fineste, ikke antager hiin Sætning, men den, salus populi suprema lex esto, som Grundregel for Moralen, og definerer Dyden ved Stræben efter Almeenlyksalighed. Endnu taler han om, at man skal have forklaret ham saaledes, som om det altid var gjennem en Plan og Calcul, Handlingernes Overeensstemmelse med Lyksalighedsdriften skulde afveies, uden at Følelsens umiddelbare Virkning blev taget i Betragtning. Men, da jeg ikke indseer, hvad det er, som har givet ham Anledning til at klage over denne Misforstaaelse, skal jeg ikke derpaa videre indlade mig.

Det er en af Eudaimonismens Forsvarere ideligen gjentaget Klage, at man misforstaaer dem, og tillægger dem den Mening, der er langtfra dem, at Mennesket kun skal søge sin Lyksalighed i de grovere egoistiske Drivters umiddelbare eller middelbare Tilfredsstillelse.

Men denne Klage er grundfalsk. De vilde have ondt ved at vise et Exempel paa, at nogen Forfatter i en nogenlunde philosophisk Form har indladt sig paa at gjendrive deres Lære, uden at tage Hensyn til de finere Følelser, til de intellectuelle og sympathetiske Glæder, eller at omhandle Æredriften, Samvittigheden og Troen paa et Liv efter dette, samt undersøge den Retning, Lyksalighedsprincipet, ved Hjelp af alt Dette, kan modtage. Jeg skal blot henvise til mit i Aaret 1798 udkomne Skrift over Dydelærens og Retslærens Princip, hvor man i 1ste Bind Side 154-188 vil finde en omstændelig Critik over Lyksalighedsprincipet, i hvilken Critik, som jeg for Resten vist ikke vil tillægge noget Værd, man finder alle hine Momenter tagne i tilbørlig Betragtning. Man nægter ingenlunde Eudaimonisterne Ret til at tage Hensyn til de finere og sympathetiske Driver, man paastaaer kun, at de ikke, efter deres System, kunne give dem nogen Forrang fremfor de øvrige i den menneskelige Natur nedlagte Driver, og derhos godtgjør man, at de, naar de bygge paa de Virkninger af een eller anden Handling, som forudsætte dens moralske Værd som givet, gjøre den skyldig i en haandgribelig circulus in demonstrando. Hvad derom for længe siden er beviist, har ikke nogen Eudaimonist hidtil indladt sig paa; men de Enkelte, som endnu erklære dem for dette System, lægge vist nok de Forudsætninger til Grund, hvorom det til den største Klarhed er godtgjort, at de

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Tiende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1825.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Tiende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1825.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rec. March 7, 1905

Indhold.

Fortsatte Betragtninger over den menneskelige Frihed og Sædelærens Grundbegreb; i Anledning af Hr. Professor Howitz's nye Skrift.

(Fortsættelse fra 9de Binds 2det Hefte).

Vi gaae nu over til den Deel af Prof. Howitz's Skrift, hvori han søger at forsvare hvad han i sin Afhandling om Affindighed havde sagt om Lyksalighedsdriften, som Moralens Grundvold, og om Unaturligheden af en Sædelære, der fordrer Andet af Mennesket, end Det, der, ifølge hans naturlige Drifter, er ham behageligt. Ogsaa her mener han, at hans Modstandere groveligen have misforstaaet ham, i det de skulle have behandlet ham, som om det var den lave Egennytte, han havde sat i Spidsen for Sædeligheden, medens han dog udtrykkeligen har omtalt de i Menneskets Natur nedlagte sympathetiske Drifter og egentligen erkjendt disse, i Forbindelse med Æredriften, som Kilden til Det, vi kalde moralsk Godt. Ligeledes bemær-

for han, at han ingenlunde har betragtet Sætningen "befordre din Lyksalighed" som øverste Moralprincip, hvortil han indrømmer, at den er meget uskikket, men at han alene har nævnt Lyksalighedsdriften som den almindelige [illegible] for den mangfoldige Begjeringer, [illegible]

Men denne Klage er grundfalsk. De vilde have ondt ved at vise et Exempel paa, at nogen Forfatter i en nogenlunde philosophisk Form har indladt sig paa at gjendrive deres Lære, uden at tage Hensyn til de finere Følelser, til de intellectuelle og sympathetiske Glæder, eller at omhandle Æredriften, Samvittigheden og Troen paa et Liv efter dette, samt undersøge den Retning, Lyksalighedsprincipet, ved Hjelp af alt Dette, kan modtage. Jeg skal blot henvise til mit i Aaret 1798 udkomne Skrift over Dydelærens og Retslærens Princip, hvor man i 1ste Bind Side 154-188 vil finde en omstændelig Critik over Lyksalighedsprincipet, i hvilken Critik, som jeg for Resten vist ikke vil tillægge noget Værd, man finder alle hine Momenter tagne i tilbørlig Betragtning. Man nægter ingenlunde Eudaimonisterne Ret til at tage Hensyn til de finere og sympathetiske Drivter, man paastaaer kun, at de ikke, efter deres System, kunne give dem nogen Forrang fremfor de øvrige i den menneskelige Natur nedlagte Drivter, og derhos godtgjør man, at de, naar de bygge paa de Virkninger af een eller anden Handling, som forudsætte dens moralske Værd som givet, gjøre den skyldig i en haandgribelig circulus in demonstrando. Hvad derom for længe siden er beviist, har ikke nogen Eudaimonist hidtil indladt sig paa; men de Enkelte, som endnu erklære dem for dette System, lægge vist nok de Forudsætninger til Grund, hvorom det til den største Klarhed er godtgjort, at de

dertil ere aldeles uberettigede. Saaledes gjør og i Særdeleshed Hr. Prof. Howitz, der, foruden at ignorere hvad der forhen desangaaende er sagt, heller ikke tager mindste Hensyn til de vistnok uigjendrivelige Indvendinger, som, i Anledning af hans første Afhandling, mod ham ere blevne fremsatte. I disse Indvendinger har der nu aldrig været Tale om at udelukke de Drivter, som man regner til de ædlere, fra Lyksalighedssystemet; man har kun paastaaet, at der, efter samme, ingen væsentlig Forskjel er mellem de forskjellige Goder, i hvilke Enhver sætter sin Lyksalighed, men at disses Værd blot kan beroe paa det Forhold, hvori de, efter rigtig Overveielse, staae til Enhvers individuelle Smag. Naar jeg i jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 137 endvidere har sagt, at man i dette System er tilbøielig til at forkaste enhver Stræben, der gaaer ud over det personligt Nyttige og Behagelige, som Daarskab, saa har jeg dertil havt en særdeles Anledning i hvad Hr. Professor Howitz (Side 114) havde sagt om det Tomme i den Ære, som Krigerne søge, og hvori dog de, der meest have fortjent den, ikke længer kunne deeltage, og om det Daarlige i den Beundring, Alexander har tiltrukket sig. Imidlertid viser mine her brugte Udtryk, og derhos endvidere min Note Side 137-138 tydelig, at jeg ikke anseer det for nogen Nødvendighed, at Eudaimonisten underordner slige Gemytsopløftelser den mere personlige Existents og Nyden; men at jeg tvertimod betragter denne Underordning, ligesaa vel

som den modsatte, for en Inconseqvents hos de Moralister, der bygge paa Lyksalighedsdriften, hvilke burde overlade Rangforordningen til enhvers personlige Smag. Naar Hr. Forf. nu fragaaer at have villet udgive Lyksalighedsprincipet for et egentligt Moralprincip, men paastaaer, at det ere de velvillige Drivter, der skulle afgjøre hvad der er moralsk Godt og Ondt, samt at man skulde have seet sig om hos Hume, for at finde hvad der var hans sande Mening, saa er det aabenbart, at han ogsaa i dette Stykke, ligesom i Frihedsmaterien, er ved senere Læsning og Eftertanke kommen til ganske andre Forestillingsmaader, end dem, der laae til Grund for den Afhandling, hvis Indhold han vil forsvare; ligesom det og er let at bevise, at han ingenlunde endnu er enig med sig selv, men vakler mellem ganske modsatte Systemer. Dersom Lyksalighedsdrivten er, som der paastaaes i Afhandlingen om Affindigheden Side 54-55, Basis for al Attraae, Hængslen, hvorom al selvbevidst Virksomhed dreier sig, alle levende Væseners Autonomie og den eneste af alle indplantede Regler, som aldrig kan synes despotisk, siden den alene fordrer, at jeg skal gjøre hvad der er mig kjært og behageligt, altsaa blot hvad jeg vil, saa er det indlysende, at enhver anden Drivt kun, som en Modification af hiin Grunddrivt, kan have nogen Gyldighed til at ordne mit Liv. Den sympathetiske Drivt kan altsaa blot, forsaavidt den, efter Enhvers individuelle Tænke- og Følemaade, staaer i Forbindelse

dertil ere aldeles uberettigede. Saaledes gjør og i Særdeleshed Hr. Prof. Howitz, der, foruden at ignorere hvad der forhen desangaaende er sagt, heller ikke tager mindste Hensyn til de vistnok uigjendrivelige Indvendinger, som, i Anledning af hans første Afhandling, mod ham ere blevne fremsatte. I disse Indvendinger har der nu aldrig været Tale om at udelukke de Drivter, som man regner til de ædlere, fra Lyksalighedssystemet; man har kun paastaaet, at der, efter samme, ingen væsentlig Forskjel er mellem de forskjellige Goder, i hvilke Enhver sætter sin Lyksalighed, men at disses Værd blot kan beroe paa det Forhold, hvori de, efter rigtig Overveielse, staae til Enhvers individuelle Smag. Naar jeg i jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 137 endvidere har sagt, at man i dette System er tilbøielig til at forkaste enhver Stræben, der gaaer ud over det personligt Nyttige og Behagelige, som Daarskab, saa har jeg dertil havt en særdeles Anledning i hvad Hr. Professor Howitz (Side 114) havde sagt om det Tomme i den Ære, som Krigerne søge, og hvori dog de, der meest have fortjent den, ikke længer kunne deeltage, og om det Daarlige i den Beundring, Alexander har tiltrukket sig. Imidlertid viser mine her brugte Udtryk, og derhos endvidere min Note Side 137-138 tydelig, at jeg ikke anseer det for nogen Nødvendighed, at Eudaimonisten underordner slige Gemytsopløftelser den mere personlige Existents og Nyden; men at jeg tvertimod betragter denne Underordning, ligesaa vel

som den modsatte, for en Inconseqvents hos de Moralister, der bygge paa Lyksalighedsdriften, hvilke burde overlade Rangforordningen til enhvers personlige Smag. Naar Hr. Forf. nu fragaaer at have villet udgive Lyksalighedsprincipet for et egentligt Moralprincip, men paastaaer, at det ere de velvillige Drivter, der skulle afgjøre hvad der er moralsk Godt og Ondt, samt at man skulde have seet sig om hos Hume, for at finde hvad der var hans sande Mening, saa er det aabenbart, at han ogsaa i dette Stykke, ligesom i Frihedsmaterien, er ved senere Læsning og Eftertanke kommen til ganske andre Forestillingsmaader, end dem, der laae til Grund for den Afhandling, hvis Indhold han vil forsvare; ligesom det og er let at bevise, at han ingenlunde endnu er enig med sig selv, men vakler mellem ganske modsatte Systemer. Dersom Lyksalighedsdrivten er, som der paastaaes i Afhandlingen om Affindigheden Side 54-55, Basis for al Attraae, Hængslen, hvorom al selvbevidst Virksomhed dreier sig, alle levende Væseners Autonomie og den eneste af alle indplantede Regler, som aldrig kan synes despotisk, siden den alene fordrer, at jeg skal gjøre hvad der er mig kjært og behageligt, altsaa blot hvad jeg vil, saa er det indlysende, at enhver anden Drivt kun, som en Modification af hiin Grunddrivt, kan have nogen Gyldighed til at ordne mit Liv. Den sympathetiske Drivt kan altsaa blot, forsaavidt den, efter Enhvers individuelle Tænke- og Følemaade, staaer i Forbindelse

med hans personlige Velværen, fortjene at komme i Betragtning *), og der er ingen almeengyldig Grund til at misbillige Den, hvis sympathetiske Driver ere svagere, end de egoistiske, eller Den, som veed saaledes at svække hine, at han frier sig for Deeltagelsens Bekymringer og for de Indskrænkninger, Medfølelsen gjør i den egentlige Selvomsorg. Det Exempel, han i Forerindringen til hiin Afhandling Side VI anfører til Oplysning, taget af Moderkjærligheden, er, saaledes som det er fremsat; ganske overeensstemmende med denne Forestillingsmaade, og, skjøndt Hr. Forf. nu (Determinismen S. 172) beskylder sin Recensent i Litteraturtidenden for at have forfalsket dette Exempel, saa har han dog og indskrænket sig til den tomme Paastand, uden at have været istand til at anføre endog en Skingrund derfor. Vel taler han ikke sjeldent i bemeldte Afhandling om det Almeennyttige, som eenstydigt med det, man kalder moralsk Godt eller Fornuftigt; ligesom han endog beraaber sig paa Samvittigheden, paa Udødelighedshaabet og Andres Agtelse, som Drivefjedre til at handle anderledes, end man, efter den blotte Egoismes Tilskyndelse, maatte handle (See, f. Ex. S. 56). Men det er og tydeligt viist (jur. Tidsskrift Side 138-140), at han her har

*) Hvor løst alt det er, Forfatteren i sin Afhandling om Affindighed har sagt om de sympathetiske Driver, har Hr. Prof. Sibbern grundigen viist i juridisk Tidsskrift 9 B. 1 H. Side 54 ff.

forudsat, at der gives eiendommelige, af Lyksalighedsdriften uafhængige Love for de menneskelige Handlinger, og at han altsaa derved gaaer ud fra et saadant "traditionelt Vær", som han uden al Føie paasiger sine Modstandere. Det er derfor intet Under, at det ikke er faldet nogen af hans Modstandere ind, at gaae til Hume, for at finde hans moralske Grundsætninger nærmere forklarede. Man maa meget mere undre sig over, hvorledes Hr. Forfatteren kan have læst Humes Undersøgelse om Moralens Grundsætninger og dog troe sig at stemme overeens med ham. Hume tillægger den velvillige Drivt i Mennesket al den Umiddelbarhed og Selvstændighed, som nogen anden Grunddrivt i den menneskelige Natur. Han viser omhyggeligen, at den ikke kan hidledes af Selvkjærlighedsdriften, men træder i bestemt Modsætning med samme. Han giver derhos denne Drivt en ubetinget Forrang for den egoistiske og benævner den tillige som den moralske Sands, som en Følelse, hvorved det umiddelbart aabenbarer sig for os, hvad vi have at gjøre og lade. Blandt Andet har han brugt det samme Exempel, som Hr. Professor Howitz i Fortalen til Afhandlingen om Affindighed Side VI, men ganske i modsat Hensigt, idet Hume anseer det for en Urimelighed, at udlede Moderkjærligheden af Selvkjerlighed *).

*) See Essays and treatises on several subjects. Vol. III. Basil 1793. Side 356-376. Hr. Prof.

Rec. March 7, 1905

Indhold.

Fortsatte Betragtninger over den menneskelige Frihed og Sædelærens Grundbegreb; i Anledning af Hr. Professor Howitz's nye Skrift.

(Fortsættelse fra 9de Binds 2det Hefte).

Vi gaae nu over til den Deel af Prof. Howitz's Skrift, hvori han søger at forsvare hvad han i sin Afhandling om Afsindighed havde sagt om Lyksalighedsdriften, som Moralens Grundvold, og om Unaturligheden af en Sædelære, der fordrer Andet af Mennesket, end Det, der, ifølge hans naturlige Drivter, er ham behageligt. Ogsaa her mener han, at hans Modstandere groveligen have misforstaaet ham, i det de skulle have behandlet ham, som om det var den lave Egennytte, han havde sat i Spidsen for Sædeligheden, medens han dog udtrykkeligen har omtalt de i Menneskets Natur nedlagte sympathetiske Drivter og egentligen erkjendt disse, i Forbindelse med Æredriften, som Kilden til Det, vi kalde moralsk Godt. Ligeledes bemær-

ker han, at han ingenlunde har betragtet Sætningen "befordre din Lyksalighed" som øverste Moralprincip, hvortil han indrømmer, at den er meget uskikket, men at han alene har nævnt Lyksalighedsdriften som den almindelige Naturlov for den menneskelige Begjerevne, hvorefter den kun attraaer, hvad der synes den behageligt og velgjørende, og afskyer hvad der synes den ubehageligt og skadeligt. Med hvor liden Ret man deraf udleder den Slutning, at han og skulde ansee hiin Sætning som den høieste Grundregel for de menneskelige Handlinger, kan, mener han, alene skjønnes deraf, at endog Helvetius, hvis Eudaimonisme ellers ikke er den fineste, ikke antager hiin Sætning, men den, salus populi suprema lex esto, som Grundregel for Moralen, og definerer Dyden ved Stræben efter Almeenlyksalighed. Endnu taler han om, at man skal have forklaret ham saaledes, som om det altid var gjennem en Plan og Calcul, Handlingernes Overeensstemmelse med Lyksalighedsdriften skulde afveies, uden at Følelsens umiddelbare Virkning blev taget i Betragtning. Men, da jeg ikke indseer, hvad det er, som har givet ham Anledning til at klage over denne Misforstaaelse, skal jeg ikke derpaa videre indlade mig.

Det er en af Eudaimonismens Forsvarere ideligen gjentaget Klage, at man misforstaaer dem, og tillægger dem den Mening, der er langtfra dem, at Mennesket kun skal søge sin Lyksalighed i de grovere egoistiske Drivters umiddelbare eller middelbare Tilfredsstillelse.

Men denne Klage er grundfalsk. De vilde have ondt ved at vise et Exempel paa, at nogen Forfatter i en nogenlunde philosophisk Form har indladt sig paa at gjendrive deres Lære, uden at tage Hensyn til de finere Følelser, til de intellectuelle og sympathetiske Glæder, eller at omhandle Æredriften, Samvittigheden og Troen paa et Liv efter dette, samt undersøge den Retning, Lyksalighedsprincipet, ved Hjelp af alt Dette, kan modtage. Jeg skal blot henvise til mit i Aaret 1798 udkomne Skrift over Dydelærens og Retslærens Princip, hvor man i 1ste Bind Side 154-188 vil finde en omstændelig Critik over Lyksalighedsprincipet, i hvilken Critik, som jeg for Resten vist ikke vil tillægge noget Værd, man finder alle hine Momenter tagne i tilbørlig Betragtning. Man nægter ingenlunde Eudaimonisterne Ret til at tage Hensyn til de finere og sympathetiske Drivter, man paastaaer kun, at de ikke, efter deres System, kunne give dem nogen Forrang fremfor de øvrige i den menneskelige Natur nedlagte Drivter, og derhos godtgjør man, at de, naar de bygge paa de Virkninger af een eller anden Handling, som forudsætte dens moralske Værd som givet, gjøre den skyldig i en haandgribelig circulus in demonstrando. Hvad derom for længe siden er beviist, har ikke nogen Eudaimonist hidtil indladt sig paa; men de Enkelte, som endnu erklære dem for dette System, lægge vist nok de Forudsætninger til Grund, hvorom det til den største Klarhed er godtgjort, at de

dertil ere aldeles uberettigede. Saaledes gjør og i Særdeleshed Hr. Prof. Howitz, der, foruden at ignorere hvad der forhen desangaaende er sagt, heller ikke tager mindste Hensyn til de vistnok uigjendrivelige Indvendinger, som, i Anledning af hans første Afhandling, mod ham ere blevne fremsatte. I disse Indvendinger har der nu aldrig været Tale om at udelukke de Drivter, som man regner til de ædlere, fra Lyksalighedssystemet; man har kun paastaaet, at der, efter samme, ingen væsentlig Forskjel er mellem de forskjellige Goder, i hvilke Enhver sætter sin Lyksalighed, men at disses Værd blot kan beroe paa det Forhold, hvori de, efter rigtig Overveielse, staae til Enhvers individuelle Smag. Naar jeg i jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 137 endvidere har sagt, at man i dette System er tilbøielig til at forkaste enhver Stræben, der gaaer ud over det personligt Nyttige og Behagelige, som Daarskab, saa har jeg dertil havt en særdeles Anledning i hvad Hr. Professor Howitz (Side 114) havde sagt om det Tomme i den Ære, som Krigerne søge, og hvori dog de, der meest have fortjent den, ikke længer kunne deeltage, og om det Daarlige i den Beundring, Alexander har tiltrukket sig. Imidlertid viser mine her brugte Udtryk, og derhos endvidere min Note Side 137-138 tydelig, at jeg ikke anfører det for nogen Nødvendighed, at Eudaimonisten underordner slige Gemytsopløftelser den mere personlige Existents og Nyden; men at jeg tvertimod betragter denne Underordning, ligesaa vel

som den modsatte, for en Inconseqvents hos de Moralister, der bygge paa Lyksalighedsdriften, hvilke burde overlade Rangforordningen til enhvers personlige Smag. Naar Hr. Forf. nu fragaaer at have villet udgive Lyksalighedsprincipet for et egentligt Moralprincip, men paastaaer, at det ere de velvillige Driver, der skulle afgjøre hvad det er moralsk Godt og Ondt, samt at man skulde have seet sig om hos Hume, for at finde hvad der var hans sande Mening, saa er det aabenbart, at han ogsaa i dette Stykke, ligesom i Frihedsmaterien, er ved senere Læsning og Eftertanke kommen til ganske andre Forestillingsmaader, end dem, der laae til Grund for den Afhandling, hvis Indhold han vil forsvare; ligesom det og er let at bevise, at han ingenlunde endnu er enig med sig selv, men vakler mellem ganske modsatte Systemer. Dersom Lyksalighedsdriven er, som der paastaaes i Afhandlingen om Affindigheden Side 54-55, Basis for al Attraae, Hængslen, hvorom al selvbevidst Virksomhed dreier sig, alle levende Væseners Autonomie og den eneste af alle indplantede Regler, som aldrig kan synes despotisk, siden den alene fordrer, at jeg skal gjøre hvad der er mig kjært og behageligt, altsaa blot hvad jeg vil, saa er det indlysende, at enhver anden Driv kun, som en Modification af hiin Grunddriv, kan have nogen Gyldighed til at ordne mit Liv. Den sympathetiske Driv kan altsaa blot, forsaavidt den, efter Enhvers individuelle Tænke- og Følemaade, staaer i Forbindelse

dertil ere aldeles uberettigede. Saaledes gjør og i Særdeleshed Hr. Prof. Howitz, der, foruden at ignorere hvad der forhen desangaaende er sagt, heller ikke tager mindste Hensyn til de vistnok uigjendrivelige Indvendinger, som, i Anledning af hans første Afhandling, mod ham ere blevne fremsatte. I disse Indvendinger har der nu aldrig været Tale om at udelukke de Drivter, som man regner til de ædlere, fra Lyksalighedssystemet; man har kun paastaaet, at der, efter samme, ingen væsentlig Forskjel er mellem de forskjellige Goder, i hvilke Enhver sætter sin Lyksalighed, men at disses Værd blot kan beroe paa det Forhold, hvori de, efter rigtig Overveielse, staae til Enhvers individuelle Smag. Naar jeg i jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 137 endvidere har sagt, at man i dette System er tilbøielig til at forkaste enhver Stræben, der gaaer ud over det personligt Nyttige og Behagelige, som Daarskab, saa har jeg dertil havt en særdeles Anledning i hvad Hr. Professor Howitz (Side 114) havde sagt om det Tomme i den Ære, som Krigerne søge, og hvori dog de, der meest have fortjent den, ikke længer kunne deeltage, og om det Daarlige i den Beundring, Alexander har tiltrukket sig. Imidlertid viser mine her brugte Udtryk, og derhos endvidere min Note Side 137-138 tydelig, at jeg ikke anseer det for nogen Nødvendighed, at Eudaimonisten underordner slige Sømptsopløftelser den mere personlige Existents og Nyden; men at jeg tvertimod betragter denne Underordning, ligesaa vel

som den modsatte, for en Inconseqvents hos de Moralister, der bygge paa Lyksalighedsdriften, hvilke burde overlade Rangforordningen til enhvers personlige Smag. Naar Hr. Forf. nu fragaaer at have villet udgive Lyksalighedsprincipet for et egentligt Moralprincip, men paastaaer, at det ere de velvillige Driver, der skulle afgjøre hvad der er moralsk Godt og Ondt, samt at man skulde have seet sig om hos Hume, for at finde hvad der var hans sande Mening, saa er det aabenbart, at han ogsaa i dette Stykke, ligesom i Frihedsmaterien, er ved senere Læsning og Eftertanke kommen til ganske andre Forestillingsmaader, end dem, der laae til Grund for den Afhandling, hvis Indhold han vil forsvare; ligesom det og er let at bevise, at han ingenlunde endnu er enig med sig selv, men vakler mellem ganske modsatte Systemer. Dersom Lyksalighedsdriven er, som der paastaaes i Afhandlingen om Affindigheden Side 54-55, Basis for al Attraae, Hængslen, hvorom al selvbevidst Virksomhed dreier sig, alle levende Væseners Autonomie og den eneste af alle indplantede Regler, som aldrig kan synes despotisk, siden den alene fordrer, at jeg skal gjøre hvad der er mig kjært og behageligt, altsaa blot hvad jeg vil, saa er det indlysende, at enhver anden Drivt kun, som en Modification af hiin Grunddrivt, kan have nogen Gyldighed til at ordne mit Liv. Den sympathetiske Drivt kan altsaa blot, forsaavidt den, efter Enhvers individuelle Tænke- og Følemaade, staaer i Forbindelse

med hans personlige Velværen, fortjene at komme i Betragtning *), og der er ingen almeengyldig Grund til at misbillige Den, hvis sympathetiske Driver ere svagere, end de egoistiske, eller Den, som veed saaledes at svække hine, at han frier sig for Deeltagelsens Bekymringer og for de Indskrænkninger, Medfølelsen gjør i den egentlige Selvomsorg. Det Exempel, han i Forerindringen til hiin Afhandling Side VI anfører til Oplysning, taget af Moderkjærligheden, er, saaledes som det er fremsat; ganske overeensstemmende med denne Forestillingsmaade, og, skjøndt Hr. Forf. nu (Determinismen S. 172) beskylder sin Recensent i Litteraturtidenden for at have forfalsket dette Exempel, saa har han dog og indskrænket sig til den tomme Paastand, uden at have været istand til at anføre endog en Skingrund derfor. Vel taler han ikke sjeldent i bemeldte Afhandling om det Almeennyttige, som eenstydigt med det, man kalder moralsk Godt eller Fornuftigt; ligesom han endog beraaber sig paa Samvittigheden, paa Udødelighedshaabet og Andres Agtelse, som Drivefjedre til at handle anderledes, end man, efter den blotte Egoismes Tilskyndelse, maatte handle (See, f. Ex. S. 56). Men det er og tydeligt viist (jur. Tidsskrift Side 138-140), at han her har

*) Hvor løst alt det er, Forfatteren i sin Afhandling om Affindighed har sagt om de sympathetiske Driver, har Hr. Prof. Sibbern grundigen viist i juridisk Tidsskrift 9 B. 1 H. Side 54 ff.

forudsat, at der gives eiendommelige, af Lyksaligheds-driften uafhængige Love for de menneskelige Handlinger, og at han altsaa derved gaaer ud fra et saadant "traditionelt Vær", som han uden al Føie paasiger sine Modstandere. Det er derfor intet Under, at det ikke er faldet nogen af hans Modstandere ind, at gaae til Hume, for at finde hans moralske Grundsætninger nærmere forklarede. Man maa meget mere undre sig over, hvorledes Hr. Forfatteren kan have læst Humes Undersøgelse om Moralens Grundsætninger og dog troe sig at stemme overeens med ham. Hume tillægger den velvillige Drivt i Mennesket al den Umiddelbarhed og Selvstændighed, som nogen anden Grund-drivt i den menneskelige Natur. Han viser omhyggeligen, at den ikke kan hidledes af Selvkjærligheds-dripten, men træder i bestemt Modsætning med samme. Han giver derhos denne Drivt en ubetinget Forrang for den egoistiske og benævner den tillige som den moralske Sands, som en Følelse, hvorved det umiddelbart aabenbarer sig for os, hvad vi have at gjøre og lade. Blandt Andet har han brugt det samme Exempel, som Hr. Professor Howitz i Fortalen til Afhandlingen om Affindighed Side VI, men ganske i modsat Hensigt, idet Hume anseer det for en Urimelighed, at udlede Moderkjærligheden af Selvkjerlighed *).

*) See Essays and treatises on several subjects. Vol. III. Basil 1793. Side 356-376. Hr. Prof.

Vistnok har Hr. Professoren ogsaa henviist til Medfølelsen, som eet af Elementerne i den menneskelige Natur. Men, naar man tager Hensyn til de Steder, hvor han bestemt udtaler det, der skal være Hovedsagen ved hans Lære, saa faaer denne Følelse ingenlunde nogen naturlig Forrang fremfor de øvrige menneskelige Drivter, men bliver blot, forsaavidt den optages i den ene altomfattende Drivt (den, som bringer Mennesket til at søge sit eget Vel) en Bestemmelsesgrund for den menneskelige Villie. Kun ved selskabelig Overeenskomst, grundet paa den almindelige Egennytte, faae de Handlinger, som udspringe af hiin Drivt, skjøndt i sig underordnet den almindelige og eneste Grunddrivt, Navn af moralsk gode (See Afhandlingen om Affindighed Side 49 og 56). Vistnok er det kjendeligt, at

Howitz foreholder sin Recensent i Litteraturtidenden, at han ikke kan have "læst saa Meget som Humes ni Sectioner om Moralens Principer." Jeg har her tilladt mig at gaae lidt udenfor disse ni Sectioner og citere det første og andet Appendix til samme, hvori netop Hume afhandler Materierne om den moralske Følelse og om Selvkjærligheden, hvilke Undersøgelser han havde udsat til Slutningen. For Resten er Humes Mening tydeligen og bestemt nok fremsat i selve de ni Sectioner, og just fordi Recensenten uden al Tvivl har kjendt Humes Skrift og vistnok forstaaet det bedre end Hr. Professoren, kunde han ikke falde paa at søge Forklaring over de af denne foredragne Sætninger hos Hume.

denne Følelse i Forfatterens Gemyt virkeligen har en anden Magt, end den, der hentes fra dens Forbindelse med den egoistiske Følelse; og dette have og alle hans Modstandere erkjendt; men just derfor have de og fundet ham inconseqvent, naar han desuagtet erklærer Lyksalighedsdriften for den høieste Grundlov for alle selvbevidste Væseners Virksomhed. Vel fremhæver Forfatteren nu i sin senere Afhandling de sympathetiske Tilbøieligheder. Han skjelner endog Side 124 udtrykkeligen mellem Godt i udstrakt Betydning og i moralsk Forstand, forstaaende ved det første alt Det, der gjør et behageligt Indtryk paa os, men ved det Sidste kun det, der gjør et behageligt Indtryk paa vor moralske Sands, som han forklarer ved Velvillighedsdriven. Dette er nu ganske efter Hume. Paa enkelte Steder har han endog bestemt tilstaaet, at Lyksalighedsdriven ikke er den Lov, der viser hvad der er godt og ondt; f. Ex. Side 123, hvor det hedder, "at Tragten efter Lyksalighed i og for sig hverken er ond eller god, men, efter sin forskjellige Retning, baade kan blive det Ene og det Andet". Netop det er det, hvad vi Andre paastaae, men hvoraf ganske umiddelbart følger, at Moralens Grundvold ei maa søges i Lyksalighedsdriven, men i et andet af samme uafhængigt Princip, hvorved den Orden og Maade foreskrives os, hvorpaa vi have at søge Lyksaligheden. Men imidlertid er han dog ingenlunde endnu hermed i det Rene, og jeg kan, paa ingen Maade, erkjende ham for en

ret Tilhænger af Hume. Endyu læser man, (S. 114) "at alle medfødte Driver kunne i deres Virkning paa Villien (sic) indbefattes under Navnet Lyksaligheds-drivt, eller Attraae efter at erhverve behagelige og und-gaae ubehagelige Følelser; thi denne Attraae, skjøndt forskjelligt modificeret ved enhver Drivt, er dog fælles for dem alle" m. a. d. I den Fremstilling, han Side 145-152 vil give af det Moralsystem, han hyl-der, træder heller langt fra ikke den velvillige Følelse frem i den Umiddelbarhed, Uafhængighed og eiendom-melige Forrang, Hume tillægger samme; men Selv-kjærligheden faaer, deels gjennem den Handlende selv, deels gjennem andre, hvis Bifald han skal efterjage, nok saa stor Indflydelse paa de saakaldte dydige Hand-linger, som den rene Sympathie. Et ikke mindre Beviis paa det Vildrede, hvori Forf. i denne Hen-seende befinder sig, er at han ei alene vedbliver at holde sig til Locke (hvem iøvrigt Hume selv nævner som en Tilhænger af Selvkjærlighedsprincipet *), og til Spinoza (saaledes som Forf. forstaaer ham), men endog paaberaaber sig Helvetius (Side 118 og 119). Neppe gives der nogen Forf., der i høiere Grad ned-værdiger Dyden, end netop denne; thi, lig Mande-ville **), antager han Dyden for en vilkaarlig Skab-

*) l. c. Side 369.

**) Cfr. mit Skrift over Dydelærens og Retlærens Princip 1 B. Side 76 ff.

ning af Selskabet, som, for at lede Menneskene til at opofre det Eneste, som, efter Følelsernes naturlige Retning, kunde have noget Værd for ham (nemlig Det, der stemmer med hans egen Interesse) for noget, som intet naturligt Værd har for ham, (Det, som stemmer med Andres Interesse), har fundet for godt at stemple saadan unaturlig Opoffrelse med Navn af Dyd og at forbinde Ære dermed, som en Lokkemad, hvormed man fanger den menneskelige Forfængelighed. Det er derfor vel meget rigtigt, hvad Forfatteren anfører, at Helvetius sætter Det, han kalder Dyd, i Beforbring af det almindelige Vel, men denne Dyd er ham ogsaa kun noget aldeles Conventionelt, hvortil intet Andet kan binde Mennesket, end de Fordele, han derved kan opnaae i Selskabet. Hans Forestillingsmaade er saaledes den meest forkastelige Form, hvori Eudaimonismen nogensinde har viist sig. Medens andre Eudaimonister dog have bestræbt dem for at vise, hvorledes Retfærdighed, Menneskekjærlighed og hvad vi ellers henregne til Dyder, giver Mennesket den rigeste og varigste Nydelse, saa erkjender Helvetius, vistnok med megen Consequents, at alt dette ingen fast Rod har i Selvkjærlighedsdriften, og at derfor, ifølge hans Forudsætning, at dette er den eneste Drivt i den menneskelige Natur, Begrebet om Dyd (det Almeennyttige) nedsynker til noget aldeles Conventionelt og Tilfældigt. Naar Hr. Professoren ved denne Leilighed siger, at det synes her i Landet, som om al Phi-

losophie, der ikke er kantisk eller naturphilosophisk eller i det Mindste tydsk, er et Slags Contrabande eller uægte Vare, som man ikke tør beraabe sig paa og ikke forudsætte som bekjendt, selv naar man disputerer med Philosopher ex professo, saa turde det maaskee vise sig, at vi Andre kjendte nok saa godt de Værker, hvortil han støtter sig, som han selv. Jeg skal endnu bemærke, at allerede mit forhen omtalte 1798 udgivne Skrift vidner om, at jeg, der dog ingenlunde kan henregnes til Philosopher ex professo, har kjendt de mærkeligste Moralsystemer og deriblandt Humes og Hutchesons og Shaftesburys, hvorom her nærmest var Tale *).

Skjøndt iøvrigt det iblandt de Skotske Moralister herskende Moralsystem, bygget paa en umiddelbar moralsk Følelse, der opløser sig i den sympathetiske Drivt, er af langt anden, baade videnskabelig og practisk Værd, end det eudaimonistiske, og skjøndt disse Forfatteres og deriblandt fornemmelig Humes Fremstilling anbefaler sig ved noget Sundt, Klart, Fast og Retsindigt, der stikker synderligt af mod mange Andres forvirrede og løse Tale om samme Gjenstand, saa er hiint System dog ingenlunde dybt og omfattende nok. For det Første falder det i Øinene, at ikke alle menneskelige Pligter kunne have deres Udspring af den sympathetiske Følelse. Mennesket har dog vel ogsaa Plig-

*) See 1ste Deel Side 188 ff.

ter mod sig selv. At bevare, uddanne og værdigen fremstille sin Personlighed hører vel og til Det, Mennesket bør gjøre, og man vil neppe erklære enten Selvmord eller Ladhed eller Umaadelighed eller Kryberie for moralsk ligegyldige. Heller ikke kan man uden Tvang hidlede den Fordømmelsesdom, som vi derover affige, fra den Betragtning, at vi derved gjøre os uskikkede til at gavne Andre. Dette er her tildeels tilfældigt og i alt Fald kun noget Middelbart og Underordnet; vi fordømme slig Handlemaade umiddelbart, fordi Mennesket derved opoffrer sin egen moralske Personlighed, og uden Hensyn til, om deraf fremkommer nogen Skade for Andre eller ikke *). Intet var heller unaturligere, end at hvert Menneske for sig skulde betragtes blot som et Redskab for Beforbringen af Andres Vel, uden at der blev Noget i hans egen Person, som han havde at tage vare. Men heller ikke med Hensyn til de Pligter, vi skylde vore Medmennesker, kan man lade det beroe ved det Princip, som hidledes af den blotte sympathetiske Drivt. Det er, som Hr. Prof. Sibbern heelt grundigen har bemærket, nødvendigt, at man, naar man vil opstille en Moral for Mennesket og bygge denne paa Principet, at befordre Andres

*) Jevnfør hermed Hr. Professor Howitz's Skrift, Side 153-154, hvor der findes en Tiltale til Drankeren, indeholdende Bebreidelser for at han nedværdiger den ædle menneskelige Natur, og derved gjør sig foragtelig m. v.

Lyksalighed, da bestemmer, hvori denne Lyksalighed, efter Menneskets eiendommelige Grundnatur, skal sættes *). Dersom det physiske Velbefindende ikke er det høieste Formaal for hvert enkelt Menneske selv, saa skal det heller ikke være den første og eneste Gjenstand for hans Omhue for Andre. Den sympathetiske Drivt er derfor ikke nok til at ordne vort Forhold mod Andre, med mindre den forædles og udvides ved høiere Betragtninger og Følelser. Man maa ikke blive staaende ved den Indvirkning, som Andres Glæde eller Smerte gjør paa vort Nervesystem. Det, vi især skulle sympathisere med, er Andres moralske Vee og Vel. Hvad der fornemmeligen skal ligge os paa Hjerte, er at disse, ligesom vi selv, værdigen kunne fremstille Menneskeheden i deres Personer, og, naar vi lindre deres Jammer og befordre deres Velbefindende, bør det altid skee med det muligste Hensyn til, at de derved sættes istand til, desto renere at udtrykke det rette Menneskelige. Fremdeles maa enhver vor Bestræbelse for Andres Vel underordnes Ideen om en fast sædelig Tingenes Orden. Jeg tør ingenlunde opløse eller gjøre Brud paa de evige Love, uden hvis Jagttagelse Ret og Orden ikke kunne blive herskende, forbi jeg, min Handling blot henført til det enkelte Tilfælde, finder, at jeg derved kan forøge Summen af menneskelig Lykke. Glemmer man

*) See jur. Tidsskr. 9 B. 1 H. Side 82 ff.

hiin Underordning, saa kan Medfølelsen for Andres Tarv føre til Snigmord, Løgn, Meeneed, Krænkelse af anden Mands Eiendom, uretfærdig Retspleie, utroe Embedsforvaltning, og enhver anden Handling, som den, der har fattet Ideen om en moralsk Tingenes Orden, maa betragte med Afskye. Og, ligesom Egoismens Herredømme er moralsk Død, saaledes er det vist nok et kjendeligt Tegn til en sygelig moralsk Tilstand, naar man vel ideligen seer Træk af personlig Sympathie med Andres physiske Velbefindende, men sjeldent noget Spor til en kraftig Rets- og Sandheds-Følelse, til en levende Sympathie for Vedligeholdelsen af en moralsk Tingenes Orden. Ideen om Menneskekjærlighed, saa skjøn og elskværdig den end er, er altsaa ikke nok for at styre Menneskenes Liv til deres moralske Formaal. Der maa — hvad og Christendommen lærer os — en anden og høiere Kjærlighed til, der maa sættes foran for hiin, og som først giver den sit rette Gehalt. Først naar vi erkjende et absolut og evigt Formaal for Menneskenes Tilværelse, en Gud og en guddommelig Lov og Orden, hvorefter alt skal rette sig, og naar denne Erkjendelse gjøres levende ved Kjærlighed, først da ville vi elske og fremme det i Menneskene, der fortrinlig skal elskes og fremmes. For den, som er grebet af denne høiere Kjærlighed, vil ethvert menneskeligt Individ faae et ganske andet Værd end det, den blot naturlige Sympathie, der ofte ikke gjør Forskjel mellem Mennesket og Dyret, kunde give det.

Men dog vil hans Menneskekjærlighed ikke udarte til utidigt Følerie eller sværmerisk Iver for, paa Bekostning af Ret og Orden, at føre det frem, som, efter hans individuelle Skjøn, kunde bidrage til at befordre Menneskelyksalighed. Hans Menneskekjærlighed vil endog ofte vise sig under Skikkelse af Strenghed, af heftig Uvillie og Nidkjærhed mod det Onde og Slette. Men, hvilket Øie er vel saa sløvt, at det ikke i Luthers eller Fichtes begeistrede Harme mod Last og Vildfarelse, erkjender en varmere og dybere Menneskekjærlighed end hos de sædvanlige bløde og følsomme Mennesker?

Jeg gaaer nu over til de Indvendinger, Forfatteren Side 128-144 fremsætter imod Læren om Noget, der absolut og uden Hensyn til Tilbøielighedernes individuelle Retning, paaligger Mennesket som Pligt, eller, efter den kantiske Terminologie, Det cathegoriske Imperativ. Heri finder Forfatteren nu den høieste Grad af Urimelighed; men dette er, forbi han paa den allerselsomste Maade har misforstaaet det, hvorom man forlænge siden havde maattet troe, at Misforstaaelse ei længere var mulig. Det koster Overvindelse at gjennemgaae alle hans forkerte og i et høist forvirret Foredrag fremsatte Indvendinger. Men jeg veed, at det, der i Slutningen af forrige Aarhundrede, da slige Indvendinger idelig lode sig høre, er sagt for at gjendrive dem, nu er Fleerheden i det læsende Publikum saa ubekjendt, at disse Blade vilde forfeile

deres Hensigt, saafremt jeg lod hine Indvendinger ubesvarede. Hr. Forfatteren søger at vise, at ethvert Bør er betinget og giver til den Ende en meget omstændelig og lidt snurrig Belærelse om Forskjellen mellem et Bør og et Maa (det tydske Muß), som gaaer ud paa, at der i det første ikke indeholdes en saadan Nødvendighed, som i det sidste. Men hvem er det nogensinde faldet ind, at den Nødvendighed, der udtrykkes ved et Bør, skulde være en physisk Nødvendighed? Dette modsiger jo aldeles Begrebet om Pligt, som en Opfordring til Friheden. Den Nødvendighed, der tillægges et Bør, kalder man derfor en moralsk Nødvendighed, der ingenlunde medfører, at de Handlinger, der ere Gjenstande for samme, med Nødvendighed ville indtræde, men kun at de høre sig til for Mennesket, naar han værdigen skal haandthæve sin menneskelige Natur, saaledes som ellers alt, hvad der udtrykkes ved et Bør, gaaer ud paa noget, som udfordres, for at en vis Ting skal have den Fuldkommenhed, som hører til dens Væsen. Denne Nødvendighed kommer derfor dog ikke, som Forfatteren siger" blot til at antyde, at visse Midler maae bruges for at opnaae en vis Hensigt, hvilken "i det moralske Bør" læres at bestaae "i Omsorg for andres Følelser" (Side 135). Regler, der blot udtrykke en saadan Forbindelse mellem Hensigt og Middel, men overlade det til Enhver selv, om han vil Hensigten eller ikke, kaldes af Kant hypathetiske Imperativer og ere væsent-

ligen forskjellige fra den Lov, der ligefrem fordrer en vis Handlemaade. Eller vil Forfatteren ikke erkjende, at den Lov, der byder at holde Tro og Love, udtrykker et andet Bør, end det, som indeholdes i Reglen, at Løgneren bør have en god Hukommelse? Vel kunde man, efter hans Foredrag paa dette Sted, og i Særdeleshed efter det S. 134 anførte Exempel, have Anledning til at troe, at han heri ingen Forskjel vilde erkjende. Men det kan dog aldrig være hans sande Mening. Han vil jo ikke, at de menneskelige Hensigter og Handlinger alle skulle være lige gode; men, vil han ikke det, saa maa han jo dog indrømme, at det ere visse Hensigter og Handlinger, der, om han end ikke vil kalde dem pligtmæssige, dog høre sig til, for at Mennesket kan nærme sig Fuldkommenhed i sin Art. Man fik dog i det Mindste et Bør for Mennesket af lige Rang med det, Forf. udtrykker i den Sætning: et Huus bør være tæt.

Han mener, at Kant og enhver Anden, som antager et af de Hensigter, Mennesket vilkaarligen foresætter sig, uafhængigt Bør, vil, at man skal handle uden Hensigt og altsaa fornuftstridigt. Men dette er en haandgribelig Misforstaaelse. Foruden at de enkelte moralske Forskrifter ofte gaae ud paa bestemte, ved Menneskets moralske Natur opgivne Hensigters Opnaaelse *), saa har og vistnok hele Menneskets moral-

*) Kant definerer og behandler endog hele sin Tugendlehre som et System af Menneskets moralske Hensigter.

ske Stræben en Hensigt; kun ligger ikke denne Hensigt i noget Udvortes og for Sædeligheden selv Fremmed, hvortil den skulde forholde sig som Middel. Men det, at gjøre sit Liv til et Aftryk af Fornuften, er en umiddelbar og selvstændig Hensigt, Noget, hvorfor Mennesket, som Fornuftvæsen, maa have en umiddelbar Interesse. Forfatteren siger selv Side 124-125, at der ikke kan angives nogen sidste Grund for hvad der er behageligt eller ubehageligt, men at man blot kan sige, at det ligger i vor Naturs Indretning. Dersom saaledes det umiddelbare Behag, Mennesket, som sandseligt Væsen, finder ved sandselige Nydelser, maa gjelde uden videre Grund, hvorfor maa da ikke den umiddelbare Interesse, Mennesket, som Fornuftvæsen, har for det Sande, Gode og Skjønne, være en første Impuls i den menneskelige Natur, og hvad berettiger os til, her at kræve nogen videre Grund? En saadan Fordring indeholder endog en aabenbar Modsigelse; thi, naar jeg forlanger en Grund, saa henvender jeg mig til Fornuften, som Dommer, og kan altsaa ikke uden Urimelighed spørge: hvorfor skal jeg gjøre Det, der stemmer overeens med min fornuftige Natur?

Naar Forfatteren finder en Urimelighed i, at Retfærdighedens Love skulle byde uden Hensyn til Følgerne, saa er det og, fordi han aldeles misforstaaer denne Sætning. Man vil ingenlunde have Overveielse af en Handlings Følger udelukket fra de Betragtninger, hvorved dens Forhold til Sædeligheds-

loven bestemmes. Man indseer meget vel, at Handlingens Forhold til en vis Følge hører til det, der bestemmer Handlingens Væsen som denne bestemte materielle Handling. Naar man erkjender det for en Ugjerning, at blande Gift i en Andens Mad, saa er det, fordi denne Gifts Nydelse vilde skille ham ved Liv eller Helbred. Ogsaa naar man, for at blive ved den kantiske Formel, at man skal handle efter Maximer, der kunne passe sig som almindelige Love, herefter vil bedømme, om en vis Maxime er pligtmæssig eller ikke, saa spørger man: hvilke Følger vilde det have, om denne Maxime blev ophøiet til almindelig Lov? vilde den fremme eller vilde den nedbryde det Heles Harmonie? Men, hvad hiin Sætning udsiger, er kun, at, naar jeg, ved Hjelp af denne eller hvilkensomhelst anden fyldestgjørende Prøve, har udfundet, hvad der er ret eller uret, saa skal jeg gjøre det Første og lade det Sidste, uden Hensyn til den individuelle Handlings Følger. Naar jeg indseer, at falsk Vidnesbyrd er en Ugjerning. forbi denne Handlemaade, tænkt som almindelig Lov, opløser det menneskelige Samfund, saa maa jeg ingenlunde tillade mig samme, om der end i det givne Tilfælde kunde synes at være nok saa Meget at vinde og nok saa Lidet at tabe ved dette falske Vidnesbyrd.

Forfatteren beraaber sig paa Reglen, ultra posse nemo obligatur, som modsigende ethvert ubetinget Bør. Men hvem paastaaer, at Mennesket skal være

forpligtet til Mere, end hvad han, efter sit Væsens Love, kan? Som en Ikke-Kunnen kunne vi imidlertjd ikke lade det gjelde, at det mangler Mennesket paa alvorlig og kraftig Villie til at gjøre det, som stemmer overeens med hans fornuftige Natur. Sædelæren gaaer netop ud paa at fremkalde og oplive den alvorlige Villie, i Alt at blive Fornuftens Bud troe og lade enhver anden Attraa være denne underordnet. Ere vi gjennemtrængte af denne Villie, saa er dermed og Kraften tilstæde til at gjøre Alt, hvad Fornuften og Samvittigheden befaler. I hvilken Grad et menneskeligt Individ, ved sin Naturs Indskrænkning, hemmes i at gaae frem til denne ubetinget gode Villie, det er en Gaade, som ingen menneskelig Forstand kan opløse. Vi maae derfor haabe paa den guddommelige Bistand til vor Svaghed og paa den guddommelige Overbærelse med hvad der maatte mangle os. Ogsaa bør vi være skaanende i vore Domme over Andre, vidende, at det ei er os givet, at udgrunde de Dybder, hvori den Andeel, Mennesket selv har i sin Gjerning, skjuler sig. Men Sædelighedslovens Fordringer kunne dog ikke nedstemmes paa Grund af vor Ufuldkommenhed; den er en Fuldkommenhedslov, som viser os det Maal, hvorefter vi evigt skulle stræbe, skjøndt vi aldrig tilfulde kunne opnaae samme. Har ikke dog enhver Kunst og enhver Videnskab et Fuldkommenhedsmaal, som dens Dyrker stedse maa have for Øie, skjøndt han veed, at han aldrig kommer i

fuld Besiddelse deraf, og skjøndt vi prise ham, naar han blot kraftigen stræber derefter? Et saadant Fuldkommenhedsmaal maa og vor moralske Stræben have, og Intet vilde mere svække Menneskets Kraft til det Gode, end om man vilde sige ham, at han, paa Grund af den menneskelige Naturs Svaghed, ei behøvede at beflitte sig paa fuldkommen Reenhed i Sindelag og Retskaffenhed i Vandel, men gjerne af og til kunde tillade sig Eet og Andet, som han erkjendte for uoverensstemmende med hiint Formaal, hvor det vilde koste for megen Selvovervindelse, at handle anderledes. Dersom et Menneske forsikkrede, at han var saa fast i det retskafne Sindelag, at ingen jordisk Frygt, ingen jordisk Udsigt kunde bringe ham til at vakle mellem Ret eller Uret, saa vilde jeg tænke paa Ordsproget, at Hovmod gaaer før Fald. Men Den vilde vi dog vist foragte, der end ikke vilde erkjende Muligheden af at kunne opoffre sin personlige Lykke, naar denne ikke kunde reddes, uden ved en Nedrighed.

Hr. Professoren mener, at de Afændringer og Indskrænkninger, som de moralske Regler maae lide i de concrete Tilfælde, ogsaa gjendrive Forestillingen om et ubetinget Bør. Men det ubetingede Bør forudsætter blot, at der er Noget, som, uafhængigt af vore vilkaarlige Lyster eller Hensigter, paaligger os. De enkelte moralske Øiemeed maae naturligviis gjensidigen begrændse hinanden, og derfor den Forskrift, som er givet med Hensyn til et og andet enkelt Øiemeed, taale

sine Undtagelser. Men i de Tilfælde, hvori saaledes en enkelt Forskrift maa vige for en anden, er den ikke virkeligt forpligtende, og det, som i Sandhed er Pligt, ophører ingenlunde derved at være ubetinget bydende. Hvorvidt der gives Pligter, som kunne betegnes ved saa bestemte og nøjagtige Grændser, at Alt, hvad der ligger indenfor Reglens Ord, altid og under alle Omstændigheder er Pligt, er et andet Spørgsmaal, som gaaer langt udenfor de Undersøgelser, hvorpaa Forfatteren indlader sig.

Naar Hr. Professoren beraaber sig paa det Ustadige og Modsigende i forskjellige Nationers, Tidsalderes, Stænders, Philosophers moralske Domme, saa er det klart, at denne Forskjellighed ligesaa lidet kan omstøde de moralske Love, der af Fornuftens Væsen lade sig hidlede, som de mange Slutnings- eller Regningsfeil, der ere begaaede, kunne omstøde Logikens eller Regnekunstens Love. Iøvrigt indsees det let, at de moralske Begreber, som Følge af de menneskelige Lidenskaber, ere langt mere Forvanskning underkastede, end de Begreber, hvorunder Lidenskaberne ikke ere interesserede.

Forfatteren mener, at den af Kant opstillede Grundsætning for Pligten skal antages uden Deduction og anfører, at hvad jeg derimod har yttret i jur. Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 136, ikke kan bestaae med Kants egne Udladelser i Critik der pract. Vernunft S. 56, 147, 154 og flere Steder, hvor der tales om

Fornuften, som "ursprünglich gesetzgebend". Men jeg maa herved bemærke, at det, der er ophøiet over al Deduction, er Menneskets Forbindtlighed til at underkaste sig en Fornuftlov. Dersom Nogen spørger, hvorfor han skal adlyde Fornuften, saa vide vi ikke at give ham andet Svar, end det, at han selv ved sit Spørgsmaal forudsætter Fornuftens Auctoritet. Men den bestemte Formel, hvorved denne eller hiin Moralphilosoph vil udtrykke Fornuftloven, behøver visnok en Deduction, og en saadan kan, til Exempel, den ovennævnte kantiske Formel meget godt modtage. Det er nemlig klart, at Intet kan være overeensstemmende med Fornuftens Lov, hvad der, tænkt som Lov (almeengjeldende og almeenbekjendt Regel), vilde nedbryde sit eget Øiemeed. Omvendt kan heller Intet være lovbefalet, hvoraf det Modsatte ligesaa godt kunde være Lov; thi Fornuftlovene vilde da ingen indvortes Nødvendighed have. Jeg har iøvrigt ved mange Leiligheder, f. Ex., i min Afhandling over Theorie og Praxis i Sædelæren *), tydeligen viist, at jeg langtfra ikke tillægger hiin Formel al den Værd, som man i en vis Periode tillagde samme, men troer, at der hører noget langt Mere til at opstille et fyldestgjørende ethisk System, end en blot Analyse af denne eller nogen anden almindelig Grundsætning; ligesom jeg og i Særdeleshed har viist, at der i den skarpe

*) Eunomia 1ste Deel Side 94.

Grændse, man, ved Hjelp af samme, har villet opføre mellem visse saakaldte ubetingede og andre betingede Pligter, er Meget, som behøver nærmere Bestemmelse og Berigtigelse. Men alt dette vedkommer ikke den Strid, hvori jeg her befinder mig.

Forfatteren opholder sig (Side 138) over det Pedantiske i en Princip-Moral, hvorefter det skal være usædeligt, at tage en Knappenaal eller en Kaffebønne op af Gaden, og efter hvilken man bliver uredelig Embedsmand ved at begynde sine Forretninger et eneste Minut for tidligt eller for sildigt, eller gaae udenfor Reglementet i den ubetydeligste Anledning (sic. Man skulde dog ikke troe, at Anledningens Ubetydelighed skulde indeholde den bedste Undskyldning for Reglementets Overtrædelse), kort efter hvilket det hele Liv ikke skulde blive Andet, end en Art Spidsrodsgang mellem lutter Pligter og Samvittighedsnag. Det er en aabenbar vrang Forestilling, som og tilstrækkelig gjendrives ved hvad der oven er anført om Hensyn til Handlingens Følger, at en Fornuftmoral ikke kunde skjelne mellem virkelige Pligtovertrædelser og saadanne, der blot ere ubetydelige Afvigelser fra en vis enkelt Forskrifts Bogstav, uden egentligen at være i Strid med det, som er Forskriftens sande Betydning. Ved Pedanterie og Taktløshed kan man gjøre enhver Regel latterlig i sin Anvendelse; men derfor indeholder Reglen selv dog intet Urimeligt eller Latterligt. Jeg tænker ellers, at det ikke er noget Eiendommeligt for Kants

Moral, at man skal lade Andens Eiendom være uantastet, eller at man skal tage vare paa sit Embede. Det vil vel heller ikke nægtes, at den største Nøiagtighed deri i Almindelighed er at anbefale. Men, dersom Nogen derfor vilde erklære Den for en Tyv, som havde fundet og taget til sig en aldeles værdieløs Ting, eller Den for en uretskaffen Embedsmand, som var kommen eet Minut for sildigt til det Sted, hvor hans Embedsforretninger skulde pleies, saa er det, fordi han er en Pedant eller Chicanør, hvilket han ligegodt kan være, enten han bekjender sig til dette eller hiint, eller intet Moralsystem. Iøvrigt bliver den pligtmæssige Vandel kun en Spidsrodsgang for den Slavesjæl, som ikke ved Andet end Tvang binder sig til Pligten. For den, der virkeligen og af Hjertet vil hvad der er ret, bliver et Levnet, indrettet efter Fornuftens Forskrifter, det eneste Element, hvori han kan befinde sig vel. Fremdeles anker Forfatteren over, at Kant vil forvise alle Følelser fra Moralen, fordømmende dem som henhørende til Sandseligheden, saa at al Kjærlighed, Velvillie, ædel Stolthed, og Æresfølelse, Samvittighed og moralsk Følelse, ja selv Gudsfrygt komme i lige Classe med den Fornøielse, Ganen og Genitalia give. Det er forbausende, at Nogen, der vil skrive over Kants Philosophie, kan være saa aldeles blottet for al Kundskab om samme. Aldrig har Kant lært noget af det, Forfatteren lader ham lære. Han viser udtrykkeligt, at det Baand,

der binder Mennesket til Sædelighedslæren, maa ligge i en Følelse: "Uden al moralsk Følelse er" — siger han — "intet Menneske; thi ved en fuldkommen Uimodtagelighed for denne Følelse, vilde han være sædelig død, og, naar (for at tale i Lægernes Sprog) de sædelige Livskræfter ikke mere kunde virke nogen Pirren paa denne Følelse, saa vilde Menneskeheden (ligesom efter chemiske Love) opløse sig i den blotte Dyriskhed og uigjenbringelig blive blandet med Massen af andre Naturvæsener" *). Den Agtelse for Pligt, hvori han finder den ægte Bevæggrund til al retskaffen Vandel, er og aabenbart en Følelse og bliver stedse af ham characteriseret som en saadan **). Af denne Følelse, der, efter Kant, er den oprindelige, som Menneskets moralske Natur frembringer, udvikle sig andre Følelser, der, ifølge denne deres Oprindelse, ogsaa maa være ægte Drivefjedre til de menneskelige Handlinger. Saaledes kan der, efter Kant, ikke være nogen Tvivl om, at det Motiv, som søges i Omhue for den indvortes Fred, som Bevidstheden af at have handlet ret giver, er en reen Kilde til de menneskelige Handlinger; thi det er ikke Andet, end den moralske Følelse selv, sat i Forbindelse med Eens personlige

*) Tugendlehre S. 37.

**) See f. Ex. Grundlegung zur Metaphysik der Sitten S. 16 Note, 122, Critik der practischen Vernunft S. 133 og mange flere Steder.

Tilstand, og Den, som ingen Agtelse har for hvad der er Ret og Pligt, kan ikke føle nogen Anger ved sammes Krænkelse *). Ligesaa lidet kan det være tvivlsomt, at jo Alt, hvad der udspringer af den religiøse Følelse, maa, efter Kant, have ægte sædelig Værd; thi, da, efter hans System, den religiøse Overbeviisning og de samme ledsagende Følelser have deres Grund i Menneskets Interesse for Moraliteten, saa er det aabenbart, at disse Overbeviisninger og Følelser, som Moralitetens ypperste Product, ogsaa maae være en reen Kilde, hvoraf en retskaffen Vandel udflyder. Det var derfor en falsk Kantianisme, der fremkaldte hiin Yttring, der i sin Tid gjorde saamegen Opsigt, at "den dydige Atheist i sin Person realiserer det høieste Ideal af moralsk Fuldkommenhed og Kraft" **). Heller ikke kan Æresfølelsen, naar den ellers er af rette Art, udelukkes fra de gode Drivefjedres Tal; thi den er da ikke andet, end Hensyn til den moralske Følelse, saaledes som man forestiller sig den virksom hos Andre. Den ægte Æresfølelse kan imidlertid aldrig

*) I en særskilt Afhandling i philosophisk Repertorium for den nyeste Literatur (Kjøbenhavn 1798, No. 14 og 15), har jeg udførlig viist, hvor ugrundet den Paastand er, at Udsigt til den Sjælerove, en god Samvittighed giver, ingen ægte Drivefjeder kan være til Dyd.

**) Dette har jeg nærmere udviklet i Minerva for Mai Maaned 1799, Side 67-68.

træde frem, som et særeget Motiv, men blander sig altid med den moralske Følelses umiddelbare Virksomhed. Hvad de velvillige Følelser angaaer, da er det og langt fra, at Kant intet Hensyn tager til samme. Skjøndt han ikke kan erkjende de Handlinger, der udspringe af den blotte naturlige Medfølelse for Andres Vee og Vel, for ægte sædelige Handlinger, saa indskjærper han dog, at man omhyggeligen skal pleie og danne denne Følelse, saaledes at den bringes i Harmonie med selve den moralske Følelse og tjener til sammes Understøttelse *). Alt hvad der frembringes af den saaledes ved den moralske Følelse ordnede og forædlede sympathetiske Drift er altsaa et Værk af hiin Følelse selv, følgelig godt. Ogsaa lærer han den Pligt at uddanne Følelsen for det Skjønne, som en Følelse, der, skjøndt ikke identisk med den moralske Følelse, dog, som en uegennyttig Kjærlighed, er den nærbeslægtet. Han fordømmer ikke blot ukjærlig Behandling af Dyrene, men endog den raa hensigtsløse Forstyrren af det Skjønne i den livløse Natur, ja han anbefaler Taknemmelighed mod gamle Huusdyr for lang Tjeneste, som Noget, der staaer i Forbindelse med det rette og gode Sindelag **). Det er derfor yderst paafaldende, at en Forfatter, der troer sig at være Tilhænger af Spinoza, kan forekaste Kant, at

*) Tugendlehre Side 39-41, 131-138.

**) Sammesteds Side 107-108.

denne udelukker de naturlige menneskelige Følelser fra den Indflydelse, som tilkommer dem paa de menneskelige Handlinger. Medens Kant, som vi have seet, tager mere Hensyn til disse Følelsers Uddannelse og rette Styrelse end de fleste andre Moralister, savner man i Spinozas ellers ædle og ophøiede Moral de Følelser, som skulle give Erkjendelsen af Fornuftens Bud Virksomhed paa den menneskelige Villie. Spinozas Moral er i en anden og langt strengere Betydning, end Kants, en Fornuftmoral, hvori blot Erkjendelsen af det Fornuftmæssige skal styre de menneskelige Handlinger. Han lærer derfor, til Exempel, at Medlidenhed hos det Menneske, der lever efter Fornuftens Anviisning, i sig er slet og unyttig *).

Naar Hr. Forfatteren paastaaer, at Kant fordømmer Sandseligheden, og fortæller om en tvetydig Talebrug, som denne i saa Henseende skal benytte, saa er dette og en aldeles grundløs Tale. Ligesom Kant tillægger Sandseligheden en langt væsentligere Andeel i den menneskelige Erkjendelse, end den, Philosopherne før hans Tid gjorde, saaledes har han paa ingen Maade villet udrydde Sandseligheden, som et bevægende Princip i den menneskelige Begjerevne. Han vil kun ikke, at den skal være Herre; at den, som en integrerende Deel af den menneskelige Natur, ikke kan være borte fra nogen menneskelig Virksomhed, og at den, naar

*) Ethices pars IV propositio L.

den vil lade sig styre og lede, kan giøre fortræffelig Tjeneste, erkjender han bestemt og tydeligt.

Naar Hr. Forfattern paaberaaber sig, hvad Kant i Critik der practischen Vernuft S. 41-48 siger om den wolffiske Forskjel mellem den høiere og lavere Begjerevne, og i Særdeleshed den Yttring, at det ingen væsentlig Forskjel giør, hvorfra den Lyst eller Ulyst, der erklæres for Bestemmelsesgrunden i begge Begjerevner, hidrøre, saa maa herved bemærkes, at Kant her tager Hensyn til et System, hvori Værdien af det Begjerte dog altid skulde beroe paa det Forhold, hvori samme staaer til vor personlige Fornøielse. Naar denne sættes i Spidsen, er det, saa lærer han med fuldkommen Consequents, en uvæsentlig Omstændighed, hvorfra denne Fornøielse søges, om i den blotte Sandselighed eller i Fornuften, som dog kun sættes i Virksomhed i Sandselighedens Tjeneste *). At Kant

*) "Beruht die Willensbestimmung auf dem Gefühle der Annehmlichkeit oder Unannehmlichkeit, die er aus irgend einer Ursache erwartet, so ist es ihm gänzlich einerley, durch welche Vorstellungsart er afficirt werde. Nur wie stark, wie lange, wie leicht erworben und oft wiederholt diese Annehmlichkeit sey, daran liegt es ihm, um sich zur Wahl zu entschliessen. So wie demjenigen, der Gold zur Ausgabe braucht, gänzlich einerley ist, ob die Materie desselben, das Gold, aus dem Gebirge gegraben, oder aus dem Sande gewachsen ist, wenn es nur allenthalben für denselben Werth

derimod, fra sit eget Standpunkt, hvorefter der gives et absolut af Fornuften billiget Gode, som, uden Hensyn til Lyst eller Ulyst, skal være Rettesnoren for vore Handlinger, ingenlunde sætter enhver Lyst i lige Linie, have vi tydeligen viist.

Hr. Forfatteren mener, at hans trende Modstandere, ved at erkjende Nødvendigheden af en Følelse, der skal oplive vor Erkjendelse og sætte den i Virksomhed, ere væsentligen afvegne fra Kant, og at det bliver uundgaaeligt for dem, at underskrive Nødvendighedslæren, efterdi det er en afgjort Sag samt ogsaa af Kant tilstaaet, at Følelsen hører til den sandselige Natur, i hvilken Nødvendighed hersker. At vi imidlertid ikke endnu heri ere uenige med Kant, er viist i det Foregaaende. Heller ikke see vi os ved hiin Erkjendelse bragte i den Nødvendighed, at fraskrive os den frie Villie. Følelsen maa vel henregnes til det Passive i den menneskelige Natur, altsaa til Sandseligheden; men i et fornuftigt-sandseligt Væsen gives der Følelser, som have deres Oprindelse af den fornuftige Natur. Kant har og udtrykkeligen udviklet det Eiendommelige i den moralske Følelse, som en Indvirkning af den

angenommen wird, so fragt kein Mensch, wenn es ihm bloß an der Annehmlichkeit des Lebens gelegen ist, ob Verstandes- oder Sinnesvorstellungen, sondern nur wie viel und großes Vergnügen sie ihm auf die längste Zeit verschaffen." Critik der reinen praktischen Vernunft, S. 42-43.

fornuftige Natur paa den sandselige. Den har saaledes sit Sæde i Sandseligheden men dog sin Oprindelse fra Fornuften; hvilket og gjelder om den Retning, som denne Følelse har givet andre oprindeligviis blot sandselige Følelser. At forresten den moralske Følelse ikke er Noget, Mennesket frembringer selv, men som han forefinder hos sig, har Kant bestemt erkjendt paa et Sted, som vi allerede have anført; hvor han og udtrykkelig lærer, at det, Mennesket har at gjøre, ingenlunde er at anskaffe sig en moralsk Følelse, men derimod at cultivere samme. Dette er det, som beroer paa Friheden.

Naar forresten saavel jeg, som mine Medstridere, have erklæret os ikke ganske tilfredse med Kants Fremstilling af den ægte sædelige Drivefjeder, saa ligger Grunden til denne Utilfredshed i en Sphære, som aldeles ikke berører vor Strid med Hr. Prof. Höwitz. Min væsentligste Udsættelse paa denne Deel af Kants Lære er, som jeg og allerede i juridisk Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 136 har bemærket, at han endelig og udelukkende vil have den moralske Følelse betegnet som Agtelse for Loven, en Følelse, hvori der, efter hans Udvikling, blander sig Forestilling om Frygt og Tvang, og at han ikke ret vil erkjende den frie Lyst og Kjærlighed, som Dyden, ved sin guddommelige Skjønhed, opvækker. Det er vistnok af høieste Vigtighed, at den moralske Lov forkyndes, som Noget, der er langt over os, og for hvilket vi i dyb Ærbødighed skulle

høie os. Men denne Lov er dog ikke en fremmed, os paatvungen Lov, men en Lov, der gjennem Fornuften aabenbarer sig for os som Loven for vort inderste Væsens Udvikling. Vi skulle jo forene os med Loven, optage den i vort Sindelag. Men da maa jo og den Følelse sættes i Virksomhed, som udgjør det forenende Princip i den hele aandelige Natur, Kjærlighed. Det er denne, der er Lovens Begyndelse og Fylde; og, dersom Kant havde betegnet den Følelse, hvori han sætter den eneste Drivefjeder til ægte sædelig Handlen, som Kjærlighed, istedetfor som Agtelse, saa vilde mangen Misforstaaelse have været forebygget, og hans hele Sædelære, der da og var kommet til at slutte sig nærmere til Christendommens Forestillinger, havde da faaet en mildere og varmere Farve. Imidlertid er det dog kun en Haardhed i Forestillingen, hvorover man har at klage. Kjernen i hans Lære er dog den urokkelige Sandhed, at Mennesket skal gjøre det Gode, fordi det er godt, og at enhver Drivefjeder, som ikke enten middelbart eller umiddelbart hentes fra denne Betragtning, er uden sædeligt Værd. Det er og langtfra, at han har Uret i at betragte Moralloven som Gjenstand for Agtelse. Kun finder jeg, at han har ladet den Frygt og Tvang, som knytter sig dertil, træde formeget frem, og ikke noksom mildnet den ved Kjærligheden, der bortjager Frygten og den Pine, den har med sig. Der er derfor og hos ham mere Tale om Lov og Pligt, end om Dyden og den Salig-

hed, denne giver. Det er iøvrigt ikke lige meget i alle kantiske Skrivter, hiin eensidige Betegnelse af den moralske Drivefjeder er herskende. Det er fornemmeligen i hans Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, hans Critik der practischen Vernunft og hans Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft, at denne Forestillingsmaade er saa fremtrædende, og hvor han, som Recensenten i Litteraturtidenden for 1824 Side 395 udtrykker sig, synes (men dog og kun, paa enkelte haardtklingende Steder, synes) at fordre en Ulyst til Pligten, for at dens Udøvelse kunde have moralsk Værd. I hans Tugendlehre vil man tydeligt see, hvad man og alligevel af Systemets hele Sammenhæng maatte slutte, at denne Haardhed blot ligger i Fremstillingen, men er langtfra Philosophens sande Mening. Her anbefaler han netop det altid glade Hjerte ved Pligtens Opfyldelse, som den skjønneste sædelige Gemytsstemning, Mennesket maa lægge det an paa at frembringe *). Forsaavidt Hr. Prof. Howitz S. 140 citerer et Epigram af Schiller, der indeholder en Ironie over den Fremstillingsmaade, at den ægte moralske Handlen maa skee uden Tilbøielighed, saa tvivler jeg paa, at den herlige Digter her har villet opholde sig over Kants egen Lære; men snarere har han villet tugte de Mange, som den Tid førte Kants halvforstaaede Lære i Munden. Men,

*) See Side 176 og 177 cfr. Anthropologie in pragmatischer Rücksicht, S. 176,

om han endog tillige har villet ramme en Haardhed og Eensidighed, som han fandt i den kantiske Fremstilling, saa er det dog vist, at han ingenlunde har villet haane det, der er Kjernen i den kantiske Moralphilosophie; thi denne har ingensinde havt en varmere Beundrer end netop Schiller. "Over Sagen selv", siger han, "kan der efter de af Kant førte Beviser, mellem tænkende Hoveder, der ville være overbeviste, neppe længer være Strid, og jeg vidste neppe, hvorledes man ikke heller vilde opgive sin hele menneskelige Tilværelse, end over dette Anliggende erholde et andet Resultat af Fornuften." *) Schiller har forresten vel her udtrykt sig noget for stærkt, og jeg anfører denne Ytring, ikke fordi jeg ganske vil underskrive den, men fordi Hr. Prof. Howitz kan see, at han ingen Allieret finder i denne ophøiede Digter; noget, som forresten og fremlyser af hans hele Digteraand.

S. 156-160 forekommer atter en kjendelig Misforstaaelse af mine Ord. Forf. troer nemlig, at jeg vil hidlede Moralen af Religionen, ja endog af en aabenbaret Religion, og fremsætter i den Anledning adskillige deels forslidte, deels usammenhængende, men alle mod mig aldeles uanvendelige Anmærkninger. Jeg har vel i jur. Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 130-131 betegnet Moralloven som Guds Villie, og det moralske Ideal som det Guds Billede, hvori Mennesket er skabt.

*) Kleinere prosaische Schriften 2ter Theil. Leipzig 1817 S. 297.

Men der er stor Forskjel paa, at henføre de sædelige Love til Guds Villie og at erklære denne for den Kundskabskilde, hvoraf hine Love skulle hidledes. Skjøndt jeg antager, at de moralske Love først faae deres rette Kraft og Betydning, naar de tænkes som udspringende af en hellig Villie, der tillige er den hele Tilværelses Rod, saa erkjender jeg dog den menneskelige Fornuft for det Organ, gjennem hvilket denne høiere Villie aabenbarer sig for os. Saaledes faaer jeg og et ganske andet Begreb om Guds Villie, end det Forf. anseer for Philosophiens uigjendrivelige Svar, at det er Alt, hvad der skeer. Man kan uden Tvivl i det, der skeer, skjælne noget Fast og Bestaaende, noget, der vedligeholder og befordrer den Harmonie i det Hele, hvori den guddommelige Verdensplan bestaaer, fra noget andet, som, skjøndt hørende med til Udviklingen af den endelige Existents, dog bærer Sæden til sin egen Undergang hos sig, noget, som, efter sin nærmeste Hensigt og Beskaffenhed, hæmmer hiin Plan, skjøndt vi maa erkjende, at ogsaa denne Hæmning er en Følge af de Betingelser, uden hvilke hiin Plan ei lod sig udføre, og at det, i den evige Viisdoms Haand, bliver et Middel til at fremme samme. Til hiint første hører aabenbar Sandhed, Retfærdighed, Kjærlighed; hvorimod Løgn, Uret, Had, have det sidste Præg. Som den guddommelige Villie, hvorefter Mennesket skal rette sig, kan altsaa ikke Andet erkjendes, end det, der, i den menneskelige Bevidsthed,

viser sig som førende til at befordre det Heles Harmonie, og kun i en ganske anden Betydning er og det, som tilsyneladende forstyrrer samme, indbefattet i den guddommelige Villie. Denne dobbelte Betydning af den guddommelige Villie skulle man troe af Christendommen at være saa bekjendt, at den ikke behøvede nogen Udvikling. Heller ikke skulde man vente, at det kunde miskjendes, at Mennesket i en anden og høiere Betydning, end enhver Bestanddeel af den fornuftløse Natur, bærer Guds Billede hos sig. Naar jeg endvidere Side 136 har erklæret, at jeg ikke i Eet og Alt underskriver Kants Lære om Moralens Uafhængighed af Religionen, saa har jeg og herved meent noget ganske Andet, end det, Hr. Prof. Howitz deraf udbringer. Som bekjendt kan den hele Sædelære, efter Kants System, fuldendes uden Tanke paa Gud; og man er uberettiget til at tage Hensyn til Gud ved at grundlægge Sædelæren, siden Troen paa Gud først retfærdiggjøres ved moralske Betragtninger, og egentligen ingen anden Grundvold har, end den Fordring, at Dyd og Last skulle have deres fortjente Løn. Skjøndt jeg er langtfra at erkjende alle de Indvendinger, hvorfor denne Deel af Kants Philosophie (der maaskee mere lider ved en Ufuldkommenhed i Fremstillingen end ved sin egen indvortes Svaghed) har været udsat, saa holder jeg dog for, at den religiøse Troe paa en mere oprindelig Maade maa forene sig med de moralske Overbeviisninger, og at det heller ikke

blot ere disse, som føre os til Erkjendelsen af et høieste Væsen. Den hele endelige og betingede Tilværelse viser hen paa et Væsen, som er af og ved sig selv, og hvorpaa enhver anden Tilværelse, hvilken ikke kan hvile paa sig selv, maa hvile. Vor indskrænkede Fornuft tyder paa en evig Fornuft, der er saavel Naturens som Erkjendelsens Grundkilde, og altsaa indeholder det Baand mellem disse, hvorpaa al virkelig og objectiv Sandhed beroer. Den Lov, som gjennem Samvittigheden aabenbarer sig for os som den Rettesnor, hvorefter vi have at indrette vort Levnet, og hvorfor vi have at opoffre enhver Interesse, henviser ligeledes til en guddommelig Grundkilde, og en Tingenes Orden, hvori denne Lov har fuld Magt. Naar Kant derfor taler om Fornuftens selvlovgivende Myndighed (Autonomie), saa kan dette vistnok modtage en meget rigtig Betydning. Man maa herved skjelne mellem den individuelle menneskelige Fornuft, hvorfra vist ikke Loven og dens Myndighed kan gaae ud, og den absolute evige Fornuft, hvoraf hiin individuelle Fornuft kun er et Billede. Men denne absolute Fornuft er det Samme, som den guddommelige Fornuft, og først ved Troen paa Gud bliver den paa eengang ideel og reel og faaer derved en uomtvistelig lovgivende Myndighed. Det er derfor vistnok en mere naturlig og mindre Misforstaaelse underkastet Maade at udtrykke sig paa, naar man siger, at det er den guddommelige Fornuft, hvorfra Loven har sin Myndighed,

og at den menneskelige Fornuft kun er det Organ, gjennem hvilket vi erkjende hiin Lov, at den aktsaa fra Lovgiver nedsættes til Lovfortolker.

Jeg skal ikke opholde mig ved den sidste Paragraph af Hr. Prof. Howitz's nye Skrift, forsaavidt den angaaer hans Begreb om Afsindighed og dens Indflydelse paa Tilregnelsen. I denne Henseende er Uovereensstemmelsen mellem ham og mig ikke meget væsentlig, ligesom denne Materie heller ikke indbefattes under nærværende Afhandlings Overskrift. Kun maa jeg anmærke Noget ved 179-180, hvor han omhandler hvad jeg i jur. Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 152-154 har sagt om Tilregneligheden af de Forbrydelser, som fremkomme derved, at Nogen saaledes har hengivet sig til visse onde Tilbøieligheder, at de derved have faaet en tilsyneladende uimodstaaelig Magt over ham. Hr. Forf. mener, at, hvis den i Personens foregaaende Adfærd liggende Skyld kunde gjøre de Forbrydelser, hvortil han ved saa mægtige Tilbøieligheder bliver dreven, tilregnelige, saa maatte man komme til at fordømme mange aldeles Afsindige og Rasende, da disse ofte selv ere Skyld i deres Ulykke. Jeg maa herved for det Første bemærke, at den Afsindige, under denne Forudsætning, heller ingenlunde er uden Tilregnelse for Gud og den indvortes Dommer; denne vil uden Tvivl heller ikke i de Dieblikke, hvori en Gnist af Fornuft er tilstede, undlade at gjøre ham Bebreidelser. Men desuden er der stor Forskjel paa de fjernere Aar-

sager til den Forbrydelse, som i Afsindighed begaaes, og den Aarsag, som ligger deri, at et Menneske ligefrem har næret de i sig selv lastværdige Tilbøieligheder og Forsætter hos sig, der havde Forbrydelsen til Gjenstand, og derved har givet samme en herskende Magt over Gemyttet. For den moralske Bedømmelse ligger heri allerede den fulde Skyld, om end udvortes Omstændigheder reent maatte have forhindret de saaledes nærede onde Tilbøieligheders Udbrud i Handlinger. Endelig maa det ikke glemmes, at jeg kun aldeles problematisk har ladet det gjelde som en Mulighed, at den lovstridige Tilbøielighed i Beslutningens og Gjerningens Dieblik har faaet en saadan Magt over Gjerningsmanden, at han, skjøndt forresten hans Forstandsevne var uforstyrret, ikke længer kunde modstaae. Men jeg har ingenlunde kunnet eller villet erkjende dette virkeligen saaledes at forholde sig (positum, sed non concessum).

Af denne Paragraphs øvrige Indhold skal jeg blot endnu tage Hensyn til de Klager, samme, tildeels i Henhold til et foregaaende Sted, indeholder over, at Forfatterens Recensent i Litteraturtidenden skal have mishandlet Locke og i Forbindelse med denne Grandsker Hr. Professoren, som han uden Føie skal have tillagt alle Lockes først af ham selv forvanskede Meninger, og at samme Rec. derhos, ved at behandle Spinoza, der nok saa stærkt skal have fremsat de Lærdomme, Recensenten fordømmer, lempeligere, skal have viist en paafaldende

Partiskhed. Dette vedkommer vel ikke egentligen mig. Men, da jeg ikke veed, om hiin Recensent finder det fornødent, selv at tage til Gjenmæle, skal jeg, nu jeg er i Færd med at gjennemgaae Hr. Professorens Værk, dog ikke undlade, herover at meddele Læserne nogen Oplysning, hvorved jeg tillige faaer Leilighed til yderligere at godtgjøre, hvad jeg forhen har sagt, at det kun er i Ord, men ingenlunde i Mening, at den Moral, Forfatteren forkynder, stemmer overeens med Spinozas.

Han mener, at Recensenten, der tillægger Locke og efter ham Hr. Forfatteren den Lære, at Gud ingen Følelse, ingen Grunddrivt, intet Princip har lagt i Menneskets Hjerte, uden den ene brændende Tørst efter Lyksalighed, baade groveligen har misforstaaet Locke og desuden ingen anden Hjemmel har til at tillægge Forf. samme Mening, end at denne eet Sted har citeret Locke, i Modsætning til Kant. Hvad det Sidste angaaer, saa skal jeg ikke opholde mig ved den vistnok lidet vigtige Omstændighed, at Forf. flere Gange havde citeret Locke, f. Ex. S. 52 og 57. Men det er klart, at det ingenlunde er, fordi Forf. har citeret Locke, men fordi han selv paa det udtrykkeligste har erklæret sig for hiin Sætning, at Recensenten tillægger ham samme. At Forf. virkeligen har erklæret Lyksalighedsdrivten for den ene Drivt, hvori alle andre menneskelige Driver have deres Rod, og for den eneste, der kan afgive en Regel for Menneskets Levnet, har jeg udførligen beviist oven Side 3 - 11. Vistnok har

Forf. og flere Gange sagt det Modsatte, og det er heller ingenlunde af hiin Recensent blevet ubemærket; men denne Modsigelse og Vaklen, som man finder overalt hos ham, kan ikke komme ham tilgode, naar der spørges om hans Skrifts Værd; og, forsaavidt den kan tjene til Retfærdiggjørelse for hans personlige Tænkemaade, har hiin Recensent omhyggeligen og velvilligen derpaa gjort opmærksom. Hvad Locke selv angaaer, saa paastaaer Forf., at han paa det af Recensenten citerte Sted blot har paastaaet, at der intet andet Princip var nedlagt i den menneskelige Forstand, end Lyksalighedsdriften, og at Recensenten derfor ubeføiet har tillagt ham den Lære, at der heller ingen anden Følelse var indplantet i det menneskelige Hjerte. Han citerer til den Ende et andet Sted i den samme Paragraph hos Locke, som Recensenten havde citeret, og hvori Locke udtrykkeligen erkjender visse i den menneskelige Natur nedlagte Tilbøieligheder. Men Locke har netop paa det af Recensenten citerte Sted nævnt Attraaen efter Lyksalighed og Afskye for Ulyksalighed; og disse ere dog vel Følelser, saa at Locke, naar han i dem finder de eeneste medfødte practiske Principer, ingenlunde kan have gjort den Forskjel, Hr. Professor Howitz her fremsætter. Naar Locke siden taler om mere særegne Tilbøieligheder i enkelte Menneskers Sjæle, saa blive disse ikke Andet, end Modificationer af den forhen nævnte Lyksalighedsdrivt og faae ingen anden Værd, end den, deres For-

hold til hiin almindelige Driv giver dem. Hr. Forf. har ellers, ved sin Side 121 Note anbragte Citation, vendt op og ned paa Lockes Ord, for at give sin Beskyldning mod Recensenten noget Skin; thi de Ord "mais ce sont la des inclinations de notre âme vers le bien, et non pas des impressions de quelque regle, qui soit gravée dans notre entendement", angaae netop Lyksalighedsdriven selv og ikke de senere omtalte mere særdeles Tilbøieligheder, hvilket forresten dog i alt Fald Intet vilde bevise. Naar der iøvrigt her tales om Tilbøielighed til det Gode, saa viser 2 Bog 20 Capitel §. 2 *), at Locke ved Godt ikke forstaaer Andet, end hvad der hos os selv opvækker og formerer Fornøielse og formindsker Smerte; ligesom han og i samme Bogs Capitel 21 §. 41 paa det Spørgsmaal: "hvad opvækker Begjering?" svarer: "intet Andet end Lyksalighed". Overalt ligger dette saa aabenlyst i hele Lockes Lære, at det er ubegribeligt, hvorledes Forf. har villet disputere dette og derpaa grunde Beskyldninger mod sin Recensent, der ikke kunne andet, end falde tilbage paa ham selv. Forfatteren tilstaaer og selv Side 123, at Locke har forsømt at tage Hensyn paa de velvillige Driver. Men hvad bliver da tilbage uden den blotte Selvkjærlighed? Rigtignok beraaber Locke sig overalt paa Guds

*) Med Hr. Professorens Tilladelse citerer jeg Locke efter Tennemanns tydske Oversættelse. Leipzig 1795-97.

Villie som den nærmeste Kilde til de moralske Forskrifters Gyldighed. Men denne guddommelige Villies lovgivende Myndighed søger han deri, at Gud har Magt til ved Straf og Belønning af uendelig Grad og Varighed at give sine Love Kraft og Anseelse. Han paastaaer derfor, at den Lastefulde er en Daare, selv naar han tvivler om et Liv efter dette, da han dog i Uvisheden spiller et affindigt høit Spil med at udsætte sig for Muligheden af en evig Ulyksalighed, medens den Retskafne, hvis hans Haab er grundet, vinder evig Lyksalighed, og i det værste Tilfælde dog bliver fri for Ulyksalighed *). At disse Forestillingsmaader ere ligesaa inconseqvente som de ere platte og uværdige, har hiin Recensent tydeligt lagt for Dagen Side 376-77. Hr. Prof. Howitz har selv Side 160 imod mig, som han ganske uden Grund tillagde disse Meninger, blandt Andet, sagt, at de grunde sig paa en raa Frygt og paa uværdige Forestillinger om Guddommen. Maa han ikke lade dette samme gjelde nu det er Locke, der har opstillet saadanne Meninger? Efter Hr. Professorens egne Yttringer har han saaledes ingen Grund til at tage Recensenten det saa ilde op, at denne hos Locke finder platte og trivielle Forestillinger og tillægger hans Philosophie et stærkt Frændskab til alle slette og foragtelige Philosophemer. Og hvorledes kommer han, der med saameget Overmod har

*) See, 1 Bog 3 Capitel §. 6, 2 Bog 21 Capitel §. 70, 28 Capitel §. 8 o. fl. St.

mishandlet Kant, hvis Skrifter han umuelig kan have læst, men i det høieste flygtig gjennembladet, til at tale om de liberale Grundsætninger, som en dansk Recensent burde følge? Naar han forresten vil forsvare Locke mod uredelige og foragtelige Hensigter, saa er dette aldeles utidigt, da Ingen i denne Henseende har sigtet ham, og ligesaa forunderligt er det, at han heraf tager Anledning til i en Note at forsvare Helvetii Characteer, hvilket Forsvar han dog fører med det ugyldigste af alle Vidnesbyrd, nemlig Helvetii egen Forsikkring, at han ingen Skjelm er, et Vidnesbyrd, som han mener, at kun faa Andre kunne give sig. Jeg skal iøvrigt ikke nægte, at hine Recensentens Ord om Locke forekom mig noget haarde og at de undrede mig hos en Mand, der med Indsigt og Sandhedskjærlighed forener Billighed og Rolighed i en skiøn Ligevægt, og som derfor gjerne vil lade enhver Fortjeneste vederfares Ret: men, ved i denne Anledning at fornye mit Bekjendtskab med Locke, som jeg i de sidste nogle og tyve Aar ikke havde læst, fandt jeg hine Ord kun altfor beføiede. Naar forresten Hr. Forf. mener, at Recensenten maa have stor Uret heri, fordi en af ham anført engelsk Recensent taler i en anden Tone om Locke, saa vil nok enhver Læser vide at vurdere dette Argument.

Det er kun, fordi Spinozas Ethik, saa flittig Forf. end kan have kastet op deri, dog, med Hensyn til sin Mening og Betydning, er ham en ganske lukt

Bog, at han hos denne Philosoph kan finde sin Lyksalighedslære. Vel er det sandt, at Spinoza erklærer, at der ved Godt forstaaes det, som vi visseligen vide at være os nyttigt, og at Stræben efter at vedligeholde sig selv er Dydens første og eneste Grundvold. Men, for at forstaae disse Talemaader, maa man erindre, at Spinoza ikke erkjender nogen sand og virkelig Existents, uden hos den ene Substants, som han kalder Gud eller natura naturans, og at altsaa den Selvvedligeholdelse, han anbefaler, er den, der erkjender sig som en Deel af Guddommen, elsker denne sin Forbindelse og bortfjerner Alt, hvad der hemmer Bevidstheden derom eller giver Mennesket anden Kjærlighed, end den til sin Tilværelses uendelige Grundkilde. At kjende dette Grundvæsen og elske det, og ganske tabe sig i denne Kjærlighed, er derfor Dydens Formaal, og kun, hvad der kan bidrage hertil, erkjender Spinoza for nyttigt *). Han paastaaer derfor, at den Frie, det er, efter hans Sprog, den Dydige, aldrig vil begaae en Troløshed, om han end derved kan redde sit Liv, og det fordi, dersom Fornuften kunde anbefale en Troløshed, som blev begaaet for at redde Livet, saa maatte den anbefale det for alle Mennesker, hvilket vilde være en Urimelighed, da herved Forbund og

*) Ethices pars IVta propositio XXVIII, XXXVII og Appendix til denne hele Afdeling, pars Vta, prop. XIV-XVI, XXV., seqv.

menneskelig Forening gjordes umuligt *) (en Argumentation, hvis Lighed med den kantiske ikke behøver nogen Udvikling). Han lærer, at Fromhed og Religion og Alt, hvad der hører til Sindsstyrke og Ædelmodighed, vilde beholde sin Værd, om end Mennesket ikke troede paa et Liv efter dette, og han dadler den Forestillingsmaade, der betragter Dyden som en Byrde, hvortil Man skulde drives ved Belønning og Straf **). Hvorvidt de Fundamenter, hvorpaa Spinoza, hvis Gud ikke er andet end en uendelig Naturkraft, bygger denne sin Moral, ere tilstrækkelige, er det ikke her Stedet at undersøge; men det er vist, at den er himmelhøit forskjellig saavel fra Lockes og fra vor Forfatters Lyksalighedslære, som fra den paa de velvillige Drivter byggede Moral, som denne nu vil sætte i Stedet derfor, dog uden at ville give Slip paa hiin. Ja Kants Moral vilde endog været ham mindre imod end Spinozas, saafremt han havde forstaaet den eene og den anden.

Efter det anførte er det intet Under, at en Recensent, der ikke ved løse Relationer eller en flygtig Gjennembladning har gjort sit Bekjendtskab med de philosophiske Systemer, ikke blot, med Hensyn til Grundighed og Consequents, men og fra den religiøsmoralske Standpunkt, kan finde sig bedre i Spinozas

*) Pars IVta propositio LXXII.

**) Pars Vta propositio XLI.

fuldkomment hedenske og strængt fatalistiske Philosophie, end i den "gudfrygtige Lockes" Forsigtigheds Troe og Forsigtigheds Moral. Men jeg skulde troe, at Hr. Professor Howitz nu selv vil undre sig over, hvorledes han, paa eengang, har kunnet troe sig at være Tilhænger af Spinoza, og af Locke og af Hume; samt at han vil finde den Erindring, han S. 163-165 giver Recensenten baade om Beskedenhed og om grundigt Studium, ikke at være vel anbragt.

* * *

Jeg har nu gjennemgaaet Hr. Professorens Skrift med en Udførlighed, som kun kan retfærdiggjøres ved Sagens Vigtighed og det ringe Bekjendtskab med deslige Undersøgelser man kan forudsætte hos Fleerheden i det læsende Publicum; hvilket ringe Bekjendtskab fuldkomment har stadfæstet sig ved adskillige offentlige Yttringer, som bemeldte Skrift har fremkaldt. Jeg tør med Tillid stole paa, at der ikke er et eeneste Moment i hans Skrift, som jo her finder en tilfredsstillende Gjendrivelse, og tør vente, at Hr. Forf. selv vil indsee Nødvendigheden af at gaae ganske anderledes ind i den menneskelige Kjendeevnes Dybder, end han hidtil har gjort, forinden han kan fortsætte denne Strid. Dersom han derved virkelig hæver sin Nødvendighedslære til Spinozas Standpunkt, da vil enhver ægte Sandhedsgrandsker føle sig ham langt nærmere, og saa vil snart det Partie, der

har begyndt at samle sig om ham, trække sig tilbage. Efter Formodning vil af dette Partie alt, hvad jeg har erindret imod Hr. Professor Howitz, blive udskreget som pure Uforstand og blive fremsat saaledes, at Enhver, der troer det paa Ordet, maa finde, at det heller ikke er andet. Idetmindste vilde det være en Ubillighed, om jeg skulde blive lempeligere behandlet end Forfatteren af Recensionen over Hommels Bog om Belønning og Straf efter de tyrkiske Love; en Recension, der indeholder et af de vigtigste og dybest indtrængende Bidrag til Frihedslæren, som i mange Aar er leveret. Den er uovervindelig i en literær Strid, som aldeles ikke kan eller vil forstaae sin Modparts Grunde; og, naar han derhos er frie for al Undseelse, er det ham let at føre et Sprog, som bringer Læsehoben til at tiltroe ham en særdeles Dygtighed. Dette Slags Kraft i literære Stridigheder har ret viist sig ved denne Leilighed. Hommel, der ikke vilde erkjende nogen Forskjel mellem Anledning og virkende Aarsag, havde paastaaet, at enhver saa kaldet Villiesyttring var bestemt ved udvortes Aarsager, og at det var en plat Urimelighed, at Villien kunde ville noget, blot fordi den vil det. Recensenten har derimod viist, at det, der i enhver Beslutning, egentlig gjør Udslag er noget, som man vil for dets egen Skyld, uden at der kan spørges om videre Grund dertil, og at dette ikke mindre gjelder, hvor et Menneske foretrækker det, der er ham behageligt, end naar

han bestemmer sig efter hvad han erkjender for ret og godt. Dette sidste kan Oversætteren af Hommel ikke nægte, men, da han mener, at Recensenten har paastaaet, at den ommeldte Villen ingen Grund har, og at Recensenten her har villet gjendrive Determinismen, saa paastaaer han, at Recensenten har talt grov Usands *), og fremsætter dette i en Tone, som jeg ikke vil characterisere. Recensenten har imidlertid paa det udtrykkeligste sagt, at han her blot har villet henvise til Villiens egen indre Natur, som den sidste Grund, hvorfor man vil noget, altsaa ingenlunde har nægtet, at enhver Villen har sin Grund, men kun har villet gjendrive Hommels Paastand, hvorefter denne Grund laae udenfor Villien selv. Han har derhos udtrykkelig tilkjendegivet, at han, ved hiin Udvikling, ingenlunde har villet gjendrive Determinismen selv, men tvertimod villet berigtige og skjærpe Hommels Fremstilling. "Det er", siger han, "saa langtfra, at nogen, kun ikke altfor lidet grundig, Determinist i vor Tid vil nægte dette, at han tvertimod deri vil søge noget, han vil støtte sig til og bygge paa. Thi, vil han sige, just i denne Villiens egen indre Grundnatur, just i denne i Villien selv liggende Grund til vor Villen, som gjør, at der gives noget, som vi ville, blot fordi vi ville det, d. e. blot fordi vi nu engang maae ville

*) See Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, Een og tyvende Aargang, No. 90 og 91, cfr. Telegraphen 4de Aargang, No. 21 og 22.

det, og ei kunne andet end ville det, ifølge vor inderste Naturs oprindelige Beskaffenhed, er Nødvendighedens egentlige Sæde". At forsvare sig imod hiint Slags Angreb vilde blot være at gjentage sin forrige Tale, som aldeles ikke var forstaaet; men dette kan man dog ikke fortsætte i det uendelige; og derfor kunne dristige Ordførere let bilde mange Læsere ind, at de maale den, de angribe, Skjeppen fuld, medens de dog ikke vide at sige et eneste Ord, som passer til Sagen. Dog dette vil ikke betyde meget.

For de Mangler, rette Kjendere vistnok ville finde i mit Arbeide, haaber jeg at finde Undskyldning deri, at jeg, deels af Interesse for det, der er Menneskets vigtigste Anliggende, deels ifølge en Opfordring, som ligger i Omstændighederne, har maattet indlade mig i et Fag, der vel i mine akademiske Aar udgjorde mit Hovedstudium, men som jeg i nogle og tyve Aar kun i meget faa og korte Mellemrum har kunnet befatte mig med. Skulde jeg derved være kommet saameget tilbage, at jeg end ikke var den Strid voxen, hvori jeg er traadt frem, saa fortjener jeg vistnok Dadbel; men, dersom dette ikke er Tilfældet, saa ville hine Kjendere, saa betydelige Mangler de end iøvrigt maatte finde i mit Arbeide, neppe misbillige, at jeg har bidraget min Skjærv til at forebygge, at fordærvelige Vildfarelser i det store Publicum skulde ansees for seirende Sandheder. Uden udvortes Anledning skulde jeg ikke have vovet mig til at afhandle et Æmne, der hører til de vanskeligste og dybeste Opgaver for den menneskelige Fornuft.

Domme, afsagte ved den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn.

No. 1.

Spørgsmaal om en Kjøbsted-Magistrats Andeel i den Byen ved Kongelig Resolution 28de Decbr. 1792 tilstaaede Godtgjørelse for den saakaldte Accise.

I Sagen:

Havne-Commissionen i Kiøge,

contra:

Procurator Kuhlmann.

(Affagt den 10de Febr. 1823).

Indstævnte Procurator Kehlmann har i første Instants været sagsøgt til at godtgjøre Havnekassen i Kiøge 51 Rbd. 29½ ß. i Sedler og Tegn, hvilket Beløb den nævnte Kasse formenes at tilkomme af den af Indstævnte i hans Constitutionstid som Borgemester i Kiøge oppebaarne Accise-Godtgjørelse.

At det nu ved det Kongelige General Toldkammer og Commerce-Collegii Decision paa Havnekassens Regnskab er bestemt, at Havnekassen af Accise-Godtgjørelsen skulde nyde aarlig 31 Rbd. 26 ß. S. (som efter det Tidsrum, hvori Indstævnte har været constitueret og med Hensyn til den Cours, som da fandt Sted, udgjør det ovenanførte Beløb i Sedler og Tegn) findes ikke at kunne medføre, at Sagen, forsaavidt Indstævntes Forpligtelse til at betale denne Sum angaaer, derved skulde ansees endelig afgjort; thi, ligesom Spørgsmaalet i og for sig er af den Natur, at Indstævnte maatte være berettiget til at erholde det paakjendt ved Domstolene, og det saameget mere, da Decisionen ikke angaaer en Udsættelse, som er gjort i et Regnskab, der er aflagt af Indstævnte som constitueret Borgemester, i hvilken sidste Egenskab derimod Beløbet er affordret ham efter Decisionen, maa det ogsaa antages, at de vedkommende Authoriteter, ved det imod ham instituerede Søgsmaal, selv have vedtaget at lade Spørgsmaalet om Havnekassens Ret i den nævnte Henseende blive Gjenstand for Domstolenes Bedømmelse.

Betræffende Sagen selv, da grunder Indstævnte sin formeentlige Ret til i hans Constitutionstid at oppebære den hele Accise-Godtgjørelse fornemmeligen derpaa, at det ved en Kongelig Bevilling af 13de Decbr. 1664 er fastsat, at Kiøge Byes Borgemester og Raad maatte nyde 1 ß. af hver Rigsdalers Værd, som

sammesteds ind- og udskibes. Men, om det end antages, at den extraordinaire Indtægt, Byens Borgemester og Raad herved blev tilstaaet, er af samme Slags, som den Afgift, der senere, ved den almindelige Anordning af 21de Marts 1691, blev paabudet under Navn af Accise, findes det dog ikke, at hiin Bevilling, der udtrykkelig indeholder, at den kun, indtil videre Anordning, skulde nyde denne Indtægt, kan være tilstrækkelig Hjemmel til at antage, at den ved den senere Anordning af 21de Marts 1691, der aldeles ophæver alle ældre Accise Paabud, og altsaa ogsaa den nævnte Bevilling, fastsatte almindelige Accise-Afgift, der er paabuden efter en Maalestok, som er aldeles forskjellig fra den, Bevillingen indeholdt, skulde, uagtet den Fordelingsmaade, Anordningen omhandler, tilfalde Magistraten alene.

Det synes nemlig, at, naar Bevillingen, efter dens eget Indhold, kun skulde gjelde indtil videre Anordning, og der da senere udkommer en almindelig Anordning, som endog udtrykkelig fastsætter, at alle specielle Benaadningsbreve om denne Gjenstand derved ere ophævede, maa, som en Følge heraf, hiin Bevilling tilligemed de Bestemmelser, den indeholder, ganske bortfalde. Dette maa igjen medføre, at der fra den Tid, berørte Anordning var udkommen, blev med Accisen at forholde paa den Maade, Anordningen omtaler som den almindelige; og at dette ogsaa igjennem en lang Række af Aar er skeet, vise de fremlagte

Regnskaber for 1726 og endeel af de følgende Aar til 1787. At den Godtgjørelse, der senere, ved Kongelig Resolution af 28de Decbr. 1792, er tilstaaet isteden for Accisen, aarlig er bleven anviist til Magistraten, kan ikke være noget Argument for, at denne Authoritet skulde nyde Indtægten alene, da Cancellie-Circulairet af 21de Septbr. 1793 udtrykkelig bestemmer, at den enhver Bye tilkommende Andeel af Godtgjørelsen vil blive qvartaliter anviist Byens Øvrighed, og det altsaa er i denne Egenskab, at Anviisningen er udfærdiget til Magistraten, og ikke fordi Magistraten ene skulde nyde Godtgjørelsen.

Ligesaalidet kan det komme i Betragtning, at Havne-Commissionen, førend nærværende Sag blev anlagt, i en afgiven Erklæring har antaget, at Godtgjørelsen tilkom Magistraten alene; thi dens feilagtige Mening kan ikke skille Havnekassen ved en Indtægt, den tilkommer. Hvad endeligen angaaer at den ommeldte Decision først er afgivet efterat Indstævntes Constitution var forbi; da, foruden at Ventilationerne og Udsættelserne i Regnskaberne langt tidligere havde fundet Sted, saa at han ikke kunde være uvidende om den Paastand der gjordes, maatte han ogsaa af sig selv vide, at Godtgjørelsen ikke tilkom ham alene, og han kan derfor ikke paaskyde, at ham ved Decisionen er paalagt en Byrde, han ikke, medens han fungerede i Embedet, kunde forudsee.

Det eneste, han i denne Henseende kunde paa-

beraabe sig, er den virkelige Bestemmelse i Decisionen om Delingen af Godtgjørelsen; men, ligesom denne Bestemmelse, efter hvad der under Sagen er anført, maa ansees til Fordeel for ham, har han heller ikke selv nedlagt nogen subsidiair Paastand om, at der skulde forholdes paa den forhen brugte Maade, at nemlig Omkostningerne paa Havnen først skulde fradrages.

Efter det Anførte vil Indstævnte derfor blive at tilpligte at udbetale til Havnekassen det Beløb, denne ved Decisionen er kjendt berettiget til, men da Afgiften er betalt ham i Sølv, og Omsætningen i Klagen til Forligelses-Commissionen fra Sølv til Sedler ikke er skeet efter den ved Klagens Indgivelse gjeldende Cours; saa vil han alene blive at tilpligte at betale, i Overeensstemmelse med hans subsidiaire Yttring i Underrets Acten Pag. 20, det oprindelige Beløb 31 Rbd. 26½ ß.

I Henseende til Bestemmelsen i Underretsdommen om Proces-Omkostninger for Underretten og Salarium til den befalede Sagfører sammesteds bliver Underretsdommen at stadfæste og blive Proces-Omkostningerne her for Retten ligeledes efter Omstændighederne at ophæve. Behandlingen af Sagen i første Instants og den befalede Sagførelse ved begge Retter har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Procurator Kuhlmann bør til Citanterne Havne-Commissio-

nen i Kiøge betale 31 Rbd. 26½ ß. I Henseende til Underretsdommens Bestemmelse om Proces-Omkostninger for Underretten og Sallarium til den befalede Sagfører sammesteds bør denne Dom ved Magt at stande.

Proces-Omkostningerne for Overretten ophæves.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 2.

Et Forliig, indgaaet med een af flere correi debendi, kan ei betage Creditor sin Ret til hos de øvrige at søge Betaling, naar denne ikke virkelig ifølge Forliget er blevet erlagt. — Spørgsmaal om en Capital, efter de indgaaede Vilkaar, var forfaldet formedelst et Afdrags Udeblivelse. — Ubeføiet Indsigelse fra de tvende correi debendi, at den Tredies Person urettelig er forandret. — Exceptio proclamatis. — Hvor intet Interessentskab længere bestaaer mellem to Parter, kan den eenes Mødç i Forligelses-Commissionen for den anden, ikke befrie denne for at fyldestgjøre den Opfordring om, ved lovligt Forfald, at retfærdiggjøre Mangel af personligt Møde, som under Sagens Drift maatte gjøres ham.

I Sagen:

Ole Sørensen,

contra:

Grosserer Itzig Aron Schottlænder og Silkehandler Israel Isaach Weel.

(Afsagt den 17de Febr. 1823).

Under nærværende Sag kan først mærkes, at Contracitanterne Grosserer Itzig Aron Schottlænder og Silkehandler Israel Isaach Weel ikke kunne gives Medhold i, at deres Forpligtelse efter den paastævnte Pante-Obligation skulde være hævet derved, at Hovedcitanten Ole Sørensen har med Læderfabriqveur Joseph Jacob, som har overtaget den tredie i Obligationen anførte oprindelige Debitors Forpligtelse, indgaaet Forliig om Betaling af den paastævnte Obligations Beløb; thi, foruden at det i og for sig ikke kan bifaldes, at et saadant Forlig, indgaaet med en af flere Debitorer, der in solidum ere forpligtede, skulde, uagtet ingen Betaling efter Forliget erholdes, medføre, at de øvrige Debitorer vare løste fra deres Forpligtelse, omendskjøndt Forliget, som i det herværende Tilfælde, er afsluttet, uden alt Hensyn til dem, kommer desuden i nærværende Sag endnu hertil, at Citanten i Forliget har reserveret sig sin Panteret i Overeensstemmelse med Obligationen, og at altsaa Forliget selv udtrykkeligt bestemmer, at de øvrige Medejere af Pantet ikke skulde være frie for Krav af Citanten.

Det kan fremdeles heller ikke billiges, at Udeblivelsen af de fastsatte Capital-Afdrag og Renter ikke

skulde, uagtet den udtrykkelige Bestemmelse derom i Obligationen, kunne medføre, at Capitalen, da Paaklage først fandt Sted, maatte betragtes som forfalden til Betaling. Det er nemlig klart, at Parterne, ved Paategningerne paa Obligationen, have, rimeligviis som en Følge af den særegne Maade, hvorpaa Omskrivningen til Rigsbankpenge ved Paategningen af 28de Novbr. 1813 er skeet, vedtaget, at Capital-Afdragene, uden Hensyn til de af Contracitanterne nu paaberaabte Bestemmelser i Frd. af 5te Jan. 1813 og Placaten af 26de April 1814, skulde uden nogen Standsning terminviis finde Sted, hvilket, foruden at det allerede maa antages at ligge i Paategningen af 28de Novbr. 1813, dog især Paategningen af 8de Marts 1814 udtrykkeligen fastsætter, og den Beregning, Contracitanterne have opgjort om, at alt hvad der til Paaklagens Dato skulde betales, allerede maatte ansees erlagt, vil derfor bortfalde.

Den nævnte Paategning af 8de Marts 1814, der af Contracitanterne selv paaberaabes som Beviis for den deri anførte Afbetaling og som det derfor synes, at de ogsaa bør erkjende med Hensyn til dens øvrige Bestemmelser, ligesom de heller ingen aldeles tydelig Indsigelse mod den have fremsat, indeholder udtrykkelig, at Afbetaling til den næstpaafølgende 11te Juni og følgende Terminer skulde finde Sted, og de Afbetalinger, der deels vare ældre end denne Paategning, og deels tilligemed Paategningen fandt Sted, kunde

derfor i ethvert Tilfælde ingen Virkning have med Hensyn til den fremtidige Afbetaling, som Paategningen selv omtaler at skulle finde Sted.

At disse Paategninger skulde, som Contracitanterne fremdeles have paaberaabt sig, have ophævet Bestemmelsen i Obligationen om Virkningen af Afdragets og Renternes Udeblivelse, er der efter berørte Paategningers Indhold aldeles ingen Grund til at antage.

Contracitanterne have endvidere paaberaabt sig, at de vel have forpligtet sig in solidum med den oprindelige tredie Debitor efter Obligationen, men ei med ovennævnte Joseph Jacob, der er traadt i hans Sted.

Denne Indsigelse findes imidlertid ikke at kunne komme i Betragtning; thi, foruden at Capitalen, efter Bestemmelserne i Obligationen, skulde forblive indestaaende, ikke blot hos de tre oprindelige Debitorer, men ogsaa hos efterfølgende Ejere af det givne Pant, og det derfor maa antages, at den samme Sikkerhed, der var givet Creditor med Hensyn til de oprindelige Debitorer, ogsaa skulde tilkomme ham for dem, han var pligtig at modtage i disses Sted, og at desuden Obligationen hvor den omhandler hiin solidariske Forpligtelse, ikke blot taler om de i Obligationen nævnte tre Personer, men ogsaa om deres Arvinger, og bestemmer, at disse paa samme Maade skulde være forpligtede, maa det ogsaa antages, at Contracitanterne, ved de paa Obligationerne gjorte Paategninger, hvori de omtaler Jacob som Debitor med dem efter Obliga-

tionen, og altsaa under de Betingelser, den indeholder, selv have erkjendt at han er traadt i den oprindelige Debitors Sted.

Befræffende Contracitanternes Anke over, at der, efter Forliget med Jacob, er gjort Execution i Pantet uagtet Halvdelen deraf tilhører dem, da bliver at mærke, at Executionen ikke udtrykkelig er forlangt eller foretaget uden med Hensyn til Jacob, og at derfor Executionsforretningen, der er afholdt under Forbeholdenhed af enhvers lovlige Ret, ikke bliver forbindende, forsaavidt Ejendommen maatte tilhøre dem. Dette maae de ogsaa antages selv at have erkjendt, siden de, efter hvad den fremlagte Reqvisitionsforretning indeholder, have deels hævet Lejen og deels gjort Forbud mod dens Udbetaling.

Den Formening, Contracitanterne yttre om at der skulde være afbetalt meer paa Obligationens Beløb end der er afskrevet paa Obligationen, kan ikke komme i Betragtning, da Hovedcitanten har benægtet det, og intet Beviis for en saadan Afbetaling er tilveiebragt.

Skjøndt nu Contracitanterne saaledes maa antages pligtige at tilsvare den paastævnte Fordring, findes det dog, siden de uimodsagt have avanceret, at der i deres Boe har været udstædt Proclama, uden at Fordringen efter Obligationen har været anmeldt i Boet, at de kun, forsaavidt Pantet kan tilstrække til Fordringens Fyldestgjørelse, kunne være pligtige, at tilsvare denne.

Processens Omkostninger blive Contracitanterne at tilpligte at betale Hovedcitanten skadesløs, hvorhos Weel, der hverken efter Hoved- eller Contra-Klagen har mødt personlig i Forligelses-Commissionen og intet lovligt Forfald har oplyst, bliver at idømme en Mulct af 20 Rbd. Sølv til Justitskassen for unødig Trætte; thi at Schottlænder, der har mødt for ham, tilforn har været associeret med ham i et Handelshuus, kan ikke gjøre noget til Sagen, da dette Handelshuus paa den Tid Sagen blev behandlet ved Forligelses-Commissionen ikke længere var til.

Thi kjendes for Ret: Contracitanterne Grosserer Itzig Aron Schottlænder, og Silkehandler Israel Isaak Weel bør een for begge og begge for een in solidum med Læderfabriqveur Joseph Jacob, der tidligere om Sagen har indgaaet Forliig og som derfor Dommen i nærværende Sag er uvedkommende, indfrie den paastævnte, under 25de Juni 1812 udstædte og senere til Citanten Ole Sørensen transporterede Panteobligation, og til Citanten paa ovenanførte Maade betale dens Restbeløb 3000 Rbd. i Sedler, med Renter 4 pC. deraf fra 13de Juli 1820 indtil Betaling skeer, dog alt kun forsaavidt denne Fordring kan udbringes af det i Obligationen stillede Pant. Saa betaler de og Citanterne denne Processes Omkostninger skadesløs, og bør derforuden Weel betale til Justitskassen for unødig Trætte 20 Rbdlr. Sølv.

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 3.

En Arrestsag kan ei ansees at være for sildig forfulgt, fordi Impetranten, efter først at have indklaget samme til det Steds Forligelses-Commission, hvor den blev foretaget, siden, paa Grund af Arrestati Indsigelser, indklager den til den Forligelses-Commission, hvorunder han har sit Hjem. En Arrestes Formalia og Realia forfulgte under forskjellige Sager.

I Sagen:

Brændeviinsbrænder Ole Sørensen,

contra:

Sophus Preisler.

(Afsagt den 17de Febr. 1823).

Nærværende Sag, hvorunder Citanten Brændeviinsbrænder Ole Sørensen paaanker til Stadfæstelse en af ham foretagen Forbudsforretning, har Indstævnte Sophus Preisler paastaaet afviist paa Grund af, at den ikke skulde være lovlig forfulgt ved den Forligelses-Commission, hvorunder han sorterer. Da Sagen, efterat han havde paastaaet den afviist fra Stadens Forligelses-Commission, senere har været paaklaget og

behandlet ved Amtets Forligelses-Commission, saa kan hiin Indsigelse formeentlig kun gaae ud paa, at den sidstnævnte Klage for silbigt skulde være indgivet.

Men, foruden at det synes, at Indstævnte, der som Gjeldsarrestant er anholdt her i Staden, maatte, saalænge han saaledes har fast Ophold her, kunne søges ved Stadens Jurisdiction, og altsaa Forfølgningen regnes fra den først indgivne Klage, hidrører i alt Fald Opholdet ikke fra nogen Forsømmelse fra Citantens Side, men fra den Omstændighed, at det var uvist, til hvilken Forligelses-Commission Klagen skulde indgives, hvorfor Sagen, da den sidste Klage er indgiven strax, efterat Henviisning til Domstolene efter den første Klage havde fundet Sted, i ethvert Tilfælde maa antages betimeligen forfulgt.

Indstævntes ovenanførte Afviisningspaastand kan derfor ikke komme i Betragtning, og, da han iøvrigt ingen Indsigelse har gjort, vil den paastaaede Stadfæstelse af Forretningen blive at meddele, hvorved dog bliver at mærke, at denne kun kan komme til at gaae ud paa en Stadfæstelse quoad formalia, siden Sagen selv, med Hensyn til hvilken Forretningen er foretagen, staaer ved Birketinget, og Forretningens Realitet altsaa kun under den kan blive at bedømme.

Hvad angaaer hans Yttring om videre Tilsvar i Realiteten, da maa denne saameget mere bortfalde, som den er i fuldkommen Strid med hans tidligere Yttring i samme Protocollation, at han, naar For-

budbet maatte ansees lovligt forfulgt, hvilket, efter det ovenanførte, maa antages, aldeles intet mad Forbudbet havde at erindre.

Processens Omkostninger blive efter Omstændighederne at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Forbudsforretning stadfæstes qvoad formalia.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 4.

Den, som, uden Jagttagelse af de i Frd. 14de Octbr. 1773, §. 11, befalede Former, har betinget sig et Undentag paa Bornholm, kan ikke fordre Contracten opfyldt, uden forsaavidt det, ved et senere Skjøn, befindes, at Undentaget billigen, og uden Gaardens Skade kunde paalægges den. At saadant Undentag i mange Aar, og nærved Høvstid, har været svaret, er ikke nok til at afhjælpe hiin Mangel. — En Part kan ei udvide sin for Underretten gjorte Paastand, ei heller kunne Indsigelser, der ei ere fremsatte i første Instants, tages i Betragtning ved Overretten.

I Sagen:

Maria Sode, Enke efter afgangne Undentagsmand Hans Nielsen Sode,

contra:

Lars Larsen.

(Afsagt den 17de Febr. 1823).

Ved den i nærværende Sag afsagte Underretsdom er det, med Hensyn til de tvende under Sagen omhandlede Undentags-Contracter, antaget, at samme, da ved deres Oprettelse Bestemmelserne i Frd. 14de Octbr. 1773 §. 11 ikke ere iagttagne, ikke kan afgive Reglen for det Citantinden tilkommende Undentag, men at derimod det paastævnte Undentag ikkun bør tilsvares saaledes, som det ved en under Sagens Drift erhvervet Overskjønsforretning er befunden, at Gaarden, efter den ved Contracternes Oprettelse iværende Tilstand, kunde taale at udrede samme, uden forsaavidt den Deel af Undentaget betræffer, hvorom det allerede i Aaret 1816 imellem Indstævnte og Citantindens afdøde Mand, ved et inden Forligelses-Commissionen indgaaet Forliig, var blevet vedtaget, at samme skulde tilsvares overeensstemmende med Contracten, i Hensyn til hvilken Andeel Underdommeren har antaget, at det burde have sit Forblivende ved det indgangne Forliig.

Da nu Indstævnte, der findes lovligt stævnet, ikke har givet Møde for Overretten, og derved har erkjendt sig tilfreds med Underretsdommen, saa bliver ikkun at afgjøre, hvorvidt Citantinden kan gjøre Paastand paa at erholde mere, end der, ifølge det Foranførte, ved bemeldte Dom er blevet hende tillagt.

Dette Spørgsmaal findes nu at maatte besvares benægtende. Ved den paaberaabte §. i Frd. af 14de

Octbr. 1773 er det nemlig anordnet, at Undentage paa Bornholm ikke maae bestemmes højere, end Gaardens Indkomster, efter fraregnede Udgivter og Afredsel, uden den nye Beboers altfor store Skade, kan taale at afgive; og den største Begunstigelse, der kan vises den Undentagsnyder, der har forsømt at forsikkre sig det til Befalingens Overholdelse anordnede Beviis, nemlig de Contraherendes nærmeste Venners Underskrivt og Attest paa Contracten om, at det Anordnede er overlagt og iagttaget, er, at det, hvor Undentaget paastaaes at overstige Gaardens Kræfter, tilstædes, saaledes som in casu er Tilfældet, at et senere erhvervet Skjøn træder i det lovbestemte Bevises Sted.

Citantindens Yttring om, at den Omstændighed, at Undentaget har været svaret i Overeensstemmelse med Contracterne fra disses Oprettelse i Aarene 1797 og 1799 indtil 1814, formeentligen i og for sig skulde være tilstrækkelig til at godtgjøre, at Undentaget ikke har været højere ansat, end Gaarden kunde taale, kan nemlig ikke billiges, og ikke heller kan der, saaledes som hun har formeent, argumenteres til hendes Fordeel fra Lovgivningen om Hævd, da Undentaget, som det Foregaaende viser, ikke i Hævdstid har været erlagt overeensstemmende med Contracterne.

Forsaavidt Citantinden har formeent, at i alt Fald den Deel af Undentaget, som var forfalden, forinden Indstævnte ved Klage til Forligelses-Commis-

ſionen tilkjendegav ſin Beſlutning, ikke længere at ville være bunden ved Contracterne, bør tilſvares overeens- ſtemmende med diſſe, kan der, med Henſyn til den ovenberørte Beſtemmelſe i Frd. af 14de Octbr. 1773, ikke heller heri gives hende Medhold, hvilket ogſaa vil blive Tilfældet, forſaavidt hun her for Retten har ned- lagt Paaſtand om, at hende for de Præſtationer, der maatte findes at tilkomme hende, ubetinget tillægges Vederlag i Penge, ſiden hun, ved ſin Procedure i førſte Inſtants, maa antages at have indrømmet Ind- ſtævnte det Alternativ, at erlægge bemeldte Præſta- tioner in natura, og altſaa, da hun ikke for Over- retten, hvor Indſtævnte ikke har givet Møde, kan frem- komme med nogen anden Paaſtand, end der er nedlagt i førſte Inſtants, maa finde ſig i, at Indſtævnte af- gjør hendes Tilgodehavende, paa hvilken af diſſe Maa- der han finder for godt.

Derimod findes det, at Citantinden i det Til- fælde, at Undentaget ikke leveres in natura, maa være berettiget til, overeensſtemmende med hendes Paaſtand, at erholde Betalingen derfor i det Hele efter de af hende opgivne Priſer, da Indſtævnte ikke imod diſſe Priſer har gjort nogen Indſigelſe og de af Under- dommeren paaberaabte Beſtemmelſer i det aabne Brev af 6te April 1818 ikke kunne komme til Anvendelſe i nærværende Sag, der var begyndt længe, forinden bemeldte aabne Brev udkom.

Proceſſens Omkoſtninger blive efter Omſtændig-

hederne at ophæve. Den befalede Sagfører har opfyldt sine Pligter.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Lars Larsen bør til Citantinden Maria Sode, Enke efter afgangne Undentagsmand Hans Nielsen Sode, enten erlægge de i Underretsdommen omhandlede Artikler in natura eller betale hende deres Værdie saaledes: nemlig for 3 Potter Kommen 2 Rbd., for 3/4 Skjepper Salt 5 Rbd. 1 Mk. 8 ß., for 5½ Trave Langholm 22 Rbd., for 5 Skjepper og 28 Potter Byg 15 Rbd. 5 Mk. 8 ß., for Lpd. Hør 8 Rbd. 4 Mk. 8 ß., for 2 Slagtenød 12 Rbd. 3 Mk., for 3 Skjepper Gryn 13 Rbd. 3 Mk., for 1 Skjeppe Rug 4 Rbd. 3 Mk., alt Sedler og Tegn. Saa bør han og til Citantinden betale 36 Rbd. 2 Mk. 5 ß. Sedler og Tegn med Renter 4 pC. fra den 2den Aug. 1817, da Sagen i Forligelses-Commissionen har været foretaget, indtil Betaling skeer, men iøvrigt for hendes Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves. Det Idømte at efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 5.

Uhjemlet Besiddelse af stjaalne Koster medfører Tyvsstraf. Anvendelsen af Frd. 20de Febr. 1789, §. 5, forudsætter ikke blot, at den Paagjeldende forhen er

dømt til en saadan Straf, som den foregaaende §. 3 eller §. 4 nævner, men og at det er skeet for en Forbrydelse, som, efter disse §§., vilde medføre saadan Straf.

I Sagen:

Procurator Baastrup, som Actor,

contra:

Arrestanten Jens Christian Friberg.

(Afsagt den 18de Febr. 1823).

Arrestanten Jens Christian Friberg sigtes under nærværende Sag for at have gjort sig skyldig i Tyverie og Betlerie.

Det sidstnævnte Forhold har han vedgaaet, hvorimod han, uagtet han er funden i Besiddelse af stjaalne Koster, benægter at have gjort sig skyldig i Tyverie, i det han paaberaaber sig, at de nævnte Koster ere ham leverede af en ham ubekjendt Person. Det er imidlertid saa langtfra, at Rigtigheden af dette hans Opgivende bestyrkes ved Sagens Omstændigheder, at meget mere, især den af Contoirist Harboe afgivne Forklaring om, at der ikke vare Flere end Arrestanten paa Trappen, da han antraf denne, maa tale imod ham.

Da han saaledes ikke i mindste Maade har kunnet svække den Formodning, der, efter Lovens Bestemmelser i 6—17—10 og 11, formedelst Besiddelsen af Kosterne, skal være imod ham, og der iøvrigt for

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 3.

En Arrestsag kan ei ansees at være for sildig forfulgt, fordi Impetranten, efter først at have indklaget samme til det Steds Forligelses-Commission, hvor den blev foretaget, siden, paa Grund af Arrestati Indsigelser, indklager den til den Forligelses-Commission, hvorunder han har sit Hjem. En Arrestes Formalia og Realia forfulgte under forskjellige Sager.

I Sagen:

Brændeviinsbrænder Ole Sørensen,

contra:

Sophus Preisler.

(Afsagt den 17de Febr. 1823).

Nærværende Sag, hvorunder Citanten Brændeviinsbrænder Ole Sørensen paaanker til Stadfæstelse en af ham foretagen Forbudsforretning, har Indstævnte Sophus Preisler paastaaet afviist paa Grund af, at den ikke skulde være lovlig forfulgt ved den Forligelses-Commission, hvorunder han sorterer. Da Sagen, efterat han havde paastaaet den afviist fra Stadens Forligelses-Commission, senere har været paaklaget og

behandlet ved Amtets Forligelses-Commission, saa kan hiin Indsigelse formeentlig kun gaae ud paa, at den sidstnævnte Klage for silbigt skulde være indgivet.

Men, foruden at det synes, at Indstævnte, der som Gjeldsarrestant er anholdt her i Staden, maatte, saalænge han saaledes har fast Ophold her, kunne søges ved Stadens Jurisdiction, og altsaa Forfølgningen regnes fra den først indgivne Klage, hidrører i alt Fald Opholdet ikke fra nogen Forsømmelse fra Citantens Side, men fra den Omstændighed, at det var uvist, til hvilken Forligelses-Commission Klagen skulde indgives, hvorfor Sagen, da den sidste Klage er indgiven strax, efterat Henviisning til Domstolene efter den første Klage havde fundet Sted, i ethvert Tilfælde maa antages betimeligen forfulgt.

Indstævntes ovenanførte Afviisningspaastand kan derfor ikke komme i Betragtning, og, da han iøvrigt ingen Indsigelse har gjort, vil den paastaaede Stadfæstelse af Forretningen blive at meddele, hvorved dog bliver at mærke, at denne kun kan komme til at gaae ud paa en Stadfæstelse quoad formalia, siden Sagen selv, med Hensyn til hvilken Forretningen er foretagen, staaer ved Birketinget, og Forretningens Realitet altsaa kun under den kan blive at bedømme.

Hvad angaaer hans Yttring om videre Tilsvar i Realiteten, da maa denne saameget mere bortfalde, som den er i fuldkommen Strid med hans tidligere Yttring i samme Protocollation, at han, naar For-

budbet maatte ansees lovligt forfulgt, hvilket, efter det ovenanførte, maa antages, aldeles intet med Forbuddet havde at erindre.

Processens Omkostninger blive efter Omstændighederne at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Forbudsforretning stadfæstes qvoad formalia.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 4.

Den, som, uden Jagttagelse af de i Frd. 14de Octbr. 1773, §. 11, befalede Former, har betinget sig et Undentag paa Bornholm, kan ikke fordre Contracten opfyldt, uden forsaavidt det, ved et senere Skjøn, befindes, at Undentaget billigen, og uden Gaardens Skade kunde paalægges den. At saadant Undentag i mange Aar, og nærved Hævstid, har været svaret, er ikke nok til at afhjælpe hiin Mangel. — En Part kan ei udvide sin for Underretten gjorte Paastand, ei heller kunne Indsigelser, der ei ere fremsatte i første Instants, tages i Betragtning ved Overretten.

I Sagen:

Maria Sode, Enke efter afgangne Undentagsmand Hans Nielsen Sode,

contra:

Lars Larsen.

(Afsagt den 17de Febr. 1823).

Ved den i nærværende Sag afsagte Underretsdom er det, med Hensyn til de tvende under Sagen omhandlede Undentags-Contracter, antaget, at samme, da ved deres Oprettelse Bestemmelserne i Frd. 14de Octbr. 1773 §. 11 ikke ere iagttagne, ikke kan afgive Reglen for det Citantinden tilkommende Undentag, men at derimod det paastævnte Undentag ikkun bør tilsvares saaledes, som det ved en under Sagens Drift erhvervet Overskjønsforretning er befunden, at Gaarden, efter den ved Contracternes Oprettelse iværende Tilstand, kunde taale at udrede samme, uden forsaavidt den Deel af Undentaget betræffer, hvorom det allerede i Aaret 1816 imellem Indstævnte og Citantindens afdøde Mand, ved et inden Forligelses-Commissionen indgaaet Forliig, var blevet vedtaget, at samme skulde tilsvares overeensstemmende med Contracten, i Hensyn til hvilken Andeel Underdommeren har antaget, at det burde have sit Forblivende ved det indgangne Forliig.

Da nu Indstævnte, der findes lovligt stævnet, ikke har givet Møde for Overretten, og derved har erkjendt sig tilfreds med Underretsdommen, saa bliver ikkun at afgjøre, hvorvidt Citantinden kan gjøre Paastand paa at erholde mere, end der, ifølge det Foranførte, ved bemeldte Dom er blevet hende tillagt.

Dette Spørgsmaal findes nu at maatte besvares benægtende. Ved den paaberaabte §. i Frd. af 14de

Octbr. 1773 er det nemlig anordnet, at Undentage paa Bornholm ikke maae bestemmes højere, end Gaardens Indkomster, efter fraregnede Udgivter og Afredsel, uden den nye Beboers altfor store Skade, kan taale at afgive; og den største Begunstigelse, der kan vises den Undentagsnyder, der har forsømt at forsikkre sig det til Befalingens Overholdelse anordnede Beviis, nemlig de Contraherendes nærmeste Venners Underskrivt og Attest paa Contracten om, at det Anordnede er overlagt og iagttaget, er, at det, hvor Undentaget paastaaes at overstige Gaardens Kræfter, tilstædes, saaledes som in casu er Tilfældet, at et senere erhvervet Skjøn træder i det lovbestemte Bevises Sted.

Citantindens Yttring om, at den Omstændighed, at Undentaget har været svaret i Overeensstemmelse med Contracterne fra disses Oprettelse i Aarene 1797 og 1799 indtil 1814, formeentligen i og for sig skulde være tilstrækkelig til at godtgjøre, at Undentaget ikke har været højere ansat, end Gaarden kunde taale, kan nemlig ikke billiges, og ikke heller kan der, saaledes som hun har formeent, argumenteres til hendes Fordeel fra Lovgivningen om Hævd, da Undentaget, som det Foregaaende viser, ikke i Hævdstid har været erlagt overeensstemmende med Contracterne.

Forsaavidt Citantinden har formeent, at i alt Fald den Deel af Undentaget, som var forfalden, forinden Indstævnte ved Klage til Forligelses-Commis-

ſtonen tilkjendegav ſin Beſlutning, ikke længere at ville være bunden ved Contracterne, bør tilſvares overeensſtemmende med diſſe, kan der, med Henſyn til den ovenberørte Beſtemmelſe i Frd. af 14de Octbr. 1773, ikke heller heri gives hende Medhold, hvilket ogſaa vil blive Tilfældet, forſaavidt hun her for Retten har nedlagt Paaſtand om, at hende for de Præſtationer, der maatte findes at tilkomme hende, ubetinget tillægges Vederlag i Penge, ſiden hun, ved ſin Procedure i førſte Inſtants, maa antages at have indrømmet Indſtævnte det Alternativ, at erlægge bemeldte Præſtationer in natura, og altſaa, da hun ikke for Overretten, hvor Indſtævnte ikke har givet Møde, kan fremkomme med nogen anden Paaſtand, end der er nedlagt i førſte Inſtants, maa finde ſig i, at Indſtævnte afgjør hendes Tilgodehavende, paa hvilken af diſſe Maader han finder for godt.

Derimod findes det, at Citantinden i det Tilfælde, at Udentaget ikke leveres in natura, maa være berettiget til, overeensſtemmende med hendes Paaſtand, at erholde Betalingen derfor i det Hele efter de af hende opgivne Priſer, da Indſtævnte ikke imod diſſe Priſer har gjort nogen Indſigelſe og de af Underdommeren paaberaabte Beſtemmelſer i det aabne Brev af 6te April 1818 ikke kunne komme til Anvendelſe i nærværende Sag, der var begyndt længe, forinden bemeldte aabne Brev udkom.

Proceſſens Omkoſtninger blive efter Omſtændig-

hederne at ophæve. Den befalede Sagfører har opfyldt sine Pligter.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Lars Larsen bør til Citantinden Maria Sode, Enke efter afgangne Undentagsmand Hans Nielsen Sode, enten erlægge de i Underretsdommen omhandlede Artikler in natura eller betale hende deres Værdie saaledes: nemlig for 3 Potter Kommen 2 Rbd., for 3 Skjepper Salt 5 Rbd. 1 Mk. 8 ß., for 5½ Trave Langholm 22 Rbd., for 5 Skjepper og 28 Potter Byg 15 Rbd. 5 Mk. 8 ß., for Lpd. Hør 8 Rbd. 4 Mk. 8 ß., for 2 Slagtenød 12 Rbd. 3 Mk., for 3 Skjepper Gryn 13 Rbd. 3 Mk., for 1 Skjeppe Rug 4 Rbd. 3 Mk., alt Sedler og Tegn. Saa bør han og til Citantinden betale 36 Rbd. 2 Mk. 5 ß. Sedler og Tegn med Renter 4 pC. fra den 2den Aug. 1817, da Sagen i Forligelses-Commissionen har været foretaget, indtil Betaling skeer, men iøvrigt for hendes Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger ophæves. Det Idømte at efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 5.

Uhjemlet Besiddelse af stjaalne Koster medfører Tyvsstraf. Anvendelsen af Frd. 20de Febr. 1789, §. 5, forudsætter ikke blot, at den Paagjeldende forhen er

dømt til en saadan Straf, som den foregaaende §. 3 eller §. 4 nævner, men og at det er skeet for en Forbrydelse, som, efter disse §§., vilde medføre saadan Straf.

I Sagen:

Procurator Baastrup, som Actor,

contra:

Arrestanten Jens Christian Friberg.

(Afsagt den 18de Febr. 1823).

Arrestanten Jens Christian Friberg sigtes under nærværende Sag for at have gjort sig skyldig i Tyverie og Betlerie.

Det sidstnævnte Forhold har han vedgaaet, hvorimod han, uagtet han er funden i Besiddelse af stjaalne Koster, benægter at have gjort sig skyldig i Tyverie, i det han paaberaaber sig, at de nævnte Koster ere ham leverede af en ham ubekjendt Person. Det er imidlertid saa langtfra, at Rigtigheden af dette hans Opgivende bestyrkes ved Sagens Omstændigheder, at meget mere, især den af Contoirist Harboe afgivne Forklaring om, at der ikke vare Flere end Arrestanten paa Trappen, da han antraf denne, maa tale imod ham.

Da han saaledes ikke i mindste Maade har kunnet svække den Formodning, der, efter Lovens Bestemmelser i 6—17—10 og 11, formedelst Besiddelsen af Kosterne, skal være imod ham, og der iøvrigt for

den største Deel af Kosterne er tilveiebragt Ejendomsbeviis, og de paagjeldende Ejere med Eed have bekræftet, at disse Ting ere dem frakomne imod deres Vidende og Villie, saa maa Arrestanten, i Medhold af de nævnte Lovbestemmelser, blive at dømme som Tyv.

Hvad angaaer Straffen for Arrestanten, da bliver at mærke, at han forhen, ved den combinerede Rets Dom af 30te Decbr. 1817, har været dømt for første Gang forøvet Tyverie. Vel har han nu ved denne Dom, i Hensyn til Bestemmelserne i den 678de §. i Krigsartikelsbrevet for Landtjenesten ved Søetaten og i den 633te §. i Søekrigsartikelsbrevet, været tilfunden Straf af at kagstryges, brændemærkes paa Panden og hensættes til Arbeide i Fæstningen sin Livstid. Men, uagtet han saaledes allerede forhen har været idømt en Straf, der endog er større, end den, Frd. af 20de Febr. 1789 §. 4 fastsætter, findes det dog ikke, at Bestemmelsen i berørte Forordnings §. 5 kan, saaledes som Actor har meent, blive at anvende paa ham; thi, ligesom dette sidste Lovbud, der omtaler dem, som forhen have været dømte efter §. 3 eller 4, ikke, efter Ordene deri, passer paa ham, som ikke er i dette Tilfælde; saaledes findes det ikke heller, at der er Grund til at antage, at den Omstændighed, at han forhen har staaet under en Lovgivning, hvis Straffebestemmelser ere forskjellige fra dem, Frd. 20de Febr. 1789 indeholder, kunde medføre, at han nu, uagtet han skal ansees efter den sidstnævnte Forordning,

skulde idømmes en Straf, der var haardere, end den, hans Forhold, naar det bedømmes efter denne Forordning alene, kunde paaføre ham. Antages det Modsatte, vilde Forordningen blive anvendt paa et Tilfælde, som ikke indeholdt alle de Betingelser, der ligge til Grund for dens Bud *). Han kan derfor alene blive at ansee for anden Gang forøvet Tyverie, og vil Straffen, efter samtlige Sagens Omstændigheder, blive for begge de af ham forøvede Lovovertrædelser, at bestemme til 4 Aars Arbeide i Rasphuset, hvorhos han bliver at tilpligte at udrede Actionens Omkostninger. Om Erstatning bliver der ikke Spørgsmaal, da Kosterne ere komne tilstæde. Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Jens Christian Friberg bør hensættes til Arbeide i Kjøbenhavns Rasphuus i 4 Aar, ligesom han og bør udrede alle af denne Action lovlig flydende Omkostninger.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 6.

Frd. 15de Decbr. 1820 §. 2 kan ei udvides til de Klager, som kun indgives til Øvrighederne, og ikke ere adresserede til Kongen eller de Kongelige Collegier.

*) See systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie og sammes juridiske Følger p. s. v. Side 146-147.

I Sagen:

Procurator Klein, som Actor,

contra:

De Tiltalte Politiebetjent Daniel Jensen Becher og Contoirist Isach Jacobsen.

(Afsagt den 22de Febr. 1823).

De Tiltalte Politiebetjent Daniel Becher og Contoirist Isach Jacobsen sigtes under nærværende Sag for formeentlig forøvet Vinkelskriverie, og den Førstnævnte tillige for at have forbrudt sig imod Bestemmelsen i Lovens 1—12—2.

Hvad dette sidste Forhold angaaer, da findes Becher i den Henseende retteligen at være ved Underretsdommen frifunden for Actors Tiltale, siden han ikke kan siges at have vjist nogen saadan Uskikkelighed for Retten, som berørte Art. forudsætter, fordi han, uden iøvrigt at vise nogen Opsætsighed, har begjert af Dommeren, at Protocollen maatte blive tilført, at Kæmnercasserer Starup havde opført sig mod ham og Flere, som en Tyv og en Skjelm; hvilket alene kan blive en privat Fornærmelse mod Starup, som det maa overlades til ham at paatale.

Betræffende dernæst begge de Tiltaltes Forhold med, at de have forfattet Klager over bemeldte Starup for Andre, og at de ikke have navngivet sig som Concipister af disse Klager, da, ligesom det, efter de

Oplysninger, Sagen derom indeholder, maa ansees godtgjort, at Starup virkeligen af Pensionisterne har oppebaaret de Summer, hvorover der i Klagerne doleres, og altsaa Concipisterne forsaavidt ikke have forseet sig, saaledes kan heller ikke den Omstændighed, at de Tiltalte have paataget sig at skrive disse Klager, medføre, at de skulde kunne blive at ansee efter Bestemmelserne i Frd. af 15de Decbr. 1820, siden berørte Klager ikke, saaledes som der efter den nævnte Forordning, sammenholdt med Frd. af 28de Decbr. 1792, udfordres til dens Anvendelse, have været indgivne eller stilede til Hans Majestæt eller noget af de Kongelige Collegier, men blot ere Skrivelser til de Embedsmænd, som de Paagjeldende have formeent at kunne hjælpe dem med Hensyn til det, der var Gjenstand for Klagerne. De Tiltalte findes derfor at maatte blive at frifinde for Actors Tiltale i denne Sag, og blive Sallarierne til de befalede Sagførere ved Underretten, som for Actor bliver at bestemme til 5 og for Defensor til 4 Rbd. Sølv, at udrede af det Offentlige.

Under den befalede Sagførelse ved begge Retter og Behandlingen af Sagen ved Underretten har intet ulovligt Ophold fundet Sted.

Thi kjendes for Ret: Tiltalte Politiebetjent Daniel Jensen Becher og Contoirist Isach Jacobsen bør for Actors Tiltale i denne Sag frie at være.

De befalede Sagførere ved Underretten tillægges i Sallarium, Actor 5 og Defensor 4 Rbd. Sølv, som udredes af det Offentlige.

No. 7.

Et Pantebrev, der iøvrigt indeholder, at Creditor skal have Sikkerhed i Debitors hele nærværende og tilkommende Indboe, indskrænkes ikke ved en tillige meddeelt Specification. — Panthaveren, der har tilladt Debitor, selv at foranstalte Boets Realisation, maa i dennes imidlertid under Behandling tagne Boe have Forret til Betaling af det derfor i samme indkomne Provenue.

I Sagen:

Kammerraad og Veicasserer Jacob Baden,

contra:

Kasserer Koefoed.

(Afsagt den 3die Marts 1823).

Citanten Kammerraad og Veicasserer Jacob Baden, der, ved Transport, er bleven Ejer af en af Landsdommer Dr. juris Baden under 11te Jan. 1818 til Kammerraad R. Ollgaard udstædt Panteobligation, paaanker, under nærværende Sag, en den 18de Mai 1819 afholdt Udlægsforretning, hvorved Indstævnte Casserer Koefoed for en Fordring paa 521 Rbd.

27 ß., som han efter Dom havde tilgode, er givet Udlæg i Auctionsbeløbet for endeel Effecter, som bemeldte Landsdommer Baden ved offentlig Auction har ladet bortsælge, og hvori Citanten formener, efter den ovenanførte Obligation, at have Panteret.

At der nu, som Indstævnte paaberaaber sig, i berørte Obligation er anført, at Creditor var leveret en Specification over de pantsatte Effecter, kan ikke medføre, at han kun skulde ansees at have Panteret i bestemte Ejendele, og at det derfor, da hiin Specification ikke er kommen tilstæde, maatte ansees uvist, hvorvidt han virkelig havde havt nogen Panteret med Hensyn til de Effecter, hvorfor Auctionsbeløbet er indkommet; thi Bestemmelsen i Obligationen om, at Creditor skulde have første og eneste Prioritet i Debitors hele Indboe, saaledes som samme efter Specificationen var, er til Slutning givet det Tillæg: "og som den bliver ved forfalden Betalingstid, der alt skal være ham Pant og Hypothek indtil Betaling skeer", hvilken sidste Bestemmelse maa antages at indeholde, at alt, hvad Debitor paa den Tid, Betalingen skulde erlægges, var Ejer af, og som kunde henføres under Benævnelsen "Indboe", skulde tjene til Sikkerhed for Fordringen *).

*) Specificationen maatte, efter de anførte Omstændigheder, have til Hensigt, at sikkre Creditor, at Boet, med Hensyn til de deri benævnte Effecter, skulde blive uforrykket, uden iøvrigt at indskrænke hans Panteret.

Debitor har ogsaa, under flere af de om dette Auctionsbeløb stedfundne Forhandlinger, selv erkjendt, at de bortsolgte Eiendele, der i Auctionsforhandlingen benævnes "Meubler og Effecter," have været Gjenstand for Pantsætningen.

Den derefter af Indstævnte paaberaabte Omstændighed, at det er Debitor, der har ladet Effecterne ved offentlig Auction bortsælge, kan ikke være tilstrækkelig Grund til at antage, at Creditor skulde have frasagt sig den ham tilkommende Panteret, med Hensyn til hvilken han endog strax har gjort Forbud mod Udbetalingen af Auctionsbeløbet til Andre end ham, ligesom og flere af de senere Forhandlinger have viist, at Debitor selv har erkjendt Citantens fortrinlige Ret til den indkomne Kjøbesum.

Citanten maa derfor, saalænge Auctionsbeløbet endnu er i Debitors Eje, kunne fordre, at den Fyldestgjørelse for sit Krav, som han, efter Pantebrevet, skulde nyde i de pantsatte Effecter, nu præsteres ham af det Pengebeløb, som er indkommet for Pantet, og som Boet saaledes kun ved Pantets Salg har erhvervet; thi det skjønnes ikke, at der er nogen Grund til at antage, at denne Fremgangsmaade af Debitor skulde kunne give hans øvrige Creditorer en større Ret i Henseende til det for Pantet indkomne Æqvivalent, naar dette, som i nærværende Sag, endnu er i Behold, end de vilde have med Hensyn til Pantet selv.

Det Indstævnte givne Udlæg er ogsaa af Fogden kun tilstaaet ham under udtrykkelig Reservation af Citantens Ret efter det nævnte Pantebrev, hvilket Fogden i sin Kjendelse har bemærket at medføre for Citanten første Prioritets Panteret i de solgte Effecter.

Betræffende endelig, at Debitor, efter hvad der indeholdes i den af Indstævte fremlagte Skrivelse af 14de Aug. 1819, skal have givet Anviisning paa det nævnte Auctionsbeløb til at dække andre paa ham hvilende Fordringer, da, foruden at dette i og for sig intet Beviis kan være for, at Citantens Panteret skulde være ophørt, har ogsaa Debitor tidligere flere Gange paa det tydeligste erkjendt Citantens Ret til at holde sig for sin Fordring til det nævnte Auctionsbeløb.

Da det saaledes maa antages, at Citanten har en fortrinlig Ret til Fyldestgjørelse for sin Fordring i Auctionsbeløbet, og dette, efter hvad der under Sagen er oplyst, langtfra ikke vil være tilstrækkeligt, til at Citantens Fordring deraf kan udredes, og altsaa end mindre vil kunne give noget Overskud til Indstævnte; saa vil, efter disse Omstændigheder, Citantens Paastand om, at den paaankede Udlægsforretning hæves, og at han kjendes fortrinsberettiget til Fyldestgjørelse af meerbemeldte Auctionsbeløb, blive at tage til Følge, og bliver Indstævnte at tilpligte at betale ham Processens Omkostninger med 30 Rbd. Sølv, hvormed der bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Citanten forundte beneficium paupertatis.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Udlægsforretning ophæves, og bør Citanten Kammerraad og Veicasserer Jacob Baden være fortrinsberettiget til Betaling for sin Fordring efter den paastævnte Panteobligation i det under Sagen ommeldte Auctionsbeløb fremfor Indstævnte Casserer Koefoed, for hans under Sagen ommeldte Fordring.

Processens Omkostninger betaler Indstævnte Casserer Koefoed til Citanten Kammerraad og Veicasserer Jacob Baden med 30 Rbd. Sølv, hvormed bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Citanten forundte beneficium paupertatis.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 8.

Ugrundet Afviisnings-Paastand, bygget paa Pl. 13de Aug. 1766 §. 4 og Frd. 3die Juni 1796 §. 5.

Kjendelse i Sagen:

Grosserer H. Fonnesbech jun.

contra:

Procurator Baggesen.

(Affagt den 10de Marts 1823).

Den af Indstævnte Procurator Baggesen under nærværende Sag nedlagte Afviisnings-Paastand, som

han grunder paa Bestemmelserne i Plac. af 13de Aug. 1766 §. 4 og Frd. af 3die Juni 1796 §. 5, maa ansees ugrundet, da Stævningen indeholder en fuldstændig Fremstilling af det Factiske i Sagen og Citantens Grosserer M. Fonnesbech juniors Paastand, og al videre Deduction derfor maatte ansees overflødig. At Citanten forresten ikke fra først af har fremlagt den senere producerede Udskrivt af Rettens Skjødeprotocol kan ikke gjøre noget til Sagen, da dette Documents Fremlæggelse ikke kunde ansees fornøden, hvis Indstævnte vedgik, at Skjødet var givet den af Citanten ommeldte Paategning, hvisaarsag Citanten maatte være berettiget til at oppebie Indstævntes Erklæring desangaaende, førend han fremkom med Documentet.

Afviisnings Paastanden kan derfor ikke komme i Betragtning; men da Indstævnte har paaberaabt sig at have Indsigelser i Realitsten, som han har reserveret sig at fremkomme med, troer Retten ikke, uagtet Citantens Paastand om Sagens endelige Paakjendelse, at burde nægte ham Anstand til at fremkomme med sit Tilsvar i Realiteten.

Thi eragtes: Den paastaaede Afviisning kan ikke finde Sted.

No. 9.

En senere erhvervet yderligere Fuldmagt kan ikke oprettholde et uden behørig Fuldmagt begyndt Søgsmaal.

I Sagen:

Procurator Ring som Mandatarius for Handelshuset Samuel Oppenheimer & Compagnie i Hamborg,

contra:

Procurator Palme paa Grosserer Esche & Compagnies Vegne.

(Afsagt den 21de April 1823).

Nærværende Sag har Indstævnte Procurator Palme, paa Grosserer Esche & Compagnies Vegne, paastaaet afviist paa Grund af, at den Fuldmagt, som Citanten Procurator Ring, saavel i Forligelses-Commissionen som her for Retten, har fremlagt til Beviis for, at han af Handelshuset Samuel Oppenheimer & Comp. i Hamborg er bemyndiget til at instituere nærværende Søgsmaal, alene gaaer ud paa, at den deri benævnte Kjøbmand Ree, af hvem Citanten igjen er substitueret, skulde være bemyndiget deels til at tilbagekalde en tidligere Fuldmagt som Handelshuset Oppenheimer & Comp. havde meddeelt Grosserer Esche & Comp. til at inddrive tvende i Fuldmagten benævnte Fordringer, og deels til derefter, istedetfor det sidstnævnte Handelshuus, at indtale disse Fordringer hos de vedkommende Debitorer, og at Fuldmagten altsaa ingen Bemyndigelse indeholder for Citanten til, som han i

nærværende Sag har gjort, at kræve Grosserer Esche & Comp. til Regnskab for hvad de, medens Fuldmagten var dem betroet, have foranstaltet eller forsømt at foranstalte med Hensyn til de nævnte Fordringer og hvorfor Citanten under denne Sag affordrer dem Erstatning. Det findes ogsaa, at denne Paastand maa ansees grundet, da Fuldmagten aldeles ikke bemyndiger Kjøbmand Ree til at instituere noget Erstatningssagsmaal mod de ældre Mandatarier, og nærværende Sag derfor maae antages at være anlagt af en dertil paa den Tid, Søgsmaalet tog sin Begyndelse, uvedkommende Person.

Vel har Citanten under Sagens Gang erhvervet en yderligere Fuldmagt, hvori Handelshuset Oppenheimer & Comp. ikke alene bemyndiger ham til at affordre Esche & Comp. den nævnte Erstatning, men tillige sanctionerer hvad han tidligere i Sagen har foretaget som overeensstemmende med den ældre Fuldmagt. Men, ligesom dette Handelshuses Erklæring om hvad det mener at indeholdes i den ældre Fuldmagt, ikke kan komme i Betragtning, naar Ordene i Fuldmagten ikke findes at kunne bestaae dermed, saaledes kan heller ikke en Bemyndigelse, de nu meddele Citanten, afhjelpe Mangelen ved Søgsmaalet saaledes som dette fra først af var anlagt, da in specie den Forligsmægling, som fandt Sted paa en Tid, da den sidste Fuldmagt endnu ikke var erhvervet, maa ansees uefterrettelig, siden Indstævnte ikke kunde indlade sig i

Forligsunderhandlinger med en Person, der ene byggede sin Competence til at affordre Indstevnte den under Sagen ommeldte Erstatning, paa en Fuldmagt, der ingen Bemyndigelse hertil indeholdt for ham.

Sagen bliver derfor at afvise og bliver Citanten at tilpligte at betale Indstevnte i Kost og Tæring 8 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Denne Sag afvises. I Kost og Tæring betaler Citanten Procurator Ring, som Mandatarius for Handelshuset Samuel Oppenheimer & Comp. i Hamborg til Indstevnte Procurator Palme paa Grosserer Esche & Comps. Vegne 8 Rbdlr. Sølv, som udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 10.

Den, der bona fide har ladet sig give Obligationer paa Ihændehaveren i Pant, kan ikke lide under de Oplysninger, som siden tilveiebringes om Pantsætterens Mangel paa Adkomst. — Derimod kunne de øvrige Medinteressentere i Obligationer, som lyde paa Navne, ikke forbindes ved den Pantsætning, som Enkelte af dem, uden de Øvriges Samtykke, have foretaget. — Creditorerne efter en afdød Mand kunne ikke paastaae de Dispositioner, som Arvingerne, naar Boet af disse selv er behandlet, have foretaget over dets Eiendele, annullerede. — Den, der har modtaget, som haandfaaet Pant, Effecter, som kun for en

Deel tilhørte Pantsætteren, er ei berettiget til, imod de øvrige Deeltagendes Villie, at realisere Pantet, men bør, imod forholdsmessig Godtgjørelse for Pantsætterens Andeel, levere Pantet fra sig til andre Vedkommende.

I Sagen:

Skifte-Commissarierne i afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Stervboe, Justitsraad og Justits-Secretair i Høiesteret Colbiørn Deegen, samt Justitsraad og Høiesterets Advocat Hans Bilsted,

contra:

Grosserer Jørgen Bech, junior.

(Afsagt den 28de April 1823).

Under nærværende Sag søge Citanterne Skifte-Commissarierne i afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Stervboe, Justitsraad og Justits-Secretair i Høiesteret Colbjørn Deegen, samt Justitsraad og Høiesterets Advocat Hans Bilsted, Indstævnte Grosserer Jørgen Bech junior til at udlevere til dem, som Commissarier i det nævnte Boe, forskjellige i Stevningen anførte Effecter og Actier, der skulle tilhøre berørte Boe, men som Grossererne Schultz og Borch ved tvende under Sagen fremlagte Vexelobligationer have givet Indstevnte til Sikkerhed for et hos ham optaget Laan.

Paa den Tid, da den nævnte Pantsætning fandt Sted, (thi at Overleverelsen af de ommeldte Effecter til Indstævnte maa, uagtet den af Citanterne derom yttrede Tvivl, betragtes som en Slags Pantsætning, formenes at være en ligefrem Følge af, at Effecterne, efter Indholdet af Obligationerne, skulde tjene til Sikkerhed for Laanet) havde Citanterne endnu ikke, som Commissarier, overtaget Behandlingen af Boet, hvorimod Arvingerne, blandt hvilke Schultz og Borch, den første som Svigersøn og den sidste som Søn af den Afdøde, vare, selv havde, som myndige Arvinger, tiltraadt Boet.

Spørgsmaalet bliver derfor, hvad Virkning der i et Tilfælde, som det ovenanførte, kan tillægges den Disposition, som enkelte af Arvingerne, uden de andres Samtykke, foretage sig over Effecter, der tilhøre det for alle Arvingerne fælles Boe. Først bliver dog at mærke, at de 5 af Rigsbanken udstædte Obligationer, der lyde paa Ihændehaveren, ikke findes at kunne være i lige Tilfælde med de øvrige pantsatte Effecter, der alle lyde paa Etatsraad Borchs Navn; thi om det end antages, at Optegningen af disse Obligationer i den af Arvingerne førte Bog over Effecter, afgiver tilstrækkeligt Beviis for, at berørte Obligationer have tilhørt Boet, maa dog den Omstændighed, at de ikke ere udstædte til en bestemt Person, men, efter deres Indhold, skulle betales til enhver Ihændehaver af dem, medføre, at de, overeensstemmende med deres Øiemeed,

kunde overdrages fra Mand til Mand, uden at Erhververen havde fornødent at undersøge, hvorledes Overdrageren var kommen i Besiddelse af Obligationerne, hvilket igjen maa have til Følge, at de, ligesaalidt som de af Banken udstædte Penge-Repræsentativer, kunne vindiceres fra den, der bona fide har erhvervet dem, og at Indstevnte, da han imodtog disse Obligationer til Sikkerhed for Laanet, skulde have havt Kundskab om, at de ikke tilhørte Schultz og Borch, men sidstnævntes Faders Boe, er ikke, imod hans Benægtelse, beviist, eller derfor tilveiebragt nogen Formodning. Forsaavidt disse 5 Obligationer angaaer vil derfor Indstevnte i ethvert Tilfælde blive at frifinde for Citanternes Tiltale. Betræffende dernæst de øvrige pantsatte Effecter, da findes det, at Indstevnte, der af Documenterne selv kunde see, at de havde tilhørt afgangne Etatsraad Borch, var opfordret til at undersøge, med hvad Ret Schultz og Borch til Sikkerhed for et Laan, de optoge i deres eget Navn, kunde disponere over disse Effecter, og at han derfor, da han har efterladt dette, maa tilskrive sig selv det Tab, der kan blive en Følge af, at Pantsætningen, forsaavidt Pantet tilhørte de øvrige Arvinger, bliver, som stiftet uden deres Samtykke, ugyldigt. Vel har Indstevnte paaberaabt sig, at Grosserer Borch, som Curator for hans tvende mindreaarige Brødre, og paa Grund af den ham af hans Svoger Pastor Hesselberg meddeelte Fuldmagt til at handle paa hans Vegne, i alt Fald

maatte kunne forbinde disse tre af hans Medarvinger ved den skeete Pantsætning, men dette findes ikke at kunne gives Medhold, thi hans Stilling, som Curator, kunde ikke berettige ham til i sit eget Navn at optage Laan paa de Mindreaariges Eiendomme, og ligesaalidt kan den ommeldte Fuldmagt, efter hvad der i Protocollen er anført om den, antages at have tilstaaet ham nogen saadan Ret med Hensyn til Pastor Hesselbergs Hustrues Arv; thi, foruden at der i Tilførselen i Protocollen den 25de Marts 1818 alene siges, at han skulde være bemyndiget til, paa hendes Vegne, at møde og iagttage hendes Tarv, hvorunder ikke kan ansees indbefattet, at han skulde kunne give Sikkerhed i hendes Arv for et Laan, han optager til Bedste for sig selv, viser ogsaa Protocollationen af 16de Novbr. 1819, at ingen uindskrænket Fuldmagt i Henseende til Forhandlingerne i Boet har været ham meddeelt. Men, skjøndt Schultz og Borch saaledes maa antages at have været uberettigede til at disponere over deres Medarvingers Andeel af Boet, maa den skeete Pantsætning dog, forsaavidt deres egen Lod i de pantsatte Effecter angaaer, staae ved Magt.

At der hæfter Gjeld paa Boet kan ikke gjøre nogen Forandring heri; thi, naar Creditorerne ikke fordre, at Boet, for at de kunne nyde Fyldestgjørelse for deres Fordringer, skal tages under Behandling af det Offentlige, men taale, at Arvingerne selv tiltræde Behandlingen af det, maa de, forsaavidt Panteret

ikke haves, nøies med en personlig Tiltale til Arvingerne, og have ligesaalidt nogen speciel Ret med Hensyn til de Effecter, der have været i Boet, som til Arvingernes øvrige Eiendele.

Af samme Grund kan det heller ikke komme i Betragtning, om Schultz og Borch have staaet i Gjæld til Boet, da de ligefuldt bleve Medeiere af samtlige Effecter i Boet, og Fordringen paa dem kun bliver en personlig Fordring, der ikke hæfter paa nogen bestemt Eiendom i Boet. Da nu Schultz og Borch, efter hvad der er oplyst under Sagen, for $\frac{1}{3}$ Deel ere Arvinger i Boet, vil Indstevnte, i Medhold af det ovenanførte, blive at tilpligte at udlevere til Citanterne bemeldte paa Navn lydende Effecter, imod at erholde efter uvillige af Retten dertil udnævnte Mænds Ansættelse, og mod Afskrivning paa de ommeldte Vexelobligationer godtgjort $\frac{2}{3}$ Deel saavel af Effecternes som det derpaa hæftende Udbyttes og de resterende Renters Værdie, dog kun forsaavidt Beløbet heraf sammenlagt med Værdien af de 5 paa Ihændehaveren lydende Obligationer ikke overstiger den ham efter Vexelobligationerne tilkommende Sum. Vel har Indstevnte meent, at han maatte være berettiget til at foranstalte Realisation af de pantsatte Documenter; men dette kan ikke antages, da den af Schultz og Borch, uden de øvrige Arvingers Samtykke, foretagne Pantsætning af Effecterne ikke kan have til Følge, at Indstævnte, medens Boet endnu staaer under Behandling, skulde

kunne, mod de andre Arvingers Ønske, realisere de Effecter, der for ⅔ Dele tilhøre disse, hvortil kommer, at han, der ikke itide har undersøgt Beskaffenheden af Pantet, hvorved han vilde have erfaret, at dette for første Delen ikke tilhørte de Pantsættende, maa ansees aldeles fyldestgjort ved paa den ovenanførte Maade at erholde godtgjort ⅓ Deel af Pantets Værdie. Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Indstevnte Grosserer Jørgen Bech junior bør under en Mulct af 5 Rbdlr. Sølv til Kjøbenhavns Fattigvæsens Hovedcasse for hver Dag han sidder Dommen overhørig til Citanterne Stifts-Commissarierne i afgangne Etatsraad Ole Christian Borchs Stervboe, Justitsraad og Justits-Secretair i Hoiesteret Colbiørn Degen, samt Justitsraad og Hoiesterets Advocat Hans Bilsted udlevere følgende af de i Stevningen anførte Documenter nemlig:

1) 3 Actier i Søeassurance-Compagniet No. 766.
2) 7 Actier i det almindelige Brandassurance-Compagnie paa Vare og Effecter No. 7062, 7063, 7064, 7065, 7066, 7067 og 7068.
3) 3600 Mk. Banco af det under 25de Sept. 1811 aabnede Bancolaan No. 342, 343, 344 og 345.
4) En Actie, stor 500 Rdlr., af Brandassurance-Compagniet, paa Varer, Meubler og Effecter No. 835.
5) 3 Qvart-Actier i den ophævede Speciebank;

dog alt kun imod at ham af Citanterne udbetales, mod Afskrivning paa de under Sagen fremlagte tvende Vexelobligationer af 10de Jan. 1820, ⅓ Deel af det Beløb, hvortil uvillige af Retten dertil udnævnte Mænd ansætte Værdien af de ovenanførte Effecter, med derpaa hæftende Udbytte og Renter, hvilken Sum dog sammenlagt med Beløbet af de i Stævningen ommeldte 5 af Rigsbanken udstædte Obligationer, à 100 Rbdlr. Sølv, nemlig 4558, 4559, 4560, 4561 og 3462 (med Hensyn til hvilke Indstævnte bør for Citanternes Tiltale i denne Sag fri at være) ikke overstiger Indstævntes Tilgodehavende efter de ovenanførte tvende Vexelobligationer.

Processens Omkostninger ophæves.

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 11.

Straf for Tyverie og mislig Omgang med Hittegods. — Undersøgelse, om den Lovsformodning, som ved de i Lovens 6—17—10 foreskrevne Beviser var frembragt imod en Person, kunde ansees svækket ved de i saa Henseende paaberaabte Omstændigheder. — En Person, som havde modtaget Tyvekoster og derover disponeret, dømt som Hæler, paa Grund af, at den havde vedgaaet at have næret Mistanke om Kostternes ulovlige Erhvervelse. — Frd. 27de Juli 1742 §. 1 og Reskr. 31te Juli 1744 §. 1 anvendte.

I Sagen:

Procurator Guldberg, som Actor,

contra:

Arrestanterne Lars Jensen Kalkerup, Peter Madsen Hartvigsen og Arrestantinden Anne Margrethe Bekkert, eller som hun og er kaldet Becker, Arbeidsmand Hadlers Enke samt de Tiltalte Ane Marie Sørensen, Høker Ole Lunds Hustrue og Kirstine Dorthea Schousboe, Gardist Gammersøds Hustrue.

(Afsagt den 29de April 1823).

Arrestanten Lars Jensen Kalkerup, der er skjønnet at være over criminel Lavalder og som forhen har været anseet med Straf for svigagtig Omgang med Hittegods samt for som Landmilice Reserve at have taget uberettiget Ophold her i Staden, har under nærværende Sag tilstaaet, deels i Forening med Arrestanten Peder Madsen Hartvigsen, og deels allene, at have gjort sig skyldig i de 4 ham af Actor imputerede Tyverier, hvorved Musiklærer Stein er bleven frastjaalet to Frakker, Grosserer Fürst en stor Deel Porcellain og Glastøi, Styrmand Schou nogle Sække og Huusmand Lars Rasmussen en Vest og Trøie med Sølvknapper; hvorhos det er godtgjort, at han ikke, paa anordnings-

mæssig Maade, har oplyst et af ham fundet Sølvfingerbøl. Han vil desaarsag deels efter Forordningen 20de Febr. 1789 §. 1, deels i Analogie af dette Lovsted, være at ansee med Straf, der, med Hensyn til samtlige Sagens Omstændigheder, passende findes at kunne bestemmes til Arbeide i Kjøbenhavns Forbedringshuus i 1 Aar.

Saa maa denne Arrestant ogsaa blive pligtig at betale i Skades-Erstatning til Huusmand Lars Rasmussen for de ommeldte ham frastjaalne Ting 26 Rbdlr. 3 Mk. Sedler og Tegn, til hvilken Værdie disse ere ansatte; hvorimod der forøvrigt ikke bliver videre Spørgsmaal om Erstatning, da de Bestjaalne, forsaavidt Kosterne ei ere komne tilstede, derpaa have renunceret.

Betræffende dernæst Arrestanten Peder Madsen Hartvigsen, da har han tilstaaet at have været i Besiddelse af den ene af de foranførte Musiklærer Stein frakomne Frakker, hvortil denne med Vidner har beviist sin Eiendomsret, samt derhos aflagt Tilhjemlings-Eeden. Denne Arrestant maa følgelig, i Overeensstemmelse med Lovens 6—17—10, 11, blive at dømme som Tyv for samme Frakke, saafremt der ei ved de for Arrestanten Kolkerups Vedkommende oplyste Data kan ansees tilveiebragt Formodning for, at Hartvigsens Anbringende om af denne at have modtaget Frakken qvæstionis kunde være rigtigt; men dette findes ikke at være Tilfældet. Det bemærkes nemlig, at Kalke-

rups Tilstaaelse ikke gaaer ud paa, at han selv har stjaalet denne Frakke, men derimod blot paa, at han, efterat være af Hartvigsen underrettet om, at han i en Gaard her i Staden havde seet de Stein frakomne Frakker liggende i en Gig, samt, efterat Aftale imellem Arrestanterne var truffet om at disse Frakker skulde stjæles, har med Hartvigsen begivet sig til bemeldte Gaard, i hvis Port han blev staaende, imedens Hartvigsen var inde at hente Frakkerne; af hvilke denne Arrestant, da han kom tilbage, havde trukket den ene, hvorom her er Spørgsmaal, paa, og havde den anden, som han gav ham (Kalkerup), under Armen, hvorhos han underrettede ham om at han vidste, at Nøglen til det Vognskuur, hvori Giggen stod, hængte i den til denne Gaard hørende Stald. Endskjønt nu denne Kalkerups Tilstaaelse er af den Natur, at han, paa Grund deraf, i Overeensstemmelse med L. 6—17—3. maa fældes som Tyv, saa er den dog ei allene ikke disculperende for Hartvigsen men endog saameget mere aggraverende for ham, som det af Hartvigsen er tilstaaet, at han netop samme Dags Formiddag, som han foregiver om Aftenen at have faaet meerbemeldte Frakke, har været i den Vognremisse, hvorfra Frakkerne ere stjaalne, hvilken Omstændighed da bestyrker Rigtigheden af Arrestanten Kalkerups foranførte Udsagn.

Naar nu hertil lægges, at Arrestanten haardnakket til Politie-Rapporten har nægtet at have været i Besiddelse af meerbemeldte Frakke, uagtet Arrestant-

inden Hadlers Enke da paasagde ham saadant, og uagtet han senere for Politieretten ei allene har maattet vedgaae dette men og at han havde hængt Frakken hos hende, samt for hende yttret, at den hørte ham til, og naar der endeligen hensees til, at de i denne Sag iøvrigt oplyste Omstændigheder vække grundet Mistanke mod Arrestanten om ei allene at have havt Deel i Tyveriet af Frakkerne men og af forskjellige andre Ting, saa maa det ansees afgjort, at der intet er til Hinder for paa ham at anvende den Straf, som han, efter Lovens Bogstav, har gjort sig skyldig til, og denne Straf findes da passende at kunne bestemmes til 4 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød.

Betræffende Arrestantinden Ane Margrethe Bekkert eller som hun og er kaldet Becker, Arbeidsmand Hadlers Enke, om hvem det er oplyst, at hun har imodtaget største Delen af de ommeldte stjaalne Koster i Bevaring samt solgt disse, da har hun vel stadigen benægtet at have været vidende om at disse vare stjaalne, men da hun dog derhos har vedgaaet, at hun ved Modtagelsen af den sidste Transport nærede Mistanke om at bemeldte Ting vare Tyvekoster, og hun, denne Mistanke uagtet, har disponeret over dem, vil hun, der er skjønnet at være 54 Aar gammel, og om hvem det ellers ei er oplyst, at hun tilforn er kjendt strafskyldig, ikke kunne undgaae at ansees for Hæleri og Straffen, i Overeensstemmelse med Frd. 20de Febr. 1789 §. 7 1ste Membrum cfr. Frd. 12te Juni 1816, at bestemme til

Fængsel paa Vand og Brød i 2 Gange 5 Dage, ved hvilken Strafs Bestemmelse er taget Hensyn til, at hun, efter Arrestanten Kalkerups Tilstaaelse, ingen Pengefordeel har havt af hvad hun saaledes solgte.

De Tiltalte Ane Marie Sørensen, Høker Ole Lunds Hustrue og Kirstine Dorthea Schouboe, Gardist Gammerøds Hustrue, ere hver for sig overbeviste at have gjort sig skyldige i ulovlig Handel, og de maa derfor i Medfør af Forordningen 27de Juli 1742 §. 2 sammenholdt med Reskr. 31te Juli 1744 herfor med Mulct til Politiekassen være at ansee.

Hvad angaaer Actionens Omkostninger, da blive disse af Arrestanterne og Arrestantinden samt af de Tiltalte at udrede hver for sit Vedkommende.

Sagførelsen har været forsvarlig, hvilket ogsaa i Overeensstemmelse med Reskr. 12te Juni 1807 attesteres om Behandlingen, forsaavidt som denne hører under Overrettens Paakjendelse.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Lars Jensen Kalkerup bør hensættes til Arbeide i Kjøbenhavns Forbedringshuus i 1 Aar. Arrestanten Peter Madsen Hartvigsen og Arrestantinden Anne Margrethe Bekkert eller Becker, Arbeidsmand Hadlers Enke bør fængsles paa Vand og Brød den førstnævnte i 4 Gange 5 og den sidste i 2 Gange 5 Dage. I Skades-Erstatning til Huusmand Lars Rasmussen betaler Arrestanten Lars Jensen Kalkerup 26 Rbdlr. 3 Mk. Sedler og Tegn.

De Tiltalte Anne Marie Sørensen, Høker Ole Lunds Hustrue, og Kirstine Dorthea Schousboe, Garvist Gammerøds Hustrue, bør bøde til Kjøbenhavns Politiekasse, den første 4 Rbd. Sølv og den sidste 3 Rbd. Sølv, saa betale og Arrestanterne, Arrestantinden samt de Tiltalte hver for sit Vedkommende denne Actions Omkostninger.

Det Idømte at udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, og det Øvrige at efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 12.

Lovens 6—18—8 kan ikke anvendes paa en Person, der havde udgivet sig for Districtschirurg, samt udøvet medicinsk Praxis, men uden dog at foretage de den ansatte Læge, som saadan, tilkommende Handlinger. — 6—18—6 og 7 ere ligeledes uanvendelige, naar nogen har forfattet og benyttet falske Documenter, men forsynet samme med Underskrifter, der ikke svare til de rette vedkommende Personers Navne *). — Arbitrær Straf for adskillige Falskneriер, samt for Tyverie og flere Forbrydelser.

I Sagen:

Procurator Jespersen som Actor,

*) Jevnsør Systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie, o. s. v., Side 381.

contra:

Arrestanten Andreas Christian Otzen.

(Afsagt den 29de April 1823).

Det er under nærværende Sag saavel ved Arrestanten Andreas Christian Otzens egen Tilstaaelse som øvrige tilveiebragte Oplysninger tilstrækkeligen godtgjort, at han, i bedragerisk Hensigt, nemlig for at forskaffe sig Credit hos forskjellige Personer, af hvem han deels har oppebaaret Pengeforstrækning, deels erholdt andre Ting udlaante, har udgivet sig for at være ansat som Districtschirurg i Korsøer District med en aarlig Lønning af 800 Rbd. Sedler, samt at han, for at bestyrke saadant, har foreviist eller forelæst dem tvende af ham selv forfattede Documenter, af hvilke det ene skulde forestille Bestallingen paa hans Ansættelse i ovennævnte Egenskab, hvilken skal have været underskrevet "det Kongelige danske Cancellie" og Navnene "Pentz, Aagaard og Willumsen", som han har forklaret det forekom ham han forhen havde seet under det Kongelige General Commissariats Collegii Breve, og forsynet med et Segl, aftrykt ved Hjelp af en Messingpenge; det andet var affattet som en Anviisning eller Udgifts Ordre til den Kongelige Zahlkasse, angaaende at udbetale ham et Forskud af 400 Rbd. og forsynet med Underskrift af Navne paa tvende ifølge hans Formening ved bemeldte Kasse ansatte Personer, ligesom han og i fornævnte Øiemeed hos sin Vert, der

var Kobbersmed, har bestilt et Destilleer Tøi, som han dog ikke har modtaget.

Endvidere er det oplyst, at Arrestanten har foretaget Forandringer med et for ham, som afskediget Fourer, af Politie-Directeuren her i Staden under 30te Novbr. 1821 udfærdiget Reisepas til Corsøer, i det han i Passet tillige har udgivet sig for "Feldtapotheker og Chirurg", hvormed han, ifølge sin Forklaring, har tilsigtet at erholde Understøttelse af Læger og Apothekere, for hvilke han og i dette Øiemeed har foreviist Passet i dets forfalskede Tilstand, samt derhos anført som Reisens Bestemmelsessted Staden Eutin, hvilken sidste Forfalskning, som han foretog i den Hensigt at reise over Beltet, han imidlertid af Frygt for at opdages, igjen, selv skal have tilintetgjort, uden at have forsøgt at gjøre Brug af samme.

Fremdeles er det af Arrestanten tilstaaet, at han har gjort sig skyldig i Qvaksalverie, i det han har afgivet sig med for Betaling at curere forskjellige Personer for Sygdomme eller udvortes Skader, og til den Ende foreskrevet dem Recepter, af hvilke een, der under Sagen er kommet tilstæde, af ham er underskrevet som Districtschirurg. Endeligen har han tilstaaet foruden Betlerie at have gjort sig skyldig i Tyverie af forskjellige under Sagen tilstædekomne Koster.

Hvad nu Straffen for Arrestantens Forhold i fornævnte Henseender angaaer, da findes Actors Paastand om at han skulde være at ansee efter Lovens

6—18—8 eller i alt Fald efter samme Capitels 6te og 7de Artikel ikke at kunne tages til Følge. Forsaavidt Arrestanten har foregivet at være ansat som Districtschirurg, og saaledes udgivet sig for at være i en Kongelig Bestilling, maa det nemlig bemærkes, at han ikke kan siges at have foretaget Handlinger, der henhørte til samme i egentligste Forstand; thi at han har befattet sig med medicinsk eller chirurgisk Praxis og endog paa de af ham i denne Henseende udgivne Recepter angivet sig som Districtschirurg, kan ikke henføres hertil, da han har foretaget saadant udenfor det District, hvori han angav at være ansat, og følgeligen i denne Henseende ikke har foretaget sig andet end hvad der i Almindelighed tilkom enhver til saadan Praxis berettiget Person.

Ikke heller findes det, at de af Arrestanten som ommeldt forfærdigede falske Documenter kunne sættes i Klasse med det i de tvende sidstnævnte Artikler omhandlede Slags, da samme have været forsynede med Underskrifter af uvedkommende Personers Navne, der, med Hensyn til bemeldte Documenters af Arrestanten angivne Indhold, maae betragtes som fingerede, og hvis Paategning ikke kan ansees at være strafskyldig i den Grad som om rette Vedkommendes Navne havde været efterskrevne.

Naar der imidlertid hensees til, at Arrestanten, foruden i Løbet af sin militaire Tjeneste, der indbefatter Tidsrummet fra Aaret 1788 til 1806, at være

successive belagt med flere forskjellige Straffe, deels efter hvad der under Sagen maa ansees oplyst uden foregaaende Dom, deels ifølge forskjellige Domme og heriblandt for at have fingeret en urigtig Familiecorrespondence, forhen har været anseet ifølge Vordingborg Birketingsdom af 15de Juli 1790 for at have udgivet sig for Feldskjærersvend og solgt Medicamenter af egen Composition, samt for at have udgivet sig for Mestermandens Svend, og i saadan Egenskab opkrævet de saakaldte Mestermandspenge, med Straf af 3 Maaneders Forbedringshuus-Arbeide, ifølge Overcriminalrettens Dom af 11te Jan. 1808 for Falsk overeensstemmende med Lovens 6—18—6 og 7, hvilken Straf han dog, efter Kongelig Resolution, har afsonet med Arbeide i Viborg Tugthuus fra 13de Mai 1808 til 30te Jan. 1812, ifølge en i Husum under 12te Septbr. 1815, i Overeensstemmelse med et Kongeligt Reskript af 5 nestforhen, af Overdirecteur og Magistraten afsagt Dom ligeledes for Forfærdigelse af falske Documenter med Straf af 4 Aars offentligt Arbeide, hvilket han, ifølge en under Sagen fremkommen Attest har udstaaet i Rendsborg Fæstning, samt endeligen, ifølge Aarhuus Bytingsdom af 3 Juli 1820, for Forfærdigelse af et falsk Afskeedspas med Straf af 4 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød, saa findes den Straf, Arrestanten, for de flere ovenanførte ham i nærværende Sag imputerede Forbrydelser, har forskyldt, passende, efter Omstændighederne og

med Hensyn til hans Alder, at kunne bestemmes til 5 Aars Arbeide i Kjøbenhavns Fæstning.

Derhos bliver han pligtig i Erstatning til Vertshuusholder Christensen at udrede 102 Rbd. Sedler, som denne, paa Grund af Arrestantens falske Foregivende, skal have crediteret ham deels i Penge, deels i Vahre, samt til Ane Margrethe, Gartner Ahrentsens Enke 2 Rbd. 4 Mk. S. og T. som Løsningssum for en denne frastjaalen Dug og Kjole, som Arrestanten har pantsat paa Assistentshuset. Endeligen har han at udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

Behandlingen af Sagen forsaavidt samme henhøren under Rettens Bedømmelse og Sagførelsen har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Andreas Christian Oxen bør hensættes til Arbejde i Kjøbenhavns Fæstning i 5 Aar samt i Erstatning til Vertshuusholder Christensen og Gartner Arentzens Enke betale til den Førstnævnte 102 Rbd. og til den Sidstnævnte 2 Rbd. 4 Mk. alt Sedler og Tegn; saa udreder han og alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

Det Idømte at udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, og det Øvrige efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 13.

Fortolkning af en Obligation, forsaavidt samme bestemmer den Termin, hvorfra Afdrag paa Capitalen skulde begynde, samt af en seenere Declaration, som havde modereret Debitors Forpligtelse. — Naar en Debitor, efterat Creditor har anlagt Sag til hele Capitalens Betaling, udebliver med et foreskrevet Afdrag, kan dette ikke have den ellers i Forskrivningen bestemte Følge, at hele Capitalen skal være forfalden. — Ubeviist Paastand, at Pantet i Debitors Besiddelse var forringet. — Reparation for en begyndt men ei fuldbyrdet Arrestforretning.

I Sagen:

Catharina Elisabeth Moyel, Enke efter afgangne Kongelig Tolk og Meubelhandler Moyel,

contra:

Lehmann Hartvigsohn.

(Afsagt den 5te Mai 1823).

Hovedcitantinden Catharina Elisabeth Moyel, Enke efter afgangne Kongelig Tolk og Meubelhandler Moyel, søger under nærværende Sag Contracitanten Lehmann Hartvigsohn til at indfrie en af ham, under 17de Juli 1812 til hendes afdøde Mand udstædt Panteobligation, hvis Restbeløb hun formener at være forfalden

til Betaling, paa Grund af at Indstævnte deels skulde have efterladt at betale det i Obligationen bestemte Afdrag, og deels skulde have ladet Pantet forfalde.

Hvad nu først angaaer Spørgsmaalet om, hvorledes Bestemmelsen i Obligationen om, naar det deri fastsatte Capital-Afdrag af 400 Rdlr. om Aaret skulde tage sin Begyndelse, er at forstaae, da findes Hovedcitantinden at maatte gives Medhold i, at Afdraget, efter Obligationens Indhold, skulde begynde, saasnart den anden paa samme Eiendom hæftende Pantegjeld var indfriet uden Hensyn til, om den i Obligationen bestemte endelige Termin for sidstnævnte Gjelds Afbetaling var opnaaet eller ei; thi Obligationen siger udtrykkelig "naar den i Ejendommen indestaaende anden Prioritets Panteobligation, som ligeledes staaer paa Afdrag, i det Hele er afbetalt, og som absolut maa være skeet allerseneste i 11te Juni Termin 1819, da afdrager jeg endvidere herpaa aarlig 400 Rdlr. ꝛc." hvilket Udtryk "allerseneste" paa det tydeligste tilkjendegiver, at denne Termin ikke er nævnt, som den hvorfra Afdraget i ethvert Tilfælde skulde beregnes, men som en Grændse, der i intet Tilfælde maatte overskrides, hvorimod den almindelige Bestemmelse for, naar Afdraget skulde tage sin Begyndelse, var, at det skulde skee, naar den anden Prioritetsgjeld i det Hele var afbetalt.

Da denne sidste Gjeld i det Hele blev betalt i

Decbr. Termin 1820, saa skulde, efter Indholdet af Hovedcitantindens Obligation, den her ommeldte Afbetaling have begyndt den 11te Juni 1821. Men nu har Hovedcitantinden under 18de Decbr. 1821 meddeelt Contracitanten en skriftlig Erklæring om, at Afdragets Udeblivelse i den da forløbne Termin intet Ansvar skulde medføre for Debitor, men at Betalingen af Afdraget skulde ansees i rette Tid erlagt, naar det blev betalt een Maaned, efterat endelig Dom var affagt i en Sag, som dengang verserede mellem Parterne her ved Retten, og som blev paakjendt den 24de Decbr. 1821.

Det bliver derfor alene Spørgsmaal om Contracitanten senere har viist nogen Forsømmelse ved Afdragets Erlæggelse, der kunde medføre, at han skulde have Capitalen forbrudt; thi at den nævnte Erklæring ikkun omtaler Afdraget fra Decbr. 1821, uden at fastsætte noget om det til Juni Termin samme Aar forfaldne Afdrag, findes ikke at kunne gjøre noget til Sagen, da det maa antages at ligge i Renunciationen med Hensyn til Afdraget for Decbr. Termin, at Hovedcitantinden ingen større Paastand gjorde forsaavidt Afdraget for Juni Termin angik, siden der, naar Capitalen i den sidstnævnte Termin allerede skulde ansees forfalden til Betaling, ikke kunde være Spørgsmaal om, hvorvidt Udeblivelsen af Afdraget i Decbr. Termin skulde medføre en saadan Virkning eller ikke, hvortil kommer, at Hovedcitantinden her under Sa-

gen ikke specielt har paaberaabt sig, at Afdraget i Juni 1821 er udeblevet, men i flere af sine Indlægge alene bygger sin Paastand om, at Capitalen skal ansees forbrudt, paa Mangel af Betaling i Decbr. 1821 og følgende Terminer. Nu har Contracitanten vel heller ikke een Maaned, efterat den ovenanførte Dom var afsagt, betalt Capital-Afdraget; men, foruden, at han i denne Henseende har paaberaabt sig, at Erklæringen bruger Udtrykket "endelig Dom" og at han ikke kunde vide, om Hovedcitantinden vilde acqviescere ved den her ved Retten afsagte Dom, der var gaaet hende imod, bliver at mærke, at Hovedcitantinden, efter hendes eget Opgivende, førend een Maaned efter Dommens Afsigelse var forløben, nemlig den 19de Jan. 1822 har indgivet Klage til Forligelses-Commissionen over Contracitanten, og at denne sidste, efter at der saaledes allerede var begyndt Søgsmaal imellem dem, hvorunder Hovedcitantinden paastod Capitalen i det Hele forfalden til Betaling, har undladt at betale Afdraget findes ikke at kunne medføre, at han skulde ansees at have overtraadt Obligationens Bestemmelser, da det Forhold, hvori han, efter Obligationen, stod i til hende, maatte ved det af hende anlagte Søgsmaal ansees suspenderet indtil Sagen ved endelig Dom var afgjort, i det han ikke kunde antage, at hun, om han end fra sin Side opfyldte Obligationens Bestemmelser, ved at betale Afdraget, vilde opgive Søgsmaalet og lade ham blive i den uforstyrrede Besiddelse af

det Øvrige, som han, efter Obligationen, havde Ret til.

At det Søgsmaal, der begyndte med den nævnte Klage af 19de Jan. 1822, senere efter Hovedcitantindens Forlangende er hævet ved Dom af 10de Juni f. A., kan ikke gjøre noget til Sagen; da hun førend denne Dom blev afsagt, nemlig den 10de Mai f. A. har indgivet ny Klage om samme Gjenstand, og der altsaa uafbrudt siden 19de Jan. f. A. har været Søgsmaal imellem dem i ovennævnte Henseender.

Af det Ovenanførte følger fremdeles, at Capital-Afdragenes Udeblivelse i Juni og Decbr. 1822, i hvilken Henseende Continuations-Stævninger ere udtagne, ingen Virkning her under Sagen kan have.

Hvad dernæst angaaer Hovedcitantindens Paastand om, at Pantet skulde være i Contracitantens Besiddelsestid forringet, da kan intet Beviis herfor antages, imod Contracitantens Benægtelse, tilveiebragt; thi, ligesom det ikke er oplyst, i hvilken Tilstand Pantet var, da Contracitanten tiltraadte Besiddelsen deraf, og altsaa dets Forringelse ikke ligefrem af dets nuværende Tilstand kan bedømmes, saaledes kunne heller ikke de Data, der indeholdes i det optagne Tingsvidne, naar de sammenholdes med de af Contracitanten derimod fremlagte Beviisligheder, godtgjøre, at Forringelse af Pantet i det Hele taget i Contracitantens Besiddelsestid har fundet Sted.

Contracitanten vil derfor blive at frifinde for

Hovedcitantindens Tiltale i denne Sag og da Sidstnævnte, efter Sagens ovenanførte Omstændigheder, maa antages at have været uberettiget til at reqvirere Arrest i Pantet med den deraf gaaende Leie, saa vil Contracitantens under Contrasøgsmaalet nedlagte Paastand om Reparation for den ham derved tilføjede Tort og Creditspilde blive at tage til Følge, thi at Arrest, efter at Forretningen var foretagen, ikke blev decreteret, fordi hun ikke kunde stille den af Fogden forlangte Caution kan ikke medføre, at ingen Reparation skulde kunne fordres; da Forretningen ligefuldt har fundet Sted. Denne Reparation vil iøvrigt, da ingen bestemt Sum er fordret, blive at bestemme af uvillige Mænd.

Processens Omkostninger bliver Hovedcitantinden at tilpligte at betale Contracitanten og blive disse, hvad Hovedsøgsmaalet angaaer, at bestemme til den af Contracitanten fordrede Sum af 50 Rbd. Sølv, hvorimod ingen speciel Indsigelse fra Hovedcitantindens Side er gjort og bliver til dette at føje Contrasøgsmaalets Omkostninger, som bestemmes til 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Contracitanten Lehmann Hartvigsohn bør for Hovedcitantinden Catharina Elisabeth Moyels, Enke efter afgangne Kongelig Tolk og Meubelhandler Moyel, Tiltale i denne Sag frie at være, og bør Hovedcitantinden betale Contracitanten Hoved- og Contrasøgsmaalets Omkostninger med

70 Rbd. Sølv. Saa betaler og Hovedcitantinden til Contracitanten, efter uvillige af Retten dertil udnævnte Mænds Ansættelse, en billig Reparation for Tort og Creditspilde i Anledning af den hos ham, efter Hovedcitantindens Requisition, foretagne Arrestforretning.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 14.

En Eier kan ikke derved, at han ikke har hegnet for sin Jord, tabe noget af sin Ret imod dem, hvis Creaturer komme ind paa samme og beskadige den; men hiin Mangel af Hegn har kun til Følge, at han, hvis han ei, paa anden Maade, sørger for, at hans Creature ei komme ind paa Andres Jorder, derfor maa staae til Ansvar efter Anordningerne.

I Sagen:

Peter Rugaard til Roeskildehvile,

contra:

Niels Nielsen, Jens Christian Holm og Niels Olsen paa egne og øvrige Weddeløv Byemænds Vegne.

(Afsagt den 5te Mai 1823).

Som Forpagter af den under Kjøbenhavns Magistrats Gods henhørende i Roeskildefjord beliggende Øe, Niis-

øen kaldet har Citanten Peter Rugaard til Roeskilde-hvile den 20de Septbr. f. A. optaget for Weddeløv Byemænd 6 Qvæghøveder og 2 Kalve, samt derfor fordret og oppebaaret 20 Rbd. 4 Mk. 8 ß. Sedler og Tegn i Optagelsespenge, hvorefter de Indstævnte Niels Nielsen, Jens Christian Holm og Niels Olsen, paa egne og øvrige Weddeløv Byemænds Vegne, have indklaget ham for Roeskilde Byes Politieret, og der paastaaet ham tilpligtet ikke alene at tilbagebetale de oppebaarne Optagelsespenge, men endog under Mulct for Fremtiden at holde Vagt for bemeldte Riisøen indtil han istandsætter lovligt Hegn, hvilken Paastand, ved en inden ovennævnte Politieret den 26de Septbr. f. A. affagt Dom, er givet Medhold, dog saaledes, at Citanten er forbeholdt Ret til Erstatning for den halve af de optagne Creaturer gjorte Skade, og at der, istedetfor den paastaaede Mulct, er brugt et andet Tvangsmiddel, i det at det er fastsat, at han, indtil lovligt Hegn for Riisøen af ham istandsættes, skal enten holde Vagt for samme eller være uberettiget til at optage de Paagrændsendes Creaturer.

Denne Dom paaanker Citanten nu her for Overretten til at underkjendes og forandres derhen, at han for de Indstævntes Tiltale i denne Sag vorder frifunden. De Indstævnte procedere derimod til Underretsdommens Stadfæstelse.

Hvad nu først det Spørgsmaal angaaer, om Citanten kan tilpligtes at holde Vagt for Riisøen, da

formene de Indstævnte, at han dertil maa være forbunden, fordi der ikke er lovligt Hegn for bemeldte De, om hvilken de ansee ham pligtig ene at hegne. I denne Henseende have de paaberaabt sig, at det i Conditionerne for den Citanten overdragne Forpagtning af oftnævnte Ejendom er bestemt, at, dersom han vil lade de paa samme udsættende Creaturer gaae løse, maa han ene vedligeholde Hegnet imellem Den og Weddeløv-Mark, saaledes at de Paagrændsende kunne have fornøden Fred, da han i andet Fald skal være ansvarlig for hvad Skade der skeer. Men om man end vilde indrømme, at disse Conditioner kunne vedkomme andre end Contrahenterne, er det dog klart, at den anførte Bestemmelse i nærværende Sag, hvor der ikke spørges om Citanten kan forlange, at andre skulle tage Deel i Vedligeholdelsen af Hegnet, intet beviser for de Indstævnte, da den kun forpligter Citanten at hegne, hvis han vil undgaae at tilsvare den Skade, som ellers ved Ufred af hans Creaturer kan tilføies Naboerne, og derimod hverken under nogen anden Betingelse paalægger ham Hegnspligt, eller med Mangel af Hegn forbinder den Virkning, at han skulde være uberettiget til for andres Creaturer at fordre den Fred, som Lovgivningen hjemler enhver Jordbruger.

I Overeensstemmelse hermed bør man naturligviis ogsaa forstaae det af de Indstævnte citerede Sted af Politieforhøret, hvor Citanten erklærer, at han

ikke finder sig pligtig at afholde den paastaaede Vogtning, da han holder sine egne Creaturer tøirede, hvoraf Meningen, efter Sammenhængen, ikke synes at kunne være anden, end den, at han, saalænge han sikkrer Naboerne for Ufred af sine Creaturer ved at holde disse tøirede, anseer det unødvendigt at vogte dem; det kan derfor ikke billiges, naar de Indstævnte af dette Sted ville udlede, at Citanten selv skal have erkjendt, at han, dersom hans egne Creaturer gik løse, var pligtig at vogte sin Mark for de andres Creaturer; hvorfor det vil blive uden Indflydelse paa nærværende Sags Udfald, enten Citanten har havt løse Creaturer paa Øen eller ikke.

Endvidere have de Indstævnte villet bevise, at Ejerne eller Brugerne af Riisøen fra umindelige Tider have været pligtige til ene uden Deeltagelse af andre at vedligeholde Hegnet om bemeldte Øe. Men et saadant Beviis kan ei ansees tilveiebragt, hvorfor der i al Fald heller ikke af den Grund kan antages at paahvile Citanten nogen Forpligtelse til ene at hegne for Øen, om man end ikke tager Hensyn til hans Erindring, at det, naar de Indstævnte ansaae sig berettigede til at paastaae Indhegning af Øen, var dens Eiere og ikke ham som Forpagter, til hvem de desangaaende maatte henvende sig.

Vilde man imidlertid, som der dog efter det Foranførte ingen Anledning er til at antage, at det paalaae Citanten alene at holde Hegn for Riisøen, saa

vilde det alligevel være uden Hjemmel i de gieldende Anordninger (hvis Princip er, at enhver, der holder Creaturer, selv maa sørge for, at de forblive paa hans eget) at paalægge ham, saalænge der mangler Hegn, at vogte for de andres Creaturer, hvorimod han ikke har været pligtig at vogte udenfor sine egne, i hvilken Henseende der dog ikke gives andre Tvangsmidler, end at han maa betale de foreskrevne Optagelsespenge m. v., om de gaae over paa fremmed Grund. Citanten kan saaledes ikke antages forpligtet til, efter de Indstævntes Paastand, at vogte for Riisøen.

Ligesaalidet kan det paalægges ham at tilbagebetale de oppebaarne Optagelsespenge, da det maa ansees af de Indstævnte vedgaaet, at deres ovenmeldte Creaturer have været paa Citantens Jorder, og Frd. 9de Juli 1817 §. 1 (ved hvilken det af Underdommeren citerede Frd. af 29 Octbr. 1794 No. 3 sidste Membrum, om sammme end ellers i nærværende Tilfælde kunde have været anvendeligt, maa antages at være forandret) uden at tilføie nogensomhelst Undtagelse, indeholder, at enhver, naar han antræffer fremmede Creaturer paa sine Jorder, er berettiget til at optage dem, og af deres Ejer at oppebære Optagelsespenge; og at denne enhver Jordbruger i Almindelighed tilkommende Ret ikke, formedelst manglende Hegn, kan være Citanten betagen, fordi det forhen anførte Sted af Forpagtnings-Conditionerne bestem-

mer, at han, hvis han ikke vedligeholder Hegnet, skal være ansvarlig for hvad Skade der skeer, er uden for al Tvivl, da det, som ovenfor bemærket, er klart, at denne Bestemmelse ene har Hensyn til det Tilfælde, at Forpagterens Creaturer maatte gjøre Ufred paa andres Marker, hvorom der her ikke er Qvæstion; men ikke til det, som er Gjenstand for nærværende Sag, at andre Creaturer ere komne over Forpagterens Mark.

Den paaankede Dom bliver følgelig saaledes at forandre, at Citanten i det Hele frifindes for de Indstævntes Tiltale i denne Sag, hvorhos disse ville blive tilpligtede at betale ham Processens Omkostninger for begge Retter i alt med 25 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Citanten Peter Runggaard til Roeskildehvile bør for de Indstævnte Niels Nielsen, Jens Christian Holm og Niels Olsen paa egne og øvrige Weddeløv Bymænds Vegne deres Tiltale i denne Sag frie at være. Processens Omkostninger for begge Retter betale de Indstævnte til Citanten med 25 Rbd. Sølv.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 15.

Naar et Skjøde indeholder, at Eiendommen er frigjort for Bankhestelse, og saaledes giver Anledning til at antage, at Kjøberen skal nyde godt af denne Frigjørelse, bliver der, ved Skjødets Læsning, at gjøre Paategning om forhen tinglyste Documenter, som kunne være til Hinder for, at Kjøberen kommer i Besiddelse af de Fordele, Bankhestelsens Indfrielse medfører.

I Sagen:

Pakhuusforvalter Thønnes Johan Thønnesen,

contra:

Cancelliraad og Byeskriver Petersen.

(Afsagt den 26de Mai 1823).

Citanten Pakhuusforvalter Thønnes Johan Thønnesen gjør under nærværende Sag Paastand paa, at Indstævnte Cancelliraad og Byeskriver Petersen skal, ved Rettens Dom, tilpligtes, under en daglig Mulct, at expedere et til Citanten paa Huset No. 194 paa Hjørnet af Laxe- og Sqvaldergaden udstædt og den 23de Juli 1821 tinglæst Auctionsskjøde, uden at give samme Paategning om en af Husets forrige Eier under 23de Decbr. 1820 for en Sum af 400 Rbd. i Sølv udstædt og den 8de Jan. 1821 tinglæst Obligation, hvori Debitor har forpligtet sig til, hvis han skulde

sælge det ommeldte Huus, da at indfrie Obligationen i det Hele, forend han udstædte noget Skjøde paa Eiendommen, ligesom han, for at Creditorerne, efter Obligationen, kunde være forvissede om, at Huset ei uden deres Vidende blev solgt, har deponeret hos de nævnte Creditorer den ham for Bankheftelsens Indbetaling af Banken meddeelte General-Qvittering.

Efter Parternes Procedure bliver det blot at undersøge, om Indstævnte kan være berettiget til at give det nævnte Skjøde Paategning om, at General-Qvitteringen for Bankhæftelsens Indbetaling er, som ovenanført, deponeret hos tredie Mand til Sikkerhed for Betalingen af den nævnte Obligations Beløb.

Da der nu i de i Skjødet indførte Conditioner, hvorefter Eiendommen er solgt, blandt andet er anført, at Eiendommen er friegjort for Hæftelsen til Nationalbanken, hvori nærmest synes at ligge, at Kjøberen vilde komme i Besiddelse af de Fordele, som Hæftelsens Indfrielse medfører, saa findes det, at Indstævnte, da Conditionerne iøvrigt ikke indeholde noget om at der paa anden Maade var disponeret over den for Hæftelsens Indbetaling meddeelte General-Qvittering, maa være berettiget til at give Skjødet den nævnte Paategning til Oplysning om, at der er tinglæst et Document, i hvis Følge det, der i Skjødet er anført om Bankhæftelsens Indfrielse, ikke synes at kunne være at forstaae saaledes, at Eiendommen er erhvervet med Ret til i sin Tid at blive Actiehaver i

Banken for Hæftelsens Beløb. Indstævnte bliver derfor at frifinde for Citantens Tiltale i denne Sag, og bliver Sidstnævnte at tilpligte at betale Indstævnte Processens Omkostninger med 18 Rbd. Sølv, hvormed bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Indstævnte forundte beneficium processus gratuiti og hvoraf hans befalede Sagfører Procurator Haagen tillægges i Sallarium 8 Rbd. Sølv. Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte, Cancellieraad og Brevskriver Petersen bør for Citanten Pakhuusforvalter Thønnes Johan Thønnesens Tiltale i denne Sag frie at være og bør Sidstnævnte betale Indstævnte denne Processes Omkostninger med 18 Rbd. Sølv, hvormed bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Indstævnte forundte beneficium processus gratuiti og hvoraf hans befalede Sagfører Procurator Haagen tillægges i Sallarium 8 Rbd. Sølv.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 16.

Spørgsmaal om, hvorvidt en Mølle af betydelig Værdie kunde ansees indbefattet under en almindelig Clausul, som var tilføiet en Panteobligation, som hvis Hovedgjenstande en Jordlod og tvende andre Møller vare nævnte. — Frd. 19de Juli 1793 er ikke an-

hendelig, naar en Sagfører, der har forfattet en Forskrivning, opfordres til at aflægge Vidnesbyrd om de i Forbindelse hermed foregaaede indbyrdes Forhandlinger mellem Parterne.

I Sagen:

Etatsraad og Kammeradvocat Schønheider
paa Embeds Vegne,
contra:
Grosserer Joseph Nathan David og
Major Jens Peter Jensen.

(Afsagt den 26de Mai 1823).

Spørgsmaalet i nærværende Sag gaaer ud paa, om Contracitanten Grosserer Joseph Nathan David kan antages, ifølge en af Indstævnte Major Jens Peter Jensen, under 28de Decbr. 1813, til ham udstædt Panteobligation, at have første Prioritets Panteret i den Avlsgaarden Skovsgaard tilliggende hollandske Veirmølle, som af Major Jensen er opført, efterat han havde tilforhandlet sig af Nathan David den ommeldte Avlsgaard og til ham udstædt berørte Panteobligation, eller om det extraordinaire Laanefond, til hvilket Major Jensen, ved en af ham under 26de Juni 1818 udstædt Obligation, har pantsat ovennævnte Mølle, maa antages berettiget til af berørte Mølle med Tilliggende at nyde fortrinlig Betaling for sin Fordring fremfor Nathan David.

Sees nu hen til Bestemmelserne i den Panteobligation, paa hvilken Contracitanten grunder sin formeentlige Panteret, da synes det alleede at maatte ansees tvivlsomt; om dens Indhold i og for sig betragtet, kan siges at tale for, at Contracitanten skulde være tilstaaet Panteret i den nævnte Mølle, siden Møllen, uagtet begge Parter vidste at den skulde opføres, hverken selv, og heller ikke de betydelige Materialier til den, som ved Skjødet fra Nathan David bleve overdragne Major Jensen, i Obligationen udtrykkeligen ere nævnte som Gjenstand for Pantsætningen, omendskjøndt Obligationen iøvrigt indeholdet en detailleret Opregning af alt det, hvori Panteret skulde haves.

Vel paaberaaber Contracitanten sig, at Obligationen til ham, efterat have anført at Panteret skulde haves i de ældre paa Eiendommen værende tvende Møller samt i det i Obligationen specificerede Hartkorn, tillige anføret alle paa Eiendommen værende Bygninger Besætning, Creaturer, Inventarium, Redskaber, Vogne, Avling, torsken og utorsken Sæd, Straae, Fourage intet i nogen Maade undtagen af hvad der nu er eller herefter kommer til Eiendommen. Det kunde imidlertid synes, at disse sidste Ord, der følge umiddelbar paa Opregningen af endeel Gjenstande af mindre Betydenhed, og som ere af den Natur, at de ved Brugen forgaae, saa at andre Ting af samme Slags maatte træde i

Stedet for dem, maatte antages nærmest at være nedskrevne med Hensyn til disse Gjenstande og ikke for at omfatte en Eiendom af saa betydelig Værdie, som den nævnte Mølle, der er assureret for 50,000 Rbd. Sølv, om hvilken det ikke synes at kunne antages at Parterne skulde have betragtet den, naar den blev opført, blot som et Accessorium, der ikke behøvede specielt at benævnes for at ansees indbefattet under Pantsætningen. Men hertil kommer deels, at Procurator Bjerring, der, efter begge Parters Anmodning, har opsat den ommeldte Panteobligation, under et optaget Tingsvidne, eedelig har bekræftet, at det af begge Parterne var vedtaget, at Møllen ikke skulde ansees indbefattet under Pantsætningen, og deels, at der fra Major Jensens Side er fremlagt under Sagen Concepten til den nævnte Obligation, hvori har været anført blandt de Ting, der skulde være Gjenstand for Pantsætningen "en opførende hollandsk Veirmølle", hvilke Ord igjen ere overstregede; som ikke kan antages at være skeet af anden Aarsag, end fordi Parterne, saaledes som Procurator Bjerring har opgivet, bleve enige om, at den opførende Mølle ikke skulde være indbefattet under Pantsætningen. Vel paaberaaber Contracitanten sig, at disse Ord ere udslettede uden hans Vidende og Villie; men da han har underskrevet Concepten, maa han antages at have været enig i denne, saaledes som den var, og at Ordene skulde være overstregede, efterat han havde under-

skrevet, har han ikke paaberaabt sig, ligesom han og tvende Dage senere har underskrevet Originalobligationen, hvori berørte Ord ligeledes vare udeladte.

Den Indsigelse, der fra Contracitantens Side har været fremsat mod Procurator Bjerrings Vidnesbyrd paa Grund af Bestemmelserne i Frd. af 19de Juli 1793, findes ikke at kunne komme i Betragtning; thi, foruden at Bjerring af Vidnedommeren har været paalagt, ved Vidnebyrdets Aflæggelse, at tage Hensyn til den nævnte Forordnings Bestemmelser, er det heller ikke om noget, som Procurator Bjerring, ved eensidig Fortrolighed fra Nathan Davids Side, skulde have erfaret, men kun om de Forhandlinger, som have fundet Sted imellem Nathan David og Major Jensen, hvorom denne Sidste har ført Procurator Bjerring som Vidne.

Ligesaalidt kan Contracitanten gives Medhold i, at der ikke her under Sagen, forsaavidt denne angaaer Laanefondet, skulde kunne tages Hensyn til de af Major Jensen tilveiebragte Beviisligheder for, at han ikke, førend han pantsatte Møllen til det nævnte Fond, havde pantsat den til Nathan David, thi, naar dette sidste, som Jensen maa være aldeles berettiget at føre Beviis for, er oplyst, bliver det en umiddelbar Følge deraf, at Laanefondet er panteberettiget i Møllen.

Hvad angaaer Contracitantens Yttring om den Forringelse, hans Pant skulde have lidt ved Vandmøllens Nedlæggelse, da bliver at mærke, at Spørgs-

maal om, hvorvidt Major Jensen, med Hensyn til den til Contracitanten gjorte Pantsætning, kunde nedlægge Vandmøllen, og om Contracitanten har noget Krav paa ham, fordi han har gjort dette, er aldeles forskjelligt fra det, der under nærværende Sag er Spørgsmaal om; thi Contracitanten kan ikke fordre, at han, som Skadeserstatning, skal ansees panteberettiget i den hollandske Mølle, hvorimod en saadan Ret, naar den skulde tilkomme ham, maatte være grundet paa Contract derom mellem ham og Jensen.

Naar det nu, efter hvad der ovenfor er anført maa antages, at Nathan David har været enig i, at den Veirmølle, der skulde opføres, ikke skulde indbefattes under Pantsætningen til ham, saa maa det, efter Sagens Natur, og antages, at han har samtykket i, at den Plet Jord, hvorpaa Møllen blev opført, maatte være undtaget fra Pantet, og Kammeradvocatens Paastand, der, forsaavidt den, i det sidste af ham fremlagte Indlæg, tillige omfatter den Grund, hvorpaa Møllen staaer, ikkun kan være at ansee som en nærmere Forklaring af hans tidligere Paastand, vil derfor i det Hele blive at tage til Følge.

Den af Major Jensen forlangte Forbeholdenhed af hans Ret mod Nathan David, forsaavidt denne skulde kunne antages at have beskyldt ham for at have gjort sig skyldig i dobbelt Pantsætning, vil ikke være at meddele, da en saadan Forbeholdenhed, ikke kan

anseer fornøden for ham, for at paatale hvad han i den Henseende anseer fornødent.

Derimod vil Contracitanten blive at tilpligte at betale Indstævnte Processens Omkostninger med 30 Rbd. Sølv, ligesom han og bliver at tilpligte at betale Kammeradvocaten i Sallarium 25 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Udlægsforretning af 7de Mai f. A. bør ved Magt at stande; og bør den Kongelige Kasse være berettiget til af den udlagte hollandske Veirmølle med sammes Grund samt alt Tilbehør at nyde fortrinlig Betaling for den under Sagen ommeldte af Indstævnte, Major Jens Peter Jensen under 26de Juni 1818 til det extraordinaire Laanefond udstædte Panteobligations Paalydende, fremfor Contracitanten Grosserer Joseph Nathan David.

I Proces-Omkostninger betaler denne Sidste til Indstævnte, Major Jensen, 30 Rbd. Sølv; ligesom han og betaler i Sallarium til Kammeradvocaten, 25 Rbd. Sølv.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 17.

Præsten udi et Kald, med hvis Tiender en Bispestol er beneficeret, maa være pligtig selv at bekoste Præstegaardens Vedligeholdelse og Ombygning, naar det

... er bleven ham tilladt, lig andre Præster, at kjøbe Gaarden og derfor oppebære den sædvanlige Udløsningssum af sin Eftermand.

J Sagen:

Sognepræst Møller til Brøndshøi og Rødovre Menigheder i Sjælland,

contra:

Doctor theologiæ, Biskop Münter, Storkors af Dannebrogen 2c.

(Afsagt den 26de Mai 1823).

Det Spørgsmaal, der, under nærværende af Citanten Sognepræst Møller til Brøndshøi og Rødovre Menigheder i Sjælland med Indstævnte Doctor theologiæ, Biskop Münter, Storkors af Dannebrogen 2c., anlagte Sag, skal afgjøres, er, om Indstævnte, som Biskop i Sjællands Stift, kan ansees pligtig til at overtage et Laan, hvilket Citanten har erholdt til Brøndshøi Præstegaards Opbyggelse, deels af Stiftets offentlige Midler, deels fra Nationalbanken, stort 4080 Rbd. Sølv, samt deraf at tilsvare lovlige Renter fra den 24de Decbr. 1818 indtil Betaling skeer.

Denne Paastand støtter Citanten derpaa, at Sjællands Biskopper fra ældre Tider have været tillagt Brøndshøi og Rødovre Præstegaard samt Præstekaldets Tiender og øvrige Indtægter mod at bestyre dette

Embede ved en af dem selv udnævnt Vicarius, der oprindeligen ikkun nød Offeret, Accidentser og fast Løn, men senere, istedetfor Løn, kom i Besiddelse af Præstegaardens Avling, og ved Rescriptet af 7de April 1741 indvilders blev tillagt Degnetraven sammesteds, mod deraf at svare Pension til vor Frue latinske Skole i Kjøbenhavn.

Da nemlig Citanten, skjøndt han ved Kaldsbrev af 5te Septbr. 1814 af Hans Majestæt Kongen er udnævnt til Sognepræst for bemeldte Menigheder, dog ikke nyder større Indtægter af Kaldet end hans Formænd, hvilke Præstegaardens Vedligeholdelse, som Biskoppens Vicarier, formeentligen maatte være uvedkommende, har han formeent, at der ei heller kan paahvile ham større Byrder end hine, men at det derimod maatte paaligge Sjællands Bispestol, der er i Besiddelse af Kaldets vigtigste Indtægter, at lade den forfaldne Præstegaard opbygge, og som Følge deraf, at overtage det Laan, Citanten til dette Øiemeed har maattet indgaae.

Men om end den Omstændighed, at Citanten er udnævnt til Sognepræst af Hans Majestæt selv, og følgelig ikke staaer i det Forhold til Sjællands Bisk op, hvori hans Formænd have staaet, ikke maatte medføre, at han i Henseende til Præstegaardens Vedligeholdelse maatte have samme Pligter som Sognepræsterne i Almindelighed, saa maa dog det Argument, Citanten for sin Paastand har søgt at udlede af det Forhold, som

i ældre Tider har fundet Sted, bortfalde, naar man seer hen til det under Sagen i Gjenpart fremlagte Rescript af 3die Mai 1737.

Med dette Rescript, der er foranlediget ved en Ansøgning fra den daværende Præst til Brønshøi og Rødøvre Menigheder Hieronimus Aaskov, om at han af Biskoppen maatte gives Brønshøi Præstegaard til Residence med den Condition, at da samme Præstegaards Bygning var ganske brøstfældig og deels nedfalden, saa at den ei kunde sættes istand under 400 à 500 Rd., fornden det Fæld som var givet af Formandens Stervboe, Bygningen da maatte tilhøre ham, og at han og hans Arvinger af Efterkommerne for den maatte nyde Betaling, ligesom for en anden Præstegaard, bevilges det nemlig: "at fornævnte Hieronymus Aaskov, efter Lovens 2—12—4, maa tilforhandle sig Brønshøi Præstegaards Bygning imod at betale til Christianshavns Børnehuus 100 Rd., da der siden med saadan Præstegaards Bygning, aldeles skal forholdes efter foranførte Lovens Artikel", til hvilken Tilladelse Rescriptet blandt andet anfører som Grund, at Biskoppen i Sjællands Stift derved foretages for at søge Fæld hver Gang nogen Præst døer i Præstegaarden.

Da det nu af dette Rescript er klart, at Brønshøi Præstegaard, i det mindste fra den Tid, har staaet i Classe med Stiftets øvrige Præstegaarde og saavel i Henseende til Indløsning som Vedligeholdelse har

været Biskoppen uvedkommende, uanseet Præsterne vare at betragte som hans Vicarier, saa kan Citanten ikke siges at have nogen ny Byrde fremfor hans Formænd i den Forpligtelse at vedligeholde Præstegaardens Bygning.

Vel har Citanten ikke villet erkjende, at dette Rescript, der blot tillader Præstegaardens Salg til Vicarius, nogensinde skulde være gaaet i Opfyldelse, men dette kan, skjøndt Indstævnte ei har kunnet producere noget directe Beviis for Kjøbesummens Betaling til Tugthuset, hvis Regnskaber blandt Fattigvæsenets Archiv brændte i Aaret 1[illegible] dog, med Hensyn til hvad der under Sagen er opl[illegible] ikke drages i Tvivl. Forinden at det nemlig fra Indstævntes Side uimodsagt er avanceret, at Tugthuset ikke længere har nogen Ret i eller til Præstegaardens Bygning, saa viser og det forhen berørte Rescript af 7de April 1741, at Præsten Aaskov da har ladet Præstegaarden opbygge, hvilket maa forudsætte, at Kjøbet, i Overeensstemmelse med den i Aaret 1737 dertil givne Tilladelse, er blevet fuldbyrdet. Fremdeles sees det og af Biskop Balles Kaldsbrev af 19de Sept. 1789 til Citantens Formand Præsten Westergaard, paa hvilket der under 9de Oct. næstefter er meddeelt Kongelig Confirmation, at Præstegaarden den Gang har været en til Kaldet beneficeret Eiendom; thi ved dette Kaldsbrev paalægges det Westergaard udtrykkelig selv efter Loven at tiltage Gaardens Bygning af sin Formands Sterv-

hoe, ligesom den Omstændighed, at Citanten under 31te Decbr. 1816 har udstædt sin Obligation til den geistlige Enkekasse for 500 Rbd. Sølv med første Prioritet i den ham pro officio overdragne Præstegaard i Brønshøi, og viser, at han maa have indløst samme af sin Formand.

Naar Citanten fremdeles erindrer, at man, om end det ved Rescriptet af 3die Mai 1737 tilladte Salg var gaaet i Opfyldelse, dog relativ til Citanten, maatte ansee Virkningen af denne Forening hævet, saavel ved det senere emanerede Rescript af 1ste April 1740, der, som almindelig Regel, for Fremtiden fastsætter, at residerende Capellanier, med hvis Indkomster andre Geistlige ere beneficerede, skal, ved forefaldende Vacance frastilles, og have deres egen Pastor eller Sognepræst, som ved Rescriptet af 29de Octbr. 1800, jfr. med Rescripterne 15de Juni 1792 og 21de Mai 1817, samt Cancellie-Skrivelserne af 21de Juni 1794 og 6te Marts 1799, der formeentlig etablere det Princip, at Præstetienden, uden Hensyn til af hvem den oppebæres, skal anvendes til Præstegaardens Vedligeholdelse, kan disse Erindringer ei heller gives Medhold. Da nemlig Indstævnte, ved sit Kaldsbrev, er tillagt alle de forhen under Sjællands Stifts Bispestol henhørende Tiender, hvoriblandt Brønshøi Præstetiende, og det saaledes ikke fra Regjeringens Side er fundet passende ved Indstævntes Udnævnelse til Biskop over Sjællands Stift, at anvende den i Rescriptet af

1ste April 1740 etablerede Grundsætning paa det Forhold, der tilforn havde fundet Sted mellem Bispestolen og Brandshøi Præstekald, saa er det klart, at det under nærværende Sag omtvistede Spørgsmaal maa blive at afgjøre efter hiint ældre Forhold, der ved Indstævntes Udnævnelse er bleven uforandret.

Overalt maatte Rescriptet af 1ste April 1740, saafremt det skulde anvendes paa Citantens Præstekald, føre til et ganske andet Resultat, end det, han attraaer at opnaae under nærværende Sag, i det han nemlig da maatte have indrettet sin Paastand at han sattes i Besiddelse af Præstekaldets Bispestolen tillagte Tiender, hvormed hans Paastand om at frietages for Præstegaardens Vedligeholdelse vilde være aldeles uforenelig.

At Citanten imidlertid ikke er tillagt Embedets fulde Indtægter, kan paa den anden Side saameget mindre afgive noget Beviis for at han skulde være frie for den omhandlede Byrde, som han desuagtet kommer i samme Stilling, hvori hans Formænd i Kaldet have været, og Citanten ei ved sit Kaldsbrev er tillagt større Rettigheder end disse.

Hvad dernæst det Argument for Citantens Paastand, hvilket han har søgt i Rescriptet af 29de Octbr. 1802, angaaer, da viser vel dette, ligesom Rescriptet af 15de Juni 1792, at der, naar vedkommende Præst ikke inden den ham forelagte Tid afhjelper den ved Syn befundne Mangel paa Præstegaarden, kan seqvestreres

saameget af Præstens Tiende, som udfordres til nødvendig Reparation; men da denne Bestemmelse der er givet under den Forudsætning, at Præsten, hvad der er sædvanligt, oppebærer de til Kaldet henlagte Tiender, ei kan antages anvendelig, hvor Tienden er tillagt tredie Mand, i hvilket Tilfælde den ikke heller kan kaldes Præstens, saa kan der ei heller heraf udledes, at Sjællands Biskop, der oppebærer Brønshøi Præstekalds Tiender som en Embedsindtægt, derfor skulde være pligtig at vedligeholde Præstegaardens Bygninger.

Rescriptet af 17de April 1795 nævner og ved Siden af Tienden "eller anden vis Indkomst" og Rescriptet af 21de Mai 1817 §. 5 omtaler blot "Embedets faste Indkomster" i Almindelighed som Gjenstand for Seqvestrationen, til hvilke Tienden, forsaavidt Brønshøi Præstekald angaaer, efter det foranførte ei kan henregnes.

At Rescriptet af 3die Mai 1737 skulde, som Citanten har stræbt at vise, være fremkaldet ved en urigtig Fremstilling af Sagens sande Sammenhæng, er naturligviis noget, hvorpaa Domstolene ikke kan indlade sig, ligesaalidet som den Omstændighed, at det ved Rescriptet af 9de Decbr. 1804 er bleven tilladt at overdrage Fæsteren af den Sjællands Bispestol benificerede Annexgaard i Rødovre til Eiendom paa Vilkaar at Renterne af Kjøbesummen, foruden en aarlig Afgift i Korn, skulde tilfalde bemeldte Embede, kan tjene til

Beviis for, at det skulde paaligge Bisk oppen at opbygge Præstegaarden i Brønshøi, siden hlin var en til Bispestolen, men denne som foran viist er en til Præstekaldet benificeret Eiendom.

At Brønshøi Præstegaard i det af Citanten i Gjenpart fremlagte Rescript af 1539 omtales som Ladegaard for Bispestolen i Sjælland, kan endelig heller intet relevere, da det Forhold, som dengang fandt Sted, i alt Fald er forandret ved det yngre Rescript af 3die Mai 1737.

Efter alt Foranførte vil Indstævnte for Citantens Tiltale i denne Sag blive at frifinde, hvorhos Citanten vil være pligtig at betale Indstævnte Processens Omkostninger med 30 Rbdlr. Sølv, hvoraf Indstævntes befalede Sagfører Procurator Bierring tillægges 20 Rbdlr. i Sallair, og hvormed iøvrigt vil blive at forholde i Overeensstemmelse med det Indstævnte meddeelte beneficium processus gratuiti.

Den befalede Sagførelse har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Doctor theol. Biskop Münter, Storkors af Dannebrogen ꝛc. bør for Citanten Sognepræst Møller til Brønshøi og Rødovre Menigheder i Sjælland hans Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger betaler Citanten til Indstævnte med 30 Rbdlr. Sølv, hvoraf Indstævntes befalede Sagfører Procurator Bierring tillægges 20 Rbdlr. Sølv i Sallair, og hvormed iøv-

rigt bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Indstævnte meddeelte beneficium processus gratuiti.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 18.

Straf for anden Gang begaaet Tyverie.

I Sagen:

Procurator Knudsen, som Actor,

contra:

Arrestanten Anders Christensen.

(Afsagt den 27de Mai 1823).

Det er under nærværende i første Instants inden Walløe Birketing paadømte Sag, ved Arrestanten Anders Christensens egen Tilstaaelse i Forbindelse med Sagens øvrige Omstændigheder beviist, at han, medens han tjente Forpagter Kruse paa nye Lellingegaard som Pundtærsker, har, ved at oplukke en Lem, steget ned i Laden, og af en paa Kastelòen staaende Sæk borttaget omtrent 1½ Skjeppe Byg, som han derefter solgte i Yderholms Kroe for 3 Mk., hvilken Gjerning Arrestanten iforveien havde skaffet sig Leilighed til at udføre, ved, forinden Ladeporten blev lukket, at lade den indvendige Krog paa Lemmen forsætligen blive uhæftet.

Efterat Arrestanten, for dette Forhold, var bortviist af Forpagter Kruses Tjeneste, indfandt han sig senere en Aften henimod Kl. 11 paa nye Lellingegaard, hvor han, dog uden noget Indbrud, gjennem Bryggerset gik ind i Borgestuen og da han var hungrig fortærede nogle Stykker Mad, som han der forefandt, hvorpaa han begav sig op paa Stænget over Koestalden, for sammesteds at tilbringe Natten, hvilket foranledigede hans Paagribelse.

Endelig har Arrestanten og vedgaaet, at han under sin Tjeneste hos Gaardbruger Hans Jensen af Lille Salbye har borttaget omtrent 1 Skpe. Æbler af dennes Hauge for at spise, som han dog, da Huusbonden yttrede Mistanke mod ham, igjen tilbageleverede.

Om nu end Arrestantens Forhold med at fortære Fødevarerne samt at borttage Frugter af Hans Jensens Hauge, efter Omstændighederne og Analogien af 6—17—30 og 31 confr. 6—17—23, ei kunde ansees med Tyvsstraf, i hvilken Henseende det dog maa bemærkes, at han ikke har indskrænket sig til at tage Frugterne i saa ringe Qvantitèt som han paa Stedet kunde fortære, og at hans Forhold som Tyende paa Stedet ikke heller synes at gjøre det nødvendigt, at han, for at ansees som Tyv, skulde, som 6—17—23 bestemmer, have brudt "Abildgaard eller Kaalgaard", saa maa Arrestanten dog antages at have gjort sig skyldig i Tyverie mod Forpagter Kruse, thi at han, som Kru-

stes Forklaring udviser, paa den Tid havde 1½ Skpe. Byg tilgode i Tærskerløn, hvorfor og Krav paa Erstatning for det bortstjaalne Byg er frafaldet, vil, om end saadant efter Lovens 1—1—3 kunde komme i Betragtning, dog saameget mindre kunde gjøre noget Udslag til Arrestantens Fordeel, som hans Forhold ingenlunde lader formode, at han, saafremt Tyveriet ei var bleven opdaget, vilde have frafaldet sin tilgodehavende Løn, hvortil kommer, at hans eget Udsagn, at han begik dette Tyverie, af en ham paakommende Lyst til at stjæle, endog viser, at han end ikke havde til Hensigt at tage sig selv til Rette.

Det maa derfor billiges, at Arrestanten, der tilforn ved Kjøge Byetingsdom af 30te Jan. f. A. er straffet for første Gang begaaet Tyverie efter Forordn. 20de Febr. 1789 §. 1 og Forordn. 12te Juni 1816, ved Underretsdommen nu er anseet efter førstnævnte Forordnings §. 2, dog skjønnes Straffen, efter Omstændighederne, at kunne indskrænkes til 3 Aars Arbeide i Rasphuset.

Om Erstatning bliver intet Spørgsmaal, da samme, forsaavidt Kosterne ei ere komne tilstæde eller de Bestjaalne paa anden Maade ere fyldestgjorte, er frafaldet.

I Henseende til Actionens Omkostninger, hvorunder det Defensor tilkjendte Sallarium billiges, vil Birketingsdommen være at stadfæste.

Sagens Behandling og den befalede Sagførelse i første Instants er fremmet med vedbørlig Hurtighed.

Sagførelsen her for Retten har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Anders Christensen bør hensættes til Arbeide i Rasphuset i 3 Aar. I Henseende til Actionens Omkostninger bør Birketingsdommen ved Magt at stande.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 19.

Virkningen af den Frist, hvorunder en Part dømmes til enten at aflægge en Eed eller betale en vis Sum, bliver at bedømme efter Analogien af Lovens 1 B. 24 Cap. 54 Art.

Kjendelse i Sagen:

Kjøbmand A. M. Goldschmidt i Wordingborg,

contra:

Fuldmægtig Holberg sammesteds, som Mandatarius for Kjøbmand L. Rothschild i Flensburg.

(Afsagt den 2den Juni 1823).

Ifølge en ved Wordingborg Byeting den 12te August f. A. afsagt Dom, hvorved Citanten Kjøbmand A. M. Goldschmidt i Wordingborg i en Sag mellem ham paa

den ene og Indstævnte Kjøbmand Rothschild i Flensburg paa den anden Side, naar han med Eed bekræftede, ikke at have modtaget nogle Vare, som fandtes anførte paa en under Sagen fremlagt Contocourant var, mod at betale 123 Mk. 15 ß. Hamb. Cour. med sammes Beløb i Rigsbankpenge rede Sølv, tilligemed Renter deraf fra 20de Novbr. næstforhen, iøvrigt frifundet for Indstævntes Tiltale, men i modsat Fald tilfundet at betale 367 Rbdlr. 66 ß. rede Sølv med Renter fra samme Tid, samt Processens Omkostninger med 25 Rbdlr. Sølv, har Citanten, i Continuation af en under 3die Decbr. f. A. udtaget Stævning, ved Stævning af 3die Jan. d. A. under nærværende Sag indvarslet Indstævnte Fuldmægtig Holberg i Wordingborg, som Mandatarius for Kjøbmand L. Rothschild i Flensburg til at anhøre Citanten aflægge den ham idømte Eed.

Denne Stævning har Indstævnte principaliter paastaaet afviist, og sig tillagt Kost og Tæring; subsidialiter har han derimod paastaaet, at Citanten bør være uberettiget til at aflægge den tilstævnte Eed, og at han tilpligtes at betale Indstævnte Processens Omkostninger.

Citanten har derimod paastaaet sig kjendt berettiget til Edens Aflæggelse, og sig tilkjendt Processens Omkostninger skadesløst hos Indstævnte, for hvis Tiltale han derhos har paastaaet sig frifundet.

Indstævnte, der ikke vil erkjende Tilværelsen af den af Citanten paaberaabte Hovedstævning, har, til Styrke for sin Paastand, bemærket, deels at Citantens Continuationsstævning først er udtaget efter Udløbet af den Frist af 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, som var ham givet til Edens Aflæggelse, efterdi denne Frist allerede var expireret den 5te Decbr. f. A., hvisaarsag Citanten formeentligen nu maa ansees uberettiget til at aflægge Eden, deels at Underdommeren ikke paa Stævningen har attesteret, at de, som have forkyndt samme, ere de rette Stævningsmænd.

Men om det end ikke maatte antages, at Citantens Foregivende om, at han allerede den 3die Decbr. f. A., altsaa i rette Tid, havde udtaget en Hovedstævning, forholdt sig rigtigt, i hvilken Henseende det maa bemærkes, at Indstævntes Yttring, at han ikke kunde erkjende Tilværelsen af en saadan Stævning, fordi samme ei var fremlagt under Sagen, ikke synes at kunne betragtes som en Benægtelse af Stævningens Existents, siden han, da Citantens Procedure gaaer ud paa at Stævningen var forkyndt for Indstævnte, herover maatte kunde erklære sig bestemt, og om det end i alt Fald maatte indrømmes Indstævnte, at Citanten, fordi Hovedstævningen, formedelst en Feil i Formen, blev ubenyttet, først kunde antages at have foretaget noget Skridt til Edens Aflæggelse ved den siden udtagne Continuationsstævning, hvorved det

dog kunde erindres, at Frd. 19de Aug. 1735 §. 10 confr. med Rescr. 19 Decbr. 1749 §. 2 viser, at et Retsmiddel ikke ligefrem tabes, fordi den til sammes Afbenyttelse foreskrevne Frist, formedelst en Mangel i Indstævningen, udløber, vil Indstævntes Paastand dog ikke kunne tages til Følge.

Da det nemlig er in confesso, at der fra Indstævntes Side intet er foretaget til Dommens Execution, maa Citanten ved nærværende Sags Anlæg antages endnu at have været i Besiddelse af det Valg, Dommen gav ham, enten at aflægge den i Dommens første Alternativ foreskrevne Eed eller at opfylde det andet.

Vel har Indstævnte formeent, at den til Eedens Aflæggelse bestemte Termin vilde være aldeles hensigtsløs, naar den Domfældte, uagtet han lod den hengaae uafbenyttet, dog skulde være berettiget til at aflægge Eden. Men foruden at 1—24—54 afgiver et Exempel paa, at et Retsmiddel ei taber den Virkning, hvormed det inden en vis Tid kan iværksættes, fordi det ei benyttes inden samme udløber, naar kun Modparten paa den Tid, det bruges, endnu intet har foretaget, der medfører, at hiint Øiemeed ikke længere kan opnaaes, saa bliver Tidsfristen, efter den her antagne Mening, ei heller unyttig, siden den fremskynder Dommens Fuldbyrdelse, i det Domfældte, ved ei at udtage Eedsstævning inden den forelagte Tid, udsætter sig for, at der, inden han faaer Eden tilstævnet, skeer Execution.

Hvad dernæst Indstævntes anden Indsigelse angaaer, da vil samme allerede af den Aarsag bortfalde, at Citanten under Sagens Drivt har ladet Stævningen forsyne med den desiderrede Paategning.

Efter det foranførte vil den af Indstævnte nedlagte Protest ikke kunne gives Medhold, ligesom Parternes Paastande om Omkostningerne, ikke nu kunne komme under Paakjendelse.

Thi eragtes: Den af Indstævnte Fuldmægtig Holberg i Wordingborg, som Mandatarius for Kjøbmand L. Rothschild i Flensburg, nedlagte Protest mod den tilstævnte Eeds Afæggelse kan ikke gives Medhold.

No. 20.

Naar den ene Ægtefælles Tilstaaelse om at have begaaet Hoer bestyrkes ved andre Omstændigheder, som gjøre det usandsynligt, at en saadan Collision, som Lovens 3—16—15—1, in proemio, befrygter, kan finde Sted, kan Skilsmissedom rettelig derpaa grundes *).

I Sagen:

Maren Pedersdatter Dippel,

contra:

Jakob Jakobsen Dippel ved det 2det Livregiments Grenadeer-Compagnie.

*) Jevnfør min Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, 2det Bind, Side 206-207.

(Afsagt den 9de Juni 1823).

Citantinden Maren Pedersdatter Dippel, der er meddeelt beneficium paupertatis, søger under nærværende Sag det mellem hende og Indstævnte Jakob Jakobsen Dippel, den 12te Juli 1816 indgaaede Ægteskab ved Dom ophævet, samt sig kjendt berettiget til at indgaae nyt og andet Ægteskab; hvorhos hun har paastaaet Indstævnte tilpligtet at betale Processens Omkostninger skadesløst. Indstævnte har derimod paastaaet sig frifundet for Citantindens Tiltale og sig tilkjendt Processens Omkostninger hos hende.

Sin Paastand om Ægteskabets Ophævelse grunder Citantinden derpaa, at Indstævnte formeentligen har gjort sig skyldig saavel i Desertion som Hoer.

I Henseende til den første Deel af Sigtelsen er det oplyst, at Parterne, paa den Tid de kom sammen i Ægteskab, begge tjente Møller Plambech paa Vintre Mølle under Kjøbenhavns Amt, Indstævnte som Møllersvend, samt at Citantinden derefter, formedelst hendes Svangerskab, tog til hendes Forældre i Sonnerup, hvorimod Indstævnte endnu forblev omtrent et Aar i Plambechs Tjeneste, i hvilken Tid han af og til besøgte sin Hustrue hos hendes Forældre. Indstævnte forlod derpaa, efterat han omtrent i 1½ Aar havde været i Ægteskab med Citantinden, Vintre Mølle og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han siden har opholdt sig uden at have havt noget Samliv med sin Hustrue eller at have bidraget noget til hendes og Barnets Underholdning,

naar undtages, at han eengang i dette Tidsrum besøgte hende i Sonnerup samt at han forrige Aars Sommer, da Citantinden var taget ind til ham for at opfordre ham til at sørge for hende og deres Barn, gav hende en Hjelp af 5 Rbdlr.

Det er derhos af Citantinden, saavel ved Attest fra vedkommende Præst som ved Vidner godtgjort, at hun, under hendes Mands Ophold her i Staden, stedse har opført sig anstændig og vel og ved eget Arbeide stræbt at underholde sig og hendes Barn.

Forsaavidt Citantinden dernæst har sigtet Indstævnte for at have gjort sig skyldig i Hoer, er det af hende paaberaabt, at Indstævnte, medens han endnu stod i Tjeneste hos Møller Plambech, har avlet et Barn med en nu afdød Qvinde ved Navn Karen Christensdatter, hvorhos hun, til Styrke for denne Paastand, har anført, at han ei allene af bemeldte Fruentimmer er bleven udlagt som Barnefader, men at Indstævnte endog, efter en under Sagen fremlagt Udskrift af Kjøbenhavns Raadstueprotocol, for Magistraten her i Staden har vedgaaet Paterniteten, samt paataget sig at udrede et aarligt Bidrag til det uægte Barns Underholdning. Det er ei heller, hvad Sigtelsen for Hoer angaaer, fra Indstævnte under Sagen benægtet, at han, som meldt, under Ægteskabet har avlet det omtalte Barn, hvorimod han blot har paaberaabt sig, at egen Tilstaaelse, efter Grundsætningerne i Lovens

3—16—15—1, ikke kan afgive noget Beviis i Hoer-sager.

Vel er det nu saa, at bemeldte Lovsted fastsætter, at det ikke er nok, at den Person, som anklages, det selv bekjender, til hvilken Bestemmelse blandt andet anføres som Grund, at man tidt befinder, at mange lyve paa sig selv, paa det den ene kan blive af med den anden. Men Lovstedets bogstavelige Fortolkning medfører dog, at Lovgiveren ingenlunde kan antages at have frakjendt egen Tilstaaelse al Beviiskraft i Skilsmissesager formedelst Hoer, men ikkun at have tilkjendegivet, at propria confessio ikke i og for sig i slige Sager skulde gjelde for fuldt Beviis, hvortil Grunden forøvrigt, hvilket den citerte Artikel og viser, maa søges i, at den Interesse, det Offentlige har i, at det ægteskabelige Baand ikke letsindigen løses, ei tillod, at lade Parterne i disse, som i andre blot private Sager, heri have Raadighed over Sagens Udfald. Naar derfor Tilstaaelsens Rigtighed bestyrkes ved andre Omstændigheder, der in specie gjøre det usandsynligt, at Parterne skulde have havt den i Lovstedet angivne Hensigt, skjønnes der intet at være til Hinder for, at Tilstaaelsen jo kan tages for fulde, da det ei allene, efter Sagens Natur, med Hensyn til de Følger Tilstaaelsen maa drage efter sig, ikke er rimeligt, at denne skulde være urigtig, men Vanskeligheden i at føre noget andet i og for sig gyldigt Beviis for det her omhandlede Factum ellers vilde gjøre det saa godt som umuligt for

den krænkede Ægtefælle at gjøre den Ret gjeldende, Lovgiveren har villet tillægge samme, og Loven saaledes vilde komme til at nedbryde sit eget Øiemeed.

Sees der nu hen til, at Indstævnte, fra hvis Side det ham imputerede Ægteskabsbrud, som meldt, under Sagen er in confesso; strax efterat han havde forladt sin Tjeneste hos Møller Plambech, er bleven udlagt som Fader til det af Karen Christensdatter fødte Barn, at han omtrent 3 Aar derefter har vedgaaet Paterniteten for Øvrigheden samt paataget sig aarligen at bidrage til Barnets Underholdning, og at han, atter efter nogle Aars Forløb, nu først søges af sin Hustrue, hvem han tilligemed deres fælleds Barn imidlertid havde overladt til deres egen Skjebne, til Ægteskabets Ophævelse, saa er det dog saa meget mindre antageligt, at Indstævntes Forhold skulde have havt sin Grund i nogen fælleds Aftale mellem Parterne, som det, efter hvad der under Sagen er oplyst, maa antages, at de under Indstævntes Ophold paa Vintre Mølle, have levet i god Forstaaelse med hinanden, og at der saaledes, indtil den Tid, han blev udlagt som Barnefader, ingen tilskyndende Grund har været for dem til at attraae deres Ægteskab ophævet. Ved de Vidnesbyrd Møller Plambech og Gaardmand Jens Olsen i Englerup, i hvis Tjeneste Karen Christensdatter var paa den Tid, hun blev besvangret, have afgivet under Sagen, er derhos Indstævntes Tilstaaelse, at have avlet det af hende fødte Barn, bestyrket; ligesom

3—16—15—1, ikke kan afgive noget Beviis i Hoer-sager.

Vel er det nu saa, at bemeldte Lovsted fastsætter, at det ikke er nok, at den Person, som anklages, det selv bekjender, til hvilken Bestemmelse blandt andet anføres som Grund, at man tidt befinder, at mange lyve paa sig selv, paa det den ene kan blive af med den anden. Men Lovstedets bogstavelige Fortolkning medfører dog, at Lovgiveren ingenlunde kan antages at have frakjendt egen Tilstaaelse al Beviiskraft i Skilsmissesager formedelst Hoer, men ikkun at have tilkjendegivet, at propria confessio ikke i og for sig i slige Sager skulde gjelde for fuldt Beviis, hvortil Grunden forøvrigt, hvilket den citerte Artikel og viser, maa søges i, at den Interesse, det Offentlige har i, at det ægteskabelige Baand ikke letsindigen løses, ej tillod, at lade Parterne i disse, som i andre blot private Sager, heri have Raadighed over Sagens Udfald. Naar derfor Tilstaaelsens Rigtighed bestyrkes ved andre Omstændigheder, der in specie gjøre det usandsynligt, at Parterne skulde have havt den i Lovstedet angivne Hensigt, kjønnes der intet at være til Hinder for, at Tilstaaelsen jo kan tages for fulde, da det ei allene, efter Sagens Natur, med Hensyn til de Følger Tilstaaelsen maa drage efter sig, ikke er rimeligt, at denne skulde være urigtig, men Vanskeligheden i at føre noget andet i og for sig gyldigt Beviis for det her omhandlede Factum ellers vilde gjøre det saa godt som umuligt for

den krænkede Ægtefælle at gjøre den Ret gjeldende, Lovgiveren har villet tillægge samme, og Loven saaledes vilde komme til at nedbryde sit eget Øiemeed.

Sees der nu hen til, at Indstævnte, fra hvis Side det ham imputerede Ægteskabsbrud, som meldt, under Sagen er in confesso; strax efterat han havde forladt sin Tjeneste hos Møller Plambech, er bleven udlagt som Fader til det af Karen Christensdatter fødte Barn, at han omtrent 3 Aar derefter har vedgaaet Paterniteten for Øvrigheden samt paataget sig aarligen at bidrage til Barnets Underholdning, og at han, atter efter nogle Aars Forløb, nu først søges af sin Hustrue, hvem han tilligemed deres fælleds Barn imidlertid havde overladt til deres egen Skjebne, til Ægteskabets Ophævelse, saa er det dog saa meget mindre antageligt, at Indstævntes Forhold skulde have havt sin Grund i nogen fælleds Aftale mellem Parterne, som det, efter hvad der under Sagen er oplyst, maa antages, at de under Indstævntes Ophold paa Vintre Mølle, have levet i god Forstaaelse med hinanden, og at der saaledes, indtil den Tid, han blev udlagt som Barnefader, ingen tilsyneladende Grund har været for dem til at attraae deres Ægteskab ophævet. Ved de Vidnesbyrd Møller Plambech og Gaardmand Jens Olsen i Englerup, i hvis Tjeneste Karen Christensdatter var paa den Tid, hun blev besvangret, have afgivet under Sagen, er derhos Indstævntes Tilstaaelse, at have avlet det af hende fødte Barn, bestyrket; ligesom

Citantindens Foregivende, at hun, ved Indstævntes Unddragelse fra Samlivet og alle huusfaderlige Pligters Opfyldelse, omsider fandt sig foranlediget til, at gjøre den ved det begangne Ægteskabsbrud erhvervede Ret til Skilsmisse gjældende, hvoraf hun under andre Omstændigheder ikke vilde have gjort Brug; indeholder en naturlig og med Sagens Omstændigheder overeensstemmende Grund til hendes Søgsmaal; uden at der er nogen Grund til at formode, at Citantinden, ved Collusion med Indstævnte, skulde have søgt at opnaae dets Diemeed, siden det Datum, hvoraf en saadan Præsumtion i alt Fald skulde udledes, som meldt, allerede har existeret, forend den anførte Bevæggrund til Søgsmaalet indtraadte.

Da det mellem Parterne indgangne Ægteskab, allerede paa Grund af Foranførte, vil være at ophæve, og Citantinden at kjende berettiget til at indgaae nyt og andet Ægteskab, bliver det ufornødent at undersøge, hvorvidt samme i alt Fald maatte kunne ophæves formedelst Desertion.

Processens Omkostninger bliver Indstævnte pligtig at betale Citantinden med 16 Rbd. Sølv, hvormed forholdes i Overeensstemmelse med det hende meddeelte beneficium paupertatis.

Da Citantindens befalede Sagfører her for Retten ingen Paastand om Sallair for sit Vedkommende har nedlagt, bliver intet i saa Henseende at paakjende. Derimod vil Procurator Walløe, som, efter Ordre,

har mødt for Indstævnte under det af Citantinden inden Leire Herredsting optagne Tingsvidne, være at tillægge 4 Rbdlr. Sølv i Sallair, som bliver at udrede af det Offentlige.

Den befalede Sagførelse har været lovlig, hvilket og attesteres med Hensyn til Sagens Behandling under fornævnte Vidneforhør i Overeensstemmelse med Rescr. af 12te Juni 1807.

Thi kiendes for Ret: Det mellem Citantinden Maren Pedersdatter Dippel og Indstævnte Jakob Jakobsen Dippel under 12te Juli 1816 indgangne Ægteskab bør være ophævet, og bør Citantinden være berettiget til at indgaae nyt og andet Ægteskab.

Processens Omkostninger betaler Indstævnte til Citantinden med 16 Rbdlr. Sølv, hvormed forholdes i Overeensstemmelse med det hende medbeglte beneficium paupertatis. Procurator Walløe tillægges 4 Rbd. Sølv i Sallair, som udredes af det Offentlige.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 21.

Den, som, paa en ulovlig Maade, om Natte-tider har indtrængt sig i en anden Mands Gaard, uden at kunne gjøre antagelig Rede for sin Hensigt, formodes at være kommet i det Forsæt at stjæle.

I Sagen:

Procurator Hansteen, som Actor,

contra:

Arrestanterne Anders Jensen og Andreas Valentin.

(Afsagt den 17de Juni 1823).

Arrestanterne Anders Jensen og Andreas Valentin sigtes under nærværende Sag for at have attenteret Indbrud i et Huus paa Amager. Som nærmere Omstændigheder ved Sagen kan mærkes, at det af en tredie Person var anmeldt for Stedets Politiemester, at han af Arrestanterne var anmodet om at deeltage med dem i et Tyverie, som de vilde begaae i det nævnte Huus, og at Arrestanterne af den Vagt, som i denne Anledning var posteret i nogen Afstand fra Huset, ere om Natten Klokken imellem 12 og 1 grebne i Nærheden af Huset, hvorfra de kom.

Vel have nu begge Arrestanterne fra først af paaberaabt sig, at de vare fulgte bemeldte tredie Person hen til Huset i den Tanke, at det var en Kroe, som de tillige med ham vilde besøge, og at de blot havde opholdt sig ved Plankeværket udenfor, men ligesom Arrestanten Valentin senere har vedgaaet det Urigtige i denne Forklaring, og tilstaaet, at han, hvilket ogsaa flere Vidner havde udsagt, var steget over Plankeværket ind i Gaarden til Huset, saaledes maa dette samme

ansees beviist med Hensyn til den anden Arrestant ved de af forskiellige Vidner derom aflagte eedelige Forklaringer; men heraf følger igien, at Arrestanterne, der ikke have kunnet opgive nogen anden antagelig Grund til, at de om Natten have indtrængt sig i en anden Mands Gaard ved at stige over Plankeværket, maae antages at have havt til Öiemeed at forøve det Tyverie, hvorom der forud var gjort Anmeldelse til Dommeren.

Den Omstændighed, at Arrestanten Valentin har anmeldt for Politie-Directeuren her i Staden, at der var gjort ham Forslag om at deeltage i et saadant Tyverie, findes ikke at kunne godtgjøre, at han ingen svigagtig Hensigt skulde have havt ved, i Forening med de andre, at krybe over Plankeværket ind i Gaarden, da Anmeldelsen ikke angik den Tid, paa hvilken Aftalen imellem ham og de andre om Tyveriet blev iværksat, ligesom han heller ikke havde opgivet for Politie-Directeuren Stedet, hvor Tyveriet skulde forøves; og hvad angaaer hans Yttring om, at han krøb over Plankeværket blot i den Henseende at gjøre sig Stedet bekjendt, for derefter at gjøre Anmeldelse derom til Politiet, da kan denne saameget mindre tillægges Troværdighed, siden han ikke alene, efter at have været i Gaarden, har søgt at undvige, men tillige, efter at være fremstillet for Retten, i lang Tid aldeles har benægtet at han havde krøbet over Plankeværket, og været inde i Gaarden, hvilket han først har til-

skaaet efter at dette ved de afhørte Vidners Forklaringer var godtgjort.

Det maa derfor snarere antages, at han har meent at kunne, naar Tyveriet var forøvet, vælte Mistanken fra sig, hvis nogen Oplysning imod ham skulde fremkomme, ved at paaberaabe sig den af ham gjorte Anmeldelse, end at hans Deelagtighed i det paatænkte Indbrud skulde være skeet for at understøtte Politiet, der heller ikke havde overdraget ham et saadant Hværv.

Efter disse Omstændigheder findes begge Arrestanterne retteligen af Underdommeren at være, for ovennævnte deres Forhold, idømte en arbitrair Straf; ligesom og den af ham valgte Straf af 3 Aars Rasphuusarbejde for hver, efter Sagens Beskaffenhed og med Hensyn til de flere Arrestanterne forhen overgangne Straffedomme, maa ansees passende; hvorfor denne Dom, hvis Bestemmelser om Actionens Omkostninger ogsaa bifaldes, i det Hele vil blive at stadfæste. Den befalede Sagførelse ved begge Retter og Behandlingen af Sagen ved Underretten har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Birketingsdommen bør ved Magt at stande.

No. 22.

Det kan ikke formenes en Part, der ved Gjeldscommissionen i Kjøbenhavn er dømt til at aflægge en Eed for samme, istedet derfor at stævne til Edens Aflæggelse ved selve Lands-Over- samt Hof- og Stads-Retten.

Kjendelse i Sagen:

Jens Pedersen,

contra:

Gjæstgiver Andersen.

(Afsagt den 23de Juni 1823).

Under nærværende Sag har Citanten Jens Pedersen indstævnet Gjæstgiver Andersen til her for Retten at høre ham aflægge den Eed, som ved en af Citanten i Udskrivt fremlagt, inden denne Stads Gjeldscommission under 15de Mai sidstleden afsagt Dom er forestrevet ham i Henseende til det Contrasøgsmaal, Indstævnte, under den af Citanten mod ham for bemeldte Ret anlagte Sag, havde reist mod denne. Vel indeholder nu Doms-Udskriften at den Citanten idømte Eed skulde aflægges for bemeldte Commission, men da en saadan Bestemmelse, med Hensyn til det ringere Gebyhr, der erlægges ved Gjeldscommissionen, end ved de ordinaire Retter, maa betragtes som en Begunstigelse for Citanten, der har at afholde de med

Edens Afløggelse forbundne Omkostninger og Indstævnte intet kan antages at lide derved, at Eden modtages her ved Retten, der endog er hans personlige Værneting, saa kan den af ham mod Sagens Fremme nedlagte Protest, grundet derpaa, at Edstævningen som meldt er udtaget her til Retten istedetfor til Gjeldscommissionen, som aldeles forkastelig ikke gives Medhold.

Thi eragtes: Den paastaaede Afviisning kan ikke finde Sted.

No. 23.

Naar en kongelig Oppebørselsbetjent umiddelbar ved at erhverve en fast Eiendom udstæder en Panteobligation som Betaling for en Deel af Kjøbesummen, kan denne Panteobligation ikke svækkes ved de Love, som forbyde deslige Embedsmænd Salg og Pantsættelse af deres Eiendele *).

I Sagen:

Mette Helene Müller Enke efter afgangne Capitain Müller,

contra:

Kammeradvocaten Conferentsraad Schønheyder paa den Kongelige Kasses Vegne.

*) See herved en Undersøgelse i juridisk Archiv, No. 20, S. 155-156, cfr. Hr. Cancellie Secretair Hansens Systematiske Fremstilling af det danske Skiftevæsen, Side 224, Note.

(Afsagt den 7de Juli 1823).

Citantinden Mette Helene Müller, Enke efter afgangne Capitain Müller, der er meddeelt beneficium paupertatis, paaanker under nærværende Sag efter Opreisning, til Underkjendelse, Tilsidesættelse og bedre Retsnydelse, tvende af Nakskov Byes Skifteret i afgangne Major og Toldcasserer Oldelands Boe under 3die August 1819 afsagte Decisioner, af hvilke Citantinden ved den første er givet Udlæg for hendes i Boet ommeldte Krav efter Panteobligation af 13de Juni 1816, stor 4000 Rbd. Sedler, med 1 Aars Renter 200 Rbd., i den hende pantsatte, Boet tilhørende, og i Nakskov Byes Veilegade under No. 70 beliggende Gaard med alt dens Tilliggende, dog med Forbeholdenhed af den Kongelige Kasses Ret i enhver Henseende efter Anordningerne til, for dens mulige Fordring paa den Afdøde, som kongelig Oppebørselsbetjent, at søge Betaling i den udlagte Eiendom, naar den, efter lovlig Omgang, i sin Tid af Skifteretten dertil maatte agtes berettiget, men ved den sidste, i Henhold til den tagne Reservation, er paalagt at vige for den Kongelige Kasses Fordring, forsaavidt Boets øvrige Midler have været utilstrækkelige til sammes Fyldestgiørelse, for hvilket Restbeløb den Kongelige Kasse derhos er givet Udlæg i den Citantinden pantsatte Eiendom.

Denne sidste Decision har Citantinden paastaaet tilsidesat, og sig derimod kjendt berettiget til, for sin

Fordring 4200 Rbd. Sedler, at nyde Udlæg fremfor den Kongelige Kasse saavel i den Major Oldelands Stervboe tilhørende Gaard No. 70 i Nakskov Byes Veilegade, som i den Sum 235 Rbd. 3 Mk. 4 ß., hvortil de Gaarden tilhørende Kakkelovne ere udbragte. Kammeradvocaten har derimod, paa den Kongelige Kasses Vegne, paastaaet bemeldte Skiftedecision, forsaavidt den Kongelige Kasse vedkommer, stadfæstet og Citantinden tilpligtet at betale hum Sallarium.

Forsaavidt Indstævnte har styttet denne Paastand derpaa, at Citantinden ei skal have paaanket Skifterettens den 3die Aug. 1819 afsagte Kjendelse, hvorved den Kongelige Kasses fortrinlige Ret til den pantsatte Ejendom for hvad samme hos Major og Toldcasserer Oldeland for dennes Oppebørsler maatte komme tilgode, formeentligen allerede er paakjendt, hvoraf igjen udledes, at hun er uberettiget til at paaanke den under 1ste Juni forrige Aar afsagte Decision, der, med Hensyn til den Afdødes befundne Gjeld for hans Oppebørsler og Boets befundne Utilstrækkelighed, formeentligen kun er en Gjentagelse og Fuldbyrdelse af hiin foregaaende Kjendelse, maa det herved bemærkes, deels at Kjendelsen af 3die Aug. 1819, efter den Citantinden meddeelte Opreisning af 11te Decbr. forrige Aar og Stævningens Indhold, virkelig er Gjenstand for Paaanke under nærværende Sag, deels at samme, saavel med Hensyn til Naturen af en blot Reservation i Almindelighed, som til

bi i den tagne Reservation brugte Udtryk i Særdeles-hed, ingenlunde kan antages at have paakjendt Spørgsmaalet om Parternes Ret til at nyde fortrinlig Udlæg i den pantsatte Ejendom, hvilken Qvæstion derimod først er paakjendt ved Decisionen af 1ste Juni f. A. At Citantinden ikke har nedlagt nogen Paastand om Forandring af den første af de paaankede Decisioner, kan derfor heller ikke være til Hinder for at tage hendes Paastand med Hensyn til den sidste under Paakjendelse.

Hvad nu Sagen i sig selv angaaer, da er det af Citantinden in facto bemærket, at hendes i Sort anmeldte Krav hidrører fra en mellem hende og afgangne Major Oldeland under 7de Novbr. 1815 oprettet Kjøbecontract om Gaarden No. 70 paa Nakskov Byes Veilegade, i hvilken Contract det, blandt andre Betingelser, hvorunder Afhændelsen fandt Sted, var fastsat, at der af Kjøbesummen 7000 Rbd. Sedler i 11te Decbr. Termin 1815 skulde betales 1000 Rbd., i 11te Juni 1816 2000 Rbd., og at Kjøberen for de resterende 4000 Rbd. skulde udstæde sin Obligation med 1ste Prioritet i den solgte Ejendom. En saadan Panteobligation blev og derefter udstædt til Citantinden af Major Oldeland den 13de Juni 1816 og tinglæst den 1ste Juli s. A., hvorimod han igjen samme Dag, paa hvilken Obligationen blev udstædt, erholdt Skjøde paa Ejendommen.

Da Citantindens Panteret saaledes ikke alene er

stiftet i en Eiendom, hvilken Major Olheland havde erhvervet, efterat han var bleven kongelig Oppebørselsbetjent, men Panteobligationen endog er udstædt i Anledning af Eiendommens Tilforhandling til Betaling af en Deel af Kiøbesummen, har Citantinden formeent, at det i Kammerrets Ordningen af 18de Martii 1720, 1ste Cap. 17de §. indeholdte Forbud mod Pantsættelse af Oppebørselsbetjenternes Gods, ei in casu kan være anvendelig, da samme formeentlig ikkun har Hensyn til, hvad Oppebørselsbetjenten eiede, forend han tiltraadte Embedet, og her i alt Fald ei var Spørgsmaal om, at pantsætte en af Major Olheland allerede erhvervet Eiendom, men omvendt, at erhverve en Eiendom ved for en Deel af dens Kiøbesum at give Panteret i samme, siden Panteobligationens Udstædelse i Følge Kiøbecontracten var en Betingelse, der maatte opfyldes, forend Olheland kunde erhverve Skiøde.

Men at den Pantsætning, der foretages af en Kongelig Oppebørselsbetjent, skulde være gyldig, blot fordi det Gods, hvori Panteretten gives, var forhvervet, efterat han var antaget til Embedet, lader sig ingenlunde antage. En saadan Disposition vilde aabenbar være stridende saavel mod Ordene i den 17de §. af Kammerrets Ordningens 1ste Cap., der ubetinget forbyde de Kongelige Betjente, som staae for Regnskab og Oppebørsel, fra den Tid at regne de til saadan Tieneste ere antagne, at pantsætte noget af deres

Gods, samt erklære enhver saadan Pantsættelse for ugyldig og af ingen Kraft indtil Kongen for sine Prætensioner aldeles er vorden fornøiet, som med de Grunde, hvorpaa dette Forbud maa antages at være bygget. Hvad derimod en Pantsætning af den her omhandlede Beskaffenhed angaaer, der er opstaaet ved Tilforhandlingen af en fast Eiendom, paa Vilkaar, at Kjøberen enten for hele Kjøbesummen eller en Deel af samme udsteder sin Panteobligation med Sikkerhed i Eiendommen, da skjønnes det ikke rettere, end at Citantindens Paastand om at samme ei kan ansees som noget Brud mod Bestemmelserne i den foranciterede 17de §., maa gives Medhold.

Deels kan nemlig en saadan Transaction, hvorved Eiendommen først bliver Oppebørselsbetjentens mod Udstedelsen af den betingede Panteobligation, ei ansees stridende mod den omhandlede Artikels Bogstav, der forbyder dem, at pantsætte noget af deres Gods, efterdi han i dette Tilfælde ei kan siges at paadrage en allerede erhvervet Eiendom nogen nye Byrde, men meget mere erhverver en Eiendom ved at overtage en derpaa hvilende Byrde, deels skjønnes det ikke, at der, naar Panthaverens Ret til for den fastsatte Deel af Kjøbesummen, at søge fortrinlig Betaling hos Oppebørselsbetjenten, indskrænkes til den ham pantsatte Eiendom, kan af en saadan Transaction flyde noget andet Tab for den Kongelige Kasse, end det, der havde sin Grund i at Handelen selv ikke var for-

beelagtig for Kjøberen; men for det Tab, den Kongelige Kasse herved kunde lide i den Sikkerhed, Oppebørselsbetjentens Formue afgiver, er den allerede udsat derved, at det ikke er dem formeent, efter deres Antagelse til Betjeningen, at tilforhandle sig faste Eiendomme.

Vel fordrer Citantinden ikke alene fortrinlig Udlæg i den pantsatte Eiendom for den resterende Deel af Kjøbesummen, men og for de deraf tilbagestaaende Renter, men, foruden at der ingen speciel Indsigelse er skeet mod hendes Paastand i saa Henseende, maa det og mærkes, at samme kun gaaer ud paa Renterne for 1 Aar, for hvilke hun, naar det først maa antages, at hendes Krav er prioriteret i Eiendommen fremfor den Kongelige Kasse, efter Frd. 12te Marts 1790, maa ansees beføiet til at æske fortrinlig Betaling. Ikke heller findes det, at den af Indstævnte paaberaabte 18de §. i Kammerrets-Ordningens 2det Capitel kan afgive noget Argument mod det Foranførte; thi det er klart, at det deri indeholdte Forbud mod at nogen Indførsel eller Udlæg maa skee i nogen Oppebørselsbetjents Boe, før Kongen er fornøiet, ei kan udstrækkes til saadanne Panthavere, hvis Fordringer enten efter deres Natur eller Tiden, hvorpaa de ere stiftede, maa have Fortrin fremfor den Kongelige Kasse, hvilket og 1ste Capitels 21de §. viser.

Forsaavidt Citantinden derimod har paastaaet sig kjendt berettiget til at nyde Udlæg fremfor den Kon-

gelige Kusse i den Sum 235 Rbd. 3 Mk. 4 ß. Sedler og Tegn, hvortil de Gaarden tilhørende Kakkelovne ved Auction skal være udbragte, vil denne Paastand ei kunde gives Medhold *). Da Citantinden nemlig ikke har paaanket det Decret, hvorved Skifteretten har besluttet at forauctionere disse Kakkelovne særskilt, som ikke indbefattede under det hende tidligere givne Udlæg i den hende pantsatte Gaard med alt dens Tilliggende, saa maa heraf udledes, at Decisionen af 1ste Juni forrige Aar, forsaavidt Citantinden ei ved samme er givet Udlæg i Kakkelovnenes

*) Om Kakkelovne skulle regnes til de Appertinentier, der eo ipso følge en Bygning, eller ikke, er noget, hvorom der, paa forskjellige Steder, og i forskjellige Henseender, hersker en forskjellig Brug, og det er ikke ved nogen almindelig Lov afgjort. Man maa uden Tvivl antage, at de, som mange andre Ting, der ere vincta fixaqve til Jordet eller Bygninger (det sædvanlige Udtryk muur- og nagelfast er mindre omfattende), kunne, efter de Paagjeldendes Villie, enten incorporeres disse Ejendomme som Dele, der altid følge disse, eller ikke, og, hvor ikke enten Forbindelsens egen Natur eller udtrykkelige Erklæringer oplyse hiin Villie, Stedets Skik og Brug maae gjøre Udslag. Denne hele i mange Forhold indgribende Materie, der, f. Ex. i den franske Code civile §. 517 pp. er behandlet med særdeles Omhue (og ligeledes i den romerske Ret) kunde vel fortjene en nøiagtig Undersøgelse.

Auctionsbeløb, ei under nærværende Sag kan komme under Paakjendelse, da saadant blot var en Følge af hiint ældre Decret, men ikke havde sin Grund deri, at Skifteretten antog, at hun, skjøndt panteberettiget i Kakkelovnene tilligemed Gaarden, burde vige for den Kongelige Kasses Fordring i Boet.

Da Citantinden har ladet møde ved engageret Sagfører, bliver intet i Henseende til Sagførelsen at attestere.

Thi kjendes for Ret: Citantinden Mette Helene Müller, Enke efter afgangne Capitain Müller, bør for hendes i afgangne Major og Toldcasserer Oldelands Boe i Nakskov anmeldte Fordring, 4,200 Rbd. Sedler efter Panteobligation af 13de Juni 1816 være berettiget til at nyde Udlæg fremfor den Kongelige Kasse i den Boet tilhørende Gaard No. 70 paa Nakskov Byes Veilegade; iøvrigt bør den paaankede Skiftedecision af 1ste Juni forrige Aar, forsaavidt den Kongelige Kasse vedkommer, ved Magt at stande.

No. 24.

Spørgsmaal, om en Bondegaard, efter Acta et probata, skal ansees som en Selveier- eller som en Fæste-Gaard, omhandlet mellem Herredsfogden og Skifteforvalteren paa det Gods, hvortil den paastodes at høre hiin Fæstegaard.

I Sagen:

Cancellieraad Jens Christian Gundorph, Byefoged i Assens og Herredsfoged i Baag Herred,

contra:

Den constituerede Skifteforvalter for Frederiksgave Godses Skiftejurisdiction, Forvalter Langaae.

(Afsagt den 21de Juli 1823).

Citanten Cancellieraad Jens Christian Gundorph, Byefoged i Assens og Herredsfoged i Baag Herred, paaanker under nærværende Sag ey af Indstævnte, constitueret Skifteforvalter for Frederiksgave Godses Skiftejurisdiction Forvalter Langaae, paa Skiftet efter afgangne Gaardmand Jens Rasmussen i Saltofte og senere afdøde Hustrue Sidsel Larsdatter afsagt Decision, hvorved Indstævnte har vægret sig for, i Overeensstemmelse med den af Citanten nedlagte Paastand, at fravige Skifteholdet i fornævnte Dødsboe, og overlade samme til Citanten, hvorimod han, med Hensyn til Bestemmelsen i den 15de §. af Frd. 8de Juni 1787, har indrømmet denne Ret til at paakjende de Qvæstioner, der under Skiftebehandlingen maatte opstaae imellem Herskabet og vedkommende Arvinger eller Creditorer in specie forsaavidt Forstnævntes Ejendomsret til Stervboegaarden betreffer.

Da Indstævnte grunder sin Ret til i sin ovennævnte Egenskab at foretage det omhandlede Skifte derpaa, at fornævnte afgangne Personer skulle have været Fæstere under Frederiksgave Gods, vil det være fornødent at undersøge hvorvidt saadant forholder sig rigtigt, eftersom Citanten i modsat Fald, som den ordinaire Skifteforvalter i den Jurisdiction, hvorunder den Afdødes Gaard er beliggende, overeensstemmende med Lovgivningen, maa være berettiget til at behandle Boet.

Foreløbigen maa det bemærkes, at den af Citanten i Indlægge af 9de Decbr. og 20 Jan. sidstleden fremførte Anke over Skifteforvalterens Forhold med at have taget Hensyn i den afsagte Decision til Documenter, som han først umiddelbar forinden sammes Afsigelse havde fremlagt, bortfalder paa Grund af den af Citanten erhvervede Bevilling til her for Retten at producere nye Breve og Beviisligheder, i hvis Følge hine Documenter deels af Citanten selv, deels af Indstævnte ere fremlagte.

Af den af Citanten under Sagen fremlagte Afskrivt af en af vedkommende Dommer og Skriver i Baag- Wends Herreds Ret i Aaret 1724 den 30te Juni udfærdiget Act, erfares det, at bemeldte Gaards daværende Besidder Christopher Hansen bemeldte Dag til Tinge har solgt og skjødet Gaarden, der i Documentet benævnes for at være en Eiendoms Bondegaard, med al sammes Tilliggende saavel af Bygnin-

ger, som af Ager og Eng m. m. til Hans Christophersen som dennes fri og fuldkomne Eiendom, om hvilken det i Acten hedder, at det med Tingbogen blev beviist, at samme Eiendomsgaard med tilliggende trende Huse forhen til trende Ting nemlig den sidstafvigte 9de, 16de og 23de Juni har været lovbuden.

Paa dette Salg og Indholdet af det til Oplysning herom udstædte Document (der senere er paaberaabt i et af afg. Sidsel Hansdatter under 3die Juni 1819 udstædt Skjøde paa Eiendommen til hendes Svigersøn Hans Pedersen) er det, at Citanten fornemmeligen har grundet sin Formening om, at afgangne Jens Rasmussen, hvis Fader Rasmus Hansen, ved at indtræde i Ægteskab med Hans Christophersens ældste Datter, efter Sidstnævntes Død er kommen i Besiddelse af Eiendommen, der igjen er gaaet over til hans Søn, maatte betragtes som Selveierbonde.

Forøvrigt har han til Styrke for denne Paastand endnu bemærket, at det i den under Sagen fremlagte Skifte- eller Delings-Forretning af 12te Marts 1726, som daværende Eier af Fredrichsgave Gods har ladet afholde efter den forhen nævnte Besidder Christopher Hansens Afgang, anføres, at Gaarden efter fremviiste Breve og Documenter er Bondeeiendom; at fornævnte Hans Christophersen i Aaret 1719, ifølge trende under Sagen fremlagte Fæstebreve, og den paafølgende Besidder fornævnte Rasmus Hansen i Aaret 1749 efter en ligeledes under Sagen fremlagt Leiecontract have, den

første bortfæstet de trende til Eiendommen ifølge Skjødet af 30te Juni 1724 hørende Huse, og den sidste bortleiet et af disse, hvilket, i Overeensstemmelse med Lovens 3—13—1 og 3—19—7, maatte antages at have været lovstridigt, saafremt Gaarden havde været en Fæstegaard, samt endeligen at det, af de i Aarene 1770 og 1772 til 1774 afholdte tvende Skifteforretninger efter oftnævnte Rasmus Hansens afgangne Hustrue Maren Hansdatter og Rasmus Hansen selv, erfares, at Gaarden er taxeret og beregnet Boet til Indtægt.

Det findes imidlertid ikke, at Citantens ovennævnte Formening kan gives Medhold.

Forsaavidt Skjødet af 30te Juni 1724 angaaer, skjønnes det nemlig ikke, at der af samme kan udledes noget afgjørende Datum for, at Gaardens tidligere Besidder Hans Christophersen skal have havt Eiendom over samme.

Foruden at dette Document nemlig i og for sig ikke kan antages at opvække en stærkere Præsumtion for Sælgeren Christopher Hansens Eiendomsret til den bortsolgte Eiendom end de under Sagen fremkomne Fæstebreve af 19de Juli 1746 og 31te Juli 1773, hvorved de daværende Eiere af Fredrichsgave Gods have bortfæstet bemeldte Sted til afgangne Rasmus Hansen og dennes Søn Jens Rasmussen, tilveiebringe for hines Eiendomsret til Gaarden, saa maa det og bemærkes, at det i det forhennævnte Delings-Docu-

ment af 12te Martii 1726 udtrykkeligen er anført, at Hans Christophersen, der af Documentet erfares at have været en Søn af Christopher Hansen, for mange Aar siden havde fæstet Gaarden af Herskabet, uden at Hans Christophersen, der findes at have underskrevet dette Document, i denne Henseende har gjort nogen Erindring. Ligesom nu denne Omstændighed opvækker Tvivl angaaende Christopher Hansens Competence til at foretage det omhandlede Salg, saa bestyrkes denne ogsaa derved, at Hans Christophersen, som ved Forretningen blandt mere er blevet overdraget Eiendommen, som anføres at bestaae af Gaardens Bygning og trende Huse paa Grunden, imod at udbetale 70 Slettedalere til sine Sødskende, ikke har paaberaabt sig nogen Eiendomsret ifølge bemeldte Skjøde til det til ham udlagte, og at der saaledes intet Hensyn findes at være taget til Skjødets Bestemmelser; hvorhos det og kan bemærkes, at Hans Christophersen allerede flere Aar, forinden den omhandlede Skjødning af Gaarden foregik, har disponeret over samme, saaledes som de forberørte under Sagen fremlagte i Aaret 1719 udstædte trende Fæstebreve paa Gaardens Huse udvise.

Vel hedder det saavel i det omhandlede Delings-Document, som i et senere af 21de Juni 1746, der er udstædt i Anledning af Skiftet efter forbemeldte Hans Christophersen, at Gaarden er Bondeeiendom, men, naar der hensees til, at det tillige i disse anføres, at samme er overdraget af Herskabet i Fæste, og at,

som foran bemærket, Eiendommen i det første er anført at bestaae i Gaardens Bygning, og trende paa dens Grund liggende Huse, uden at noget Jord-Tilliggende nævnes, saa er det antageligt, at herved kun er sigtet til Eiendommen over selve Bygningen og ikke til nogen Eiendomsret over Jorderne. Dette bestyrkes ogsaa saavel derved, at Gaarden ved Hans Christophersens i Aaret 1746 indtrufne Død er bortfæstet, som derved, at i de i det Foregaaende ommeldte tvende i Aarene 1770 og 1772—74 afholdte Skifteforretninger allene Gaardens Bygninger, som i den sidstnævnte anføres at være "Eiendom", ere taxerede og førte Boet til Indtægt, hvorimod saadant ikke er iagttaget i Henseende til Jorderne, samt at blandt Udgielden, som forkrinlig prioriteret i Eiendommen, er anført den Besætning, som, ifølge de Kongelige Anordninger, skulde forefindes ved Stedet, hvilket kun vilde være passende, naar det forudsættes, at Gaarden var overdraget i Fæste tilligemed en vis Besætning, som det paalaae Boet at tilsvare Eieren.

Som overeensstemmende hermed kan det og bemærkes, at under det fremlagte fra Frederichsgave Herskabs Side i Aaret 1771 optagne Tingsvidne er det af bemeldte Herskab i Henseende til de under Tingsvidnet ommeldte Gaarde, hvoriblandt den under Sagen omhandledes findes anført, vedgaaet, at sammes Beboere besad Eiendomsret over Bygningerne; hvorimod det ikke har villet erkjende disses Eiendomsret over Jorderne.

Ligesom det saaledes ikke kan antages, at der af det paaberaabte Skjøde kan udledes noget Argument for, at den under Sagen omhandlede Gaard, undtagen forsaavidt sammes Bygninger angaaer, skulde være Besiddernes Eiendom, saaledes kan der, ifølge hvad der foran er bemærket, ikke heller udledes noget til Fordeel for Citanten af de øvrige af ham til Styrke for hans Paastand anførte Data, efterdi saavel de paaberaabte Fæstebreve og Leiecontracten af 1746, som Fremgangsmaaden med Bygningernes Taxation under de oftnævnte Skifteforretninger ikke godtgjøre, at den omhandlede Gaards Besiddere, skulde have havt Eiendomsret over sammes Jorder, som dog, i Overeensstemmelse med Rescr. af 14de Octbr. 1702 og Rentekammer-Skrivelse af 6te Jan. 1725, maatte ansees at være nødvendigt, for at de skulle kunne betragtes som Selveierbønder.

Som en Følge af det saaledes Anbragte i Forbindelse med den af vedkommende Amtstue udstedte Attest, hvoraf det erfares, at den omhandlede Gaards Jorder ere anførte under Frederichsgave Godses Matricul, samt at dette Godses Eier, som en Følge heraf, selv hæve de Kongelige Skatter og Paabudde, og til betale samme til Amtstuen, skjønnes det ikke rettere end at Gaardmand Jens Rasmussen, der, ifølge Indholdet af den i Aarene 1772—74 afholdte Skifteforretning, selv har ansøgt Herskabet om Fæste paa Gaarden efter hans afgangne Fader Rasmus Hansen

og derhos, som den af Indstævnte fremlagte Afskrivt af det Jens Rasmussen under 31te Juli 1773 meddeelte Fæstebrev udviser, har meddeelt sin Revers for at ville holde sig samme efterrettelig overeensstemmende med sidstnævnte Fæstebrevs Indhold, maa betragtes som Fæster af den omhandlede Gaards Jorder, og det er saaledes en Selvfølge, at hans senere afgangne Hustrue har været uberettiget til det af hende ved Skiødet af 3die Juni 1819 til Hans Pedersen foretagne Salg af Gaarden.

Paa Grund heraf, og da Citantens Formening om, at Eieren af Frederichsgave Gods skulde have affstaaet sin Ret til Skifteholds efter den omhandlede Gaards Besiddere til Herredsfogden i Baag Herred, som grundet paa den urigtige Forudsætning, at sidstnævnte har afholdet de i Løbet af den senere Tid paa bemeldte Gaard forefaldne Skifter, aldeles maa forkastes, vil følgeligen den paaankede Decision, forsaavidt samme angaaer Citantens Ret til at foretage det under Sagen omhandlede Skifte, være at stadfæste.

Forøvrigt bliver den af Citantens befalede Sagfører her for Retten om Indstævnte i Indlæg af 9de Decbr. f. A. brugte Udsagelse, at denne skulde have udviist en partisk Fremgangsmaade i Henseende til den paaankede Decisions Affigelse, ved umiddelbar, forinden denne fandt Sted, at have fremlagt de Documenter, hvorpaa han grundede sin Ret til at vedblive Skiftets Behandling, overeensstemmende med Indstævntes Paa-

stand, at mortificere, da bemeldte Beskyldning maa ansees saa meget mere ubeføiet, som Citanten ikke for Underretten har protesteret mod Documenternes Fremlæggelse eller i den Anledning forlangt Anstand forinden Decisionens Afsigelse, og saaledes maa ansees at have samtykket i, at der ved Afgjørelsen af den omhandlede Qvæstion toges Hensyn til sammes Indhold.

Processens Omkostninger bliver Citanten pligtig at udrede til Indstævnte med 15 Rbdlr. Sølv, hvoraf dennes befalede Sagfører Landvæsens-Commissair Nygaard tillægges i Sallarium 10 Rbdlr. Sølv og hvormed forøvrigt bliver at forholde i Overeensstemmelse med det Indstævnte her for Retten meddeelte beneficium processus gratuiti. Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Decision bør for Citanten Cancellieraad Jens Christian Gundorph, Byefoged i Assens og Herredsfoged i Baag Herred, hans Vedkommende, ved Magt at stande, og bør den foranførte af hans befalede Sagfører her for Retten om Indstævnte constitueret Skifteforvalter for Frederichsgave Godses Skiftejurisdiction, Forvalter Lyngaae, i Indlæg af 9de Decbr. f. A. brugte fornærmelige Udladelse, død og magtesløs at være. Processens Omkostninger betaler Citanten til Indstævnte med 15 Rbdlr. Sølv, hvoraf dennes befalede Sagfører Landvæsens-Commissair Nygaard tillægges i Sallarium 10 Rbdlr. Sølv, og hvormed forøvrigt forholdes over-

eenstemmende med det Indstævnte her for Retten forundte beneficium processus gratuiti.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 25.

Ubefoiet Paastand at en exceptio fori skulde have været fremsat for Stævnevidnerne eller ved Stævningens Incamination. — En lige ubefoiet Erindring, at det Citanten meddeelte Beneficium processus gratuiti skulde affkjære Indstævnte hiin Exception. — Den Kongelige Bekjendtgjørelse af 12te Aug. 1808 har ikke betaget de Rangspersoner, som intet Embede have, uden for de tre første Rangklasser, de Rettigheder, som forhen fulgte med al Rang, in specie det Værneting, Lovens 1 Bog 2 Cap. 11 Artikel hjemler dem.

I Sagen:

Procurator Barthold Sprechelsen af Ribe,

contra:

Kammerjunker og Capitain Johan Caspar Mylius.

(Afsagt den 28de Juli 1823).

Indstævnte Kammerjunker og Capitain Johan Caspar Mylius, der under nærværende Sag af Citanten Pro-

curator Barthold Sprechelsen af Ribe er sagsøgt i Anledning af forskjellige formeentlig fornærmende Udladelser, han har brugt om denne i et Andragende til det Kongelige Rentekammer, hvori han blandt meer har ført Anke over en af Citanten, som constitueret Retsbetjent, paa Hovedgaarden Biernsholm for resterende Skatter foretaget Auctions-Forretning, har nedlagt Paastand om Sagens Afviisning blandt andet paa Grund af, at samme, i Betragtning af, at Citantens Paastand under Sagen gaaer ud paa, at Indstævnte for bemeldte Udladelser skulde ansees efter Lovens 6—21—7, i Overeensstemmelse med Indholdet af 1—2—11, maa antages at henhøre under Høiesterets Paakjendelse.

At Indstævnte ikke har fremført denne Indsigelse mod Sagens Behandling her ved Retten ved Sagens Incamination (thi forsaavidt Citantens Erindring gaaer ud paa, at samme burde have været fremsat allerede ved Stævningens Forkyndelse bortfalder saadant af sig selv, da Indstævnte paa denne Tid ikke kunde have Kundskab om hvad Paastand Citanten agtede at nedlægge) men først efterat han havde havt Anstand i Anledning af det fra Citantens Side Fremkomne, kan ikke, saaledes som Citanten har formeent, bevirke, at Indstævnte skulde have tabt Adgang til at fremkomme med bemeldte Indsigelse, da han ikke kan antages at have været pligtig til in instanti at gjøre sig bekjendt med det ved Incaminationen fremlagte

Indlæg, hvoraf han ene kunde erfare, om der var Anledning for ham til at excipere Forum, hvorimod hans Ret i saa Henseende maae være ham sikkret derved, at han under Reservation har begjert Anstand *).

Da den Omstændighed, at Citanten er meddeelt beneficium processus gratuiti til Sags Anlæg i første Instants og at ham af denne Ret i dette Diemed er beskikket en Sagfører, ikke kan anføres til Hjemmel for Sagens Behandling her ved Retten, naar denne, paa Grund af Citantens nedlagte Paastand, ikke længere kan betragtes som Indstævntes rette Værneting **), bliver det følgeligen i forbemeldte

*) Det er og i sig selv en ugrundet Udvidelse af Lovens 1—2—27, hvorefter denne skulde anvendes paa enhver Exceptio fori. See herom juridisk Arkiv No. 22 Side 234-235.

*) Om det end ikke var den Paastand, Citanten havde fundet for godt at nedlægge, hvorved Exceptionen, som det desuden havde været Indstævnte frit at frafalde, var opstaaet, saa kunde dog et Beneficium og den dermed forbundne Ordre i intet Tilfælde betragtes som en Dispensation med Hensyn til Sagens rette Værneting; thi sligt er ganske uden for hiin Bevillings Ord og Hensigt og er noget, som ikke let vilde blive Gjenstand for en Bevilling. Ved Expeditionen af Beneficium til en Sags Anlæg og Ordre om Sagførers Beskikkelse tages Hensyn til det Ting, hvor det sees, at den Beneficerede agter at anlægge Sagen, eller hvor det, efter Sagens daværende Stilling og

Henseende ene at afgjøre, hvorvidt Bestemmelsen i Lovens 1—2—11 er anvendelig paa Indstævnte. Dette findes nu at maatte antages, da de Kongelige Betjentes Privilegier af 11te Febr. 1679 sammenholdt med Anordningerne om Rangen af 11te Februar 1693, 1699 og 1717, hjemle de Personer, der beklæde nogen Charge i Rangen, adelige Rettigheder.

Vel har Citanten formeent at dette, Rangspersoner, ifølge den ældre Lovgivning, tilkommende prærogativ skulde være dem berøvet ved Frd. 12te Aug. 1808, forsaavidt de ikke beklæde noget Kongeligt Embede i en af de trende første Klasser i Rangen, da bemeldte Anordning, som en Forret for saadanne Embedsmænd, har bestemt, at de med Hustruer og ægte Børn i første Led skulde være priviligerede ligemed Adelen, hvilket følgeligen ikke kan antages at have været Lovgiverens Villie at skulle være Tilfældet i Henseende til de øvrige Personer i Rangen; men fordi det ikke har været Lovgiverens Hensigt at tillægge disse saa udstrakte Rettigheder i denne Henseende, in specie forsaavidt Adelskabets Forplantelse paa deres Afkom angaaer, saa kan dog heraf ingenlunde med Sikkerhed

de fremkomne Oplysninger, er rimeligt, at den vil være at forfølge. Men den definitive Afgjørelse, der desuden meget beroer paa Proceduren og de Oplysninger, som tilveiebringes, tildeels endog paa senere indtreffende Omstændigheder, overlades ganske til Domstolene.

udledes, at det skulde have været Anordningens Hensigt at berøve dem de Rettigheder af denne Natur, som de hidtil havde besiddet for deres egen Person, eller dog i det mindste ikke at tilstaae visse af dem for Fremtiden Udøvelsen af saadanne Rettigheder, noget, som da Præsumtionen ikke kan være for en Forandring i Lovgivningen, ikke lader sig formode, men bestemt maatte kunne udledes af Anordningens Forskrivter, saafremt det skulde kunne antages, hvilket imidlertid ikke kan ansees at være Tilfældet, da ovenmeldte Anordning ikkun indeholder Rangfølgen for de tvende første Klasser og det saaledes er aldeles tænkeligt, at Lovgiveren ved Afhandlingen af de lavere Klasser kan have tilsigtet at ville bestemme, hvorvidt de juridiske Følger af Rang for disses Vedkommende skulde strække sig.

At Anordningen i denne Henseende har givet en Bestemmelse for den 3die Klasse, uagtet Rangfølgen i denne endnu ikke paa den Tid var fastsat, kan ikke anføres som et Modargument, da det, naar det var Lovgiverens Villie, at de, der besad noget Kongeligt Embede i denne Klasse af Rangen, i denne Henseende skulde tillægges lige Rettigheder med de tvende første Klasser, maatte ansees at være baade naturligst og rigtigst, at han, ved at give denne Regel for den 1ste og 2den Klasses Vedkommende, tillige omfattede den 3die Klasse uden Hensyn til at Rangfølgen i denne endnu ikke var udarbejdet *).

*) See om alt dette jur. Archiv, No. 23, S. 226-241.

Naar det saaledes antages, at Indstævntes Rang, i Overeensstemmelse med den ovenfor citerede Artikel, paa Grund af den af Citanten nedlagte Paastand, berettiger ham til i nærværende Sag a prima instantia at vorde sagsøgt ved Høiesteret, samt at Sagen saaledes, ifølge hans Paastand, qvalificerer sig til Afviisning her fra Retten, bortfalder Undersøgelsen af hvorvidt det, Indstævnte forøvrigt har anført til Styrke for Sagens Afviisning, kunde fortjene at vorde taget i Betragtning.

Den af Indstævnte nedlagte Paastand bliver saaledes at tage til Følge, og bliver Indstævnte i Kost og Tæring hos Citanten at tillægge 15 Rbd. Sølv.

Sagførelsen, forsaavidt samme har været befalet, attesteres at have været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Denne Sag afvises.

I Kost og Tæring til Indstævnte Kammerjunker og Capitain Johan Caspar Mylius betaler Citanten Procurator Barthold Sprechelsen af Ribe 15 Rbd. Sølv, der udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 26.

6—18—6 fundet uanvendelig paa Efterskrifter af Andres Navne, som syntes foretagne uden egentlig svigagtig Hensigt, hvorimod den Paagjeldende dog, da

disse Documenter, efter deres Natur, kunde misbruges til Andres Skade, blev anseet med arbitrær Straf. — Svigagtig Underskrift af fingerede Navne medfører og kun arbitrær Straf *).

I Sagen:

Procurator Knudsen, som Actor,

contra:

Arrestanten Examinatus juris Johan Henrich Tauber Giemzøe.

(Afsagt den 4de Juli 1823).

Arrestanten Examinatus juris Johan Henrich Tauber Giemzøe er under nærværende Sag ved egen Tilstaaelse i Forbindelse med Sagens øvrige Omstændigheder overbeviist at have gjort sig skyldig deels i Falsk, deels i adskillige andre Misligheder ved Udførelsen af forskjellige Forretninger, som af andre vare ham overdragne. Saaledes er det oplyst, at han har forsynet flere Regninger, som det var overdraget ham at indtale ved Kjøbenhavns Gjældscommission, med Transporter til sig selv under vedkommende Creditorers Navne, uagtet han ikke af disse hertil har havt nogen Fuldmagt. Blandt de Gjeldsfordringer, Arrestanten

*) See Systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie o. s. v., Side 381, saa og Archiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse, 1 B, S. 225-232.

saaledes havde paataget sig at indtale, var desuden en, i Anledning af hvilken han ved Gjelds-Commissionen anlagde 3 forskjellige Sager, uagtet han var vidende om, at dette Krav allerede havde været Gjenstand for en tidligere ved Commissionen paadømt Sag, i hvilken den foregivne Debitor var bleven friefundet, hvorhos Arrestanten, ved at angive en nye Skyldaarsag, har søgt at give de ommeldte 3 Sager Udseende af at have en anden og fra den ældre Sag forskjellig Oprindelse.

Fremdeles er det beviist, at Arrestanten saavel under fornævnte 3 som endnu i 2 andre af ham i Anledning af Gjeldsfordringer, hvis Indtale var ham overdraget, ved Gjelds-Commissionen anlagte Sager, har fremlagt 6 forskjellige Attester, hvilke han deels selv havde skrevet deels ladet skrive, men som han alle selv havde forsynet med Underskrift af fingerede Personers Navne, hvori han lod disse, deels under Tilbud af Eed, deels uden saadant, bevidne, at de havde hørt vedkommende Debitorer vedgaae Gjelden. Disse Attester har Arrestanten, naar een undtages, fremlagt paa Tider, da de Indstævnte ikke vare mødte i Commissionen, hvorefter han lod Sagerne optage til Dom i den Hensigt at give dem ved Hjelp af de producerede Attester et fordeelagtigere Udfald.

Ligeledes har Arrestanten i en af Thee- og Porcelainshandler Glysen mod Barbeer Tyrster ved Gjelds-Commissionen anlagt Sag, hvori han var anmodet

om at skrive et Indlæg, leveret Citantens Svigersøn, i det denne, da Sagen blev paaberaabt, gik ind i Gjeldscommissionen, et af Arrestanten med Glysens Navn forsynet Indlæg, hvori han lod denne paaberaabe sig en med Indlægget fulgt og af Arrestanten selv med 3 fingerede Navne forsynet Attest, der gik ud paa, at Attestanterne havde hørt Tyrsker vedgaae Gjelden og tilbøde at ville bekræfte dette med Eed, naar det maatte paafordres.

Dette Indlæg, saavelsom den deri paaberaabte Attest, blev fremlagt i Commissionen af Glysens Svigersøn, uden at denne dog havde gjort sig bekjendt med Indholdet, hvorefter Sagen blev optaget, da Indstævnte udeblev, fordi han, der ved en nye Stævning var indvarslet for den samme Fordring til at møde nogle Timer senere, stod i den Tanke, at den ældre Sag var bleven hævet.

Endelig er det og godtgjort, at Arrestanten har efterskrevet Thee- og Porcelainshandler Thorodsens Navn under en general Qvittering af 28de Decbr. f. A. paa et mellem denne og Hofboghandler Stadthagen under 2den Juni 1821 ved Kjøbenhavns Forligelses-Commission indgaaet Forliig, hvis Indkrævning Thorodsen havde overdraget Arrestanten med Fuldmagt til selv at qvittere for de Afdrag, der, ifølge Forliget, skulde erlægges, samt at han ligeledes uden Thorodsens Vidende og Villie har skrevet dennes Navn under en af Arrestanten til sig udstædt Trans-

part paa en Vexelobligation, stor 90 Rbdlr., som Thoroddsen havde anmodet ham om at besørge indkræ- vet hos Cautionisten og derefter ved Kjøbenhavns Amts Forligelses-Commission den 4de Januari 1821 ind- gaaet Forliig med denne, og successive oppebaaret Be- løbet, uden at han enten for dette eller for 23 Rbdlr. 3 Mk. 9 ß. Sedler og Tegn, hvilke han af Stadthagen havde modtaget som den endelige Rest paa Forliget af 2den Juni 1821, siden har aflagt Thoroddsen nogen Rigtighed.

Hvad nu først angaaer Arrestantens Forhold med at efterskrive de Personers Navne, som havde overdra- get ham at indtale de omhandlede Regningskrav under de af ham til sig selv udstædte Transporter samt at tegne Elysens Navn under det Indlæg, han havde skrevet til Fremlæggelse i dennes Sag mod Fürster, da findes det vel ikke, at Arrestanten i saa Henseende kan antages, enten at være i det Tilfælde 6—18—6 om- handler, eller overhovedet med dette Forhold at have havt til Hensigt at tilvende sig noget til anden Mands Skade.

Arrestanten har nemlig forklaret, at han, med Hensyn til, at det var ham overladt i det Hele at ind- tale de ommeldte Fordringer, og ansaae sig, for at kunne udføre dette Hværv, stiltiende bemyndiget til at transportere Fordringerne til sig, samt at han ligeledes antog, at der i Anmodningen om at skrive for Elysen i hans Sag mod Fürster, laae en lignende Fuldmagt til

at sætte Glysens Navn under Indlægget; og til at udlede Arrestantens Forhold af andre Motiver, eller in specie at tilskrive ham nogen Hensigt til at gjøre sig ulovlige Fordele ved samme, findes der, efter Omstændighederne, ikke nogen grundet Anledning.

Vedkommende Creditorer have og erklæret, at de, saafremt Arrestanten i den ommeldte Henseende havde henvendt sig til dem, intet vilde have havt imod, at han transporterede Regningerne til sig under deres Navne, ligesom og Glysens Svigersøn, med Hensyn til den ham af Svigerfaderen givne Fuldmagt, for sit Vedkommende har erklæret, at han heller intet vilde have havt at erindre imod, at Arrestanten satte Glysens Navn under Indlægget, naar dette havde været af lovligt Indhold. Imidlertid er det dog klart, at den Letsindighed, hvormed Arrestanten har tilladt sig at efterskrive anden Mands Navn, kunde, især i Tilfælde af Dødsfald, have farlige Følger, og at i Særdeleshed hans Adfærd med at tegne Glysens Navn under et Indlæg, hvis Indhold han maatte antage, at denne ikke vilde vedkjende sig, maa paadrage ham Straf. Arrestantens Forhold med at reise Sag for en Gjæld, for hvilken det var ham bekjendt, at Sagvolderen allerede ved en endelig Dom var frifundet, samt i det Øiemeed at tilsnige sig Dom over Indstævnte, at give Fordringen et fra den ældre Sag forskjelligt Udseende, indeholder og, naar endnu hertil kommer, at han, da Indstævnte den anden Retsdag udeblev, har, for at

bestyrke Søgsmaalet, fremlagt 3 af de omhandlede falske Attester, et aabenbart Bedragerie, hvorfor han ingenlunde kan ansees disculperet, om han end, som han foregiver, stod i den Tanke, at den Indstævnte virkelig var Pengene skyldig.

Da de falske Attester, hvilke Arrestanten deels selv har fremlagt deels ladet fremlægge for Retten, alle vare forsynede med fingerede Navne, vil hans Brøde i denne Henseende vel ei heller ligefrem kunde henføres under 6—18—6. Imidlertid maa der dog ved Bestemmelsen af den arbitraire Straf, hvormed Arrestanten for dette Forhold vil blive at ansee, efter den citerte Artikels Analogie, tages Hensyn til, at han i de fleste Tilfælde har betjent sig af slige Attester paa Tider, da han, formedelst Modpartens Udeblivelse, var sikkret for, at der ingen Indsigelser kunde fremkomme mod samme; dog bliver det at mærke, at det, mod Arrestantens Benægtelse, ei kan antages beviist, at han enten har havt nogen Deel eller været vidende om den nye Stævning, der foranledigede Füchsters Udeblivelse paa den Tid den ældre mod ham anlagte Gjældssag blev foretaget, hvorimod denne, efter hvad der er oplyst, maa ansees foranlediget ved en Misforstaaelse fra Citantens Side.

Hvad endelig Arrestantens Forhold til Thorøddsen betræffer, har han, til sin Undskyldning, anført, at han, da det af Thorøddsen var ham overdraget at indkræve Forliget mod Stadthagen og til dette Diemeed

selv at qvittere for de Afdrag, som, i Følge samme, skulde erlægges, og ansaae sig beføiet til at meddele den endelige Qvittering paa Forliget under Thorobdsens Navn, saameget mere, som han, i Anledning af Stadthagens gjentagne Anmodninger om at meddeles endelig Qvittering for at Forliget af Pantebogen kunde vorde udslettet, havde henvendt sig til Thorobdsen, uden at denne, der lovede at indfinde sig hos Arrestanten, enten traf ham, eller han siden Thorobdsen hjemme.

Ligeledes har Arrestanten, med Hensyn til den af ham til sig selv under Thorobdsens Navn udfærdigede Transport paa Vexelobligationen, forklaret, at han foretog dette, fordi han fandt, at han lettere kunde inddrive Fordringen hos Cautionisten, naar Obligationen var ham transporteret. Endelig har han, som Grund, hvorfor han intet Regnskab havde aflagt Thorobdsen, for de hos Stadthagen oppebaarne 23 Rbdlr. 3 Mk. 9 ß. samt for de af Cautionisten betalte 90 Rbd., hvoraf Thorobdsen dog havde indvilget Arrestanten 10 Rbdlr. i Douceur, angivet, at han formeente, at han fuldkommen maatte tilkomme de 23 Rbdlr. 3 Mk. 9 ß. for sin Uleilighed med at indkræve Forliget hos Stadthagen, der beløb 178 Rbdlr. 3 Mk. 9 ß. Sedler og T., samt forøvrigt, at han i den senere Tid havde lidt betydelige Tab, og at Thorobdsen i hans Bøger var crediteret sit Tilgodehavende for Vexelobligationen.

Ligesom det nu, efter disse Forklaringer, hvis Rigtighed tildeels under Sagen er bestyrket, ikke findes,

at Arrestanten, ved at efterskrive Thoroddsens Navn under Qvitteringen af 28de Decbr. f. A. paa Forliget med Stadthagen, kan antages at have havt til Hensigt at tilvende sig den Sum af Forligets Beløb, hvoraf han endnu var i Besiddelse eller overhovedet enten ved hiint Forhold eller ved at indesidde med Restbeløbet at have tilsigtet at gjøre sig nogen ulovlig Fordeel paa sin Mandants Bekostning, saaledes skjønnes det heller ikke, at 6—18—6 kan anvendes paa Arrestanten med Hensyn til Vexelobligations-Transporten.

Sagens Omstændigheder give nemlig ingen tilstrækkelig Anledning til at antage, at Arrestanten skulde have transporteret Vexelobligationen til sig i det Diemeed at kunne fragaae den ham overdragne Commission, og saaledes tilvende sig selv Fordringen; hvorimod det ikke er usandsynligt, at hans Forhold i denne Henseende, ligesom hans øvrige letsindige Fremgangsmaade i at transportere Fordringer, hvis Indtale var ham overdraget, uden Vedkommendes Samtykke, til sig selv, ikkun er foretaget i den Hensigt, at skaffe sig saameget større Frihed i at kunne inddrive Gjælden.

Efter alt Foranførte vil Arrestanten, der er over Lavalder, men ikke befundet forhen at være straffet, være at ansee med en arbitrair Straf, der, efter samtlige Sagens Omstændigheder, skjønnes at kunne fastsættes til 1 Aars Arbeide i Kjøbenhavns Forbedringshuus, hvorhos han bliver pligtig at udrede alle af

Actionen lovlig flydende Omkostninger. Da de af Arrestanten producerede falske Attester intet Tab for Vedkommende have havt til Følge, deels forbi de ere blevne frifundne deels forbi de over dem affagte Domme af forskjellige Aarsager ikke ere blevne fuldbyrdede, og endelig Afgjørelsen af Arrestantens og Thoroddsens Mellemværende maa ansees nærværende Sag uvedkommende, ligesom der heller ikke i saa Henseende af Thoroddsen er nedlagt nogen Paastand, bliver intet i Henseende til Erstatningen at paakjende.

Kongens Kasses Ret bliver at forbeholde med Hensyn til den under No. 29 fremlagte Transport fra Thoroddsen til Arrestanten af 2den Juli 1821, der ei er skrevet paa det behørige stemplede Papiir. Den befalede Sagførelse har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Johan Henrich Tauber Giemzøe bør hensættes til Arbeide i Kjøbenhavns Forbedringshuus i 1 Aar, samt udrede alle af Actionen lovlig flydende Omkostninger. Kongens Kasses Ret forbeholdes med Hensyn til den under No. 29 fremlagte Transport fra Thoroddsen til Arrestanten af 2den Juli 1821, der ikke er skrevet paa behørigt stemplet Papiir.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 27.

Den, der modtager Pant i Assurance-Policer, kan ikke i denne Omstændighed allene, at de lyde paa en bestemt Persons Navn, finde Beskyttelse imod tredie Mand, der, som Medinteressent i det forsikkrede Skib, paastaaer Andeel i den derefter hævede Assurancesum, men det kan fordres, at han ogsaa bør undersøge Pantsætterens Adkomst til det Forsikkrede. — Adskillige factiske Omstændigheder, hvoraf Ratihabition af fornævnte Pantsætning udledes.

I Sagen:

Mægler og Translateur Johan Jacob Leiner,

contra:

Grosserer P. C. Knudtzon.

(Afsagt den 25de Aug. 1823).

Citanten Mægler og Translateur Johan Jacob Leiner, der tilligemed Grosserer Jens Holbeck & Søn, samt Kjøbmand Svend Gad interesserede hver for ⅓ Part i Barkskibet Grev Bernstorff, hvilket paa en Reise fra St. Croix her til Staden, efter 4 Policer af 20de Septbr. 1816, tilligemed Fragten, var forsikkret hos Søe-Assurance-Compagniet dets Casque for 18,000 Rbdlr. Sedler og Fragten for 9000 Rbdlr. Sedler samt hos de private Assurandeurer for et lige Beløb saavel paa Casque som Fragten, søger under nærværende Sag Indstævnte Grosserer P. C. Knudtzon

til at betale 18.000 Rbdlr. Sedler, hvilke denne, formeentligen efter Fuldmagt af Citanten, skal have hævet hos Assurandeurerne, som Citantens Andeel i Erstatningen for et Skibet tilstødt og med Abandon formeentligen forbundet Haverie, uden senere at have aflagt Citanten Regnskab eller Rigtighed for samme, tilligemed Renter af bemeldte Sum fra Modtagelsen i Juni Maaned 1819 indtil Betaling skeer samt Processens Omkostninger skadesløst.

Indstævnte har derimod paastaaet sig frifundet for Citantens Tiltale, samt denne tilpligtet at betale sig Processens skadesløse Omkostninger. Han har derhos in subsidium bemærket, at Citanten i alt Fald ei vil kunne tilkomme mere end 8165 Rbd. 5 Mk. 8 ß. Sedler og Tegn, der udgjøre $\frac{1}{3}$ af den Sum, Assurandeurerne, med hvilke Erstatningen efter Accord er fastsat til 26,000 Rbd. Sedler, hidtil virkelig have udbetalt, eller i det høieste $\frac{1}{3}$ Deel af det Beløb, hvorved Skaden i den i Anledning af Haveriet udfærdigede Dispache er beregnet Assurandeurerne til Last, nemlig 28,311 Rbd. Sedler, samt at Renterne i ethvert Tilfælde maa blive at beregne fra Dato af Klagen til Forligelses-Commissionen.

Sin principale Paastand grunder Indstævnte derpaa, at de omhandlede Policer ere ham af Handelshuset Holbeck & Søn overdragne til Sikkerhed for Cautioner, Pengeforskud og andre Forpligtelser, hvilke han for dem havde paataget sig, samt at det af Handels-

husets Chef Grosserer Holbeck ved Modtagelsen ikkun blev ham tilkjendegivet, at den ene tredie Deel tilhørte Gad, men at derimod de $\frac{2}{3}$ skulde tjene til Dækning for Holbeck & Søns Gjæld til Indstævnte.

Da nu Policerne løbe paa Holbeck & Søns Navn for egen Regning, og Indstævnte, der benægter at have modtaget nogen Fuldmagt af Citanten til at hæve hans Andeel af Assurance-Erstatningen, paastaaer at have været uvidende om, at Citanten havde nogen Deel i Policerne, maa dennes Mellemværende med Holbeck & Søn formeentligen, efter Grundsætningerne i Forordn. af 9de Febr. 1798, være Indstævnte uvedkommende, men Citanten derimod have at holde sig til Holbeck & Søns Boe, i hvilket han og, efter en under Sagen fremlagt Erklæring fra dets Revisorer, er crediteret for $\frac{1}{3}$ Deel i Skibet Grev Bernstorff med 8060 Rbdlr. 5 Mk. 8 ß. Sedler og Tegn. Vel har nu Citanten formeent, at Holbeck & Søn end ikke skulde have pantsat Indstævnte mere end deres tredie Deel af Policerne, fordi det nemlig i de 2 af Citanten i Gjenpart producerede, af Holbeck & Søn til Indstævnte under 30te Mai 1818 udstædte Vexel-Obligationer paa respective 14,000 Rbd. N. V. og 18,700 Rbd. N. V. med Panteret i de ommeldte Policer i Slutningen hedder "hvorefter han altsaa er berettiget til at hæve den o 6 i Følge samme tilkommende Assurance Erstatning", men det er klart, at Indstævnte, da Policerne løbe paa Holbeck & Søns Navn, maatte, naar

han forøvrigt var uvidende om, at Citanten havde nogen Andeel i samme, antage, at han, ved de ommeldte Udtryk, var givet Sikkerhed i Policernes fulde Beløb med Undtagelse af den tredie Deel, hvilken det ved Overleveringen udtrykkeligen var ham tilkjendegivet at tilhøre Kjøbmand Gad. Naar forresten Citanten, hvad denne sidste Omstændighed angaaer, ikke har villet erkjende Rigtigheden af den til Beviis derfor producerede Erklæring fra Grosserer J. J. Holbeck, vil dette saa meget mindre have nogen Virkning, som det maatte paaligge Citanten, mod Indstævntes Benægtelse, at bevise, at denne ved Policernes Modtagelse havde været vidende om, at de tilhørte andre end dem, paa hvis Navn de vare udstædte. Ikke heller findes det, at det af de Afbetalinger, som have fundet Sted paa de ommeldte Verelobligationer, kan udledes noget Beviis for, at det ved dem stillede Pant i Policerne ikkun skulde have havt Holbeck & Søns Andeel i samme til Gjenstand; thi, om der end, paa Grund af de skeete Afbetalinger, ikke stod mere tilbage af Obligationernes oprindelige Beløb, end der kunde dækkes ved den ene tredie Deel af Assurance-Erstatningen, hvilket dog langt fra ikke er Tilfældet, kunde der naturligviis ikke heraf uddrages den Slutning, at kun en saadan Deel var givet til Sikkerhed for Gjælden. Naar Citanten fremdeles paaberaaber sig den af ham under 9de Febr. 1819 meddeelte, saakaldte Fuldmagt, hvori han gav sit Samtykke til, at Indstævnte kunde hæve Erstat-

ningen hos Assurandeurerne, som Beviis for, at Indstævnte maa have vidst, at han var Medeier i Skibet og berettiget til en Deel af Erstatningen, maa det herved bemærkes, at Indstævnte, om det end mod hans Benægtelse kunde antages, at han har havt nogen Kundskab om denne Erklæring, hvilken han derimod paastaaer, at Assurandeurerne blot af Forsigtighed have ladet sig meddele, dog først ved samme erholdt Underretning om Citantens Andeel i Assurance-Erstatningen længe efter, at han af Holbeck & Søn var givet Panteret i Policerne, ligesom det heller ikke skjønnes, at den Omstændighed, at Holbeck & Søn ei i deres Bøger skal have crediteret Citanten hans tredie Part i Skibet, kan vitiere Indstævntes Panteret, naar denne forøvrigt, som foran viist, var hjemlet i de til ham udstædte Forskrivninger.

Men, skjøndt det vel saaledes maa indrømmes, at Indstævnte har været overdraget Panteret i Policernes fulde Beløb, med Undtagelse af den ene tredie Deel, der tilhørte Kjøbmand Gad og det ei heller er beviist, at han paa den Tid, han erhvervede Sikkerhed i Policerne, var vidende om Citantens Andeel i samme, kan det dog ikke antages, at han, fordi de løde paa Holbeck & Søns Navn, ubetinget kunde ansee disse for competente til at disponere over dem. Det kan nemlig ingenlunde af Frd. 9de Febr. 1798 udledes, at den, som lader sig en Fordring overdrage til Eiendom eller Pant, kan lade Overdragerens Ret til at dispo-

nere over samme, være sig ligegyldig, blot forbi Fordringen lyder paa hans Navn, og at han saaledes f. Ex. ikke havde nødig at undersøge, om Cedenten maatte være mindreaarig, af Øvrigheden erklæret umyndig eller ved tinglæste Retshandlinger indskrænket i Raadigheden over sit Gods. Men, ligesom det saaledes i Almindelighed maa være dens Sag, der vil lade sig slige Rettigheder overdrage, foreløbig at sikkre sig for, at Cedenten ikke enten med Hensyn til sin personlige Stilling eller formedelst tredie Mands Ret maatte være ude af Stand til at foretage den intenderede Disposition; saaledes maa han og, hvor Gjenstanden for Overdragelsen er en Assurance-Police, have været opfordret til at undersøge, med hvad Ret Overdrageren besad den i Policen forsikkrede Ting, siden Omfanget af de Rettigheder, den Forsikkrede kan gjøre gjældende med Hensyn til Assurancesummen, saavel efter Sagens Natur som efter Bestemmelserne i Placaterne af 4de Juli 1775 og 2den Aug. 1809, Octroi for det almindelige Brand-Assurance-Compagnie paa Vare og Effecter af 4de April 1798 §. 10 og 13, samt de Søe-Assurance-Compagniets Convention af 1ste Juli 1746 vedfølgende Vilkaar §. 3, er afhængig af hans Ret til den assurerede Gjenstand.

Men, naar Indstævnte havde undersøgt Pantsætterens Adkomst til det ved Policerne forsikkrede Skib, da vilde han af Skjødet kunde have erfaret, at Holbeck & Søn ikkun eiede en tredie Deel af samme, og følge-

lig heller ikke vare berettigede til en større Deel af deres Assurancesum, ligesom han og forud kunde have forvisset sig om deres Andeel i Fragten.

Imidlertid skjønnes det ikke rettere end at Citanten jo maa antages ex post facto at have ratihaberet den af Holbeck & Søn foretagne Pantsætning, og samtykket i, at Assurandeurerne udbetalte Erstatningen til Indstævnte som Panthaver. Citanten har nemlig produceret tvende af Kjøbmand Gad og ham under 9de Febr. 1819 afgivne Erklæringer, hvori Førstnævnte tilkjendegiver, at han intet havde at erindre i Henseende til Holbeck & Søns Pantsætning af Assurance-Policerne til Indstævnte, og at han samtykker i, at Indstævnte saaledes af Assurandeurerne hæver Erstatningen, hvorpaa Citanten har tilføiet "Jeg har ligeledes intet at erindre imod at forestaaende Afgjørelse finder Sted med Hr. P. C. Knudtzon". Ligesom nu denne Erklæring ikke vel kan forstaaes anderledes end at Citanten indvilgede i, at Assurance-Erstatningen udbetaltes Indstævnte som Panthaver i Policerne, saaledes bestyrkes ogsaa denne Fortolkning ved Citantens Yttring i hans Skrivelse til Indstævnte, dateret Altona den 27de Juli 1819, hvori han, ved at omtale sit Mellemværende med Holbeck & Søn, blandt andet siger "Skibet Grev Bernstorff debiteres ganske som det er mig ført paa Regning, da Holbeck har disponeret over det for egen Regning" thi ved at udlade sig paa denne Maade i en Skrivelse til Ind-

stævnte selv, synes Citanten tydeligen at have erkjendt, at det var Holbeck & Søn, til hvem han i Anledning af Pantsætningen havde at holde sig.

Vel har Citanten benægtet, at han paa den Tid, han meddeelte den omhandlede Erklæring, var vidende om, at Holbeck havde pantsat Policerne for deres fulde Beløb til Indstævnte, og at han kun i den Forudsætning, at saadant ikkun var skeet for Holbeck & Søns egen Andeel, afgav Erklæringen, for derved at bemyndige Indstævnte til, paa Citantens Vegne, ogsaa at hæve hans Andeel i Assurance-Erstatningen; men, foruden at det maatte være Citantens egen Sag, forend han meddeelte en Erklæring, der, efter dens Udtryk, vilde berettige Indstævnte til, saafremt der var givet ham Sikkerhed i Policernes paalydende Sum, ogsaa at gjøre sig betalt i Citantens Andeel af Assurance-Erstatningen, at erkyndige sig om Sagens sande Beskaffenhed, maatte det og indlyse af sig selv, at Citantens Samtykke til, at Indstævnte, som Panthaver i Holbeck & Søns ¾ af Policerne, oppebar den dertil svarende Deel af Erstatningen, var aldeles overflødig, ligesom Erklæringen forøvrigt intet Spor indeholder til, at det var Citantens Diemeed, at befuldmægtige Indstævnte til paa sine Vegne at hæve hvad der tilkom ham i Erstatning. Den Fortolkning, Citanten i Indlæg af 13de Decbr. f. A. har villet give sin Yttring i Skrivelsen til Indstævnte af 27de Juli 1819 nemlig at det var rigtigt, at Holbeck i Regning havde debiteret

Citanten Skibet Grev Bernstorff, da den ene tredie Deel var Citantens egen, og det kun var for Holbecks egen tredie Deel han havde disponeret over samme, har ikke allene Udtrykkene mod sig, der kjendeligen vise, at Citanten, fordi Holbeck havde disponeret over Skibet for egen Regning, ansaae sig som hans Creditor for sin tredie Deel, men er desuden i aabenbar Strid med den Mening, han i sit tidligere Indlæg af 1ste Juli f. A. har villet give den samme Ytring, i Følge hvilket det blot skulde angive Maaden, hvorpaa Skibet burde debiteres Holbeck & Søn, for at Citanten kunde have Regres til dem for den fulde Sum.

Vel gaaer nu Indstævntes Procedure ud paa, at han ikke har foranlediget de af Gad og Citanten under 9de Febr. 1819 afgivne Erklæringer, eller om disse havt nogen Kundskab, men, foruden at Citanten, der paastaaer, at Indstævnte havde forlangt samme, fordi han i en Skrivelse fra Søe-Assurance-Compagniet af 30te Januari 1819 var opfordret til at legitimere sin Adkomst til Policerne med Erklæring fra de øvrige Interessentere i Skibet, hvilket Assertum det heller ikke findes, at Indstævnte, der af Citanten var opfordret til enten at modsige eller vedgaae samme, specielt har benægtet, saaledes efter sin egen Fremstilling af Sagen, efter hvad foran er anført, maa ansees uberettiget til at affordre Indstævnte nogen Deel af den oppebaarne Assurance-Erstatning, skjønnes det ikke heller, at han, om han end blot havde meddeelt Assurandeurerne

det ommeldte Samtykke til at udbetale Erstatningen til Indstævnte som Panthaver i Policerne, nu kan være berettiget til at tilbagesøge nogen Deel af samme hos denne, da det i alt Fald maa tilskrives Citantens eget Forhold, at denne, som formeentlig Panthaver, er kommet i Besiddelse af og har erholdt Raadighed over hvad Citanten ellers kunde have tilegnet sig af Assurance-Erstatningen.

Efter alt Foranførte vil Indstævnte for Citantens Tiltale i denne Sag være at frisinde, hvorhos Citanten vil være pligtig at betale Indstævnte Processens Omkostninger med 30 Rbdlr. Sølv.

De af Citanten i Bilagene No. 10 og 12 ved hans Indlæg af 23de Decbr. f. A. samt i Indlæg af 5te Mai d. A. om Indstævnte brugte utilbørlige Udladelser, saasom at Pantsættelsen skulde være pro forma og antidateret, at Indstævnte, ved at fremføre urigtige Facta, har søgt at skade Citanten, at der burde anstilles en inqvisitorisk Undersøgelse, at Indstævnte har gaaet skjult tilværks med den foregivne Pantsættelse, samt at det var under Baand og Tvang af Indstævnte, at Holbeck har skrevet den under Litr. A fremlagte Erklæring, vil, efter Indstævntes derom nedlagte Paastand være at mortificere, og vil Citanten, for sit i saa Henseende udviiste Forhold, blive at ansee med Mulct til Kjøbenhavns Fattigvæsens Hovedkasse, der bestemmes til 10 Rbd. Sølv, samt efter Forordningen 23de Decbr. 1735 §. 2 med en lige Mulct til Justits-

kassen. Kongens Kasses Ret bliver at forbeholde med Hensyn til det af Indstævnte under Litr. G i Gjenpart fremlagte, af Citanten til Holbech & Søn under 15de Octbr. 1816 udstædte Skadesløsbrev, der ikke er skrevet paa behørigt stemplet Papiir.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Grosserer P. C. Knudtzon bør for Citanten Mægler og Translateur Johan Jacob Leiners Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger betaler Citanten til Indstævnte med 30 Rbd. Sølv.

De af Citanten i Bilagene No. 10 og 12 med hans Indlæg af 23de Decbr. forrige Aar samt i Indlæg af 5te Mai d. A. om og imod Indstævnte brugte utilbørlige Udladelser mortificeres og bør Citanten for sit i saa Henseende udviiste Forhold bøde til Kjøbenhavns Fattigvæsens Hoved-Kasse 10 Rbd. Sølv, samt ligesaameget til Justits-Kassen.

Kongens Kasses Ret forbeholdes med Hensyn til det under Litr. G i Gjenpart fremlagte af Citanten til Holbeck & Søn under 15de Octbr. 1816 udstædte Skadesløsbrev, der ikke er skrevet paa behørigt stemplet Papiir.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

Endnu et Par Ord om D. L. 3—13—14.

I en Afhandling i jur. Tidsskrivt 8de B. 1ste Hæfte har vor berømte Lovkyndige Hr. Etatsraad Ørsted undersøgt det Spørgsmaal, om en Godseier efter Christian den Femtes Lov er indskrænket til den Landgilde, som af gammel Tid har været svaret, og besvaret det benægtende. Denne Undersøgelse, der er foranlediget ved nogle Yttringer, jeg havde tilladt mig i en Afhandling om Trældomsforpagtning og dens sikkre Følger, indrykket i nye landoeconomiske Tidender 5 B. 3 Hæfte, gaaer saaledes ud paa at gjendrive min Formening, at Landgildens vilkaarlige Forhøielse ikke var tilladt ved Christian den Femtes danske Lov; men først ved Forordningen om Udskiftning af 15de Juni 1792. Da Forfatteren ikke har miskjendt min Varme for den Sag jeg ønskede at forsvare, men ønsket mig den rolige Ligevægt i at behandle mit Emne, som vistnok vilde være mig nødvendig, maaskee mindre for at see Sandheden selv eller for at kunne overbevise Andre, end for at fyldestgjøre Verdensklogskabs Fordringer,

saa kunde jeg for min egen Deel vel være tilfreds med at have foranlediget en saa skarpsindig Tænker til at anstille denne Undersøgelse. Men jeg maatte kjende lidet til Verden og Menneskene, om jeg kunde haabe, at hiint Forslag, at tilstade Jorddrotterne fri Raadighed over Bondejorden, aldrig skulde blive fornyet, da saa Mange, og det ikke de Ringeste, troe at deres Fordeel vilde fremmes, om det blev sat igjennem; — Og i at bedømme Jorddrotternes Ret til at erholde saadan frie Raadighed, synes det mig at være af særdeles Vigtighed, at vide, om Jorddrotterne lige siden Christian den 5tes danske Lov blev publiceret, have havt Tilladelse at betinge sig vilkaarligt Landgilde, eller denne først er dem given ved Frd. af 15de Juni 1792 som Opmuntring til at paatage sig de Bekostninger, der vare forbundne med Udskiftning. Derfor troer jeg at skylde den Stand, for hvis Fremtids Kaar jeg øiner saamegen Fare i hiint Forslag, efter Evne at modsige vor berømte Lovkyndiges Formening. Vel veed jeg at denne Modsigelse vil være forgjæves; ei blot hos dem, der blindthen jurant in verba magistri, men ogsaa hos dem, der ikke have Tid eller Leilighed til at veie Grunde og Modgrunde, og hos hvem den Lovlærdes Autoritet naturligviis maa gjælde mange Gange mere end min. Men det er mit Haab, at det skal lykkes mig, at bringe min Modstander selv, om ikke just ved mine Grunde, saa ved den gjentagne Prøvelse han foranlediges at anstille, til at antage det, som jeg er

overtydet om at være Sandheden, og da veed jeg, at han af Sandhedskjærlighed vil anvende sin Aands og sine Kundskabers Overlegenhed til ogsaa at overbevise mine øvrige Landsmænd herom!

Til at understøtte den Formening, at Landgilden efter Loven ikke maa forhøies, tjener:

1) Danske Lovs 3—13—14, hvor der staaer: Ingen Bonde skal være pligtig til at levere andet, enten i Vare eller Penge, end som han staaer for i Jordbogen, langt mindre nødes til at betale Varene med Penge høiere end, som ret Landkjøb er; især i Forening med det foregaaende Lovsted om Kirkers Jorder: 2—22—25: Jorder, som tilforn ere givne fra Bøndergaarde til Kirken, skulle de Bønder, fra hvis Gaarde samme Jorder ere givne, beholde for Landgielde, som deraf pleier at gange af gammel Tid. Dog skulle de være pligtige Mand efter Mand at fæste samme Jorder af Kirkens Forsvar.

2) Analogien med Norske Lovs 3—14—14 og 15. Ingen Jorddrot maa sætte sin Jord eller Gaard for høiere eller større Landskyld end Dommeren med sex skjellige Mænd kan kiende lovligt og ret at være. Og Leilændinge skulle give

slig Landskyld og anden Rettighed, som af gammel Tid været haver, og Jordbøgerne dennem tilholde, udi Korn, Smør, Huder og andre Vare; sammenholdt med N. L. 3—14—24.

3) Den Tilladelse Frd. af 15de Juni 1792 §. 10 giver Jordbrotterne som Opmuntring til at udskifte Bondergods, naar Eiendomme, der ere speciel udskiftede af alt Fælledskab, blive fæsteledige, af de tilkommende Fæstere at betinge sig saadanne Afgifter, som de med dem kan forenes om.

Herimod indeholder Etatsraad Ørsteds Afhandling følgende Indvendinger:

Til 1ste

a) At ifølge det halvt retløse Forhold, som den Tid fandt Sted imellem Jordbrot og Fæster, er der intet Synderligt i, at Lovgiveren fandt det fornødent at binde den første til den engang imellem ham og Fæsteren vedtagne Landgilde. Men hertil svares, at dette ikke engang kunde opnaaes ved det citerede Lovbud, naar Jordbogen blot var en Fortegnelse Jordbrotten førte over sine Indkomster, og hvori det stod til ham at skrive, hvad han lystede. Havde dette været Lovgiverens Mening, da havde sikkert ogsaa den Vold og Tvang fra Jordbrottens Side, som en saadan Vilkaarlighed medførte, været antydet, saa at der havde

staaet: "ingen Bonde maa nødes, tvinges eller besliges; men nu staaer her blot: være pligtig til at levere. Og hvor udstrakt et Begreb en Bonde end kunde have om sine Pligter mod sin Jorddrot paa hine Tider, saa kunde han dog neppe troe sig pligtig at betale mere Landgilde, end han havde paataget sig; ligesaalidet som Lovgiveren kunde ansee denne Utilladelighed for mindre end den følgende, som samme Artikel nævner, at nøde Bonden til at betale Varene med Penge høiere, end som ret Landkjøb er, hvorom det dog hedder: "langt mindre".

b) At Artiklens første Deel maaskee ikke saameget sigter til Landgildens Størrelse, som til en vilkaarlig Substitution af Vare for Penge eller Penge for Vare.

Men hertil svares, at naar dette var Meningen, da havde Lovgiveren neppe udtrykt sig disjunktive ved: andet enten i Vare eller Penge; men blot: andet i Vare og Penge; eller, andet i Vare eller Penge; og han havde da vist overalt valgt et andet tydeligere Udtryk. Andet i Vare kan være andre Slags Vare; skjøndt det da bedre havde hedder: andre Vare; thi at levere andet i Vare, end man staaer for i Jordbogen, er dog nok snarere, at levere andet Qvantum af de Varer, man staaer for, end at levere andre Varer, end dem man staaer for. Men andet i Penge maa dog vist betyde mere i Penge; thi

mindre vilde vel ikke blive forlangt end sige nægtet; og at dette Udtryk blot skulde angaae Møntsorten, og altsaa bestemme, at ingen skulde betale i anden Mønt, end den han havde paataget sig, er vel saa meget mindre rimeligt, som det allerede foran i Lovens 2—22—15 var bestemt, at Landgjeldspenge skulle opbæres i Rigsskillinger, Marker og Dalere, Daleren regnet til to Lod Sølv og Marken til et halvt.

Den simpleste Maade, hvorpaa Artiklens første Deel kan forstaaes, bliver nok altsaa denne: at ingen Bonde skal være pligtig at levere andet end det som han staaer for i Jordbogen, enten af Vare eller af Penge; eller med andre Ord: enhver Bonde skal levere det, som han staaer for i Jordbogen, og ikke andet, hverken af Vare eller af Penge. Den naturligste i selve Ordene liggende Mening synes altsaa at være den, at Jordbogen skal være den Norm, hvorefter en Bonde skal levere saavel Vare som Penge.

Paa den Tid da Loven udkom er det sandsynligt, at mangen en Bonde ikke havde noget Fæstebrev, eller nogen ordentlig skriftlig Fæstecontrakt med sin Huusbonde, og at det stundum slet ikke var bestemt hvad Landgilde, der skulde gives. Denne Ubestemthed har da sikkert ofte givet Anledning til Misbrug og Klager; og det synes rimeligt, at Lovgiveren, for at raade Bod herpaa, har bestemt, at ingen Bonde skulde betale mere, end hans Gaard stod anført for i Jordbogen. Denne

blev saaledes nævnet som Norm for Landgjelden, og det var saa meget mindre nødvendigt, at gjøre nogen anden Bestemmelse, som Jordbøger omtrent 20 Aar og Extraktjordbøger 1 Aar før Lovens Udgivelse vare indhentede. I den Matricul, som blev forfattet i Aaret 1664, blev Landgjelden nøiagtigen specificeret for enhver Gaard og ethvert Boelsted eller Huus med Jord til; og denne Matricul fandtes ved alle Amtstuer, og var gjeldende da Loven blev givet. Jorddrotterne maatte desuden paa den Tid Loven udkom vel vogte sig for at anføre Landgjelden høiere i Jordbogen end den fra gammel Tid havde været, eftersom Skatterne af Bøndergodset vare 1664 ansatte efter Landgjelden. Forsigtighed og Omsorg for eget Vel bød saaledes Jorddrotterne paa den Tid, Loven blev publiceret, at bevare hiin saa vigtige normale Jordbog; og Lovgiveren behøvede ikke at sørge for at bevare den, da det var let at forudsee, at Jorddrotterne hellere vilde søge at skaffe sig Indtægt af Bøndergodset ved at tage høi Indfæstning, end ved en Forhøielse i Landgilden, der om den end ikke nødvendigviis maatte, dog saa let kunde have en Forhøielse i Skatterne til Følge. Efter Aaret 1690, da en nye Matricul, bygget paa Jordernes Opmaaling og Burdering, var bragt til Ende, kunde en saadan Omsorg fra Statens Side for at bevare den normale Jordbog vel været mere nødvendig. Men om ingen Foranstaltning i denne Hensigt er gjort, lader dette sig dog forklare. Deels er det vist ikke uden Exempel, at

den lovgivende Magt ikke har forudseet alle mulige Følger, en nye Indretning kunde have, eller været betænkt paa at forebygge alle Misbrug og Misforstaaelser, hvortil den kunde give Anledning, saalænge ingen Klager indløbe. Deels vare allerede Jorddrotterne vante til at betragte Landgjelden som en Ting, der ikke maatte forhøies, og mere som en staaende Afgift, der gik af Gaarden, end som en personlig Byrde, der kunde være forskjellig for hver enkelt Fæster. Desuden var jo Landgjelden nøiagtigen anført i Matriculen af 1664, og denne Matricul maa dog i det mindste en Tidlang have været at finde ved alle Amtstuer. Ved Odense Amtstue findes den endnu baade over Odense og Ruggaards Amter. Den over Ruggaards Amt er betitlet: "En Retforfattet Matricull offuer "Rugaards Ampt, liggendis i Skouffbye herridt, Sampt "Wissenbierrig Birch, efter enhuers underskreffne og "indleffuerede Jordebøger, som Jordegoedz her udi "Ampted haffe, saa og hvis ingen Jordeboeg om fin"des, efter di paaboendis Egen berettning, saamt med "høyeste fliid Erfaris kunde, Sougne Wiss forfattet, "Specification paa enhuer gaardz Landgilde, huem de "og tillhører, dere hos huad huer udi Hartkorn belø"ber." I Tittelen findes intet Aarstal angivet: men ved Matriculens Slutning staaer: Datum Rugaard dend 2den Marts Anno 1664.

Foran i Matriculen over Odense, eller som det den Gang kaldtes St. Hanss Amt, er indført en Skrie

velse fra Kong Frederik den Tredie af 26de Novbr. 1663, hvori befales: inden Udgangen af Febr. 1664 at lade gjøre en fuldkommen og rigtig Matricul og Jordebog efter enhvers Eiendoms og deraf gaaende Landgildes og anden Herligheds Specification, og det siden efter Sødskende Skifte udi Hartkorn at beregne, og det beskreven til Skatkammeret at indskikke. Denne Matrikul er ogsaa Sogneviis forfattet, og indeholder saavel Konge- og Kirke-Tienderne, de adelige Sædegaarde med deres Hovedgaardstaxt, som Bondergodset, og den af enhver Bondegaard gaaende Landgjelde, samt det Hartkorn, hvortil den efter samme er anslagen *).

*) Hverken Præstegaardene eller Præsternes Andeel af Tienden er i denne Matrikul ansat i Hartkorn. Det er mærkeligt, at i Matrikulen af 1664, saavel de saakaldte Eiendombs og Jordegne Gaarde, som de paa den Tid som en Følge af Krigen saa talrige øde Gaarde, ere anførte for Landgilde. Eiendombs og de Jordegne Gaarde have som oftest Vedtegning: "Hans kongl. M. til Rugaard", eller Ottensegaardz. Flere Steder anføres Landgjelden med det Ord: "skyldér". Folio 10 i Rugaards Amts Matricul er det anført om Jørgen Pedersen paa Gaarden Amager, at han selff effter kongelig Benaading faaer des affgaaende Kontribution. Blandt Landgilden er undertiden, dog ikke almindeligen anført: Winterskat og Sommerskat, f. Ex. i Rugaards Amts Matricul Folio 105, Anders Lauridzens Gaard i Assenbølle, der er anslagen i Hartkorn for 5 Td. 6 Sk. 1 Alb.,

I Slutningen findes indført den Taxt, hvorefter Matriculen er anslagen og beregnet udi Hartkorn, og en Extrakt over enhver Proprietairs Hartkorn m. m. Det er da saaledes vist, at de omspurgte Jordebøger fra 1664 findes ved Odense Amtstue, og sandsynligt, at Originalerne til samme maa være at finde i det Kongl. Rentekammers Archiv. Juristernes Hypothese om deslige Jordebøget er altsaa ikke saa aldeles grundløs, ligesom den første Betingelse for at faae Støvet vidsket af dem, nemlig deres virkelige Existents, synes at være given. Uagtet deres Ælde ere disse Bøger ogsaa ret læselige! Jeg har paa de fleste Steder kunnet forstaae

3 Mk. Sommerskat og 3 Mk. Vinterskat. Blandt Landgjelden anføres ogsaa ofte Erridzpenge, (maaskee Herredspenge) Skylgpenge og Leüsegarn (Lysegarn) og Gjesterie. Folio 102 i Rugaards Amts Matricul findes: Jens Andersen 1 Fæstegaard, Kongl. Maj. til Rugaard, findes øde og ingen Bygge paa stedet, skylder 12 ß. Erridzpenge 2 Mk. 12 ß. 2 alb. Gjesterie 1 pund Biugh. o. s. v. Interessant maatte det være at kunne sammenligne nogle af Skatteregisterne fra hine Tider med denne Matricul, og dernæst med de nuværende Skattelister; ligesom at sammenligne den Tids Priser og Skatter med Nutidens. Efter Rente-Taxten udi Fyen i Aaret 1661 gjeldte 1 Faar 4 Mk. en liden Kalv 3 Mk. 1 Lam 3 Mk. 1 Td. Havre 4 Mk. 1 Læs Høe 4 Mk. 1 Td. Smør eller 14 Lpd. — 15 Rdd., Priser, der, naar man lægger Mærke til Møntfodens Forandring, ikke ere meget forskjellige fra de nuværende.

dem, og tvivler ikke om, at en i slige Dokumenters Læsning øvet Mand maatte kunne forstaae dem overalt. Imidlertid maa jeg dog indrømme Vægten af de Betænkeligheder Hr. Etatsraad Ørsted har anført imod at benytte disse Bøger til derefter at bestemme Landgjelden for de Bøndergaarde, der for Fremtiden bortfæstedes. Det er da kun som Beviis for den Paastand, at Landgjelden efter Lovens 3—13—14 var bestemt, og har været bestemt i Danmark indtil Forordningen af 15de Juni 1792, som Bilag ved Besvarelsen af dette lovhistoriske Spørgsmaal, jeg her vil have dem benyttet.

Efter den her antagne Fortolkning af L. 3—13—14 lader det sig ogsaa lettest forklare, at Landgjelden ofte i gamle Fæstebreve slet ikke var bestemt, og at Fæstebrevet ligesaa ofte angaaende Landgjelden blot henviste til Jordbogen.

I flere Fæstebreve udstædte i Aaret 1719 af Hofraad Bøttiger til Bøttigersholm findes intet videre om Landgjelden end: "Hosbondens Landgilde til sine Tider forsvarligen yder og klarerer". I et Fæstebrev, som 1749 er udstædt af hans Kongl. Majestæts virkelige Cancellieraad paa et Huus i Hasmark, bestemmes blot, at Fæsteren yder sit Landgilde udi rette Tider. I et Fæstebrev udstædt af Christian Lange d. 28de April 1756 til Niels Andersen paa en Gaard i Hasmark og i flere fra samme Tid, hedder det blot: "yder i rette Tider forsvarlig sit Landgilde efter Jordebogen", uden videre Specification. I Fæstebreve udstædte 1762 af

Johan Diderich Lange hedder det blot: "Landgilde efter Jordbogen". Denne Ubestemthed i Fæstebrevene, angaaende en for begge Parter saa vigtig Sag som Landgjelden, lader sig dog vanskelig forklare, naar man ved Jordebogen vil forstaae Jorddrottens private Fortegnelse over hans Indtægter af Godset.

Som Bestyrkelse for den Formening, at Landgjelden ved Lovens 3—13—14 er bestemt til det, som den pleier at være, har jeg anført Lovens 2—22—25 og 26 og sluttet, at, da Lovgiveren allerede havde sagt med Hensyn til Kirkegodset, at Landgjelden skulde være den, som deraf pleier at gange af gammel Tid, var det mindre fornødent at gjentage dette om andet Bondergods. Herimod indvendes Etatsraad Ørsted, at det kun er som en særdeles Forrettighed for, "de Bonder, fra hvis Gaarde Jorderne ere givne", samt for "Sognepræsterne og Sædedegnene, der ere brøstholdne, og have ringe Jorder at bruge", at Artiklerne erklære dem berettigede til, fremfor Andre at erholde disse Jorder, imod deraf at svare de gamle Afgifter. Men hertil svares, at det dog neppe var de da levende Fæstere alene, i hvis Fæstetid Jorder vare givne fra Gaarde til Kirker, som Loven sigtede til; thi havde Giverne været berettigede til at give disse Jorder til Kirker; saa vilde det være synderligt, at Loven dømte, at Bonderne skulde beholde disse Jorder for en Landgjelde, der (om Etatsraad Ørsteds Mening var rigtig) kunde være bestemt efter en anden Regel, end Land-

hed. Om Ordet lovligt ellers paa andre Steder i Loven forekommer i Bemærkelsen af billigt, er mig ubekjendt; men om det endogsaa her forstaaes i denne Betydning, saa taler dog Artiklen tydeligt nok mod Jordedrottens Frihed til selv at bestemme den aarlige Afgift. Efter Reskriptet af 2den Septbr. 1791 (hvor det er antaget at N. L. 3—14—14 ikke blot skulde forstaaes om det Tilfælde, hvor ingen gammel Bestemmelse haves) at ville bestemme Lovens sande Mening, synes iøvrigt misligt, eftersom dette Reskript er over hundrede Aar yngre end Loven, og knapt 1 Aar ældre end Forordningen af 15de Juni 1792. Men lad endi ogsaa være, at Landskylden efter N. L. kunde forhøies, naar Dommeren og sex skjellige Mænd fandt det ret og billigt; saa var Bygselsummen dog ufravigelig bestemt. Det var altsaa ved N. L. ingenlunde overladt til Jordedrottens og Bondens egen Overeenskomst, at bestemme Vilkaarene, under hvilke en Gaard blev bortfæstet. Uagtet den unægtelige og saare betydelige Forskjel, der i hine Dage fandt Sted mellem Bondestandens Stilling og Vilkaar i Danmark og i Norge, er det dog ikke sandsynligt, at i 2 Lande, der stode under eet uindskrænket Scepter, og havde een og samme Regjeringsform, en saa stor Forskjellighed i samme Lovgivers Omsorg, for at betrygge Agerdyrkerens taalelige Vilkaar, skulde finde Sted, som man maa antage, naar man følger Etatsraad Ørsteds Fortolkning af D. L. 3—13—14. Og selv naar man antager, at Landskylden

i Norge kunde forhøies, medens Bygselen var bestemt, synes det rimeligt, da Indfæstningen i Danmark var ubestemt, at Lovgiveren, for ikke at lade den danske Landboe være aldeles værgeløs, har bestemt Landgilden uforanderlig i Danmark; ligesom han paa den anden Side, for ikke altfor meget at nedsætte den norske Jorddrots Indkomst ved den bestemte Bygsel, lod Landskyldens Forhøielse være mulig, naar Dommeren og fex skjellige Mænd kunde kjende det lovligt og ret at være. I disse 2 forenede Riger blev altsaa den ene af de tvende Indtægter, Jorddrotterne havde af Bondejorden, lovbestemt, og den anden ubestemt. Landskylden blev ubestemt i Norge og Indfæstningen i Danmark; men Bygselen blev bestemt i Norge og Landgjelden i Danmark. Saaledes synes mig det lader sig uden Vanskelighed forklare, at danske Lov ihenseende til Landgilden er gaaet videre end Norske Lov.

3. For den Mening, at Landgilden efter Loven ikke maatte forhøies, taler fremdeles Frd. af 15de Juni 1792 §. 10 og 11.

Det hedder nemlig i §. 10.

"De Fæstere, der ere i Besiddelse af Jordlodder, "som førend denne Anordnings Bekjendtgjørelse ere "udskiftede og af Fæsterne tiltraadte, kan ikke i Kraft "af denne Anordning paalægges nogen forhøiet Af"gift. Derimod skal det være Jorddrot"terne uformeent, naar saadanne af Fæl"ledskabet speciel udskiftede Eiendomme

"blive fæsteledige, af de tilkommende
"Fæstere at betinge sig saadanne Afgif-
"ter, som de med dem kunne forenes om;
"hvilket ligeledes gjelder for de Jor-
"degods-Eiere, som foretage Udskift-
"ning efter denne Forordning".

og i den umiddelbart derpaa følgende §. 11.

"For desmere at opmuntre til Bønderjorders Udskift-
"ning af Fælledskab, maa det ligeledes være Jord-
"drotterne tilladt at bortforpagte deres af alt
"Fælledskab speciel udskiftede Bøndergaarde, naar
"samme ere fæsteledige, paa tvende eller flere Personers
"Levetid, eller og paa et bestemt Aaremaal, dog ikke
"kortere end 50 Aar".

Det synes dog aabenbart, at Lovgiveren, for at opmuntre Jorddrotterne til at foretage Udskiftning, her har givet dem to nye Tilladelser, de ikke havde haft tilforn, men gjerne havde attraaet, nemlig til af udskiftede Bøndergaarde at tage saa høie aarlige Afgifter, som de kunne erholde, og til at bortforpagte saadanne Bøndergaarde, dog med en Tidsbestemmelse, der visselig var vel grundet.

Herimod har Etatsraad Ørsted anført, "at den Bestemmelse, som sidste Halvdeel af ovennævnte 10de §. indeholder, er given som Modsætning af den første Deel af samme Lovsted; at Udtrykkene heller ikke tilkjendegive, at de skulle tilsige en nye og fra den hidtil gjeldende Lovgivning afvigende Frihed; og at den an-

tithetiske Lovfortolkning, efter rigtige Grundsætninger for sammes Brug, derfor neppe her kan være anvendelig"².

Uden at kiende Grundsætningerne for den antithetiske Lovfortolkning, maa jeg dog tilstaae, at det forekommer mig, at den sunde Menneskeforstand tilsiger, at dersom de Ord: hvilket ligeledes gielder for de Jordegods-Eiere, som foretage Udskiftning efter denne Forordning, skulle have nogen sund og forstaaelig Betydning, saa maa det indeholdes i dem, at det ikke gielder for de Jordegods-Eiere, der ikke foretage Udskiftning, og at det altsaa ikke skal være disse uformeent, at betinge sig o. s. v. At Udtrykket "uformeent" betyder det samme som "tilladt", synes ellers klart af den umiddelbart derpaa følgende 11te §., hvor det hedder: "maa det ligeledes være tilladt".

Iøvrigt beviser denne samme 11te §. hvor ugrundede de Klager ere, der føres over Mangel paa Tilladelse at bortforpagte Bøndergaarde paa Aaremaal, da den her er givet kun med en viis Betingelse.

Danske Lovs 5—3—24 og 25 omtaler det Tilfælde, at Een eier Landgilden og en anden har Herligheden i en Bondegaard. At dette Tilfælde kunde finde Sted, synes ellers ogsaa at tale for, at Landgilden i fordums Tid har været bestemt; thi havde det været Skik at tænke sig Landgilden som en ubestemt Størrelse, der ved enhver nye Fæsters Tiltrædelse

pleiede at forandres, da kunde man vanskeligere falde paa, at give den alene bort, eller afhænde den alene.

I min Afhandling i landoeconomiske Tidende har jeg yttret, at Navnet Godseiere var mindre passende for Jorddrotterne, forbi det forrykkede Begrebet, og gav saavel de Mænd, der bare det, som Andre, der ikke vare nøie nok underrettede, Anledning til at troe, at de havde en mere ubetinget Eiendomsret over Bøndergodset, end der virkelig tilkom dem. Etatsraad Ørsted mener i denne Anledning Side 232, at jeg vel vilde have undet Jorddrotten den Ære, at bære Ejers Navn, dersom jeg havde betænkt, at han, just fordi han bærer dette, maa betale Bankhæftelsesrenten af sit Bøndergods uden Vederlag. Men foruden at det neppe er Eier-Navnet alene, der er Aarsag at Jorddrotten maa betale Bankrenten for sit Bøndergods, eftersom Præsten f. Ex., der dog ikke bærer Eiers Navn, har samme Pligt ihenseende til sit Annexgods, saa vilde denne Bemærkning selv, om den var rigtig, indeholde en Grund mere for min Formening, at det var rigtigere, at Jorddrotterne ikke kaldtes Godseiere. Hellere end efter et saadant Argument (der vel sagtens skal være et argumentum ad hominem) at unde dem Ejers Navn, vilde jeg ønske dem og enhver, der betaler Bankhæftelsesrenter, at den Tid ret snart maatte komme, da nogen Lettelse i denne Byrde maatte blive mulig.

Hr. Etatsraad Mandix har bemærket, at det ikke vilde være af nogen væsentlig Nytte for Bondestanden, om Landgilden ufravigelig var bestemt, eftersom Jorddrotten dog under Navn af Hoveriepenge kan af en nye Fæster betinge sig saa stor en Afgift, som denne kan formaaes til at indrømme, og Etatsraad Ørsted synes at være af samme Mening. Men forudsat at en saadan Lovbestemmelse ihenseende til Landgilden fandt Sted, da maa jeg endnu tilstaae, at Umuligheden af at forebygge, at man saaledes eluderede eller illuderede (drev Spot med) den, ikke vil blive mig indlysende. Noget vilde det idetmindste hjælpe, naar Hoveriepenge ikke kunde betinges uden hvor Hoverie in natura blev afskaffet, og Naturalarbeide in subsidium var bestemt. Heller ikke kunde nogen Jorddrot ret vel bortaccordere Hoveriearbeidet til en enkelt nye Fæster for Penge, uden at han paa samme Tid kunde træffe lignende Accord med Godsets øvrige Bønder; men disse, som alt vare Fæstere, vilde vel see sig for, at de ikke gave flere Hoveriepenge, end Arbeidet var værd.

Min Bemærkning, at Navnet Landgjelde viser, at samme var noget, som skulde gjeldes eller betales til Landet, ligesom Fattigskat, Skoleskat, Vægterskat nævnes efter de Ting (Fattigvæsen, Skolevæsen o.s.v.), hvortil de bruges, har Etatsraad Ørsted fundet noget synderlig, og anført, at jeg intet Steds vil finde dette Ord brugt i anden Betydning, end som om

Afgift af Landet eller Jorden, og at jeg vil finde Benævnelsen Landskat i den nyeste Tid brugt ikke om Skat til Landet; men om Skat af Landet. Men, dersom Landskyld i norske Lov ellers er synonymt med Landgjelde i danske, saa synes N. L. 3—14—18 og maaskee ogsaa N. L. 3—14—27 at vise, at Fisk ogsaa regnedes blandt Landskyld. Ligeledes findes i Matriculen fra 1664, hvor Hartkornet er anslagen efter Landgilden, i Taxten, hvorefter dette er skeet, og altsaa vist ogsaa flere Steder, Torsk, Sild, Aal og Hornfisk anførte blandt de øvrige Landgilde Species, saa at 240 Hornfisk regnedes imod 1 Td. Hartkorn, 1 Td. Torsk og 1 Td. Sild hver imod 2 Td. Hk., 1 Td. Aal mod 4 Td. Men Fisk, som ydedes i aarlig Afgift, maatte, dersom Benævnelsen paa disse aarlige Afgifter oprindeligen var tagen af det, hvoraf de gaves, og ikke af det, hvortil de gaves, rettere hedde Vandskyld og Vandgjelde, end Landskyld og Landgjelde. Benævnelsen Leding i N. L. f. Ex. 3—14—15. der formodentlig oprindelig har været et Slags Krigsskyr, synes ogsaa at tale for min ovennævnte Bemærkning. Og hvad Landskatten angaaer, da er det dog nok ligesaa vist, at den bruges til Landet ɔ: til Landets almindelige Bedste og Forsvar, som at den gives af Landet. Norske Lovs 3—14—23, synes og at tale for en fastsstaaende Bestemmelse af Landskylden for Norge, naar det hedder: "Ingen Leilænding skal være pligtig til at "betale nogen Foernød, Arbeidspenge eller Kjendelse,

"som de tilforn ikke har givet til Kongen, ei heller det, "som i gamle Tider af Amtmændene var paalagt for "først Mad og andet Arbeid til Kongsgaardene, med "mindre Kongens Skjøde udtrykkelig formelder hvad "til Foernød og Arbeidspenge skal gives, eller og det "med Attest fra Kongens Rentekammer bevises, at "det Jorddrotten ligesom anden Landskyld til Betaling "er bleven beregnet eller udlagt; dog hvor deslige ei er "Jorddrotten beregnet, og alligevel findes udi gamle "Jordebøger, skal det Kongen fremdeles følge." Hvad Kongen paa denne Maade oppebar af et Gods, han havde afstaaet til en anden Jorddrot, oppebar han i det mindste ikke i Egenskab af Jorddrot, men i Egenskab af Konge, og i denne Egenskab har han sikkert fra Begyndelsen af oppebaaret mere end denne Landskyld og Landgjelde; skjøndt jeg er for langt fra Bibliotheker og Archiver til at kunne tilbørligen documentere denne Formening. Af samme Grund er det mig vanskeligere at forsvare min Forestilling om Oprindelsen til vore Herregaarde og Bøndergodser, som Etatsraad Ørsted anseer for saa uhistorisk, med Autoriteter og Documenter. Jeg har kun Holbergs Danmarks Historie ved Haanden; men finder dog der i 1ste Deel Side 245 og 46 nogen Hjemmel for min Forestilling. Holberg anfører nemlig der Hvitfelds Ord: "Vi finde "ikke udi den hele Lov-Bog (Valdemars) talet om "Herremænd førend udi den 3die Bog, hvor derom "først bliver meldet, og hvor dem tillades at kjøbe

"Styreshavne, fordi de vove og sætte deres Liv for "Kongen og Riget." Og derpaa giver Holberg en Forklaring om Styreshavnene, og tilføier, at Oprindelsen til de første danske Herregaarde synes at være den, at Styreshavne bleve givne i Forlehning til visse meriterede Herremænd, først pro Persona og siden til Efterkommerne paa Sværdsiden.

Med megen Sagkundskab har Etatsraad Ørsted viist de Vanskeligheder, der vilde være forbundne med Iværksættelsen af de Forslag til Lovbestemmelser, jeg havde tilladt mig, og de skadelige Følger, den kunde have for adskillige Jorddrotter. Men i det jeg takker ham herfor af et oprigtigt Hjerte, maa jeg tillige bemærke, at dette har været mig et nyt, skjøndt indirekte, Beviis for, hvor fordærveligt de Forslag man har gjort om at indrømme Jorddrotterne frie Raadighed over Bondejorden, om de iværksættes, maatte virke paa Bondestanden. Kunde de faa, og som jeg endnu mener ikke uretfærdige Lovforslag jeg har gjort, vises at kunne blive saa skadelige i deres Virkninger, naar en Ørsted kom til at udvikle det, hvor indlysende vilde det da ikke blive, om han kunde bevæges til at paatage sig Fremstillingen deraf, hvor fordærvelige Følger for Bondestanden og hele Samfundet hine Lovforslag kunde faae. Disse Følger, der ere skjulte for saa Manges Øine, fordi det ikke ere bekjendte Individer, men en heel Stand, de vilde ramme, var det jeg søgte at gjøre opmærksom paa i min Anskuelse af Træl-

bondeforpagtning. Denne Anskuelse, som jeg rigtigt nok nedskrev i en Hast og i den første Hede over Kammerraad Drevsens saa aldeles modsatte Anskuelse, har jeg dog siden ingen Grund seet til i det Væsentlige at forandre. Jeg sendte den til Etatsraad Collin, Drevsens og Ørsteds Collega, som Præsident for Landhuusholdningsselskabet, og altsaa, som jeg troede, til de Mænd selv, hvis Meninger jeg ønskede at beskribe, med det Ønske, at den maatte blive oplæst i Landhuusholdningsselskabet og indrykket i landoeconomiske Tidende; et Forhold, som jeg haaber vil befrie mig fra enhver Mistanke om, at have villet angribe nogen af disse agtværdige Mænd.

Endnu maa jeg bemærke, at det Forslag, en Unævnt i Kjøbenhavns Skilderie for 1824 No. 54 har gjort, at Fæstecontrakter for Fremtiden skulde indgaaes i Amtmandens Overværelse, neppe vilde være af nogen væsentlig Nytte. Amtmanden er nemlig altfor overvældet med andre Forretninger, til ret at kunne tage sig af denne. Det vilde desuden være vanskeligt for ham, at nægte sit Samtykke til en saadan Afgift, som den efter Fæstet begjærlige Bondekarl erklærede sig villig til at give. Hellere vilde jeg tilraade, at Fæstebreve skulde indsendes til Rentekammerets Approbation, da man deels kunde supponere, at dette Collegium, ved hvis Side adskillige Institutter i samme Fag i de senere Tider ere fremkomne, bedre kunde faae Tid til at overveie Afgifternes Billighed, deels kunde formode

at de fleste Godseiere vilde skamme sig ved at betinge sig alt for høit opskruede Afgifter, naar disses Billighed skulde underkastes et Collegiums Bedømmelse. Men Approbationen maatte erholdes gratis, og de Breve, hvori Fæstebreve indsendtes, være fri for Porto. Mangen en Læser vil maaskee smile over denne Bemærkning; men det er da et Tegn til, at han ikke veed, hvor meget Landmandens Byrder allerede overstige hans Kræfter, og hvor vigtigt det derfor er ham at undgaae endog den ubetydelige Udgift.

Det er iøvrigt Tegn til en meget indskrænket Synskreds, naar man søger Grunden til alle Fæstebondestandens Trængsler hos Jordbrotterne, ligesom naar man troer, at al Jordbrotternes Nød var forbi, naar de blot fik frie Raadighed over Bondejorden. Enhver, som kjender Landets Forfatning, veed, at Jordbrotterne, lige saa lidet som alle andre Landmænd, hvile paa Roser. Det er ogsaa mindre vanskeligt at kjende Aarsagerne hertil, end at angive Midlerne herimod. Men saalænge Landmandens Byrder blive hvad de ere, og gunstigere Tidsforhold for Afsætningen af hans Produkter ikke ville indtræffe, saalænge søger Bonden ei medrette Aarsagen til sin Nød hos sin Jordbrot, og denne forgjæves Midler mod sin Forlegenhed hos sin Bonde. Modløse at forsage under Tidens Trængsler, sømmer sig ikke for Mænd; men at skaane den fortrykte Broder saalænge man kan, at dyrke Jorden det bedste man forstaaer, og ikke at trættes ved

det frugtesløst ladende Arbeide, i den Tillid at en landsfaderlig Regjering seer Landmandens Trængsler, har Villie til at afhjælpe dem, og styrket med Kraft og Viisdom fra det Høie vil blive istand til at afhjælpe dem; det sømmer sig for trofaste danske Mænd.

Norup Præstegaard paa Sletten i Fyen den 15de Novbr. 1824.

O. D. Lütken.

Nogle Erindringer ved den forestaaende Afhandling.

Det er kun nogle faa Ord, som jeg har at tilføie i Anledning af den yderligere Undersøgelse, Hr. Pastor Lütken her har meddeelt angaaende Fortolkningen af D. L. 3—13—14.

Hiint Lovsted hører vistnok i sig selv til de saare dunkle, og, dersom der blot var Spørgsmaal om den historisk sandsynligste Mening, vilde jeg være i Uvished, om jeg ikke skulde antage den Hypothese, at Lovstedet er skrevet i den Forudsætning, at Jordbrotten er bunden til en bestemt uforanderlig Landgilde. Derimod forekommer det mig vist, at der for denne Mening og for den dermed forbundne Hypothese om en Normaljordebog, som Lovstedet skulde have for Øie, ikke gives saa afgjørende Grunde, som der, i Retstilfælde, maa haves for at hjemle en Mening, der skal paalægge Nogen en særdeles Indskrænkning i Benyttelsen af det, der erkjendes for hans Eiendom. Jeg har saa meget mindre kunnet erkjende hine Grunde for tilstrækkelige, som det Resultat, hvortil de skulde lede, vilde omstøde

Contracter, som man hidtil i mange Aar har anseet for fuldkomment lovlige og forbindende, hvortil kommer, at hiin Fortolkning har adskillige analogiske Lovgrunde imod sig, og at den, i Forbindelse med den Frihed, Loven dog udtrykkelig tillægger Jorddrotten til, efter Godtbefindende, at vælge Fæsteren og af ham betinge sig saa stor Indfæstning, som de kunne eenes om, ikke vilde føre til noget virkeligt gavnligt og for Bondestandens Vel beskyttende Resultat; hvorimod den, formedelst den store Anledning til tvivlsomme Tretter, Reglens Anvendelse in concreto vilde frembyde, naar den endog in abstracto ansaaes for afgiort, efter mit Begreb, vilde være til Fordærvelse saavel for Bonde som for Jorddrot. De ældre Lovkyndige, som have antaget den Fortolkning, hvorefter hiin Artikel ikke tilsteder Jorddrotten at tage høiere Landgilde, end den, der fra gammel Tid har været svaret, have saa godt som ikke udviklet Grunden for denne deres Mening. Men den synes at hvile paa den Forudsætning, at Artiklen, naar man forklarede samme efter hvad der nærmest laae i Ordene, at Jorddrotten ei maatte affordre Bonden Mere, end denne ved Fæstet havde paataget sig, og hvorfor han, i Overeensstemmelse dermed, var antegnet i Jordebogen, vilde have sagt noget, der aldrig behøvede at siges. Jeg har derfor omhyggeligen søgt at vise, at Lovstedet virkeligen har et ganske rimeligt og, med Hensyn til det daværende Forhold mellem Jorddrot og Fæster, ingenlunde overflødigt Indhold,

fordi man just ikke tillægger det en saa indgribende Virkning, som den, hine Lovkyndige antage. Den Fortolkningsregel, at enhver Lovbestemmelse bør forklares saaledes, at den kommer til at betyde Noget, kan altsaa ikke ved denne Leilighed komme til Anvendelse, men derimod vil en anden Fortolkningsregel, der umiddelbart ligger i en af Forstandens øverste Love (principium rationis sufficientis), her gjøre Udslag, den nemlig, at den af flere iøvrigt lige antagelige Fortolkninger bør foretrækkes, hvorefter et Lovsted kommer til at indeholde den mindste Afvigelse fra de ellers gjeldende Regler *).

Det er fra denne Standpunct, man har at bedømme Værdien af de særdeles Grunde, som den logiske og grammatikalske Analyse frembyde for den ene eller den anden Fortolkning af Artiklen. Den ærede Forfatter vedbliver, at Artiklens første Membrum, uagtet de af mig anførte Grunde, ikke rimeligen kan forstaaes om et blot Forbud mod at fordre videre, end hvad Fæsteren engang ved Contract havde paataget sig, fordi de Ord "langt mindre" da ikke vilde passe sig til Forholdet mellem de to i Artiklen omtalte Fordringer, at Bonden skulde levere Andet enten i Vare eller Penge, end han staaer for i Jordebogen, og at han skulde betale Varene med Penge høiere, end som

*) Jevnfør min Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, 1 Bind, Side 383-386, og Side 393-396.

ret Landkjøb er. Han mener derhos, at den Bemærkning, jeg har gjort om, at det Første maaskee mere sigter til en vilkaarlig Substitution af Vare for Penge eller Penge for Vare, end til en egentlig Forhøielse (under hvilken Forudsætning hiint "langt mindre" blev aldeles forklarligt), vel kunde passe med Hensyn til Udtrykket "Andet i Vare", men ei med Hensyn til Udtrykket "Andet i Penge", hvilket, efter hans Mening, nødvendigviis maa betyde Mere i Penge, da det vilde være unaturligt og overflødigt, at forbyde at tage Mindre, og Udtrykket heller ikke kan sigte til forskjellige Myntsorter. Men denne Argumentation bortfalder uden Tvivl, da det er klart, at en vilkaarlig Omsætning af Penge i Varer netop maatte medføre en Formindskelse af Pengebeløbet, hvilken vel ikke i og for sig selv, men formedelst den dermed forbundne Forhøielse af Naturalpræstationerne, kunde være Bonden til megen Fornærmelse.

Hr. Forfatteren frafalder nu sit forhen paaberaabte Argument, at Artiklen, hvis den skulde forstaaes, saaledes som den i Praxis pleier at forstaaes, maatte have nævnt Fæstebrevet, og ikke Jordebogen, og han synes at erkjende, at der ved denne Jordebog ikke forstaaes Andet, end den Fortegnelse, Jorddrotten selv holder over Godsets Bestanddele og de deraf gaaende Indtægter. Men han mener, at Lovgiveren, uden nogen udtrykkelig Bestemmelse desangaaende, i de den Tid gjeldende Forhold, havde en tilstrækkelig Borgen for,

at Jorddrotten ikke forhøiede Landgilden, da i Aaret 1664 Skatterne af Bondergodset bleve ansatte efter Landgilden; og Jorddrotten maatte frygte for, at en Forhøielse i Landgielden kunde have en Forhøielse i Skatterne til Følge. Men, foruden at denne Garantie i sig selv vist nok var yderst svag, og at den i al Fald intet var tilkiendegivet om, at fremtidige Forandringer i Landgielden skulde medføre Forandringer i Matrikulen (hvilket vist og let kunde have ført til Misbrug), saa synes det og at være indlysende, at naar det ikke var ved et bestemt Bud, men kun paa hiin indirecte Maade, Lovgiveren vilde betrygge Bonden mod Forhøielse af Landgielden, saa maatte og denne hele Garantie bortfalde i det Øieblik, Skattevæsenet blev sat paa en anden Fod, saaledes at Skatterne ikke længere stode i Forhold til Landgielden. Men hvad den end ydermere viser, at Lovgiveren ikke kan have tænkt paa, ved hiint Middel at forebygge Landgieldsforhøielser, er den vigtige Omstændighed, at Foranstaltningerne til den i Aaret 1690 fuldendte Matricul allerede vare begyndte i 1681, altsaa førend Bogen blev overantvordet til Trykken, hvilket skeete ved en Kongelig Resolution af 3die Jan. 1683.

Om end Matriculen af 1664 var at finde ved alle Amtstuer, og var aldeles læselig og forstaaelig, saa vilde dette dog være en for vort Spørgsmaal aldeles uvigtig Omstændighed, saa længe der ikke gives noget Lovbud, hvorved den engang i et andet Øiemed gjorte

Angivelse af den daværende Landgilde er erklæret ufor-anderlig. Desuden vilde hiin gamle Matricul dog i alt Fald under de mange Forandringer, som siden ere foregaaede med Fæstegodset og dets Tilliggelse, kun give en ofte meget tvivlsom Underretning om den Land-gilde, som for nærværende Tid retteligen maatte kunne tages af dette eller hiint Bondested. Jeg har iøvrigt i jur. Tidsskr. 8de B. 1ste H. S. 233 citeret Forordn. 16de Decbr. 1682 §. 5, der tydeligen viser, at man endnu den Tid, altsaa efterat Lovbogen var givet i Tryk, i Amtstuerne og i Rentekammeret manglede tilforladelige Jordebøger over Sædegaardene.

Hvad det angaaer, at man i gamle Fæstebreve ofte ikke finder Landgilden bestemt, saa er dette ikke underligt, da den langt vigtigere Byrde, Hoveriet, var aldeles ubestemt, ligesom Fæstebrevene heller ikke indeholdt, eller vare forsynede med noget Bilag, som viste Beskaffenheden af den Gaard og Besætning, Bonden havde at tilsvare. Alle disse Ubestemtheder bleve vistnok ofte benyttede til Jordbrottens Fordeel og Bondens Skade, skjøndt jeg vel vil troe, at man i hine ældre Tider ikke let tog høiere Landgilde, end den fra gammel Tid givne, fordi Fæsteren, som næsten overalt var vilkaarligt Hoverie undergivet, efter sin daværende Tilstand, dog ikke var i Stand til at yde samme; og de faa hoverifrie Bønder for det meste vare i det i 5—3—24 og 25 ommeldte Tilfælde, at den, der nød Landgilden, i Almindelighed en Kirke eller

Beneficiarius, var en anden end den, der bortfæstede samme. Vist er det og, at Landgilden, hvor der om sammes Størrelse manglede en Bestemmelse i Fæstebrevet, naar derom havde opstaaet Trætte, ei kunde blevet paalagt Bonden anderledes, end efter hvad der forhen var gaaet af Gaarden. Men dette oplyser Intet med Hensyn til Spørgsmaalet, om en forhøiet Afgift lovligen kunde betinges.

Hvad det Argument angaaer, som Hr. Forfatteren søger i 2—22—25 og 26, da er det vist nok meget rigtigt, at den førstnævnte Artikel ei indskrænker sig til dem, der vare Fæstere, da Jorderne gik fra Gaarden. Jeg kan end ikke antage, at Artiklen kan have Hensyn til de daværende Fæstere; thi, saalænge en Gaard er besat med Fæster, kan intet, hvad denne angaaer, blive forandret derved, at Jorddrotten finder for godt at bortskjænke noget af dens Jorder til en Kirke, og Fæsteren kan ikke blive pligtig paa nye at fæste Jorden af Kirken eller at svare en høiere Landgilde end den, han hidtil, efter sit Fæstebrev, har svaret, og hvilken kunde være ringere end den, som fra gammel Tid gik af Jorden. Men alligevel er det vist, at, hvad enten det saa er naturligt eller ikke, saa har Artiklen indrømmet Besidderen af Gaarde, hvorfra Kirkejorder fra gammel Tid ere givne, et Fortrin for Andre til at erholde disse Gaarde i Fæste. Loven maatte derfor bestemme en Regel for Fæstevilkaarene, der i dette Tilfælde ei som ellers kunde over-

kades til frie Overeenskomst. End ikke Indfæstning er her, som den dog ellers altid er, vilkaarlig. Forfatterens Argumentation bortfalder altsaa; hvorimod det, jeg har anført, for at godtgjøre, at hine Lovens Artikler snarere bestyrke min Fortolkning af 3—13—14 *), bliver i Kraft. Jeg kan endnu tilføie, at Artiklen er taget af Christian den Tredies **) og Christian den Fierdes Lovgivning ***); i hvilke der dog ikke findes Spor til en uforanderlig Landgilde, hvortil Jorddrotten skulde være bunden.

Hvad N. L. 3—13—14 angaaer, da tvivler jeg aldeles ikke om, at det Udtryk "sig Landskyld" sigter til Mere, end til Bestemmelsen af de Varesorter, hvortil Landskylden skulde ansættes. Dersom ikke Rescr. 2den Septbr. 1791 fortolkede den foregaaende 14de Artikel saaledes, at Jorddrotten i ethvert Tilfælde kan ved Bygselledighed forhøie den gamle Landskyld, naar Forholdet paa den der bestemte Maade findes billig, saa vilde jeg neppe have antaget denne Fortolkning; da for Resten intet væsentligt bidrager til at styrke den Argumentation, jeg har hentet fra denne [illegible]

*) See jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 244.

**) See samme Odenseeske Reces af 1539, Capitel 3, hvori en Dom af Frederik den Første paaberaabes, og den Coldingske Reces af 1558, Cap. 4.

***) See dennes store Reces 1 B. 4 Cap. 34 Art.

norske Lovsted. Men, som kommende fra Lovgiveren selv, maa den være fuldkommen afgjørende, forsaavidt der spørges om **practisk gjeldende Resultater** af Lovstedet. Iøvrigt bliver derved dog Landskylden i Norge ingenlunde blot conventionel, saaledes som den, efter min og Fleres Mening, er i Danmark. Men det maa erindres, at det, hvoraf jeg har argumenteret, er deels de klare og bestemte Ord, hvormed Norske Lov, saavelsom dens Kilder, har sagt det, som Danske Lov, hvis den skulde sige det samme, vilde have sagt paa en saa utydelig Maade, deels den Betragtning, at et Baand paa Jorddrotten med Hensyn til den aarlige Afgifts Størrelse mere passer til norske Lovs øvrige Bestemmelser, end til dem, som findes i Danske Lov. Dette Sidste har jeg tydeligen godtgjort l. c. Side 246-252. Hvad Forfatteren anfører om det Usandsynlige i, at Lovgiveren skulde i Danmark have overladt baade Indfæstning og Landgildens Størrelse til fri Overeenskomst, medens i det mindste den ene af disse Præstationer var aldeles lovbestemt i Norge, synes ikke at bevise Noget; thi deels er det ganske afgjort, at norske Lov, der overhovedet, hvad Landboevæsenet angaaer, har lidet tilfælles med den danske, har sørget ganske anderledes for Bygselmanden, end Danske Lov for Fæstebonden, og derhos er det indlysende, at en fastslaaende Landgilde (hvis Udfindelse in concreto dog i alle Tilfælde vilde være underkastet megen Vanskelighed og Uvished) vilde, ved Siden af ubestemt Indfæstning og vilkaarligt Be-

vetik, kun være en svag Norgen med Bondens Undertrykkelse.

Hvad Fed. 15de Juni 1792 §. 10 angaaer, saa har jeg erkjendt, at der i samme ligger en, skjøndt indirecte, saa dog meget tilsyneladende Grund for den Mening, at Jorddrotten, efter Loven, ikke var berettiget til at betinge sig høiere Landgilde af en ny Fæster, end den, han forhen havde oppebaaret, men at dette var en Forrettighed, som han erhvervede ved at udskifte sin Jord. Men, ligesom det paa den anden Side er vist, at dette dog i alt Fald, som Følge af Anordningen, nu i de fleste Tilfælde, og maaskee alle, hvori Spørgsmaalet kunde opstaae, er tilladt, saa er neppe heller hiin Forudsætning tilkjendegivet i bemeldte Paragraph paa en saa tydelig Maade, at man deraf kan udlede et retsgyldigt Resultat. De Ord "derimod skal det være Jorddrotterne uformeent o. s. v." kunne, i den Modsætning, hvori de forekomme til den forangaaende Deel af Paragraphen, forklares som en blot Tilkjendegivelse af den Jorddrotten tilkommende Ret, og forudsætte ikke nødvendigviis, at en ny og forhen ubjemlet Ret herved er ham skjænket. Man kan i alt Fald tænke sig, at Lovgiveren har anseet det tjenligt, til Fordeel for den Jorddrot, som havde udskiftet, ved hiin bestemte Tilkjendegivelse at ophæve enhver Tvivl, som de forskjellige Fortolkninger af 3—13—14 kunde foranledige, uden at det laae i hans Hensigt, ligeledes at afgjøre Spørgsmaalet til Fordeel for den Jorddrot,

som ikke havde udskiftet, vidende derimod, at Sagen, hvad ham angaaer, skulde afgjøres efter den hidtil gjeldende Ret. Man maa overalt være meget forsigtig, førend man af et Lovsted, der er skrevet for eet Tilfælde, slutter per antithesin, til hvad der skal gjelde, om det samme modsatte, og hvad der i saa Henseende bør iagttages har jeg indskjærpet i min Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed 1 D. Side 426-439. Forøvrigt skylder jeg Sandheden at bemærke, at jeg har Grund til at ansee det for sandsynligt, at de Mænd, fra hvem Forslaget til Forordningen kom, ere gaaede ud fra den Forudsætning, at Lovens 3—13—14 var saaledes at forstaae, som Hr. Lütken mener. Men jeg skjønner dog ikke, at denne deres Forudsætning, der blot ligger i Baggrunden for det, Forordningen har bestemt, har faaet en saa tydelig Sanction fra Lovgiverens Side, som behøvedes for at give den juridisk Gyldighed. Naar Hr. Forf. her tillige anfører den 11te §. i Forordningen, saa er det vist nok, at samme giver de Jorddrotter, der have udskiftet deres Bondergods af alt Fællesskab, en Rettighed, som ingenlunde tilkommer andre Godsejere. Men den Sammenhæng, hvori Paragrapherne staae og i Særdeleshed Udtrykket "ligeledes tilladt", hvorpaa Forf. lægger Vægt, synes dog at indeholde en for svag Grund til derfra at gjøre nogen Slutning med Hensyn til den sidste Deel af den foregaaende 10de §.; Om denne ligesaa vel, som §. 11,

nævnet Noget, hvortil hiin Jordbrot skal være berettiget, saa kunde hine Udtryk vel ikke være upassende, om der end var den Forskjel, at det ene Sted indeholdt en Erkjendelse af en ellers omtvistelig Rettighed, det andet derimod en bestemt Indrømmelse af en ny Rettighed. Da først §. 11 kundgjør den Hensigt, at opmuntre til Bønderjorders Udskiftning ved en nye Rettigheds Indrømmelse, saa kunde heraf snarere kunne hentes en Grund for, at det, som i den sidste Deel af §. 10 var fastsat, ingen saadan nye Ret indeholdt. Naar Forf. ellers ved denne Leilighed paastaaer, at fornævnte §. 11 viser, hvor ugrundet de Klager ere, som føres over Mangel af Tilladelse til at bortforpagte Bøndergaarde paa Aaremaal, saa skal jeg, uden at indlade mig paa det yderst vanskelige Spørgsmaal, om en friere Raadigheds Gavnlighed, blot bemærke, at den Frihed, Forordningen giver, er saa særdeles indskrænket, at det intet Under er, naar de, som ansee det for retfærdigt og almeennyttigt, at Jordbrotten kan ved frie Overeenskomster bestemme de Vilkaar, hvorunder han vil overlade Brugen af sin Jord, ikke i hiint Lovsted finde den Frihed, som de ønske.

Forsaavidt Forfatteren argumenterer af Lovens 5—3—24 og 25, saa har jeg allerede i juri. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 245 Note forklaret Aarsagerne til, at Landgilden i de der forudsatte Tilfælde ikke kan være Forhøielse underkastet. Men, da Grunden ikke passer sig paa de Tilfælde, hvor Ret til at bortfæste og til at

oppebære Landgilden, hvilket hos samme Person, som kan det, der i hiint Tilfælde finder Sted; og det ikke egentligen til Gunst for Fæsteren, men til den saakaldte Herlighedseiers Fordeel, ikke afgive nogen Regel for andre Tilfælde. Det er iøvrigt vistnok sandsynligt, at Landgilden fra ældre Tider i Almindelighed er vedbleven at være den samme; men deraf følger ikke, at den gamle Vedtægt var saa bindende for Jorddrotten, at han ikke i Tiden kunde forhøie Landgilden for en ny Fæster. Om Hævd kunde her naturligviis ikke være Tale, da en ny Fæsters Ret og Adkomst eene og alene stiftes ved hans Fæstebrev, uden at hans Formands Besiddelse kan stifte nogen Rettighed for ham. 10

Hr. Forf. meener, at jeg har feilet i den Anmærkning, jeg har gjort om, at det er Jorddrottens Benævnelse og Egenskab, som Eier af Fæstegodset, der er Grunden til, at han selv maa bære den ½ af Mandsrenten, der ikke godtgjøres i Skatterne, og paaberaaber sig i den Henseende, at ogsaa Præsten, der ikke bærer Eiers Navn, har samme Pligt. Men, skiøndt en Beneficiarius, saa lidet som en Fideicommisbesidder, i egentlig Forstand er Eier, saa træder han dog i Eiers Sted, som den Eneste, der forestiller den moralske Person (Beneficiet, Lehnet, Fideicommisset), som Eiendommen tilhører. Dersom man derimod, med Forfatteren, vilde nægte Jorddrotten Navn af Eier over Fæstegodset, og derimod betragte Bonden som Eier, imod at svare visse Afgifter, saa vilde Forplig-

tilfør at forsvare denne fuareft paalagte Brudt. Iøvrigt indeholder hiin Bemærkning ingenlunde den Hovedgrund, hvorfor jeg ikke, med Forfatteren, kan antage, at Jordbrotten ingen tilstrækkelig Hjemmel har til at kaldes Eier af sit Jordegods.

Forf. troer, at Hr. Etatsraad Mandix har Uret, naar han bemærker, at det ikke vilde være af væsentlig Nytte for Bondestanden, om Landgilden var bestemt, saa længe Jorddrotten, under Navn af Hoveriepenge, deraf en ny Fæster betinge sig en saa høi Afgift, som han med denne kan forenes om. Men jeg skal ved det, Hr. Forfatteren i saa Henseende anført, blot bemærke, at det ikke blot er ved Hoveriets første Afskaffelse men og ved den for Hoverie befriede Gaards senere Overdragelse til en Fæster, at den Penge- eller Kornafgift, en Jorddrot, i Hoveriets Sted, betinger sig af en ny Fæster, er aldeles overladt til fri Overeenskomst.

Det er neppe nogen gyldig Grund for Forfatterens Mening om Betydningen af Ordet Landgilde, at denne, saavelsom den norske Landskyld, stundom bestaaer i Fisk; thi, hvor Fiskerier ere forbundne med et Jordbrug, og Afgiften derhos tildeels er bestemt i Fisk, saa ansees det dog som et Tilbehør til Jorden, og hiin Afgift bliver derfor den almindelige Benævnelse, Landgilde eller Landskyld, underkastet. Dersom Benævnelsen derimod skulde forklares paa Forfatterens Maade, saa vilde enhver Afgift til Staten, hvad enten den blev svaret af Personer eller Ting, paa Landet eller i

Stæderne, lige godt kunne kaldes Landgilde, Landskyld, Landskat.

Jeg har ingenlunde nægtet, at det nuværende Bøndergods for en stor Deel er kommet fra Kronen, men jeg har kun paastaaet, at dette ingenlunde er Tilfældet med det alt, og at det, hvor det har fundet Sted, var Kongens jorddrotlige Rettigheder, men ikke hans Regjeringsrettigheder, som vedkommende Jorddrotter erhvervede.

Det er næppe nogen heldig Tanke, naar Forfatteren mener, at det, for at vaage over Fæstevilkaarenes Billighed, kunde foreskrives, at ethvert Fæstebrev skulde indsendes til det Kongelige Rentekammers Approbation. Dette vilde være et Indgreb i Jorddrotternes Eiendoms Ret eller om man vil deres Udfæstnings Ret over Bøndergodset, hvis Følger for Eiendommens Værd og de deri prioriterede Capitalers Sikkerhed ikke lade sig forudsee. Forfatterens Fortolkning over L. 3—13—14 kunde, naar dens Rigtighed end erkjendtes, paa ingen Maade retfærdiggjøre en saadan Indskrænkning; thi deels vilde dette Lovsted, i Følge Frd. 15de Juni 1790 §. 10, i ethvert Tilfælde allene komme i Betragtning med Hensyn til den mindste Deel af Landets Jorder, dem nemlig, som ei endnu vare udskiftede af Fællesskabet; deels vilde det dog ei være noget som helst Skjøn over hvad der kunde ansees som billig Afgift, det skulde indeholde Grændsen for den Landgjelde, Jorddrotten kunde betinge sig, men denne maatte beroe paa

de Udlægninger, som kunde tilveiebringes om den gamle Landgielde; ligesom det og stod ham frit for, ved dette høiere Indfæstning, at skaffe sig Nederlag, naar en Gaard blev for en ringe Landgielde. At Bedømmelsen om, hvad der er billig Afgift af en Fæstegaard, i hvis Hænder han end nedlægges, vilde være høist vilkaarlig og usikker, er indlysende. Hvilken stor Vanskelighed vilde det ikke allerede være at bestemme, hvorvidt der, uagtet Fæstecontrakten indgaaes paa Livstid, skal tages Hensyn til de sandsynlig heldige eller uheldige Conjunkturer for Landmanden? Afgiftens Ansættelse i Naturalprodukter formindsker vel slige Conjunkturers Indflydelse, men ophæver den ingenlunde. Vel er det sandt, at lignende Vanskeligheder og møde ved de frie Foreninger om Afgifternes Størrelse; men, naar der overlades Parterne den naturlige Frihed selv at bestemme Vilkaarene i deres indbyrdes Forening, saa har Staten ikke det Ansvar, som naar den paatager sig et Formynderskab over de myndige Borgere i saa Henseende. At hiint Formynderskab blev overdraget Rentekammeret vilde vist ikke være forbunden med mindre Betænkeligheder end dem, Forf. finder ved en Anonyms Forslag, hvorefter den skulde tilkomme Amtmændene. Foruden at en saadan Detail ikke hører til et Statscollegii egentlige Forretningskreds, og at det vilde blive et uoverkommeligt Arbeide for Rentekammeret hvert Aar at prøve med nogen Noiagtighed maaskee flere tusinde Fæstebrevs Billighed, skulde Husfæster tages med,

skt man vist nok et saadant Antal), er det aabenbart, at Kammeret dog maatte for sine Beslutninger i disse Tilfælde, der saa ganske beroe paa locale Forhold og Omstændigheder, størstedeels lægge de Oplysninger til Grund, som erhverves ved og i Forbindelse med Øvrighedens Betænkninger. Hr. Forf. har, med Anonymens Forslag, paaberaabt sig Amtmandens øvrige Forretninger; men det er aabenbart, at denne Embedsmand, for at kunne meddele tilforladelige og oplysende Erklæringer, ei allene behøver at anstille samme Undersøgelse, som naar han selv skulde afgjøre Sagen, men endog kunde blive nødsaget til at undersøge adskillige smaa Omstændigheder, som, efter hans Local-Kundskab til det hele Forhold, vare uvigtige, men som dog et Collegium, der, uden slig local og beskuelig Kundskab, skulde bedømme Sagen, kunde have Anledning til at forlange oplyste. Ligeledes vilde det koste ham mere Tid at udarbeide omstændelige Erklæringer end selv at afgive Resolution. Rentekammeret vilde vist ikke heller mindre mangle Tid til det uhyre Arbeide, som hiin Sagens grundige Behandling vilde føre med sig. Om, som Forfatteren derhos mener, at Sagerne alt for meget vilde beroe paa de forskjellige Øvrigheders forskjellige Begreber, naar samme overlades til deres Afgjørelse, saa viser det allerede Bemærkede, at disse forskjellige Begrebers Indflydelse ingenlunde vilde ophæves ved at overlade den endelige Afgjørelse til det Kongelige Rentekammer. Og, det er selv Grund-

sætningen, at Jordbrotten skulde være nogen Authoritets Skjøn undergivet. I Bestemmelsen af dem Del, som, i det mindste hvad udskiftede Jorder angaaer, nu ustridigen tilkommer ham, som jeg maa erklære mig imod. Hvad enten slig Myndighed tilstaaes Rentekammeret, eller Amtmanden, eller en Landvæsens-Commission, eller særlig dertil i ethvert Tilfælde udnævnte Mænd, blive de væsentligste Betænkeligheder imod Forslaget tilbage.

* * *

Det er ingenlunde for at beholde Ret, at jeg, med Hr. Forfatterens Forevidende, har ledsaget hans Bemærkninger med mine ydderligere Erindringer. Min Hensigt med disse Bemærkninger er fornemmelig at bidrage Mit til rigtig Fortolkning af et tvivlsomt og indtil han gav Impuls til dets nærmere Prøvelse kun meget løselig behandlet Lovsted. Denne Fortolkning er, som jeg i min forrige Afhandling Side 230 har bemærket, vel i juridisk-praktisk Henseende ei længere af Vigtighed, men med Hensyn til de Domme over den nyere Lovgivning og de Lovgivnings Forslag, som knytte sig dertil, er den dog af ikke liden Interesse. Forfatteren, hvis Kundskaber og redelige Iver for Bondestandens Vel fortjener al Agtelse, har heller ingen anden Hensigt end at finde Sandheden, og jeg takker ham for den nye Anledning han har givet mig til at afhandle et interessant Retsspørgsmaal. Det

har og været mig særdeles kiært, ved denne Leilighed, at erfare, at det kun er hans Varme for Sagen, som havde givet hans foregaaende Afhandling et Udseende af Bitterhed mod mig og flere, der vist ogsaa mene Bonden det vel, uden derfor at være af lige Tanker med ham om hvad der til Bondens Bedste kan være at anordne? Sagen kunde ellers maaskee vinde nyt Lys ved dybere historiske Undersøgelser end enten Hr. Lütken eller jeg har kunnet anstille. Det var at ønske, at nogen af vort lærde Historieforskere deri vilde indlade sig.

Om en Skifteforvalter endnu tør bruge ukonstituerede Fuldmægtige til mindre betydelige Registeringsforretninger, m. v.?

Ved et Tilfælde er det Spørgsmaal opstaaet:

Om den jorddrotlige Skifteforvalter, det være nu Godseieren selv, hans Inspecteur, Forvalter, eller hvilken anden Person, der paa hans Vegne constitueres efter Frd. 25de Juli 1817, aldeles ingen af de Skiftet vedkommende Forretninger, om han end selv er hindret ved lovligt Forfald, tør lade udføre ved paalidelige Contorister eller Sagnefogder, uden at disse i Forveien af Overøvrigheden constitueres, og det uagtet ingen af de Paagjeldende excipere imod den fungerende Fuldmægtig?

Der gives dog om ei mindre nødvendige saa dog mindre betydelige Forretninger ved Skifter, og saadanne, hvortil og ei fordres nogen synderlig juridisk Kundskab, saasom: at modtage og antegne Anmeldelse om et Dødsfald i Skifteprotocollen, forsegle eller optegne en Afdøds Efterladenskaber i et ringe Boe, og

lade disse vurdere af Sognefogden og en anden Mand, i vedkommende Arvingers Overværelse? Skulde slige Forretninger i den egentlige Skifteforvalters Fraværelse i anden Forretning og Forfald, ikke lovlig kunne skee, uden Constitution, da maatte ved enhver Skiftejurisdiction, om den endog var af nok saa indskrænket Omfang, være flere constituerede Fuldmægtige, for at den ene kunde tiltræde, naar den anden blev syg, eller var i anden Embedsforretning, da Lovenes Bydende om visse Forretningers uopholdelige Udførelse ellers ikke kunde skee fyldest, helst hvor Overøvrigheden, der i slige extraordinaire Tilfælde kunde constituere en Anden, boer mange Mile fra Skifteforvalterens Hjem. Registerings- og Vurderingsforretninger have dog aabenbar, og i Medhold af Frd. 12te Febr. 1790, deres Kraft ikke saa meget i den Persons Myndighed, der fører Pennen, som i de Paagjeldendes og Vitterlighedsmændenes Underskrivt, og de Sidstes Forsikkring, hvor Vurdering finder Sted, at have sat samme efter deres Samvittighed, ja endog efter min Praxis, grundet i Frd. 21de Juni 1799, og Canc. Skrivelse 21de Aug. 1804, (cfr. nyt jur. Ark. 14 B. S. 206) deres Underskrivt af Edsformularen. Dernæst blive slige Forretninger altid ratihaberede eller recenserede ved de følgende Forhandlinger under Skiftet, og den Person, der holder hine Forretninger, behøver ei at afsige nogen som helst Decision, hvilket han maa forbeholde den competente eller constituerede Skifteforvalter. Der gives og det

andre Embedsmænd i forskjellige Ting, ligesom vigtige Forretninger og Expeditioner, der foretages af en Fuldmægtig uden Constitution, men paa Principalens Ansvar, hvilket er hiemlet i Lovens 3—19—2. Naar der end flere Fuldmægtige constituerede til at holde Forseglings-, Registerings- og Vurderings-Forretninger, kunde det dog i større Jurisdictioner, hvor der og haves flere Skifteprotokoller, indtræffe, at alle havde Forfald, og da spørges?

Skulde man hellere efterlade Opfyldelsen af Lovbudet om strax at foretage visse Registeringer og lade disse henstaae til den competente Mands Forfald ophørte, eller Constitution kunde faaes, end lade samme udføre af en uauthoriseret, skjøndt paalidelig af Skifteforvalteren selv antaget Person, og paa Principalens eget Ansvar?

Vel nævner Pl. 25de Juli 1820, Aabnings- og Registeringsforretninger blandt dem, hvortil Dommerens Fuldmægtig kan af Amtmanden constitueres; men, om man end sikkert kunde slutte fra den Kongelige Embedsmands Forpligtelser til den jorddrotlige Skifteforvalters, saa kan man dog vel tvivle om, at denne Befaling om hvad der gjelder i Almindelighed, ophæver de forhen tilladte Undtagelser, der endnu baade for Embedsmanden og Godseieren ere lige nødvendige, og som Cancelliets Skrivelser af 29de December 1792 og 6te December 1794 samt Kongl. Resol. af 7de Mai 1799 ommelder. I de der nævnte Tilfælde antages

formeentlig ikke, at den fungerende Person beskikkes af anden Øvrighed end Skifteforvalteren selv, ligesom og det modsatte vilde ophæve Hensigten, om hurtig og dog for Skifteforvalteren mindst besværlig Udførelse.

Frysenborg i Februar 1825.

J. L. Tommesen.

Bemærkninger i Anledning af den foranstaaende Afhandling.

Det har været Hr. Commerceraad Tommesens Hensigt, ved at meddele mig den oven indførte lille Afhandling, at foranledige en nærmere Undersøgelse af den deri berørte Gjenstand. Jeg opfylder saa meget heller dette Ønske, som jeg derved faaer Leilighed til at udbrede mig over en Materie, der baade, formedelst sin Indflydelse paa dagligt forefaldende Forretninger, er af ikke liden practisk Vigtighed, og tillige griber dybt ind i Grundsætningerne for en velordnet Retspleie og Embedsbestyrelse. –

Den kyndige og erfarne Forfatter har visnok Ret i, at det foranlediger en og anden practisk Vanskelighed og Forlegenhed, naar det antages som ufravigelig Regel, at ingen Skifteforvalter, altsaa heller ikke den jorddrotlige, kan foretage nogen Forseglings-, Registerings- eller deslige Forretning, anderledes end personligen eller ved en dertil af Overøvrigheden constitueret Mand. Endog uden Hensyn til den i Af-

handlingen ommeldte Mulighed af pludselige Forfald, er det en ikke ringe Byrd for den til Skifteforvaltning authoriserede Mand at maatte gjøre Reiser og anvende en Deel Tid paa Forretninger, der ere saa simple og ubetydelige, samt medføre en saa ringe Godtgjørelse, som de fleste af de Forseglings-, Registerings- og deslige Forretninger, der forefalde hos den fattige Landalmue. Jeg kan derfor ikke fortænke den Skifteforvalter, der for Resten er sig bevidst, at han med samvittighedsfuld Omhue vilde sørge for slige Forretningers Udførelse ved paalidelige Folk, at han ønsker sig mindre bunden i saa Henseende. Men, med alt det, finder jeg, at en Afvigelse fra hiin Regel ikke allene vilde være uovereensstemmende med Lovens Forskrifter, men endog vilde komme i Strid med Grundsætninger, der ere for vigtige til at rokkes formedelst hine dog ikke saa meget betydelige Uleiligheder, som deres nøiagtige Overholdelse kan føre med sig.

Neppe vil der være Nogen, som jo erkjender, at den dømmende Myndighed, hvor den udtrykkeligt træder frem som saadan, er knyttet til personlige Egenskaber og derfor, allerede i Følge Læren om Fuldmagt, ikke vilkaarligen kan af Den, samme er betroet, overlades til en Anden. Derimod ere der maaskee Mange, som ikke saa lige ville erkjende dette, hvor der spørges om saadanne Handlinger, der vel deels allerede efter Sagens Natur, deels ifølge de ved vore Lovs foreskrevne Former, bestyres af en Retsbetjent, og som ofte gaae ud

paa at samle de Materialier, der udgjøre Grundlaget for den endelige judicielle Afgjørelse, men hvorunder den dømmende Myndighed enten aldeles ikke eller dog ikke paa en saa udtrykkelig Maade sættes i Virksomhed. Men det vil let indsees, at disse Forretninger, saa simple og ubetydelige de end stundom synes, dog ere af den høieste Vigtighed for Borgernes Velfærd og sikkre Nydelse af deres Ret. Det er meget hyppigt, at den dømmende Myndighed virkeligen anvendes under deslige Forretninger, skjøndt den ikke saa kjendeligt træder frem. Ikke at tale om, at der ikke sjeldent under Forretningens Udførelse opstaaer en Trette, som ved den bestyrende Retsbetjents Kjendelse afgjøres, er det hyppigt Tilfældet, at de Beslutninger, som tages, kunne have Indflydelse endog paa Deres Ret, som ikke have Leilighed til under Forretningen at paaagte samme. Det er da Embedsmandens Pligt, at iagttage, at disses Ret ikke spildes ved hans Foretagende, og dette bliver, forsaavidt Nogen siden maatte fremtræde med Besværing over derved at være forurettet, at betragte som en Retskjendelse, der, ifølge L. 1—6—6 og flere Lovsteder, bliver at paaanke til vedkommende Overdomstol. Under Forretninger af det omhandlede Slags forefalde der saaledes en Række af Kjendelser, der, skjøndt de ikke udtrykkeligen benævnes som saadanne eller komme frem i en egentlig Form af Retskjendelser, dog i deres Væsen ere at ansee som saadanne, og i paakommende Tilfælde virkelig behandles

som Kjendelser. Da deslige Beslutninger gjerne fattes paa Stedet og uden foregaaende Omhandling mellem dem, som derunder kunne være interesserede, saa udkræve de ofte nok saa stor Duelighed og Færdighed i Lovenes Anvendelse, som de formelige Kjendelser eller Domme. Og, da de Tilfælde, der afgjøres ved deslige Beslutninger, ofte ikke kunne indbefattes under nøiagtigt bestemte Regler, saa er Embedsmandens Billighed og Skjønsomhed her netop af stor Indflydelse. Hertil kan endnu lægges, at slige Beslutninger strax sættes i Fuldbyrdelse, og at de mulig præjudicerlige Følger ofte ikke siden kunne afhjelpes, og at det i al Fald, formedelst Gjenstandens mindre Betydelighed og det Ophold i Forretningens endelige Afgjørelse, som deraf kan flyde, sjeldent er raadeligt at bringe Sagen for højere Ret. Men, foruden alt Dette, der viser, at det ikke er ligegyldigt, hvem de ovenmeldte Forretninger betroes, er der endnu en anden Betragtning af største Vigtighed. Hvad der under deslige Forretninger tilføres den Protocol, der føres over samme, gjelder for afgjort juridisk Sandhed. Retsprotocollers Vidnesbyrd indeholde ikke alleneste den høieste Spidse af juridisk Visshed, men de udgjøre endog Grundvolden for al anden juridisk Visshed; thi alle private Vidnesbyrd maae gaae igjennem Retsprotocollen og blive i den Skikkelse, hvori de ere protocollerte, lagte til Grund for Sagens endelige

Afgjørelse *), og, hvad Documenter angaaer, saa maae de, naar de skulle staae for fulde, være bekræftede enten ved private Vidnesbyrd, hvorfor atter Protocollen er medium, eller ved Attestationer af Retspersoner eller andre Embedsmænd, der forsaavidt kunne sættes ved Siden af Retspersoner, eller endeligen maae de være stadfæstede ved udtrykkelige eller stiltiende Erkjendelser, som enten maae søges i Retsprotocollerne eller dog til Retten indgivne Skrifter, om hvis Fremlæggelse Vidnesbyrdet maa findes i Protocollen. Ved enhver af de Retsforhandlinger, som forberede Sagens endelige Afgjørelse, eller som endog, uden at angaae nogen egentlig Retstvist, foregaae under Rettens Au-

*) Anderledes er det vel tildeels i de Stater, hvori der ikke dømmes efter skriftlige Akter, men efter mundtligt Foredrag og efter Vidnesbyrd, som umiddelbar afgives for den Ret, som endelig paakjender Sagen. Men, foruden at dog de under Rettens Tillid udstædte Dokumenter ingenlunde udelukkes i disse Stater, saa er det, ifølge vor Retsforfatning, altid skriftlige Akter, hvorefter en Sag maa paadømmes. Jeg behøver vel ikke at gjentage, hvad jeg saa ofte, under de flere Undersøgelser jeg har meddeelt angaaende mundtlig og skriftlig Procedure, har havt Anledning til at bemærke, at vor Høiesterets Procedure ingenlunde herfra gjør nogen Undtagelse, da denne blot indeholder en Fremsættelse og Deduction af Sagen, men Beviserne eene og allene søges i de skriftlige Akter, som der fremlægges og oplæses.

torktet, er det altsaa af største Vigtighed, at der kan haves den fuldkomneste Tillid til den Mands Paalidelighed, som bestyrer Forretningen, og bekræfter, hvad der er foregaaet. Det er altsaa meget naturligt, at Staten ikke kan være ligegyldig ved det Individs personlige Egenskaber, som Forretningen betroes. Det indlyser og, at det Ansvar, som maatte hvile paa den, der benyttede en Anden til i sit Sted at udføre saadan Forretning, ingenlunde kunde være en Erstatning for Manglerne hos dennes Person; thi dette Ansvar vilde kun blive virksomt, hvor Ulovlighed eller Feil oplystes, og Forretningen maatte, hvis ellers slig vilkaarlig Substitution kunde finde Sted, staae for fulde, indtil hiint vanskelige Beviis førtes. Skjøndt det vilde være at fordre det Umulige, saafremt Embedsmanden ubetinget skulde være pligtig til, selv at udføre en slig Forretning, saa maae der dog sørges for, at der, hvor han ved lovligt Forfald er forhindret, tilveiebringes den muligste Borgen for, at Den, der træder i hans Sted, er en Mand, til hvem der med Grund kan haves den fornødne Tillid. At ikke Forretningen vilkaarligen maae overlades til Enhver, er endog nødvendigt for den udvortes Anstændigheds Skyld; thi, da det altid ansees som en Ret, hvor en slig Forretning udføres, og Enhver der er pligtig at iagttage, hvad Lovene foreskrive om den Agtelse, der skyldes Retten, saa er det vistnok anstødeligt, hvis Den, der saaledes forestiller Retten, ikke, efter sin Alder, sin

Dannelse eller personlige Characteer, kan ansees nogenlunde værdig dertil. Lovgivningen har iøvrigt vistnok ikke overdrevet de Fordringer, den gjør i saa Henseende. Frd. 25de Juli 1817 har tilstedet de større Godseiere Ret til, uden videre Bekræftelse, personligen at udøve den dem fra gammel Tid tilkommende Skiftejurisdiction, og, hvor Godseieren vil overlade den til en Anden, kræves blot, at det skal være en god og paalidelig Mand, som Stedets Overøvrighed finder skikket til saadan Forretning. Der fordres ikke ubetinget, at Den, der saaledes skal udøve Skifteforretninger, skal have aflagt offentlig Prøve paa juridiske Kundskaber. Pl. 25de Juli 1820 har heller ikke gjort dette til en uomgjængelig Betingelse med Hensyn til at erholde Constitutioner til, i Dommerens Forfald, at udføre Fogedforretninger, Auctionsforretninger, Registeringer og andre deslige Forretninger. Vel har man forudsat, at Vedkommende i Almindelighed vilde vælge examinerede Jurister til Fuldmægtige, men Lovgiveren har dog ikke ubetinget villet bebyrde den Paagjeldende med at lønne en Saadan, naar han kunde bringe en anden Mand i Forslag, om hvis praktiske Duelighed til slige Forretninger, forenet med Retsindighed, Overøvrigheden paa anden Maade havde forvisset sig. Maaskee vilde man sige, at Lovgivningen kunde have den Tillid til Enhver, som det er betroet at beklæde en Ret, at han ikke i sit Forfald vilde overdrage dette til Nogen, om hvis Paalidelighed han ei var fuldkomment forvisset,

og at altsaa hans Fuldmagt, uden høiere Bemyndigelse, kunde ansees for tilstrækkelig. Men det er dog visknok meer overeensstemmende med den Omhue, hvormed Lovgivningen bør behandle Retspleien, at Overøvrighedens Stadfæstelse udkræves. Ellers fik dog Sagen i det Mindste det Udseende, som om Jurisdictionen var Embedsmandens eller, hvad Skiftejurisdictionen paa Godserne angaaer, Godsbesidderens Eiendom, som han, efter Behag, kunde overdrage, i Stedet for, at det nu klarligen erkjendes, at det er en personlig Tillid og Myndighed, der er ham betroet af Kongen og som derfor i hans Forfald kun kan forvaltes af en Person, der af den høieste locale Øvrighed, der er nærmest til at handle paa Kongens Vegne, dertil findes værdig. Man kan vel heller ikke nægte, at Embedsmanden eller den jorddrotlige Skifteforvalter, hvis Sagen ganske var overladt til dem selv, stundom kunde fristes til at tage for meget Hensyn til, hvem der beqvemmeligst og for bedst Kjøb var at faae. Det er vel ikke uden Exempel, at forhen, da der mindre strengt blev holdt over den omhandlede i senere Tid indskjærpede Grundsætning, stundom Retten blev pleiet, endog af Drenge. Ved den Medvirkning, der tilkommer Overøvrigheden, er denne og sat i Stand til at vaage imod den tilforn ikke saa sjeldne Uskik, at vedkommende Dommer næsten aldrig saaes personligen at røgte sit Dommerkald, men næsten altid overlod enhver Forretning til Andre, i det Mindste enhver,

som ikke synes at have nogen særdeles Vigtighed eller Interesse.

Hvad i Særdeleshed de Forretninger angaaer, hvorved det bestemmes, hvad der skal inddrages i et Boes Masse, og dette affondres, mærkes og beskrives, saa ere disse Forretninger ikke at agte for saa ganske ringe. Det falder i Dinene, at det for Borgernes Vel er saare vigtigt, at slige Forretninger iværksættes med Redelighed og Omhue, og deslige Forretninger turde maaskee netop høre til dem, hvorved man kunde ønske større Opmærksomhed udviist, end den, der ofte finder Sted. Ogsaa kan der forefalde Meget under slige Forretninger, hvor det kommer an paa Dirigentens Skjønsomhed, Billighed og Delicatesse, ligesom og den Myndighed, som Stedets Dommer eller Den, der ved Overøvrighedens Constitution er sat i hans Sted, nyder, kan behøves. Ofte er det Spørgsmaal underkastet, om Effecter, som findes paa Stedet, have været i den Afdødes eller Fallerendes Besiddelse, og, som saadanne, skulle inddrages under Boet, eller om de maatte tilhøre Andre, som have levet med og omkring ham og som nu tilegne sig disse. Ofte kan det her have sin Nytte, at Forretningens Dirigent ikke indskrænker sig til at modtage de Oplysninger, som de Tilstedeværende af sig selv ere villige til at komme frem med, men ogsaa ved hensigtsmessige Efterspørgsler søger at drage frem, hvad disse maaskee heller vilde fordølge. Ligeledes bliver det at afgjøre, hvad der,

indtil en endelig Registering kan skee, skal tages under Forseigling, og hvad der maa overlades Dem, som ere i Huset, til fornødent Brug for Begravelsen, Huusholdningen, Næringens Fortsættelse m. v. Fremdeles bliver der at anordne Tilsyn med Boet og stundom at gjøre særlige Foranstaltninger til dets Conservation (see 5—2—1). Ved Gjennemsøgningen af den Afdødes Papirer, der ofte kan være fornøden, inden de Interesserede kunne tilkaldes (for Exempel, naar et formodet Testament skal eftersøges, eller et Document som kan komme i Betragtning ved Begravelsen, eller og Gjeldsdocumenter, som kræve hurtige Foranstaltninger fra Boets Side), er det vigtigt, at Dirigenten ikke blot er en redelig Mand, men at han og besidder Delicatesse og Embedsconduite. Overalt ere der mange, under slige Forretninger mødende Tilfælde, hvor denne udøver en, saa at sige, discretionair Myndighed, saa at hans personlige Egenskaber ere særdeles magtpaaliggende. Det Segl, der lægges paa de Værelser, Gjemmer o. s. v., hvorfra man, indtil nærmere Registering, vil udelukke Enhver, indeholder og et Forbud, hvorved der paalægges alle i Almindelighed og i Særdeleshed Dem, som ellers kunde have Adgang til at benytte hvad der findes i Boet, endog Dem, der gjøre Paastand paa at være Eiere og Besiddere af et eller andet Stykke, en streng Forpligtelse til at holde sig fra Det, der saaledes er taget i Rettens Besiddelse (cfr. 5—2—87). Forseglingen er saaledes en Act af

den offentlige Myndighed og har Charakteren af et Beslag. Vel gaaer allerede derved, at Boet tages under Behandling, Dispositionsretten over til Skifteforvalteren; og det er endog, førend dette skeer, Brøde, naar nogen Uvedkommende anmasser sig Boets Eiendele. Men saalænge Skifteretten ikke ved Forsegling og andre tilhørende Handlinger har taget Boet i sin Besiddelse er der dog en Ubestemthed i hvad der hører til samme, hvilken Ubestemthed hæves ved hiin Besiddelsestagelse, der virker, at selv den, der forhen med Grund kunde tilegne sig baade Eiendoms- og Besiddelsesret til visse Ting, nu ikke, uden Forbrydelse, kan udøve samme paa egen Haand, men maa henvende sig til Skifteforvalteren og først ved dennes Beslutning eller i alt Fald ved anden eller høiere Rets Dom kan komme til Sit. I foranførte Henseende behøves altsaa offentlig Myndighed, hvorpaa og Tilliden til Protocollens Vidnesbyrd og til den hele Forretning hviler, ligesom og de Erklæringer, der under Forretningen maatte afgives af nogen Tilstedeværende, derved blive mere bindende, end de ellers vilde være. Den embedsmessige Myndighed kan endog være fornøden til at forekomme eller overvinde Modstand og Hindringer imod Forretningens Udførelse.

Naar det siges, at Registerings- og Vurderingsforretninger ikke saa meget have deres Kraft fra dens Myndighed, der fører Pennen, som fra de Paagjeldendes og Vitterlighedsmændenes Underskrift, saa maa

jeg bemærke, at det er Skifteforvalteren, som det, efter Loven, tilfalder at registere, og at Vitterligheds-vidnerne blot ere bestemte til en yderligere Control, men at Forretningen staaer fast i Tillid til Skifteprotocollen, uden nogen eedelig Forklaring af Vitterligshedsmændene, der først ville blive at føre som Vidner, hvis Nogen træder frem at bestride Forretningens Troværdighed. De Paagjeldende, Arvingerne eller Creditorerne, kunne oftest ikke alle være tilstede ved Registeringen, og de, som ere tilstede, kunne netop være de, som have Interesse i at forvanske Boet til Skade for de rette eller øvrige Vedkommende. Hvad Vurderinger derimod angaaer, saa har jeg intet imod, at disse, naar først alle Boets Eiendele ere behørig betegnede, kan foregaae uden Skifteforvalterens Tilstædeværelse, da det ikke er hans, men Vurderingsmændenes Function at taxere Godset.

Det er iøvrigt vist nok, at der under de fleste Registeringsforretninger i Landalmuens Boer intet forefalder, hvis Afgjørelse kan være vanskelig, og at altsaa enhver Mand, der et skrivkyndig og har sædvanlig sund Forstand, er i Stand til at registere et saadant Boe ligesaa godt som den indsigtsfuldeste Justitsembedsmand. Men det er forhen viist, at der dog blive andre Grunde tilbage, hvorfor Forretningen kun bør udføres af en betroet Mand. Det kan desuden ikke forud vides, hvad der, under en saadan Forretning, kan forefalde; og det vilde være Lovgiveren uværdigt at

tilstede en Vilkaarlighed med Hensyn til Almuens ringe Boer, som ei taaltes hvad de større angik.

Det er iøvrigt meget ofte og bestemt tilkjendegivet i Lovgivningen, at Forseglings-, Aabnings- og Registerings-Forretninger skulle iværksættes af en Retsperson, altsaa og, i hans Forfald, kun af en saadan, der er bemyndiget til at træde i hans Sted som Embedsmand. Lovens 5 B. 2 Cap. 1 Art. foreskriver med klare Ord, at Stedets Øvrighed, geistlig eller verdslig, skal, ved deres Middel (d. e. ved nogen af dens Medlemmer, cfr. 3 B. 4 Cap. 8 Art.) lade forsegle, hvis Gods den Afdøde tilhørte o. s. v., og Art. 3 fastsætter ligesaa udtrykkelig, at Boet skal af Rettens Middel rigtig registeres; hvorimod denne Artikel viser, at Vurderingen skal foretages af andre uvillige Personer. 2 B. 16 Capt. 13 Art., N. L. 11 bød Provsten med en Herredspræst, men, om han var forhindret, eller selv ved Døden afgangen, i hans Sted den næstboende Præst i samme Herred strax at forføie sig til Stervboen (naar en under geistlig Jurisdiction hørende Person var død) og den at forsegle. 5—2—90 tilstæder heller ikke andre end Amtmanden eller Huusbonden at forrette Skifte ved Fuldmægtig, hvilket ved Jevnføringen mellem Artiklens første Membrum og de paafølgende Bestemmelser bliver klart; og disse Undtagelser forklares let derved, at Amtmanden, hvis Embedsdistrikts Størrelse saa lidet som hans øvrige Forretninger tillod ham selv at behandle alle, efter de

daværende Indretninger, under hans Skiftejurisdiction hørende Boer, selv er den Øvrighed, som det tilfalder at constituere (1—5—6 og 3—4—4); og at Huusbonden selv udøvede Skifterettigheden, som en Art af patrimoniel Jurisdiction, uden nogen særlig Udnævnelse *). Nu er isvrigt ingen Amtmand (uden forsaavidt man dertil regner Grever og Baroner) længere Skifteforvalter; og hvad Godsbesidderen angaaer, da har Frd. 25de Juli 1817 forandret Lovens Bestemmelse, at de selv kunne befuldmægtige nogen paa deres Vegne, forsaavidt de ikke, som Grever og Baroner, selv udøve Amtmands Myndighed. En Mængde andre Anordninger benævne og Forseglingen og Registeringen som Handlinger, Skifteforvalteren eller i al Fald, hvor dette ei lader sig gjøre, andre i Anordningerne bestemte med offentlig Tillid forsynede Personer have at iværksætte. Man see, t. Ex., Frd. 8de Juli 1690 §. 2, Frd. 30te April 1692 §. 55, 10de Aug. 1695 §. 33, 21de Oct. 1702 §. 1, Søkrigs-Artikler 8de Jan. 1752 §. 978, Krigsartikels Brevet for Landtjenesten ved Søe-etaten 29de Juli 1756 §. 763, Instrux for den forrige Hofret 9de Mai 1749 §. 8, Skibsartikler 22de Septbr. 1758 5te Afd. §§. 1 og 2, Reskript 14de Juli 1769, Frd. 20de August 1778 §. 39, Anordn. 17de Novbr. 1779 §. 2 No. 2 og 5, Regl. 8de Jan. 1781 §. 24, Frd. 21de Juni 1799 §. 2.

*) Jf. jur. Arkiv No. 21 S. 102-103.

Særdeles Opmærksomhed fortjener en Cancellie-Skrivelse af 12te Septbr. 1771, som findes i Fogtmans Samling 1ste Bind, Tillæg, S. 217, hvorefter en Ansøgning af de Tilforordnede i Hof- og Stads-Rettens Skifte-Commission om at maatte forundes 3 Assistentere, der kunde gaae dem tilhaande ved de daglig forefaldende Forseglinger, Registeringer og Vurderinger, ei kunde forestilles, efterdi man ansaae slige Forretninger af den Betydenhed, at Skifteforvalteren selv derved bør være tilstæde. Senere (fra 1777) ere imidlertid Fuldmægtige beskikkede til at assistere Skifte-Commissionen ved deslige Forretninger, men disse ere og eedsvorne Kongelige dertil beskikkede Embedsmænd *).

*) Jeg skal dog ikke lade ubemærket, at Stampe, i sine Samlinger af Erklæringer, General-Procureur Embedet vedkommende, 1ste B. S. 270, 389-391 betragter de omhandlede Forretninger som actus privati, og i Særdeleshed derfor antager, at en Skifteforvalter og selv kan forsegle og registere Boets Eiendele uden for hans Jurisdiction. Men jeg kan, af de ovenanførte Grunde, ikke her være enig med denne ypperlige Lovkyndige. Vel har han uimodsigelig Ret i, hvad der og nu ved udtrykkelig Lov er hjemlet, at en Afdøds eller Fallents samtlige Efterladenskaber høre under dens Behandling, som, med Hensyn til hans Person, er den competente Skifteforvalter, hvor saa disse Efterladenskaber ere beliggende. Men heraf følger ikke, at han selv er bemyndiget til at tage dem i Besiddelse under en fremmed Jurisdiction; hertil

De af Hr. Commerceraad Tommesen paaberaabte Bestemmelser bevise neppe noget imod min Paastand. Canc. Skr. 29de Decbr. 1792 angaaer blot en Amtmands Bemyndigelse til, i de langt fraliggende Stervboer, at beskikke andre duelige Mænd til at forrette Registeringer o. s. v. paa hans Vegne, en Myndighed, som Lovens 5—2—90, med klare Ord, hjemlede ham, men som, efter det foranførte, ei lod sig udvide til andre Skifteforvaltere. Canc. Skriv. 6te Decbr. 1794 tilstæder blot i de der nævnte Tilfælde og under de der anførte Vilkaar at afholde en slig Forretning uden for den sædvanlige Skifteprotokol. Endelig forudsætter den Kongelige Resolution 7de Mai 1799, kundgjort ved Canc. Circulære 6te Juli s. A., uden Tvivl, at de Districts-Fuldmægtige, en Skifteforvalter holder til Forseglinger og Registeringer i de der omhandlede ringe Boer antages med Amtmandens Samtykke; thi de kaldes beskikkede Fuldmægtige, ligesom de og skulle være forsynede med af Amtmanden authoriserede mindre Protocoller. For Resten er det klart, at denne Resolution indeholder en særdeles Undtagelse fra den almindelige Regel.

Iøvrigt synes denne ingenlunde ophævede Resolution *), i Forbindelse med den Hjemmel Skifteforvalteren i Placat 25de Juli 1820 har faaet til at

behøver han dens Assistence, som der har saadan Myndighed; hvorimod den videre Anordning om, hvorledes der med Godset skal forholdes saavelsom det deraf udbragte Provenues Anvendelse paa lovlig Maade hjemfalder til ham. (Jf. Sport. Regl. 22de Marts 1814 §. 95, som stemmer med de ældre Sportelanordninger, samt Canc. Skr. 11te Mai 1782, som findes i Fogtmans Tillæg.)

*) Cfr. Collegialtidenden for 1820 S. 575.

erholde en almindelig Constitution for en Fuldmægtig til deslige Forretninger, at indeholde al den Lettelse, der billigen kunde tilstaaes Embedsmændene i den omhandlede Henseende. Skulde imidlertid det Tilfælde indtræffe, som den ærede Forfatter forudsætter, at der, formedelst lovligt Forfald, ingen authoriseret Person var, som betimelig kunde afholde en Forseglings- eller Registerings-Forretning, og en nye Constitution fra Amtmanden ei heller kunde oppebies, saa turde der dog i Lovene være Raad for dette sjeldne Tilfælde. Deels synes det, at, hvis en dertil qvalificeret Mand af Skifteforvalteren blev udsendt til slig Forretning, kunde Amtmanden bag efter ratihabere hans Competence, deels maatte vel en af private Personer i Nødstilfælde foretagen Forretning af det foranførte Slags, i Analogie af 1—13—4, 1—21 N. L. 19—1 og 5—14—13, N. L. 13—11, kunne gjelde, naar den siden blev enten lovlig beediget eller af alle, som derunder kunne være authoriserede, vedtagen som rigtig. Dog maatte vedkommende Skifteforvalter snarest mulig undersøge Forretningen, samt rette de Feil, og afhjelpe de Mangler, som viste sig, og befæste det i Forretningen Foretagne med sin Authoritet, hvor det behøves.

Saavidt jeg veed, er det og en i de fleste andre Stater gjeldende Regel, at de omspurgte til Skifteforvaltningen hørende Handlinger bør foretages af en Retsperson. For ei at blive vidtløftig skal jeg kun nævne den Preussiske allgemeine Gerichtsordnung 2 Th. 5 Tit., hvor hele Materien om Forseglinger og Registeringer er behandlet med særdeles Omhue. Jeg skal heraf i Særdeleshed bemærke §§. 20. 24. 43. Førstnævnte §. indeholder endog udtrykkelig, at Notarier ei maae bruges til hine Forretninger uden i ganske særdeles Tilfælde.

Rettelser

i 9de Binds 2det Hefte.

S. 207 Lin. 5 Modstandere l. Medstridere
— 215 — 16 det første skal staae af det sidste l. det sidste skal staae af det første
— 221 allernederst tilføies: Læseren vil nu let være i Stand til at bedømme Værdien af den Benægtelse og Opfordring, som findes S. 120.
— 240 Lin. 21 jeg hverken l. hverken, L. 22 har l. jeg har
— 253 — 9 umuelig l. muelig
— 270 — 10 udgaaer over
— 271 — 2 fra neden tilføjes efter Fatalismen: (der dog vilde være saa forskjellig fra den materialistiske Fatalisme, vor Forfatter hylder, at den langt heller forenede sig med Frihedslæren)

i 10de Binds 1ste Hefte.

S. 5 Lin. 6 fra neden den skyldig l. dem skyldige
— 11 — 2 som l. der
— 17 — 7 fra neden " l. ,
— 32 sidste Linie udgaaer reinen.

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Etatsraad og Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie.

Tiende Bind, andet Hefte.

Kjøbenhavn 1825.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin, Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rec. March 7, 1905.

Indhold.

Forsøg til en Fremstilling af Læren om collatio bonorum imellem Medarvinger efter de danske Love. *)

(Af Carl Frederik Kunzen, Candidat i Lovkyndigheden).

Jeg har atter den Fornøielse, at forelægge Retsvidenskabens Dyrkere det første literære Arbeide af en ung Mand, af hvem Videnskaben kan love sig meget. Dette Arbeide er allerede hædret med en særdeles fordeelagtig Dom af det juridiske Facultet, som tilkjendte Forfatteren den academiske Præmiemedaille; og enhver Kjender vil finde, at det vidner om grundige, dybt indtrængende Studier og udbreder et nyt Lys over en hidtil lidet bearbeidet subtil Materie. Jeg maa iøvrigt tilstaae, at jeg, hvad de praktiske Resultater angaaer, ingenlunde er aldeles eenig med Hr. Forfatteren, og at jeg, efter hans Opfordring, skal meddele mine Erindringer imod de af ham opstillede Sætninger og de derfor førte

*) Udarbeidet til Besvarelse af Universitetets juridiske Priisopgave for 1823.

Beviser. Men, da det nærværende Hefte ei dertil byder Plads, skal jeg udsætte denne Meddelelse til det næstfølgende. Kun skal jeg bemærke, at vor hele Meningsforskjellighed saa godt som ene dreier sig derom, at Forfatteren tillægger Lovgiverens Grundsætning, at en Ascendent skal, ved sine Gaver til sine Descendentere, iagttage disses Arveret, en Absoluthed, som, efter min Mening, ikke ligger i Lovgiverens Villie. Saa unægteligt Lovgiveren end har villet, at Faderen skal gjøre sine Børn Jevnet, saa holder jeg dog for, at denne Lovgiverens Villie kun er betinget, at han nemlig kun vil have Grundsætningen sat i Virksomhed, forsaavidt det kan skee, uden at træde andre Rets- og Billighedsgrunde for nær. Adskilligt af hvad Hr. Forf., med megen Consequents, udleder af sin Grundsætning, turde, naar alle andre Hensyn, som herved kunne fortjene Overveielse, faae deres tilbørlige Vægt, findes at have meget imod sig; og Lovenes positive Forskrifter ville uden Tvivl lettere kunne bringes i Forening med en moderatere Theorie om collatio bonorum end med den strenge Grundsætning, hvorfra han gaaer ud, og som har ledet ham i hans Lovfortolkninger.

Udgiveren.

* * *

Forsøg paa at fremstille Læren om collatio bonorum imellem Medarvinger efter de danske Love.

§. 1.

De positive Love, der have forefundet Familien som et Samfund, der baade i naturlig Henseende og med Hensyn til sit Sædeligheds formaal udgjorde en Eenhed, have i Almindelighed ogsaa i retlig Henseende opfattet samme som saadan. Af denne Anskuelse, der ogsaa maatte indbefatte den Eiendom, Familien, som Retssubject, var i Besiddelse af, fulgte, at dens Medlemmer med Hensyn til dette Gods betragtedes som Sameiere, eller rettere, at de, saavel hvad deres Forhold indbyrdes angik, som med Hensyn til det, hvori de stode til andre, ansaaes for at udgjøre en moralsk Person. Lovgivningen havde nu, som ikke blot opfattende, men skabende Princip, det Hverv, at gjøre de Forhold, hvori Familien efter sit Begreb fremstillede sig, retligt nødvendige. Deraf udsprang i de fleste Stater Forbud imod testamentariske Dispositioner, paa hvilke i Staternes Barndom ikke engang tænktes, og deraf oprandt ogsaa, med Hensyn til Familielemmernes indbyrdes Forhold, Lovgivningerne om collatio bonorum.

Thi, da det af Familiens Personlighed var en Følge, at der i samme maatte fremstaae et herskende Princip, der med Frihed virkede i Samfundets Indre, saavelsom ud af samme, hvilken Magt Naturen saavelsom Sædelighedsformaalet tilbeelte Manden og

Faderen, saa maatte denne Virksomhed, for ikke at blive ødelæggende, omgjærdes med Love, der, idet de tilstædede Frihed, forhindrede Vilkaarlighed. Det er indlysende, at disse Indskrænkninger fornemmeligen maatte angaae saadanne Dispositioner, hvorved Familiefaderen bortgav noget efter sin Død. Det daglige Livs Fornødenheder, Familiefaderens Værdighed, som saadan, ja endog Familiens Personlighed maatte, efter sit Begreb, føre det med sig, at han med Hensyn til Dispositioner i levende Live, Gaver ikke undtagne, indskrænkedes saa lidet som muligt, og i alt Fald ikke ved vilkaarlige Indsigelser af de ham underordnede Familielemmer.

Men, da hiint Formaal saavelsom Naturen af det borgerlige Selskab gjorde det nødvendigt, at Familiens Arveret, — ab intestato — i sine enkelte Dele ved positive Love bestemtes, for hvilke Bestemmelser Folket selv i sin bestaaende Sædelighed afgav en Rettesnor, saa maatte Familielemmernes derved lovgrundede Rettigheder staae i et indskrænkende Forhold til Familiehovedets Myndighed, og det saaledes, at hans Retsforhold derved bestemtes ikke blot som udaf virkende, men og som indvortes levende og ordnende Princip. Det umiddelbare Indhold af Forestillingen om en Lovgivning, som den omtalte, viser, at Familiefaderen, foruden at hans Myndighed til mortis causa at disponere til Fordeel for saadanne Personer, der ikke ere Medlemmer af Familien, indskrænkes, derved mister

sin Befoielse til at bestemme, hvorledes efter hans Død de enkelte Familielemmer skulle dele den fælleds Eiendom imellem sig. Dette er imidlertid ikke den eneste Indskrænkning, det nævnte Retsforhold begrunder.

Idet Lovgivningen om Intestatarv, i at bestemme de enkelte Familielemmers Rettighed, gik ud fra Samfundets Begreb som Eenhed eller som moralsk Person, var det nødvendigt, at opfatte Samfundets Ret ikke blot med Hensyn til det Øieblik, hvori denne, ved Familiefaderens Død, opløses i sine Bestanddele, men de enkelte Familielemmers Rettigheder maatte som virkende Momenter bidrage til at constituere Retsforholdet ogsaa med Hensyn til den Tid, da Samfundslemmernes Ret, som Dele af den fælleds Ret, var Familiefaderens Vilkaarlighed undergiven. Det er iøinefaldende, at Lovgivningen, ved blot at betage Familiefaderen Ret til at disponere mortis causa imellem Familiens Medlemmer, ikke havde forebygget, at det Retsforhold, som begrundede en lovbestemt Arvefølge, ved vilkaarlige Dispositioner kunde forandres. Det stod endnu i Familiefaderens Magt ved Gaver i levende Live at fordele Godset mellem Familiens Medlemmer aldeles efter sit Godtbefindende. Men Lovgivningen om Intestatarv, der, efter den almindelige Forestilling om samme, blot angaaer det Forhold, hvori Familielemmerne efter Slægtningens Død dele hans Efterladenskaber, er heller ikke her tilstrækkelig; den

bestemmer tvertimod kun den ene Side af det Retsforhold, hvoraf Lovgivningen om collatio bonorum bestemmer den anden. Ved denne Lovgivning fremstilles Familielemmernes Rettigheder som allerede i Familiefaderens levende Live stedfindende Fordringer, der medføre hans Forbindtlighed til at disponere imellem Samfundets Medlemmer efter det Forhold, hvori de efter Arvelovene ere berettigede til at succedere. Og saaledes først har Lovgiveren realiseret sit Formaal, at fremstille Familien, med Hensyn paa dens Eiendom som en moralsk Person.

Forsaavidt imidlertid Lovgivningen om collatio bonorum ikke blot indeholder et Forbud imod saadanne Dispositioner af Familiefaderen, hvorved Samfundslemmernes Ret forandres, men ogsaa paalægger disse en gjensidig Forpligtelse til at foretage de Handlinger, uden hvilke den fælleds Ret ikke kan haandthæves, er dette en Følge, deels af hiint Forbuds umiddelbare Indhold, der fremstiller den lovstridige Disposition som retligt ugyldig, deels af den, som allerede anført, i Familiesamfundets Begreb grundede Nødvendighed, der medfører, at Familiefaderens Ret til i levende Live at disponere bør være indskrænket saa lidet som muligt. Dette er Grunden til, at de positive Love vel tilstæde Faderen, at gjøre Gaver i levende Live til Familiens Medlemmer, men derimod paalægge disse paa Skiftet, eller, naar ved Familiefaderens Død de enkelte Sam-

fundslemmers Rettigheder træde i fuld Virksomhed, at conferere det Modtagne.

Det Foranførte viser, hvorvidt den af de Lovkyndige fremsatte Paastand, i hvis Følge det skulde være urimeligt, med Hensyn til Børnenes eller andres Succession at indskrænke Familiefaderens Ret til at disponere i levende Live, maa taale nogen Indskrænkning. *) Forsaavidt det fremdeles maatte synes besynderligt, at Faderen f. Ex. var indskrænket i at gjøre Gaver til sine Børn, men derimod frit kunde gjøre dem til andre, behøver det neppe at bemærkes, at Aarsagen hertil maa søges i det ovenfor beskrevne, imellem Familiens Medlemmer bestaaende Retsforhold, hvilket med Hensyn til Personer, der ei ere Medlemmer af Familien, ikke har Sted, og derfor heller ikke kan fremvirke den omtalte Følge.

Forsaavidt vore Lovkyndige, i at omtale Læren om collatio bonorum, som dennes Fundament have angivet den Descendenter tilkommende fuldkomne Arveret, er det allerede ovenfor bemærket, hvorvidt Navnet "Arveret" kan passe sig paa det imellem Familielemmer stedfindende Retsforhold, der begrunder collatio bonorum. Da imidlertid denne Ret, efter det ovenfor Fremsatte, først yttrer sin fulde Virksomhed paa den Tid, da der bliver Spørgsmaal om Arv, ja endog med

*) See Ørsteds Supplement 1 D. Pag. 92, 2 D. Pag. 141 Not. Nyt jurid. Arkiv 7 B. Pag. 232.

Hensyn til sin Udstrækning gaaer jævnsides med Rettigheden til denne, synes hiin Benævnelse passende at kunne beholdes, forudsat, at man ved fuldkommen Arveret forstaaer det ovenfor bestemte, imellem Familielemmer bestaaende Retsforhold, i hvis Følge disses lovgrundede Rettigheder til det fælleds Gods medfører Indskrænkning for Familiefaderens Myndighed til at disponere i levende Live, og gjensidig Forpligtelse for dem indbyrdes til at foretage de Handlinger, uden hvilke den fælleds Ret ikke kan bestaae. Og collatio bonorum bliver da, som dette Retsforholds udvortes Yttring, at definere, som Indbegrebet af disse Handlinger eller, i Overeensstemmelse med det ovenfor Udviklede, som Indbegrebet af de Handlinger, hvorved Medarvinger paa Skifte, i den Hensigt at tilveiebringe en lovlig Deling imellem hinanden indbyrdes, indføre Gods i Arveladerens Boe. *)

*) Med Hensyn til at nærværende Afhandling betragter Collation, som en gjensidig Forpligtelse for Medarvinger, aldeles uafhængigt af den disse efter Lovgivningen paaliggende lignende Forbindtlighed med Hensyn paa Creditorer, kan det indvendes, at den sidstnævnte Forpligtelse, i Medhold af Systemerne, burde være indbefattet under Fremstillingen om Collation. Da imidlertid Christian den 5tes Lov ikke omtaler disse Forpligtelser under denne Benævnelse, og de desuden saavel efter deres almindelige Begreb som efter Lovgivningen ere ganske forskjellige, og beroe paa særskilte, skjøndt

Det maa endelig, forsaavidt Forpligtelsen til Collation ogsaa kunde være forbunden med Arv efter Testamente og efter Arvepagt, endnu tilføies, at den i saa Fald enten er paabudt ved de positive Love, som Indskrænkning af Familiefaderens Ret til at testere, i hvilket Tilfælde det ovenfor udviklede Fundament gjelder for samme, eller udspringer af saadanne Villieserklæringer, hvis Beskaffenhed beroer paa Parternes Godtbefindende, om hvilke sidste i nærværende Undersøgelse ikke skal handles.

Efterat have forudskikket disse almindelige Bemærkninger, gaae vi over til at betragte de særegne Skikkelser, hvori det omhandlede Retsforhold fremtræder i vor ældre saavelsom i vor nugjeldende Lovgivning.

§. 2.

Idet vi opsøge Grundvolden for collatio bonorum efter de ældre Love, gaae vi, i Overeensstemmelse med det ovenfor Udviklede, tilbage til at undersøge Familiens i Medfør af disse Love bestaaende Arveret. Denne var lovbestemt; Dispositioner mortis causa fandt i de ældste Tider aldeles ikke Sted, ja Intestatarv alene bar, efter Kofod Ancher, *) Navn af Succession.

visnok beslægtede Principer, maatte man dog i alt Fald skjelne imellem collatio bonorum med Hensyn til Creditorer og collatio bonorum imellem Medarvinger, om hvilken sidste her ene skal være Tale.

*) See Anchers samlede Skrifter 2 D. Pag. 365.

Grunden hertil var udentvivl den Familien som moralsk Person i Medhold af de ældre Love tilkommende Ret i Henseende til de enkelte Familielemmers Gods, hvilken Ret atter maa antages, at have havt sit Udspring af det imellem disse med Hensyn paa Godset bestaaende Fælledsskab. *)

Det er imidlertid bekjendt, at ikke alt Gods efter de ældre Love var saadant Fælledsskab undergivet, men at fornemmelig de i Familien nedarvede Jordeiendomme eller den saakaldte Arvejord skedse herfra har været undtagen. Da nu Fælledskab ikke kunde afgive Fundament for Succession med Hensyn til det Gods, der ikke var Fælledsskab undergivet, saa er det en Selvfølge, at Arveret efter de ældre Love maa antages bygget paa tvende Fundamenter, hvoraf det ene gjelder for Gods, som var i Fælledsskab, det andet for det, der var udenfor samme. Ogsaa dette sidste Fundaments eiendommelige Præg har Kofod Ancher udviklet, **) idet han oplyser, at vore Forfædre, i den Hensigt at forebygge Familieeiendommens Adsplittelse til forskjellige Slægter, indskrænkede Fælledsskabet til det mindre vigtige Gods, og derimod især med Hensyn til Arvejord, der ansaaes som Familiens vigtigste Eie, hyldede en Arveret, der i sine Bestemmelser fornemmelig støttede sig paa Slægtskabsbaandets Nærhed.

*) See Anchers samlede Skrifter 2 D. Pag. 350.

**) See sammesteds Pag. 355.

Af disse Fundamenter for Arveretten maa derfor de for Collation gieldende udledes, der ligesom hine ville være tvende. Det Eenhedsforhold, der, som forhen bemærket, afgiver Collationens almindelige Fundament, kan ikke anføres som Grundvolden for denne; hvor en stærkere Arvingerne tilkommende Ret fordrer samme, og det disse efter de ældre Love tilkommende Fællesskab vil saaledes, fordi det hjemler en større Ret end den ovenfor beskrevne fuldkomne Arveret, medføre, at Arvingernes Ret fra denne Side betragtet vil være af ganske anden Natur, end den, der maatte oprinde af Lovenes Grundsætninger om fuldkommen Arveret. Det følger nemlig af Begrebet om Fællesskab, at den, der harført en større Lod ud af Fællesskabet, end ham tilkom, maa være forpligtet til at gjengive, hvad han modtog over den ham tilkommende Deel, om ikke de øvrige i Fællig værende skulle lide Uret. Men, at dette ikke egentligt er Collation, indlyser deraf, at sammes Diemed efter det ovenfor Udviklede er lovligt Skifte efter Familiefaderen, hvilket, efter den almindeligt antagne Forestilling om samme, forudsætter hans Død, eller i det Mindste en saadan Begivenhed, hvorved Familiens Ret til Godset, der var samlet i Familiefaderens Myndighed som saadan, opløses i sine Bestanddele, da derimod den omtalte Gjengivelse af Gods, der var udført af Fællig, kunde og undertiden burde skee imedens Familiefaderen levede, og det imellem Familien gieldende Fællesskab saavel-

som det Retsforhold, der fandt Sted imellem Familielemmerne som Familiefaderens eventuelle Arvinger, endnu bestod. Naar imidlertid de af vore Lovkyndige, der have omhandlet collatio bonorum, ikkedestomindre herunder have indbefattet hiin Deling af Fælledsgods, kan dette forsaavidt ikke misbilliges, som Fælledsskabet efter vore ældre Love betragtedes som, og tildeels virkeligen var Arveret, og den omtalte Delingsact med Hensyn til denne Forestilling kan ansees som Collation. Dog bør man udentvivl skielne imellem denne uegentligen saa kaldede Collation og Collation i streng Forstand, hvilken sidste efter sin Natur ikke finder Sted uden paa Skifte efter den, til hvis Boe der skal confereres, ligesom det og er indlysende, at med Hensyn til det Gods, der ikke var i Fællig, kun en saadan Collation kunde skee, der stod i umiddelbar Forbindelse med Succession, og at denne altsaa ikke forend paa Skifte efter Arveladeren kunde tænkes.

§. 3.

Forsaavidt altsaa Fællesskab antages at have været Fundamentet for Arveret, er det endvidere en Selvfølge, at de saakaldte Udarvinger, fordi de ikke længere vare i Fællig, mistede Arveret, hvilket desuden er klart af Eriks Sjællandske Lov, Cap. 13, Valdemars Sjællandske Lov 1—1—3, 1—1—6 *), 1—1—13

*) Jfr. N. jur. Archiv 17 B. Pag. 144 Note **).

og Arvebogen Cap. 3. *) Men det er ligeledes indlysende, at de, dersom det Grundede ikke skal gaae videre end Grunden, ikke kunde miste denne Ret uden forsaavidt den støttede sig paa Fællesskab. De maatte derfor med Hensyn til det Gods, som ikke var i Fællig, beholde Arveret. Derom vidner ogsaa Eriks S. L. 1—13, hvor det hedder: "The börn thær af bondæns bo æræ giftæ æller skift, the fa ikky af thæn köpæ jorth thær bondæn faar fithæn thær the æræ af hans fælugh. for utæn swa mykæt sum bondæns hovæthlot ær. tha aryæ the thæræ swa lot af sum annæt fæthrænæ." Udarvinger succederede derfor i Fædrenegods ɔ: ikke blot i Jord, men ogsaa i den Deel af Fællesgodset, der udgjorde Faderens Lod. At dette derimod ingenlunde maa forstaaes saaledes, som om Udarvinger succederede i de Børns Lodder, der døde i Fællig, er klart af Skaanske Lov 1—20, hvor der siges: "Dör barn i fælagh medh fathær ok mothær, tha ær thæt til alz rætæ theræ imællin, sum thet aldrig ware föd." jfr. Jydske L.

*) Jfr. Anchers samlede Skrifter 2 Deel Pag. 353 Note *). Reglen synes dog kun at gjelde om dem, der forlade Faderens Fællig. Eriks S. L. 1—13 taler blot herom. Saaledes og Waldemars S. L. 1—1—3, hvor det hedder: Ængin utarvæ ærvær nokkæt barn i fathærs flæt. En anden Regel synes derimod at have været fulgt med Hensyn til dem, der vare udenfor Moderens Fællig. See W. S. L. 1—1—16, 1—3, 1—9, og især E. S. L. 1—5.

1—9 *), hvilke Lovsteder tydeligen vise, at Udarvingerne i dette Tilfælde intet arvede. Anvender man dette paa Collation, saa er det indlysende, at Udarvingerne kunde være pligtige til samme, forsaavidt de vilde succedere i Fædrenegods, men at de med Hensyn paa Fællesgodset ikke kunde være forbundne til egentlig Collation, endskjøndt vi, efter det i foregaaende §. fremsatte, med Navnet Collation betegne deres Forpligtelse til at gjengive, hvad de, ved at forlade Fællesskabet, maatte have modtaget over den dem tilkommende Andeel.

§. 4.

Her er det imidlertid efter Schlegels Paamindelse **) nødvendigt, at skjelne imellem den Jydske Lov og Fædrenelandets øvrige ældre Love, da hiin Lov i at bestemme Arveretten tog fortrinligt Hensyn til Slægtskabsforholdet, og saaledes afveeg fra disse, der grundede samme fornemmelig paa Fællesskab. Det var heraf en Følge, at Forskjellen imellem Arvinger i Fællig og Udarvinger efter den Jydske Lov ophørte, og at disse med Hensyn til Successionen nøde lige Ret med hine. Jydske Lovs 1—10 siger derfor: "Er utarving til. oc

*) Dette maa dog vist nok, med Hensyn til Jydske Lovs Principer, forstaaes om Barn, der døer i Fællig uden at efterlade sig Descendenter. Jfr. 1—13.

**) See Anchers samlede Skrifter 2 D. P. 355. Note.

dör ennen there ther i fellægh er. tha skiftes alt goz swa sum allæ lifthe i fellegh oc sithen skiftes hins döthe loot melle alle arving." Og Udarving kaldtes i Medhold af J. L. 1—12 enhver, der udenfor Faderens Huus førte en særskilt Huusholdning. *) Men, da Fællesskabet saaledes efter Jydske Lovs Grundsætninger modtog et forandret Præg, saa kunde det heller ikke længer afgive Fundament for Collation, forsaavidt denne grundede sig paa Fællesskab alene uden Hensyn til fuldkommen Arveret, og der er følgelig saa meget mindre Grund til efter Jydske Lov at skjelne imellem Collation i egentlig Forstand og den ovenfor beskrevne uegentlige Collation, der blot tilsigtede Tilbagegivelsen af Fællesgods, som Rigtigheden af denne Benævnelse grundede sig derpaa, at Fællesskabet dog kunde ansees som Fundament for Arveretten. Hvor følgelig Uddeling og Skifte af Fællesgods i Arveladerens levende Live ikke kan antages at tilsigte Succession, der maa den anførte Synsmaade og med den Benævnelsen bortfalde. Dog maa det bemærkes, at, efter det almindeligt Antagne, de ældre Loves Fællesskab ogsaa i Jydske Lov vedblev imellem Ægtefolk; men, da Reglerne for dette ikke ere forskjellige fra dem, der gjelde om Fællesskabet efter de øvrige Love, behøve de ikke her særskilte at udvikles.

*) Om Blütings afvigende Mening skal nedenfor tales.

bestemmer tvertimod kun den ene Side af det Retsforhold, hvoraf Lovgivningen om collatio bonorum bestemmer den anden. Ved denne Lovgivning fremstilles Familielemmernes Rettigheder som allerede i Familiefaderens levende Live stedfindende Fordringer, der medføre hans Forbindtlighed til at disponere imellem Samfundets Medlemmer efter det Forhold, hvori de efter Arvelovene ere berettigede til at succedere. Og saaledes først har Lovgiveren realiseret sit Formaal, at fremstille Familien, med Hensyn paa dens Eiendom som en moralsk Person.

Forsaavidt imidlertid Lovgivningen om collatio bonorum ikke blot indeholder et Forbud imod saadanne Dispositioner af Familiefaderen, hvorved Samfundslemmernes Ret forandres, men ogsaa paalægger disse en gjensidig Forpligtelse til at foretage de Handlinger, uden hvilke den fælleds Ret ikke kan haandthæves, er dette en Følge, deels af hiint Forbuds umiddelbare Indhold, der fremstiller den lovstridige Disposition som retligt ugyldig, deels af den, som allerede anført, i Familiesamfundets Begreb grundede Nødvendighed, der medfører, at Familiefaderens Ret til i levende Live at disponere bør være indskrænket saa lidet som muligt. Dette er Grunden til, at de positive Love vel tilstæde Faderen, at gjøre Gaver i levende Live til Familiens Medlemmer, men derimod paalægge disse paa Skiftet, eller, naar ved Familiefaderens Død de enkelte Sam-

familiemmers Rettigheder træde i fuld Virksomhed, at conferere det Modtagne.

Det Foranførte viser, hvorvidt den af de Lovkyndige fremsatte Paastand, i hvis Følge det skulde være urimeligt, med Hensyn til Børnenes eller andres Succession at indskrænke Familiefaderens Ret til at disponere i levende Live, maa taale nogen Indskrænkning.*) Forsaavidt det fremdeles maatte synes besynderligt, at Faderen f. Ex. var indskrænket i at gjøre Gaver til sine Børn, men derimod frit kunde gjøre dem til andre, behøver det neppe at bemærkes, at Aarsagen hertil maa søges i det ovenfor beskrevne, imellem Familiens Medlemmer bestaaende Retsforhold, hvilket med Hensyn til Personer, der ei ere Medlemmer af Familien, ikke har Sted, og derfor heller ikke kan fremvirke den omtalte Følge.

Forsaavidt vore Lovkyndige, i at omtale Læren om collatio bonorum, som dennes Fundament have angivet den Descendenter tilkommende fuldkomne Arveret, er det allerede ovenfor bemærket, hvorvidt Navnet "Arveret" kan passe sig paa det imellem Familielemmer stedfindende Retsforhold, der begrunder collatio bonorum. Da imidlertid denne Ret, efter det ovenfor Fremsatte, først yttrer sin fulde Virksomhed paa den Tid, da der bliver Spørgsmaal om Arv, ja endog med

*) See Ørsteds Supplement 1 D. Pag. 92, 2 D. Pag. 141 Not. Nyt jurid. Arkiv 7 B. Pag. 232.

Hensyn til sin Udstrækning gaaer jevnsides med Rettigheden til denne, synes hiin Benævnelse passende at kunne beholdes, forudsat, at man ved fuldkommen Arveret forstaaer det ovenfor beskrevne, imellem Familielemmer bestaaende Retsforhold, i hvis Følge disses lovgrundede Rettigheder til det fælleds Gods medfører Indskrænkning for Familiefaderens Myndighed til at disponere i levende Live, og gjensidig Forpligtelse for dem indbyrdes til at foretage de Handlinger, uden hvilke den fælleds Ret ikke kan bestaae. Og collatio bonorum bliver da, som dette Retsforholds udvortes Yttring, at definere, som Indbegrebet af disse Handlinger eller, i Overeensstemmelse med det ovenfor Udviklede, som Indbegrebet af de Handlinger, hvorved Medarvinger paa Skifte, i den Hensigt at tilveiebringe en lovlig Deling imellem hinanden indbyrdes, indføre Gods i Arvladerens Boe. *)

*) Med Hensyn til at nærværende Afhandling betragter Collation, som en gjensidig Forpligtelse for Medarvinger, aldeles uafhængigt af den disse efter Lovgivningen paaliggende lignende Forbindtlighed med Hensyn paa Creditorer, kan det indvendes, at den sidstnævnte Forpligtelse, i Medhold af Systemerne, burde være indbefattet under Forestillingen om Collation. Da imidlertid Christian den 5tes Lov ikke omtaler disse Forpligtelser under denne Benævnelse, og de desuden saavel efter deres almindelige Begreb som efter Lovgivningen ere ganske forskjellige, og beroe paa særskilte, skjøndt

Det maa endelig, forsaavidt Forpligtelsen til Collation ogsaa kunde være forbunden med Arv efter Testamente og efter Arvepagt, endnu tilføies, at den i saa Fald enten er paabudt ved de positive Love, som Indskrænkning af Familiefaderens Ret til at testere, i hvilket Tilfælde det ovenfor udviklede Fundament gjelder for samme, eller udspringer af saadanne Villieserklæringer, hvis Beskaffenhed beroer paa Parternes Godtbefindende, om hvilke sidste i nærværende Undersøgelse ikke skal handles.

Efterat have forudskikket disse almindelige Bemærkninger, gaae vi over til at betragte de særegne Skikkelser, hvori det omhandlede Retsforhold fremtræder i vor ældre saavelsom i vor nugjeldende Lovgivning.

§. 2.

Idet vi opsøge Grundvolden for collatio bonorum efter de ældre Love, gaae vi, i Overeensstemmelse med det ovenfor Udviklede, tilbage til at undersøge Familiens i Medfør af disse Love bestaaende Arveret. Denne var lovbestemt; Dispositioner mortis causa fandt i de ældste Tider aldeles ikke Sted, ja Intestatarv alene bar, efter Kofod Ancher,*) Navn af Succession.

visnok beslægtede Principer, maatte man dog i alt Fald skjelne imellem collatio bonorum med Hensyn til Creditorer og collatio bonorum imellem Medarvinger, om hvilken sidste her ene skal være Tale.

*) See Anchers samlede Skrifter 2 D. Pag. 365.

Grunden hertil var udentvivl den Familien som moralsk Person i Medhold af de ældre Love tilkommende Ret i Henseende til de enkelte Familielemmers Gods, hvilken Ret atter maa antages, at have havt sit Udspring af det imellem disse med Hensyn paa Godset bestaaende Fælledsskab. *)

Det er imidlertid bekjendt, at ikke alt Gods efter de ældre Love var saadant Fælledsskab undergivet, men at fornemmelig de i Familien nedarvede Jordeiendomme eller den saakaldte Arvejord stedse herfra har været undtagen. Da nu Fælledskab ikke kunde afgive Fundament for Succession med Hensyn til det Gods, der ikke var Fælledsskab undergivet, saa er det en Selvfølge, at Arveret efter de ældre Love maa antages bygget paa tvende Fundamenter, hvoraf det ene gjelder for Gods, som var i Fælledsskab, det andet for det, der var udenfor samme. Ogsaa dette sidste Fundaments eiendommelige Præg har Kofod Ancher udviklet, **) idet han oplyser, at vore Forfædre, i den Hensigt at forebygge Familieeiendommens Adsplittelse til forskjellige Slægter, indskrænkede Fælledsskabet til det mindre vigtige Gods, og derimod især med Hensyn til Arvejord, der ansaaes som Familiens vigtigste Eie, hyldede en Arveret, der i sine Bestemmelser fornemmelig støttede sig paa Slægtskabsbaandets Nærhed.

*) See Anchers samlede Skrifter 2 D. Pag. 350.

**) See sammesteds Pag. 355.

Af disse Fundamenter for Arveretten maa derfor de for Collation gjeldende udledes, der ligesom hine ville være tvende. Det Eenhedsforhold, der, som foran bemærket, afgiver Collationens almindelige Fundament, kan ikke anføres som Grundvolden for denne; hvor en stærkere Arvingerne tilkommende Ret fordrer samme, og det disse efter de ældre Love tilkommende Fælledsskab vil saaledes, fordi det hjemler en større Ret end den ovenfor beskrevne fuldkomne Arveret, medføre, at Arvingernes Ret fra denne Side betragtet vil være af ganske anden Natur, end den, der maatte oprinde af Lovenes Grundsætninger om fuldkommen Arveret. Det følger nemlig af Begrebet om Fælledsskab, at den, der har ført en større Lod ud af Fælledsskabet, end ham tilkom, maa være forpligtet til at gjengive, hvad han modtog over den ham tilkommende Deel, om ikke de øvrige i Fællig værende skulle lide Uret. Men, at dette ikke egentligt er Collation, indlyser deraf, at sammes Øiemed efter det ovenfor Udviklede er lovligt Skifte efter Familiefaderen, hvilket, efter den almindeligt antagne Forestilling om samme, forudsætter hans Død, eller i det Mindste en saadan Begivenhed, hvorved Familiens Ret til Godset, der var samlet i Familiefaderens Myndighed som saadan, opløses i sine Bestanddele, da derimod den omtalte Gjengivelse af Gods, der var udført af Fællig, kunde og undertiden burde skee imedens Familiefaderen levede, og det imellem Familien gjeldende Fælledsskab saavel-

som det Retsforhold, der fandt Sted imellem Familielemmerne som Familiefaderens eventuelle Arvinger, endnu bestod. Naar imidlertid de af vore Lovkyndige, der have omhandlet collatio bonorum, ikkedestomindre herunder have indbefattet hiin Deling af Fælledsgods, kan dette forsaavidt ikke misbilliges, som Fælledskabet efter vore ældre Love betragtedes som, og tildeels virkeligen var Arveret, og den omtalte Delingsact med Hensyn til denne Forestilling kan ansees som Collation. Dog bør man udentvivl skjelne imellem denne uegentligen saa kaldede Collation og Collation i stræng Forstand, hvilken sidste efter sin Natur ikke finder Sted uden paa Skifte efter den, til hvis Boe der skal confereres, ligesom det og er indlysende, at med Hensyn til det Gods, der ikke var i Fællig, kun en saadan Collation kunde skee, der stod i umiddelbar Forbindelse med Succession, og at denne altsaa ikke forend paa Skifte efter Arveladeren kunde tænkes.

§. 3.

Forsaavidt altsaa Fælledsskab antages at have været Fundamentet for Arveret, er det endvidere en Selvfølge, at de saakaldte Udarvinger, fordi de ikke længere vare i Fællig, mistede Arveret, hvilket desuden er klart af Eriks Sjællandske Lov, Cap. 13, Valdemars Sjællandske Lov 1—1—3, 1—1—6 *), 1—1—13

*) Jfr. N. jur. Archiv 17 B. Pag. 144 Note **).

og Arvebogen Cap. 3. *) Men det er ligeledes indlysende, at de, dersom det Grundbede ikke skal gaae videre end Grunden, ikke kunde miste denne Ret uden forsaavidt den støttede sig paa Fællesskab. De maatte derfor med Hensyn til det Gods, som ikke var i Fællig, beholde Arveret. Derom vidner ogsaa Eriks S. L. 1—13, hvor det hedder: "The börn thær af bondæns bo æræ giftæ ællær skift, the fa ikky af thæn köpæ jorth thær bondæn faar sithæn thær the æræ af hans fælugh. for utæn swa mykæt sum bondæns hovæthlot ær. tha aryæ the thæræ swa lot af. sum annæt fæthrænæ." Udarvinger succederede derfor i Fædrenegods o: ikke blot i Jord, men ogsaa i den Deel af Fælledsgodset, der udgjorde Faderens Lod. At dette derimod ingenlunde maa forstaaes saaledes, som om Udarvinger succederede i de Borns Lodder, der døde i Fællig, er klart af Skaanske Lov 1—20, hvor der siges: "Dör barn i fælagh medh fathær ok mothær, tha ær thæt til alz rætæ theræ imællin, sum thet aldrig ware föd." jfr. Jydske L.

*) Jfr. Anchers samlede Skrifter 2 Deel Pag. 353 Note *). Reglen synes dog kun at gjelde om dem, der forlode Faderens Fællig. Eriks S. L. 1—13 taler blot herom. Saaledes og Waldemars S. L. 1—1—3, hvor det hedder: Ængin utarvæ ærvær nokkæt barn i fathærs flæt. En anden Regel synes derimod at have været fulgt med Hensyn til dem, der vare udenfor Moderens Fællig. See W. S. L. 1—1—16, 1—3, 1—9, og især E. S. L. 1—5.

1—9 *), hvilke Lovsteder tydeligen vise, at Udarvingerne i dette Tilfælde intet arvede. Anvender man dette paa Collation, saa er det indlysende, at Udarvingerne kunde være pligtige til samme, forsaavidt de vilde succedere i Fædrenegods, men at de med Hensyn paa Fællesgodset ikke kunde være forbundne til egentlig Collation, endskjøndt vi, efter det i foregaaende §. fremsatte, med Navnet Collation betegne deres Forpligtelse til at gjengive, hvad de, ved at forlade Fællesskabet, maatte have modtaget over den dem tilkommende Andeel.

§. 4.

Her er det imidlertid efter Schlegels Paamindelse **) nødvendigt, at skjelne imellem den Jydske Lov og Fædrenelandets øvrige ældre Love, da hiin Lov i at bestemme Arveretten tog fortrinligt Hensyn til Slægtskabsforholdet, og saaledes afveeg fra disse, der grundede samme fornemmelig paa Fællesskab. Det var heraf en Følge, at Forskjellen imellem Arvinger i Fællig og Udarvinger efter den Jydske Lov ophørte, og at disse med Hensyn til Successionen nøde lige Ret med hine. Jydske Lovs 1—10 siger derfor: "Er utarving til. oc

*) Dette maa dog vist nok, med Hensyn til Jydske Lovs Principer, forstaaes om Barn, der døer i Fællig uden at efterlade sig Descendenter. Jfr. 1—13.

**) See Anchers samlede Skrifter 2 D. P. 355. Note.

dör ennen there ther i fellægh er. tha skiftes alt goz swa sum allæ lifthe i fellegh oc sithen skiftes hins döthe loot melle alle arving." Og Udbarving kaldtes i Medhold af J. L. 1—12 enhver, der udenfor Faderens Huus førte en særskilt Huusholdning. *) Men, da Fælledsskabet saaledes efter Jydske Lovs Grundsætninger modtog et forandret Præg, saa kunde det heller ikke længer afgive Fundament for Collation, forsaavidt denne grundede sig paa Fælledsskab alene uden Hensyn til fuldkommen Arveret, og der er følgelig saa meget mindre Grund til efter Jydske Lov at skjelne imellem Collation i egentlig Forstand og den ovenfor beskrevne uegentlige Collation, der blot tilsigtede Tilbagegivelsen af Fælledsgods, som Rigtigheden af denne Benævnelse grundede sig derpaa, at Fælledsskabet dog kunde ansees som Fundament for Arveretten. Hvor følgelig Uddeling og Skifte af Fælledsgods i Arveladerens levende Live ikke kan antages at tilsigte Succession, der maa den anførte Synsmaade og med den Benævnelsen bortfalde. Dog maa det bemærkes, at, efter det almindeligt Antagne, de ældre Loves Fælledsskab ogsaa i Jydske Lov vedblev imellem Ægtefolk; men, da Reglerne for dette ikke ere forskjellige fra dem, der gjelde om Fælledsskabet efter de øvrige Love, behøve de ikke her særskilte at udvikles.

*) Om Blütings afvigende Mening skal nedenfor tales.

§. 5.

Idet vi gaae over til med stadigt Hensyn paa de forskjellige Fundamenter for Collation at undersøge, hvilke Personer efter de ældre Love vare forpligtede til at conferere, opkaste vi dette Spørgsmaal først med Hensyn til Børn.

Forsaavidt angaaer Collation af Fælledsgods, synes det næsten overflødigt at bevise, at Fællesskab mellem Forældre og Børn efter Eriks og Waldemars Sjællandske Love og Skaanske Lov har fundet Sted. Eriks S. L. vidner herom paa flere Steder, saasom i 1-6, 7, 10. Waldemars S. L. viser det samme i 1—1—1, 2, 12, 14 m. fl. og Skaanske L. i 1—5 og 1-6, af hvilke Lovsteder fornemmelig E. S. L. 1—7, W. S. L. 1—1—1 og S. L. 1—6 ere mærkelige, idet de tydeligen lære Børnenes Ret til, naar de forlode Fælledsskabet, at føre med sig den af Fælledsgodset dem tilkommende Lod. At fremdeles Børnene vare forpligtede at gjengive det, som de i saa Tilfælde havde modtaget formeget, flyder ligefrem saavel af Forestillingen om Fælledsskab som af Lovenes Ord. Det hedder saaledes i E. S. L. 1—20 i Slutningen: "Sighæ ok the, thær innæn sitiæ at hinæ finggæ meræ æn til lotæ kom. tha standæ ok the foræ mæth thæn samæ logh. at the havæ æy meræ fangæt. ællær late ut til the thoræ logh at sæliæ." At det samme fandt Sted efter Waldemars S. L. kan vistnok analogisk udledes af denne Lovs 1—1—4, hvor en saadan

Collation paalægges Barnebarnet *), og fremlyser desuden af samme Lovs 1—18. Hvad endelig Skaanske Lov betræffer, da paabyder den i 1—19 udtrykkeligen Collation saavel med Hensyn til Fælledsgodset som til det Gods, der ikke var i Fællig. Det hedder nemlig paa det anførte Sted: "Kallæ Börn a Fæthrini, æftir Fadur theræ dödæn och havæ the för fangit lot af Fadur sinum, föræ atær thet the have för fangit, bade bolfe og jorth". Det Gods nemlig, der benævnes bolfæ hørte, som bekjendt, til det, der var i Fællig. Det er allerede ovenfor bemærket, at denne Collation efter Jydske Lovs Grundsætninger ikke kunde finde Sted, idet Børn, som levede i Fællig med Fader, efter denne Lov ikke nøde en saadan Fælledsskabsret, som den ovenfor beskrevne. Tvertimod herskede i den Jydske Lov allerede den ogsaa i Christian den 5tes Lov gjeldende Grundsætning, i hvis Følge Børn i Fællig med Faderen ikke have Lod eller Deel i Boet. Da Godsets Deling imellem Børnene derfor ikke skete efter noget Fælledsskabsforhold, kunde Collation efter samme heller ikke finde Sted, hvorimod den maatte have sin Grund i fuldkommen Arveret.

Det bliver nu, førend vi omhandle Børns Forpligtelse til egentlig Collation, nødvendigt, at undersøge, hvorvidt Børn efter de ældre Love vare i Besiddelse af fuldkommen Arveret. Men, da denne Ret

*) See dette Lovsteds Fortolkning i det Følgende.

efter det Foregaaende bestaaer deri, at Børnene, ogsaa med Hensyn til Faderens Dispositioner i levende Live, kunne fordre, at det ved Lovgivningen imellem dem bestemte Arveforhold bevares, behøver det blot at vises, at en saadan Fordring i de ældre Love er Børnene hjemlet.

Til Beviis herfor kan først anføres: E. S. L. 1—7, der siger: "Worthær ſon ſwa gamæl innæn fathærs flæt ok mothærs. at han kombær til aldær ok til wit. ok wil ſik frughæ bithiæ. ok wil with ſit eghæt wæræ. tha ma han af faræ mæth ſin hovæthlot i allæ fæmunæ oc i köpæ jorth. Æn af hans fathærs jorth annær. tha a han ikky af at bethæs. num thæs at enæ at fathær wil hanum givæ af. Æn givær han nokæt ſin ſön, tha ſkal han hvær ſön givæ æm mykæt. ær af far. af ſin jorth. ok hvær dotær ſlikt halft. ær man far o. ſ. v. Dette Lovsted tilstaaer altsaa Børnene Ret til at føre den dem tilkommende Lod i Løsøre saavelsom Kjøbejord med sig, naar de forlade Fællesskabet; forsaavidt derimod Arvejorden angaaer, behøver Faderen vel ikke at give Børnene noget af denne, men giver han eet af sine Børn noget deraf, da paaligger det ham som Pligt ogsaa at give de øvrige Børn af dette Gods i Forhold til den dem tilkommende Arveret; Døttrene altsaa halv Lod mod Sønnerne, efter den Regel, som i de ældre Love var gjeldende om Fremarv. Waldemars S. L. indeholder derimod i

1—17 et svagere Beviis for den omhandlede Sætning, fordi Skifte her forudsættes allerede at have fundet Sted *), og dette Lovsted altsaa ikke ligefrem kan antages at handle om Collation; dog lader udentvivl et mere fyldestgjørende sig analogisk udlede af samme Lovs 1—1—7. Dette Lovsted begrunder nemlig Forældrenes Forpligtelse til at vedligeholde et lige Arveforhold mellem Børnebørn i følgende Udtryk: "Æn um swo wil wiliæ fathærfathær ællær fathærmothær withær therræ barnæbarn, at the wiliæ givæ thæt nokæt. tha mughæ the æi givæ thæt meræ æn therræ eghæth barn hörthæ til lotæ". Det lovmæssige Forhold skal altsaa bevares derved, at Faderen ikke giver noget Barnebarn mere i Gave end eet af Børnenes Lod udgjør; men denne Regel, hvis Grund visnok maa søges deri, at Børnebørn efter denne Lov succederede in stirpes **), forudsætter aabenbart, at Forældre ogsaa med Hensyn paa Børnene skulle bevare det lovbestemte Arveforhold, forbi dette ellers ikke paa den i Lovstedet betegnede Maade kunde afgive nogen vis Maalestok for Gaver til Børnebørn. Omtrent det samme gjelder om Skaanske Lov; see dennes 2—9, hvor det hedder: "En mer ma han

*) See Nyt jur. Archiv 17 B. Pag. 156 ***).

**) See W. S. L. 1—1—8 "Ær barn æy til tha ær barnæbarn næst at takæ arf. ok tho swa sum the æræ föd af süskæn".

ey givæ them (Børnebørnene) æn til theræ Fæthrini cummi o. s. v. Jydske Lov endeligen fastsætter i 1—14, der overskrives: "Hvat fathær tharf sælæ sit barn", udtrykkeligen: "Fathær tharf ecki sele sit barn i hand methen han liver oc mother. Æn of han sel en noket i hender. tha ma han ei nete hin andre sythen". Uagtet dette Lovsteds Fortolkning ikke synes, at kunne være nogen Tvivl underkastet, har dog Udtrykket "tharf ecki" bragt Fortolkerne i Forlegenhed, især fordi Christian den 5tes Lov i 5—4—5 har Ordene "maa ikke", hvilke efter Sprogbrugen betegne et Forbud. Det er imidlertid allerede af Flere oplyst *), at Ordet tharf, der staaer i Forbindelse med det islandske þarf, bør oversættes ved "behøve" (opus habere, indigere), i hvilken Mening det ogsaa tydeligen bruges i Jydske Lovs Fortale: en Fortolkning, der ogsaa bestyrkes ved Bisskop Knuds **), Erik Krabbes ***) og Blütings ****) Oversættelser. Loven har altsaa vel overladt det til Faderens Godtbefindende, om han vil gjøre Gaver i levende Live til

*) See fornemmelig Nyt Jur. Arch. 7 B. Pag. 228.

**) Quam diu pater et mater vivunt, nihil oportet eos committere pueris suis etc.

***) Der Väter ist nicht schuldig seinen Kindern etwas zu geben, bei seinem und ihrer Mutter Leben.

****) Vater und Mutter sind nicht schuldig ihren Kindern herauszugeben, so lange sie leben, o. s. v.

sine Børn, men, dersom han gav eet Barn noget, da var han forpligtet til at gjøre de øvrige Børn efter Forlangende fyldest derfor. Herimod kan heller ikke indvendes, at Loven ikke foreskriver noget vist Forhold, der i Henseende til saadanne Gaver skulde følges; thi den anførte Bestemmelse indbefatter, om den ikke skal blive aldeles hensigtsløs, at det Forhold mellem Børnene skal iagttages, der med Hensyn til disses Arveret paa andre Steder i Loven er hjemlet.

Efterat vi saaledes i de ældre Love have forefundet Fundamentet for collatio bonorum af Børn, bliver dennes nærmere Beskaffenhed nu at undersøge.

Først frembyder sig her Eriks S. L., der paalægger Børn Collation i 1—21, hvor der siges: "Æn jorth thær ma ængtæ ſuzkæn aldræ givæ logh foræ. for thæt skal e alt *) aftær til ſkiftæs. ok tho ſwa at hvært haldæ ſin hæfth. oc bo til jæfnæthæ with annær". Ved disse Ord forpligtes uden tvivl Børnene til, paa Skifte at indføre den Jord, som de allerede maatte være i Besiddelse af, i det Oiemed, at den modtagne Lod jevnes med de øvrige Børns Lodder. Loven forbyder derfor her at afgjøre Sagen ved Eed, hvorimod den lader alt beroe paa Frændernes Omdømme. Ved første Oiekast synes det ligeledes af 1—33 at kunne bevises, at Collation i det omhandlede Tilfælde altid imellem Børn har fundet Sted. Her

*) Nogle Haandskrifter have: "alt beres til ſkifte" eller "alt wæræ til ſkifte".

tales nemlig om Skifte af en Arv, der er falden, imedens een af Arvingerne er bortreist, og efterat Loven har tilladt, at Skiftet efter Forløbet af en bestemt Tid kan gaae for sig, men dog saaledes, at Arvingerne blive forpligtede til atter at indføre Jord, dersom den bortreiste Arving inden en bestemt Tid kommer tilbage, og gjør Fordring paa Collation, lægges der til: "æn tho at the æræ æy ſuſkæn ɔ: og det, endskjøndt de ikke ere Sødskende. Men udentvivl sigter dette Sted ikke til nogen Collation, der skulde paaligge Arvingerne, uanseet de ikke vare Sødskende, men indeholder snarere en Forpligtelse for disse, til uden Anvendelse af Eed at foretage en Reasumtion af Skiftet, saaledes som det ved denne Lovs 1—21 er foreskrevet om Sødskende.

Waldemars Sjællandske Lov har ikke saa tydeligt fremstillet Børns Forpligtelse til Collation. Denne Lovs 1—1—4 taler nemlig om Barnebørn, og desuden, som nedenfor skal vises, ikke om egentlig Collation men om Collation af Fælledsgods, og skjøndt man nu herfra analogisk kunde udlede Børns Forpligtelse til Collation af Fælledsgods, saa kan dog denne Analogie ikke udstrækkes ogsaa til det Gods, som ikke var i Fællig, fordi med Hensyn til dette, Collation beroer paa et ganske forskjelligt Fundament. Vel indeholde fremdeles W. S. L. 1—17 næsten den samme Regel som E. S. L. 1—21; men af førstnævnte Lovsteds Ord: "Suzkæn aghæ. e. methæn the livæ at jæfnæ thæm i mællæn. oc tho ſwa at hwært

thærræ wet sin lot til jæfnæthæ hwert with annæt", hvorledes disse end fortolkes, *) kan man dog ikke see, om Lovstedet sigter ogsaa til det Gods, som Børn have faaet i Forældrenes levende Live. Af de paafølgende Ord: "Æn worthær thæt swa at nokæt thæt suzkæn afhændær af sin jorth, thæn thær thæt fik i skiftæ" o. s. v. er det nemlig klart, at Loven forudsætter, at Skifte allerede er holdet **), og Talen er altsaa kun om en Collation af de paa Skifte udlagte Lodder eller rettere, om en blot Reasumtion af dette. Ikkedestomindre kan det ikke omtvivles, at Børn ogsaa efter denne Lov have været forpligtede til Collation. Da Loven nemlig, som ovenfor viist, har tillagt Børn fuldkommen Arveret, berettiger allerede dette til at forudsætte, at Collation imellem dem har fundet Sted, fordi ellers hiin Ret var aldeles uden Betydning, ligesom denne Sætning unægteligen bestyrkes ved Analogien af 1—17 og denne Lovs Forskrifter angaaende Collation af Børnebørn, hvorom nedenfor skal tales.

Skaanske Lov paabyder i 1—19 udtrykkeligen Collation af Børn ikke blot med Hensyn til Løsøre, men ogsaa med Hensyn til Jord. Det hedder nemlig paa anførte Sted: "Kallæ Börn a Fæthrini, æftir Fadur therræ dödæn, och havæ the för fangit lot af Fadur sinum, föræ atær thet the havæ för

*) Nyt jurid. Archiv 17 B. Pag. 149 Note *).

) Sammesteds Pag. 156 Note *).

fangit, både bolfæ och jorth, oc sæte a jorth tyltæreth otholbondæ och a bolfæ tyltær eth Laghfasta mannæ, oc ey ægho the fran æræ skild, wald at göræ annat, utan at alli arvæ wilia." Uagtet Andreas Sunesen paa dette Sted har: "Emancipati tamen ad *communia* bona cum fratribus partiendas, nullatenus admittuntur, nisi reportaverint quæcunque eis prius a patre fuerunt designata", bør Ordet "jorth" udentvivl her forstaaes ikke blot om Kjøbejord, der henhørte til Fælledsgodset, men ogsaa om Arvejord, der var undtagen fra Fælledsskabet; thi hiin, hvor den skal forstaaes særskilt fra Arvejord, benævnes köpæ jorth; hvortil kommer, at efter de gamle Loves Talebrug Ordet "jorth" snarere kunde forstaaes udelukkende om Arvejord end om Kjøbejord, især da denne sidste ikke sjeldent indbefattes under Benævnelsen "Løsøre". *) Dette Lovsteds Indhold er derfor hos Andreas Sunesen vistnok for kort udtrykt. Det er endvidere mærkeligt, at Børnenes Pligt at conferere efter Skaanske Lov er saa streng, at de endog i Tilfælde af Modvillighed belægges med Straf, og at de end ikke ved at renuncere paa Succession kunne befrie sig for samme, med mindre en saadan Renunciation skeer med alle Medarvingers Samtykke.

Den Jydske Lov fastsætter paa flere Steder Børns Forpligtelse til at conferere til Fordeel for Sødskende.

*) See Anchers samlede Skrifter 2 Deel Pag. 356 Note **).

Saaledes paalægger 1—12 den Søn, der udenlands ved Handel vinder Penge i Fællig med Faderen, at indføre det Erhvervede, og udelukker ham i Modvilligheds Tilfælde fra at tage Arv. *) At her imidlertid ikke sigtes til den ovenfor beskrevne Collation af Fællesgods, er klart, fordi, som i det Foregaaende er viist, Fællesskab efter Jydske Lovs Grundsætninger ikke afgiver Fundament for Collation. Snarere kunde man sige, at her handles om Collation i streng Forstand, dog, siden Sønnen ikke af Faderen har modtaget det, han skal indføre, kun forsaavidt, som det er med Hensyn til Successionen, den Forpligtelse at indføre det Erhvervede paaligger ham. Dette Capitel i Jydske Lov findes imidlertid indført i Christian den 5tes Lov 5—2—27, og vil derfor i det Følgende nærmere blive at omtale.

J. L. 1—15 paalægger Børn den Forpligtelse at indføre Medgift og Bryllupsgave (donatio propter nuptias) Ordene lyde saaledes: "Gifter fathær sint döttær ut meth hemfærth oc sel sin sun nokæt i hender ther han quænes tha there father oc mother dör. tha ster thet them til fullæ i there

*) Lovstedets Ord ere: "Far bonde sun köpferth uten lanz oc winner penning. oc er uskift fra sin father. er father döt oc bethes han arf bere alt til skift eller mist arf. æn quænes han ut af fællegh oc worther sithere riik, thæ geær han tho til arf bathe efter father oc mother."

lot wat sum the have takæt, æn of the wile ei at orues tha före efter thet the hafthe fanget oc skiftæ sithæn sum ret er. æn of the wile ei efter före mist arf". Men at denne Forpligtelse til Collation, skiøndt den kun udtrykkeligen indbefatter Medgift og Bryllupsgave, kan udstrækkes til andre Gaver, som Forældre give deres Børn, er indlysende, forbi den Lighed i Arveret som 1—14 kræver er aldeles almindelig. Ogsaa denne Bestemmelse vil ved Fortolkningen af Christian den 5tes Lov nærmere blive oplyst. Her maa det endnu bemærkes, at Jydske Lov ikke, som Skaanske Lov, paabyder Collation som aldeles nødvendig. Jydske Lov tilføier nemlig paa anførte Sted: "Æn of hin ther utæ er wil orues at sin loot ther father gaf hanum. tha mughæ andre arving ei nöthe hanum til efter at före. æth at jafnæ with them af thet thes han haver fanghet for utæn jorth". Dersom altsaa Udarvingen lod sig nøie med den Lod, som Faderen har givet ham, kunde han ikke tvinges til at conferere andet end Jord, i Henseende til hvilken Collation altsaa var nødvendig.

Blüting definerer i Anmærkningen til Jydske L. 1—10 en Udarving at være en saadan, som, efter at være udskiftet af Fælledsskabet, atter er bleven lagt tilbage i Fællig. *) Han synes saaledes at antage,

*) Han siger: "Udarffwe paa Dansch, heisset auf Teutsch ein Erbe, der einmahl aus einer Gemeinschaft ausgeerbet, und wiederumb in Gemeinschaft geleget ist.'

at Udarvingen, dersom han efter det anførte Lovsted vilde tage nogen Arv, var forpligtet til at indføre det, som han udenfor Fællig havde erhvervet. Men denne Mening strider aldeles mod Begrebet om Fællesskab efter Jydske Lovs Grundsætninger, ligesom den ogsaa gjendrives af Ordene i Lovens 1—12: "Æn quænes han ut af fellegh oc worther sithere riik tha geæs han tho til arf bathæ efter father oc mother", der, naar de sammenholdes med den foregaaende Passus, hvor det paalægges Sønnen, at conferere det Gods, han maatte have erhvervet, medens han endnu var i Fællig, tydeligen vise, at i det omtalte Tilfælde Collation af Gods, der var erhvervet udenfor Fællig, aldeles ikke kunde finde Sted.

Vi have saaledes seet, at Børn efter de ældre Love vare forpligtede til Collation, og gaae nu over til at undersøge, hvorvidt hiin Forpligtelse gjeldte med Hensyn til Børnebørn.

§. 6.

Med Hensyn til Collation af Børnebørn maa man atter skjelne imellem den, der grunder sig paa Fællesskab, og den, der har sin Oprindelse af fuldkommen Arveret. At Børnebørn fordum ligesom Børn have været i Fællig, lader sig af flere Lovsteder letteligen bevise. See Eriks S. L. 1—10, hvor det hedder: "Worthær swa at fathær sithær i bo. ok hauer

waxæn son. ok takær han konæ innæn flæt til sin fathær ok sittær swa mæth hånum dagh ok jæmlinggæ. ok worthær æy annæt fælugh. lauh. ok æy thing lyusa. tha gar hun æm fullælikh til hovæth lot sum sonnen. ok allæ the börn the fa innæn flætz the gangæ til hovæth lotæ. son til fuls som sun ok dotær til halfs" o. s. v. Waldemars S.L. 1—2: "Æn um swa worthær at nokær man takær sin sön mæth athelkonæ i flæt til sikh, ællær sin dotær man til handæ. tha. a thæn frughæ ælliær thæn man ællær thærræ börn ful houæth lot with allæ the thær i fælugh æræ förræ. for uten af jorth." jfr. Waldemars S. L. 1—1—6. Skaanske Lov 1—5: "Far bondæ son Kunu, oc förer hænæ i bo med Fadur sinum oc aflær Barn widher hænæ, oc læghs æy fælagh theræ i mællin: um tha dör Bondæns Sön, tha taki all hans Börn fullan lot æftir theræ Fadher Fadher. æmvæl i köpæjorth sum i bolfæ. Æn aff hans Fæthrinis jortho fa the æy wattæ mer æn han wil giwæ them." *) o. s. v. af hvilke Lovsteder det ogsaa indlyser, at Fællesdsskabet med Hensyn til Børnebørn har været af samme Natur, og har strakt sig til det samme Gods som med Hensyn til Børn.

Men, da Collation af Fællesgods, hvilken vi ovenfor have beskreven som Collation i uegentlig For-

*) Jfr. Andr. Sunesen 1—3.

stand, er en naturlig Følge af Fælledsskabs Begreb, behøver det her saa meget mindre at bevises, at den har fundet Sted med Hensyn til Børnebørn, som de herhen hørende Lovsteder nedenfor skulle anføres og fortolkes, hvorimod vi strax ville gaae over til Betragtningen af den egentligen saa kaldte Collation, og med Hensyn dertil først opkaste det Spørgsmaal, om sammes Fundament, fuldkommen Arveret, efter de ældre Love tilkom Børnebørn.

Endskjøndt Eriks S. L. ikke udtrykkeligen tillægger Børnebørn fuldkommen Arveret, følger det dog af denne Lovs Grundsætninger, at de have været i Besiddelse af samme. Thi Børnebørn succederede efter denne Lov in stirpes og arvede tilligemed Forældres Søskende. Da nu Børnene, som ovenfor beviist, vare forsynede med fuldkommen Arveret, hvoraf det fulgte, at deres Lodder stode i et vist ved Loven bestemt Forhold til hverandre, saa vilde det være modsigende at antage, at ikke det samme Forhold havde været gjeldende for Børnebørnene, da disse dog succederede i den Lod, som deres Forældre skulde have havt, dersom de havde levet. Wald. S. L. 1—1—7 paabyder dette Forhold udtrykkeligt. *) jfr. Arveb. Cap. 9. Ligeledes Skaanske Lov 2—9. Om Jydske Lov gjelder det samme, som om Eriks S. L. Thi ogsaa efter Jydske Lov succederede

*) See ovenfor Pag. 19.

Børnebørn in stirpes og arvede tilligemed Forældres Sødskende. *)

Hvad nu først angaaer Eriks S. Lovs Forskrifter om Collation af Børnebørn, da kunne disse, efter det der i Forveien er fremsat om fuldkommen Arveret, der efter denne Lov tilkommer dem, ikke uden Modsigelse frietages for Collation. Thi, da de arve den Lod, som deres Fader skulde have taget, dersom han havde levet, er det nødvendigt, at deres Lod ligesom deres Faders svarer til deres Forældres Sødskendes Lodder, da man ikke kunde sige, at fuldkommen Arveret fandt Sted imellem Børn eller Børnebørn, naar man tilstod Barnebarnet Ret til baade at beholde, hvad han selv af Bedstefaderen havde faaet i Gave, og desforuden at succedere i den Lod, som hans Fader skulde have modtaget. Det er indlysende, at saaledes det lovbestemte Arveforhold vilde forsvinde, og Loven, der fordrede samme, være modsigende. Det er endvidere klart, at det Fremsatte ikke blot gjelder, forsaavidt Børnebørnene selv have faaet Gaver af Bedstefaderen, men ogsaa er

*) Naar i paafølgende Undersøgelse intetsteds paaberaabes Repræsentationsret, som i Almindelighed siges, at tilkomme Børnebørn i Medhold af denne og flere Love, skeer dette, fordi det her er tilstrækkeligt, at støtte sig paa Børnebørnenes Ret til at succedere in stirpes, om hvilken det er afgjort, at den tilkom dem, da derimod det Spørgsmaal, om Børnebørn succedere ifølge Repræsentationsret, er Tvivl underkastet.

anvendeligt i de Tilfælde, hvor Børnebørn ved Arv maatte være komne i Besiddelse af Gods, som deres Fader havde faaet i Gave af deres Bedstefader; ja, i dette Tilfælde er Collation endnu mere nødvendig, siden Børnebørnene, efter de om Arvinger almindeligt antagne Regler, ere forbundne til at tilsvare det, som deres Fader havde maattet tilsvare, dersom han selv paa Skiftet var fremstaaet som Arving. Her møder imidlertid Eriks Sjællandske L. 1—9, af hvilket Lovsted Hr. Professor Rosenvinge i sin Afhandling om Børnebørns Forpligtelse efter de ælbre Love til at conferere det Gods, som deres Fader maatte have faaet af deres Bedstefader, *) har søgt at udlede, at Børnebørn vare frietagne for den omhandlede Collation. Dette synes imidlertid dog særdeles tvivlsomt. Lovstedet siger: "Worthær swa at annæt thæt barn faar barn ok dör thæt thær barn hauær fangæt förræ æn thæs fathær dör, tha ær barnæbarn thæt ær thæt hæll i hæfthæ gen fathærfathær mæth logh thæs enæ at han hauær things witnæ til at han læthæ ut sit barn ok gaf æy. tha ma han takæ thæt aftær gen i sin hæfth um han takær ok swa af andræ sin börn thæt thær han hauær thæm læth." Her siges vel, at Barnebarnet kunde forsvare sig i Besiddelsen af det Gods, som dets Fader maatte have faaet af Bedstefaderen, men som ved Arv var kommet i

*) See Nyt jur. Archiv 17 B.

Barnebarnets Besiddelse, med mindre Bedstefaderen kunde bevise med Tingsvidne, at han ikke havde overdraget sit Barn dette Gods som Gave men som Laan, og Loven synes saaledes ved første Diekast at bestemme, at Barnebarnet i det Tilfælde, at dets Fader havde faaet nogen Gave, skulde være frietaget for at conferere denne, hvilket Lovbud dog, som lettelig sees, indeholder den ovenfor omtalte Modsigelse. Men betragter man den hele Række af Bestemmelser, der indeholdes i denne Lovs 1—7, 8 og 9, da finder man først i 1—7, at Faderens Gavmildhed mod Børnene bør være lige for ethvert af disse; derpaa sætter 1—8 det Tilfælde, at der opstaaer Tvist, om Faderen har givet sin Søn noget som Gave, eller laant ham det, i hvilket Tilfælde Faderens Udsagn efter Lovens Ord *) er afgjørende, hvilket, naar man hermed sammenholder Slutningen af den omhandlede Lovs 1—25, **) sees at være et Forbud for Børnene, om at føre Beviis mod Faderen. Føier man endelig til disse Bestemmelser Indholdet af det 9de Capitel, saa indeholder dette en Tilladelse for Barnebarnet til det, som var hans Fader forbudt, nemlig at forsvare sig mod Bedstefaderen i Besiddelsen

*) Kan thæt ok swa komæ. at han sighær at han læthæ sön ok gaf æy. tha ær fathær höghræ at allæ genmælæ, höghræ gen allæ sin börn sum gen et.

**) — — — tha ma æy tho börn witnæ gen fathær havæ.

af det Gods, som denne maatte paastaae, at have givet sin Søn ikke som Gave men som Laan. Der er altsaa paa dette Sted aldeles ikke Tale om Collation. Loven har blot villet hindre, at Bedstefaderen ikke efter Sønnens Død, under Paaskud af at have gjort denne et Laan, skulde tage tilbage fra Barnebarnet, hvad hiin havde faaet i Gave, og har tilstaaet Barnebarnet Ret til at føre Beviis, uagtet en saadan Ret ikke tilkom Børn, fordi hiin ellers med Rette kunde synes brøstholden. At denne Lovgiverens Omhue for Barnebarnets Tarv imidlertid ikke kan udvides til Skade for Børnene, er saameget mere indlysende, som disse Bestemmelser aabenbart have til Diemed at bevare det med Hensyn til Godset gjeldende Eenhedsforhold imellem Børn og Børnebørn, hvilket ogsaa sees deraf, at Farfaderen ikke engang naar han ved Tingsvidne havde beviist, at han havde gjort et Laan, kunde kræve dette Laan tilbage af Barnebarnet, med mindre han ogsaa krævede af de øvrige Børn, hvad han maatte have laant dem. Det er endeligt ogsaa af andre Grunde indlysende, at dette Lovsted ikke omhandler Collation; Her kan nemlig ikke blive Spørgsmaal om Collation af Fællesgods; thi Lovstedet taler om Gaver, og det er klart af Lovens 1—7, at Børn ikke ved Gave men ifølge den dem tilkommende Fællesskabsret erhvervede Fællesgods. Med Hensyn derimod til det Gods, der ikke var i Fællig, kunde Collation, ifald Barnet havde faaet noget deraf i Gave, kun skee efter dens Død, som

havde gjort Gaven, og hvorledes kan da her være Tale om Collation, da Lovstedet forudsætter at Bedstefaderen, der har givet Gaverne, endnu lever, siden han skal bevise noget ved Tingsvidne? Men, at den egentlige Collation kun kan finde Sted i Anledning af Succession, følger af dens ovenfor udviklede Natur og Diemed.

Efter de i Eriks S. L. gjeldende Grundsætninger synes det altsaa, at maatte antages, at Børnebørn have været forpligtede til at conferere ikke blot det Gods, som de selv havde modtaget af deres Bedstefader, men ogsaa det, som denne maatte have givet deres Fader, og det er indlysende, at dette maatte gjelde, saavel naar Børnebørn concurrerede med Forældres Sødskende, som naar flere Stammer (stirpes) af Børnebørn indbyrdes concurrere. Naar derimod flere Børnebørn af een og samme stirps concurrere indbyrdes, og altsaa succedere in capita, synes Spørgsmaalets Besvarelse at medføre større Vanskelighed, fordi det fra Successionsmaaden hentede Argument her bortfalder. Men, da Lovens Hensigt dog tydeligen var, at bevare fuldkommen Arvret saavel imellem Børnebørn som imellem Børn, er det neppe tvivlsomt, at Collation ogsaa i dette Tilfælde maa antages at have fundet Sted.

Om Waldemars Sjællandske Lov har Hr. Prof. Rosenvinge paa anførte Sted *) antaget, at den i

*) Pag. 151.

Almindelighed paabød Collation af Børnebørn, og har til Beviis herfor anført denne Lovs 1—1—4. Dette Sted lyder saaledes: "Æn um nokæt thæt barn thær af ær skift fran fathær, ok faar thæt barn, ok dör thæt thær barn hauær fangæt. for æn father dör. ok kaller fathær fathær a barnæbarn. ællær fathærbrothær. ællær fathær süstær. at thæt hauær meræ fanget. æn thæt atæ, tha wæræ thæt foræ meth tültær eth ok tuyggi mannæ witnæ ællær thæs wæriandæ um thæt ær anti mö ællær thæt ær æy ful aldær. at thæt hauær ey meræ fangæt æn thæt atæ". Men det er indlysende, at her blot handles om den ovenfor beskrevne Collation i egentlig Forstand eller Collation af Fælledsgods. Det tillades nemlig Barnebarnet at bevise, at han ikke er i Besiddelse af en større Lod end ham tilkommer; der tales altsaa blot om Barnebarnets Andeel af Fælledsgodset; thi med Hensyn til det Gods, der ikke var i Fællig, kunde ingen anden Ret tilkomme Barnebarnet end den, at succedere efter Bedstefaderens Død. Men Bedstefaderen forudsættes her at leve. Wald. S. L. 1—1—7 overlader til Farfaderens Godtbefindende, om han vil give Barnebarnet noget af det Gods, der er udenfor Fællig, jfr. 1—1—1 i Slutningen og angaaende Børnebørns Ret med Hensyn til Fælledsgods 1—1—6. 1—1—4 taler heller ikke om en Søn, der har faaet noget i Gave, men om en Søn, der ved at forlade Fælledsskabet har ført sin Lod af Fælledsgodset

med sig, hvilken Lod derpaa ved Succession er kommet i Sønnesønnens Besiddelse, og Loven sætter det Tilfælde, at Bedstefaderen eller Farbrøderen eller Fasteren efter Sønnens eller Broderens Død paastaaer, at Sønnesønnen besidder en større Lod, end der tilkommer ham i Forhold til det, hans Fader burde have ført med sig af Fælledsgodset. Omendskjøndt nu 1—1—3 i Slutningen giver Faderen afgjørende Stemme i Stridigheder mellem ham og Børnene, er Barnebarnet dog ved 1—1—4 undtaget fra denne Regel, ja 1—1—5 giver ham endog Ret til at saggive sin Bedstefader, Farbroder eller Faster, dersom han troer, at hans Fader har faaet en mindre Lod af Fælledsgodset, end ham tilkom, og denne Fortsættelse af den i 1—1—4 indeholdne Bestemmelse viser klarligen, at Talen her kun er om Fælledsgods. Det er derimod meget tvivlsomt, om Barnebarnet, i det Tilfælde, som 1—1—6 omtaler, naar han nemlig selv ved at forlade Fælledsskabet førte sin Faders Lod med sig, nyd den samme Forret, som 1—1—4 tillægger ham; da imidlertid en saadan Forret synes at stride imod Lovens almindelige Grundsætninger, og da Barnebarnets Stilling i dette Tilfælde er den samme som Børnenes, maatte det maaskee rigtigst benægtes.

Endskjøndt Collation af Børnebørn saaledes ikke udtrykkeligt i denne Lov findes paabudt, synes man dog, idet Loven ogsaa med Hensyn til Børnebarn paabyder fuldkommen Arveret, rigtigen at kunne antage,

at Collation ogsaa paaligger disse. Hermed synes imidlertid to Lovsteder nemlig 1—1—7 og 1—17 at være i Strid. I det første hedder det: "Æn um swa wil wiliæs fathærfathær ællær fathærmothær withær barnæbarn, at the wiliæ givæ thæt nokæt. tha mughæ the æi givæ thæt meræ æn therræ eghæth barn hörthæ til lotæ. æn alt thæt thær the fa særlekæ *) hæfth a i fathærfathær ællær fathærmothærs lifdaghæ. tha aghæ the at wæræ with mæth witnæ gen fathær brothær oc fathær süstær. at thæt thær the havæ i hæfthæ at thæt gaf them thærræ fathærfathær ællær thærræ fathærmothær." Dette Lovsted synes nemlig at tillægge Børnebørn Ret til at bevise, at de have faaet som Gave efter deres Bedsteforældre det, som de maatte besidde særligen, og at forpligte dem til ifald de ikke skulde kunne bevise dette, at jevne den modtagne Lod med deres Forældres Søskendes Lodder. Deraf vilde nu unægteligen følge, at Børnebørnene, naar de kunde føre det fordrede Beviis, maatte være frietagne for denne Forpligtelse, hvilket synes at være i aabenbar Strid med Børnebørnenes ovenfor antagne Forbindtlighed til Collation. Det maa imidlertid bemærkes, at dette Lovsted ingenlunde omhandler Collation. Den i Lovstedet omtalte Ret tilkommer nemlig Barnebarnet imod Forældres Søskende; men, da Sønnesønnen,

*) Jfr. Arvebog. Cap. 10 har særughærs hæfth."

efter de i Wald. S. L. gjeldende Grundsætninger, ikke stædes til Arv med disse, saa kan han heller ikke foretage nogen Collation til deres Fordeel. Da nemlig Lovstedet handler om Gaver, kunde her blot være Tale om Collation i egentlig Forstand, der kun finder Sted imellem Medarvinger. Omtrent det samme synes at gjelde om 1—17, hvor det siges: "Suzkæn aghæ e methæn the livæ at jæfnæ, thæm imællæm. oc tho swa at hvært thærræ wet sin lot til iæfnethæ hwært with annæt." Kun maa man tilbørligen skjelne imellem Collation af Fællesgods og Collation i egentlig Forstand. Loven forudsætter nemlig, at Skifte allerede har fundet Sted, og taler om Reasumtion af dette, og saaledes ogsaa om Reasumtion af en muligen urigtigt foretagen Collation; men, da Børnebørnene ikke succederede med Forældres Sødskende, vilde Loven herfor frietage hine, fordi det ellers kunde hænde, at Børnebørnene, efter deres Faders Død, omendskjøndt de ikke havde succederet deres Bedstefader, alligevel nødtes til at gjengive den Lod, som deres Fader havde faaet udlagt. Denne Børnebørns Forret kan man derimod ikke ansee for en Befrielse fra egentlig Collation, fordi Børnebørn og Forældres Sødskende ikke vare Medarvinger, og Begrebet om egentlig Collation saaledes ikke her kan komme til Anvendelse. Meget mindre kan Lovstedet, saaledes betragtet, udvides til det Tilfælde, hvor Børnebørn succedere Bedstefaderen; thi i saa Fald maa, som forhen sagt, Collation finde

Sted. Forsaavidt derimod det nævnte Lovsted antages at indbefatte Collation af Fællesgods, hvorom der med Hensyn til Lovstedets almindelige Udtryk ikke synes at kunne være Tvivl, kan det heller ikke nægtes, at den Børn af første Grad med Hensyn til Fællesgodsets Deling paaliggende Forpligtelse, i hvis Følge de ikke kunne forlange nogen Godtgjørelse af deres afdøde Broders Børn, kan betragtes som en Børneborn tilgodekommende Befrielse for Collation, hvilken dog, da den strider mod Lovens almindelige Grundsætninger, kun maa forstaaes om det Tilfælde, som Lovstedet indbefatter, nemlig om Børneborn i Forhold til Forældrenes Søskende.

Vi antage altsaa, at egentlig Collation af Børneborn efter Waldemars Sjællandske Lov maa finde Sted i alle Tilfælde, hvor Børneborn succedere Bedsteforældre, hvilket ikke blot synes at gjelde, hvor flere Stammer af Børneborn succedere, men ogsaa hvor flere Børneborn af een Stamme indbyrdes concurrere *).

Vi nærme os dernæst til Skaanske Lov, hvilken, som allerede før er sagt, tillægger Børneborn fuldkommen Arveret. **) Heraf synes nu allerede Collation at være en nødvendig Følge, forsaavidt Børneborn succedere deres Bedsteforældre, hvorimod der, da Børneborn efter denne Lov ikke succedere tilligemed Forældrenes

*) See ovenfor Pag. 34.

**) See ovenfor Pag. 19.

Godskende, ikke kan blive Spørgsmaal om Forpligtelse for dem til Collation med disse. Enkelte Lovsteder fordre imidlertid en nøiere Undersøgelse. Det hedder saaledes i Skaanske Lovs 2—9: "Givær Bondæ sinum börnæbörnum sæ livændæ, oc skötær them oc sel them i hender, oc worther swa at Bondæns börn eftir han döthan ilzkæ jorth at hans börnebörum, the jorth ær han gaf them ware the wither witu, at theræ fathurfathur gaf them, oc skötæ them" o. s. v. Om denne Bestemmelse gjelder omtrent det samme, som før er anført om W. S. L. 1—1—7. Loven har ikke villet, at man af Børnebørnene, som ikke succederede med Forældres Godskende, skulde kunne tilbagefordre hvad de maatte have faaet af deres Bedstefader, hvilket dog kun gjeldte forsaavidt Børnebørnene ved Bedstefaderens Død vare i Besiddelse af det Givne; i modsat Tilfælde tilkom Børnene Ret til at bevise, at Børnebørnene ikke havde faaet nogen Gave. Jfr. Andreas Sunesens Paraphras, 2 Bog 3 Capitel.

Hvad fremdeles Sk. L. 3—9 og 3—10 angaaer, da har Hr. Prof. Kosenvinge i sin ovenfor nævnte Afhandling af disse Lovsteder søgt at bevise, at Børnebørn efter Skaanske Lov vare frietagne for at conferere Gods, som var givet deres Fader i Gave af deres Bedstefader. Et saadant Beviis synes imidlertid ikke af disse Lovsteder at kunne udledes. Paa første Sted hedder det nemlig: "Barn eftir fadur sin wæri fore

allum kunnum mannum oc andrum mannum æm wæl alt thæt ær thæs fathær hafde i hæfdum finum jorth meth tyltær eth otolbondæ oc bolfæ meth tyltær eth laghfasta manna, oc fkal han fwæriæ at hans fadær ate thæt uilt oc uspilt."
Her figes altsaa, at Sønnen, som succederer sin Fader, har Ret til at forsvare sig i Besiddelsen af de Ting, som han kan bevise, at hans Fader har besiddet uden Paatale. I den følgende Artikel, 3—10, tilføies: "Sæl fathær nokat finu barne i hænder, oc for thæt barn annat barn, oc dör fidæn, oc livær barnæbarn, oc wil aldæfader æftær takæ thet han ealde finu barne, tha a barnæ barn at wæriæ fit fæthrini fore them och hwa fum ofnæ kallær." Dette Lovsted forbyder Farfaderen eller hvilkensomhelst anden, at tage fra Barnebarnet efter Faderens Død, hvad denne maatte have faaet af Bedstefaderen, og Barnebarnet altsaa har erhvervet ved Succession. Men saa iøinefaldende ubilligt det havde været om Fædrenegods under disse Omstændigheder kunde være bleven affordret Barnebarnet, saa vanskeligt er det at udfinde, hvorledes det nævnte Lovsted kan antages at indeholde en Befrielse for Børneborn fra at conferere Gods, som af Bedstefaderen maatte være givet til deres Fader. Thi Lovstedet, hvorledes det end betragtes, handler dog aabenbart ikke om Succession af Bedstefaderen, da Ordene: "oc wil aldæfader æftær takæ" tydeligen forudsætte, at han lever. Det kan

derfor ligesaalidet handle om Collation i Bedstefaderens Boe. Da imidlertid Collation af Fælledsgods efter det ovenfor Anførte ikke forudsatte Skifte efter Arveladeren, kunde man spørge, om det nævnte Lovsted maaskee skulde forstaaes om saadan Collation. Men det er allerede af Hr. Prof. Rosenvinge paa det anførte Sted bemærket, at Ordet "sæliæ" her maa tages i sin almindelige Betydning for "give, overlevere", hvilken Betydning sigter til Gods, med Hensyn til hvilket Fælledsskabsret ikke fandt Sted. Fremdeles synes Lovstedet, ogsaa fordi det forudsætter, at Bedstefaderen kunde tilbagefordre Gaven, ikke at vedkomme Fælledsgods, med Hensyn paa hvilket Børn havde en saa fuldkommen Ret, at det blev ubegribeligt, hvorledes endog en ulovmedholdelig Tilbagefordring af dette Gods kunde finde Sted, efterat det ved Succession var kommet i Barnebarnets Besiddelse. Det maa nemlig vel bemærkes, at her ikke som i Wald. S. L. 1—17 tales om Befrielse for Barnebarnet fra Reasumtion af Skiftet, men om den blotte Tilbagefordring af Godset, hvorfor Loven ogsaa bruger "æftærtakæ" ikke som W. S. L. 1—17 eller selve Sk. L. i 3—11 "jæfnæ" eller "kallæ til jæfnadæ." Om 3—11, hvor det hedder: "Syzkini mughu e mæthæn the livæ kallæ hvært ofnæ annat til jafnadæ oc til ræt skifti" o. s. v. gjelder det samme, som ovenfor er sagt om W. S. L. 1—17. Loven har villet, at Barnebarnet skulde være fritaget for at indføre Gods til Skiftets

Reassumtion, fordi han, saalænge Forældres Sødskende levede, ikke arvede. Hvad derimod angaaer Gods, som var i Fællig, da var Barnebarnet, saaledes som paa anførte Sted viist, virkeligen befriet fra at conferere det til Fordeel for Forældres Sødskende. I Andreas Sunesens Paraphras 3 Bogs Cap. 3 findes intet, der strider mod disse Fortolkninger; den slutter sig imidlertid nærmere til Sk. L. 3—11 end til den foregaaende Artikel.

Om Skaanske Lov antage vi altsaa, at den paabyder egentlig Collation af Børneborn i alle Tilfælde, hvor Børneborn succedere Bedstefaderen, og det uden Forskjel, om flere Stammer af Børneborn eller flere Børneborn af een Stamme indbyrdes concurrere.

Vi gaae endeligt over til Jydske Lov. Da imidlertid ogsaa efter denne Lov succederes in stirpes, hvorfor Beviset indeholdes i J. L. 1—4, kan det ikke drages i Tvivl, at jo Collation ogsaa efter denne Lov paaligger Børneborn, og det uden Hensyn til, om de concurrere med Forældres Sødskende eller indbyrdes, da efter den i Loven hjemlede Successionsorden Børneborn stædes til Arv tilligemed Forældres Sødskende. Ja, det er endog sandsynligt, at Collation har fundet Sted imellem Børneborn af een stirps, der succederede Bedstefaderen. De fleste Lovkyndige ere imidlertid af den Mening, at Børneborn efter J. L. med Hensyn til det Gods, som deres Bedstefader har givet deres Fader, og som ved Succession er kommet i deres Be-

skbdelse, ere fritagne for at conferere. *) Til Styrke herfor anføres Jydske Lovs 1—14, hvor det i anden Passus hedder: "Æn sel father sint barn noket i hender. oc fer thet ant barn. dör barn oc livær barnæ barn. huerkj aldefather eth annen man ma fra hanum take thet ther aldefather gaf sint barn." Det er besynderligt, hvorledes de Lovkyndige have kunnet forstaae dette Lovsted som om det indeholdt et Forbud mod Collation. Om Collation i uegentlig Forstand kan der nemlig her ikke være talt, da en saadan efter Jydske Lovs Principer aldeles ikke fandt Sted. Iøvrigt gielder om Jydske Lovs 1—14, hvad ovenfor er anført om Skaanske Lovs 3—10. Thi, da Loven forudsætter, at Bedstefaderen endnu lever, kan her ikke blive Spørgsmaal om Skifte efter ham, men derimod om Skifte efter hans afdøde Søn; og Lovstedet forbyder, at Bedstefaderen eller nogen anden tilbagefordrer af Barnebarnet, der succederer sin Fader, hvad denne maatte have faaet i Gave. Det anførte Capitel af Jydske Lov byder i første Passus Faderen, at bevare fuldkommen Arveret imellem sine Børn; hvilket Bud dog ved Slutningsordene af Capitlet paa den beskrevne Maade begrændses. At derimod Talen ikke er om Collation, vise selve Ordene. Lovstedet siger nemlig: "fra hanum take"; i det følgende

*) See Ørsteds Suppl. 1 D. Pag. 98. Nyt jurid. Arch. 17 B. Pag. 162.

Capitel derimod, hvor der tales om Børns Fritagelse for Collation, hedder det: "tha mughe andre arving ei nöthe hanum til efter at föræ, æth at jæfnæ" o. s. v. Men at den blotte Tilbagefordring af Gods er forskjellig fra Collation, er indlysende. Ogsaa de ældre Glossatorer og Oversættere synes at give det her Antagne Medhold. Blüting siger saaledes i Glossen til det anførte Lovsted: "Kindes Kindern kann niemand etwas abfordern, das der Großvater ihnen gegeben hat." I Biskop Knuds Oversættelse hedder det: "Item si pater commiserit puero suo, et ille genuerit alium, et postea moritur prior puer, et puer pueri vivit, nec avus nec avia potest ei *auferre*, quid avus dedit filio suo." Blasius Eckenberger endelig oversætter saaledes: "So öck de Vader sinem Kinde etwas under de Hende give, undt det Kindt tügede Kinder, unde störve (doch dat das Kindes-Kindt bleve by Levende) so mach de Grotevader, edder sunst nemandt, von das Kindes Kindt dat wedder tho rügge fördern, wat he Grotevader sinem Kinde gegeven hadde." Man kunde derimod finde det tvivlsomt, hvilken Mening Kofod Ancher i denne Sag har heldet til. Han siger nemlig intetsteds udtrykkeligen, at dette Lovsted indeholder Forbud mod Collation, hvorimod han stedse taler om Tilbageforduing af Bedstefaderens Gave. *) Paa den anden Side synes han,

*) See Tingsforklaringer over Jydske Lov Cap. 13. Anchers saml. Skrift. 2 D. Pag. 497.

at have havt Collation for Øie, idet han spørger, hvorfor det var tilladt at fordre Gaven tilbage fra Sønnen, men ikke fra Sønnesønnen; thi hvorledes kunde han ellers tale om Tilbagefordring fra Sønnen, da en saadan intetsteds i Jydske Lov omtales, ja endog, som Professor Falck i en Note til sin tydske Oversættelse af Jydske Lov rigtigen anmærker, strider mod det anførte Lovsteds Ord. *) Antager derimod Ancher, at J. L. 1—14 omhandler Collation, da er det vel begribeligt, hvorfor han opkaster hiint Spørgsmaal, men det er ligeledes indlysende, at man gjør rettest i med Prof. Falck at forstaae Lovstedets Udtryk efter deres naturlige Betydning. Da imidlertid J. L. 1—14 siger: "hwerki aldefather eth annen man ma fra hanum take thet ther aldefathær gaf sint barn," kunde man spørge, hvorledes en Anden kunde falde paa, at for-

*) See: Das Jütsche Lov, aus dem dänischen übersetzt von Blasius Eckenberger. Mit einer hochdeutschen Uebersetzung von Falck in Kiel 1819. Hvor Falck i Anmærkningen til Cap. 14 siger: "Ancher nimmt an, daß die Schenkung des Vaters, so lange der Sohn lebt widerrufen werden könne, und sucht einen besondern Grund auf, warum dies nicht vom Enkel gelte. Nach §. 2 (i den danske Text: "Æn of han sel en nokæt iæhender da ma han ei nete hin andre lythen") ist aber die Voraussetzung unzulässig. Der Text würde also sagen: die Schenkung ist auch bei dem Tode des Sohnes nicht widerruflich."

dre tilbage fra Sønnesønnen det, som hans Bedstefader havde givet hans Fader, da dog en saadan Fordring ikke engang kunde have Skin af Retmæssighed. Men, da det anførte Lovsted opstiller Faderens Forpligtelse til at bevare det Retsforhold imellem sine Børn, som fuldkommen Arveret fører med sig, kunde det vistnok blive Tilfælhet, at Børnene, ligesaavel som Bedstefaderen af deres afdøde Broders Søn tilbagefordrede det, som hiin havde faaet i Gave. Maaskee kunde de mene, at hiin Forpligtelse medførte saadant, fordi de ansaae den Gave, deres Broder havde faaet, som noget, der var taget fra dem selv, og ikke vilde lade Fyldestgjørelsen beroe paa, om Barnebarnet muligen maatte blive pligtig til Collation, hvis Udfald var aldeles ubestemmelig. Maaskee var det ogsaa Levning af en ældre Ret, i hvis Følge en Gave, som Faderen havde gjort en af sine Sønner, førend Collation var skeet, ansaaes for endnu saaledes at henhøre til Fædrenegodset, at, ifald Sønnen døde førend Faderen, de nærmeste Arvinger kunde fordre hele Gaven tilbage. At Familien i de ældste Tider har besiddet saa store Rettigheder, synes ikke at modstride den i Oldtidens Familieforhold herskende Aand, i det mindste forsaavidt denne fremtræder i de positive Love, der endog alle, ved, som ovenfor er viist, at forbyde en saadan Tilbagefordring af Gaven, tilstrækkeligen synes at vidne om Tilværelsen af en saadan Skik.

Endeligen møder J. L. 1—16, som overskrives:

"Of Syskæn kærer a annæt at thæt hauer fanget uræt." Lovstedet lyder saaledes: "Alle syskæn livende oc allæ loot ere ulatne (utlatnæ, oc of allæ lotæ æi jafn æræ) tha ma of wil annen syskæn kallæ a mere. en tho swa at hwar with huare sin loot fyal. oc til jafneth with andre." Disse Ord ere udentvivl at forstaae om det Tilfælde, hvor Skifte allerede er holdet, og der tvistes om, hvorvidt samme har været lovligt eller ikke. *) I de fleste Haandskrifter betegnes dette allerede ved Capitlets Overskrift, ligesom selve Ordene: "en tho sua at hwar with huare sin loot fyal. oc til jafnadæ with andre," synes at henpege derpaa. Thi hvorledes kan nogen siges, at kjende sin Lod, eller paastaae, at have faaet mindre Lod, end ham tilkommer, førend hans Andeel ved Skiftet er bestemt? Da imidlertid efter Skiftet ikke Collation kan finde Sted, men en blot Reasumtion af dette, kan det anførte Sted heller ikke antages at fastsætte noget om det Tilfælde, hvor Børnebørn stædes til Arv med Forældres Søskende. At de i dette Tilfælde ikke uden Modsigelse kunne fritages for Collation, er ovenfor viist.

Vi have altsaa seet, at Collation i egentlig Forstand efter de ældre Love maatte antages at paaligge

*) Dette synes ogsaa Hr. Prof. Rosenvinge at antage. See Nyt jurid. Arch. 17 B. Pag. 163 *), jevnf. Pag. 156 ****). Dog synes J. L. 1—16 ikke at handle blot om Jord.

Børnebørn i alle Tilfælde, hvor de succedere som saadanne, men at derimod, hvad Collation i uegentlig Forstand angaaer, om Børnebørn gieldte det samme som om Børn, med Undtagelse af de Tilfælde, hvor Børnebørn efter Wald, S. Lov og Skaanske Lov ikke arvede med Forældres Sødskende, i hvilke Tilfælde Lovene for Billigheds Skyld havde frietaget dem for Collation.

§. 7.

Det staaer tilbage korteligen at undersøge, om og hvorvidt andre Personer efter de ældre Love vare forpligtede til collatio bonorum.

Med Hensyn til den Collation, der havde sin Grund i Fælledsskab, maa det nu i Almindelighed antages, at den paalaae alle Personer, der vare i et saadant Fællig, der havde Succession til Formaal. Da alle disse Personer nøde samme Ret, er der ingen Grund til i omtalte Henseende at skielne imellem dem. Det vil derfor af Lovene selv letteligen kunne sees, hvilke Personer der vare forpligtede til denne Collation, ligesom det allerede ovenfor er bemærket, at det samme begrundende Fælledsskab efter Jydske Lov ikke finder Sted uden imellem Ægtefolk.

Hvad derimod angaaer den egentlige Collation, da synes denne, forsaavidt fiernere Arvinger maatte have faaet ulige Gaver, at være en nødvendig Følge af Eriks S. Lov 1—32 i Slutningen, hvor det hedder:

"That skal man ok witæ. at man maa ængæn en arvinggæ meræ givær æn annær." Det maa imidlertid vel bemærkes, at Talen her er om Gaver efter Døden, med Hensyn til hvilke Collation efter sin Natur ikke kan finde Sted, fordi saadanne Gaver først ved Arveladerens Død faae Gyldighed som Gaver, og derfor paa den Tid, da Collation skeer, ikke existere som noget, der kan confereres. En saadan Gave bliver derfor, forsaavidt den er Medarvingerne til Skade, ligefrem ugyldig. Ligeledes maa det vel iagttages, at den Successionslighed, Loven ved disse Ord synes at paabyde, dog kun gjelder om Succession i egentlig Forstand, og derimod ikke om fuldkommen Arveret. Ved den omtalte Bestemmelse forhindres nemlig Eieren ikke fra at gjøre sine fjernere Arvinger ulige Gaver i levende Live, og det vilde være urigtigt, paa Grund af den saadanne Arvinger tilstaaede mindre Ret, ogsaa at tillægge dem den større. Forsaavidt I—33 synes at gjøre en Undtagelse fra denne Regel, er det allerede ovenfor *) viist, at paa dette Sted blot tales om Maaden, hvorpaa Reasumtion af Skiftet skal gaae for sig. Det vilde ogsaa have været mindre rimeligt, om Forpligtelse til Collation i dette Tilfælde havde paaligget Arvinger, hvilke den ellers ikke vedkom; den ene Arvings Fraværelse kunde ikke forandre de øvrige Arvingers Rettigheder, uden forsaavidt det var nød-

*) Pag. 21.

vendigt, for at sikkre den Fraværende den ham tilkommende Andeel.

Wald. S. Lov og Skaanske Lov omtale ikke Collation af fjernere Arvinger. Det maa derfor ogsaa med Hensyn til disse Love antages, at saadan Collation ikke har fundet Sted, hvilket er saameget mere rimeligt, som efter disse Love med Hensyn til fjernere Descendenter successio in stirpes ikke finder Sted, men derimod en graduel Arvefølge, den saakaldte Gangarf, der er aldeles forskjellig fra den Arvegangsmaade, der gjelder for Børn og Børnebørn. Dette er derimod anderledes efter Jydske Lov; thi endskjøndt Collation i denne Lov kun udtrykkeligen paalægges Børn af første Grad, gjelde dog de samme Grunde, som ovenfor ere anførte for Collation af Børnebørn, ogsaa om alle øvrige Descendenter, der ligesom hine succedere in stirpes, og det maa derfor antages, at Forpligtelsen til Collation efter Jydske Lov har strakt sig til alle Descendenter. Med Hensyn til andre Arvinger finder en saadan Forpligtelse derimod ikke Sted.

§. 8.

Gjenstanden for Collation efter de ældre Love og Maaden, hvorpaa den udførtes, blive nu korteligen at omhandle.

Det er allerede ovenfor omtalt, at Gjenstanden for Collation deels var Fælledsgods, deels saadant Gods, der ikke var i Fællig, hvilket sidste fornemmelig

bestod i Arvejord. Man synes fremdeles at kunne antage, som almindelig Regel, at Personer, der vare forbundne til Collation, have maatte indføre paa Skiftet alle Gaver, som Arveladeren i levende Live havde tildeelt dem. At Jydske Lovs Bestemmelser om Medgift og Bryllupsgave bør udstrækkes til andre Gaver, er allerede ovenfor bemærket; i de øvrige Love findes herom ingen særskilte Bestemmelser. Dog gives der nogle Lovsteder, hvis Analogie i denne Henseende giver nogen Veiledning. Som saadanne bør fornemmelig anføres Wald. S. L. 1—17, Arvebog. Cap. 55 og Skaanske Lov 3—13 jfr. Andreas Sunesens Paraphras 3 Bogs 3 Cap. Paa disse Steder hedder det: i Wald. S. L. 1—17 "Suzkæn aghæ e methæn the livæ at iæfnæ thæm i mællæn. oc tho swa at hwært thærræ wet sin loot til jæfnæthæ hwært with annæt. Æn worthær thæt swa at nokæt thæt suzkæn afhænder af sin jorth thæn ther thæt fik i skiftæ. tha gitær thet æy tilkomæt annæt suzkæn at jafnæ with sik. num thæs at thæt fangær aftær thæn jorth thær thæt hauer afhænd. Æn of swa worthær at nokær thæn thær ikky hawer afhænd af sin lot. kallær sik til hins thær sin lot hauær afhænd. tha a han wethær hanum at jæfnæ. oc tho swa at thæt ther han afhændæ. thæt a i hans lot at stande mæth rætæ wirthning. oc the andræ thær han havær æftær. thæræ füllæ hanum af swa mykæt sum han a mæth rætæ. oc

them hörær til jæfnæthæ." I Skaanske Lov 3—12, "Skiftæ börn æftir fathur sin husa tofter allær ut jorth, oc ær annur wærræ æn annur; oc bötæs tha the skiftu meth andre jorth, oc hin ær tha fik wærræ tha the skiftu, have bædræt sina meth costnade oc æruade sinu; Um tha kallær sidæn hin a tilgiarth thær til giordo tha the skiftu oc biudær til reps, tha witi han meth tyltær eth otholbondæ at thæt war aldrig tilgiort ofna hins jortho, oc sidæn logh ær förd tha jafnæ sin imæl-lin." Disse Lovsteder ville, at, naar f. Ex. en Broder, der har afhændet noget af den Jord, der er udlagt ham paa Skifte, nødes til paa nye at dele med en anden, der ikke har afhændet noget af sin Lod, da det, som han har afhændet, staaer i hans fulde Lod, og at den ham tilkommende Andeel udlægges af det, han har tilovers.

Heraf kan man maaskee slutte, at de ældre Love have skjelnet imellem den saakaldte collatio vera og collatio ficta, forsaavidt de Lovkyndige under hiin Benævnelse forstaae det Tilfælde, hvor selve Tingen indføres, under denne derimod, at Tingens Værdie beregnes i Arvingens Andeel, en Forskjel, der imidlertid blot henhører til Collationens Maade. Man synes nemlig med Rette at kunne slutte fra det, der fandt Sted, naar Skiftet og følgelig ogsaa en ulovligen foregaaet Collatión reasumeredes, til det, der gjeldte, naar Collation fra først af skulde foretages, især da Sagens

Natur fører det med sig, at det, der er afhændet, kun derved, at det kommer med i Beregning, kan indføres. Ligeledes synes man heraf at kunne udlede en Regel, der maa henføres til det mere Væsentlige ved Collation, at man nemlig, i at bedømme, hvormeget der skulde indføres, ikke burde see hen til, om den, der var pligtig til Collation, ved Gaven havde opnaaet en virkelig Tilvæxt i sin Formue, men at alt skulde indføres, hvad der var modtaget under Forpligtelse til Collation, Tingen selv altsaa eller dens Værdie, saaledes som disse vare paa den Tid, da Gaven modtoges. Dette synes Analogien af W. S. L. 1—17 og Sk. L. 3—12 at føre med sig. Det første Lovsted bestemmer nemlig, at det afhændede Gods skal beregnes efter lovlig Vurdering, og tager altsaa ikke Hensyn til, om Eierens Formue ved Afhændelsen er bleven forøget, og hvad de forskjellige Tider angaaer, paa hvilke Vurderingen kunde skee, da fastsætter Skaanske Lov, at den Jord, som nogen paa Skifte havde faaet i Godtgjørelse, fordi den øvrige ham tilfaldne Jord var af ringere Beskaffenhed end de andres, skulde ved Skiftets Reasumtion beregnes til det, den var vurderet for paa den Tid, der blev skiftet, altsaa med Fradrag af de Omkostninger, der vare anvendte paa Jordens Forbedring. Jfr. Andreas Sunesen. Der tages altsaa i Beregningen Hensyn paa den Tid, hvorpaa Godset blev erhvervet, og denne Grundsætning maa for Aarsagens Ligheds Skyld ogsaa antages at have været gjeldende om Collation. At

den fremdeles passer sig saavel paa den egentlige Collation, som Collation i uegentlig Forstand er indlysende, ligesom det og synes antageligt, at de samme Grundsætninger ogsaa i de øvrige Love have været fulgte.

§. 9.

Forsaavidt den efter de ældre Love i Anledning af Collation stedfindende Proces angaaer, fulgte det af disse Loves Grundsætninger, i hvis Følge Fælledsskabet i Tvivls Tilfælde havde Præsumtionen for sig, at den, hvis Paastand gik ud paa samme, fortrinligen stædtes til at føre Beviset, hvilket, som bekjendt, efter den dengang herskende Retsforfatning maatte ansees som en Fordeel. Til Styrke herfor kunne flere Lovsteder anføres, fornemmelig Eriks S. L. 1—25, hvor det hedder: "Æn skil man um. tha ær thæn nærmær thær til houæth lot wil witnæ." Wald. S. Lov 1—2 "tha ær thæn nærmær ther til jæfneth wil witnæ." Skaanske Lov 1—26 "Worthær delæ um jorth, swa at summi kallæ Fæthrini æller mõthrini, oc summi köpæ jorth, ware the næstum, ær allum wil witæ til handæ." At den samme Grundsætning gjeldte, hvor der tvistedes om egentlig Succession, kan deels analogisk udledes af Ovenstaaende, deels godtgjøres af Lovens selv. Jydske Lovs 1—15 siger saaledes: "barn ær nærmere at wite sec i fellegh en the thet wil witæ fra", hvilket ikke kan gjelde om Fælledsskab, fordi dette efter Jydske Lov

Natur fører det med sig, at det, der er afhændet, kun derved, at det kommer med i Beregning, kan indføres. Ligeledes synes man heraf at kunne udlede en Regel, der maa henføres til det mere Væsentlige ved Collation, at man nemlig, i at bedømme, hvormeget der skulde indføres, ikke burde see hen til, om den, der var pligtig til Collation, ved Gaven havde opnaaet en virkelig Tilvæxt i sin Formue, men at alt skulde indføres, hvad der var modtaget under Forpligtelse til Collation, Tingen selv altsaa eller dens Værdie, saaledes som disse vare paa den Tid, da Gaven modtoges. Dette synes Analogien af M. S. L. 1—17 og Sk. L. 3—12 at føre med sig. Det første Lovsted bestemmer nemlig, at det afhændede Gods skal beregnes efter lovlig Vurdering, og tager altsaa ikke Hensyn til, om Eierens Formue ved Afhændelsen er bleven forøget, og hvad de forskjellige Tider angaaer, paa hvilke Vurderingen kunde skee, da fastsætter Skaanske Lov, at den Jord, som nogen paa Skifte havde faaet i Godtgjørelse, fordi den øvrige ham tilfaldne Jord var af ringere Beskaffenhed end de andres, skulde ved Skiftets Reasumtion beregnes til det, den var vurderet for paa den Tid, der blev skiftet, altsaa med Fradrag af de Omkostninger, der vare anvendte paa Jordens Forbedring. Jfr. Andreas Sunesen. Der tages altsaa i Beregningen Hensyn paa den Tid, hvorpaa Godset blev erhvervet, og denne Grundsætning maa for Aarsagens Ligheds Skyld ogsaa antages at have været gjeldende om Collation. At

den fremdeles passer sig saavel paa den egentlige Collation, som Collation i uegentlig Forstand er indlysende, ligesom det og synes antageligt, at de samme Grundsætninger ogsaa i de øvrige Love have været fulgte.

§. 9.

Forsaavidt den efter de ældre Love i Anledning af Collation stedfindende Proces angaaer, fulgte det af disse Loves Grundsætninger, i hvis Følge Fællesskabet i Tvivls Tilfælde havde Præsumtionen for sig, at den, hvis Paastand gik ud paa samme, fortrinligen stædtes til at føre Beviset, hvilket, som bekjendt, efter den dengang herskende Retsforfatning maatte ansees som en Fordeel. Til Styrke herfor kunne flere Lovsteder anføres, fornemmelig Eriks S. L. 1—25, hvor det hedder: "Æn skil man um. tha ær thæn nærmær thær til houæth lot wil witnæ." Wald. S. Lov 1—2 "tha ær thæn nærmær ther til jæfneth wil witnæ." Skaanske Lov 1—26 "Worthær delæ um jorth, swa at summi kallæ Fæthrini ællær möthrini, oc summi köpæ jorth, ware the næstum, ær allum wil witæ til handæ." At den samme Grundsætning gjeldte, hvor der tvistedes om egentlig Succession, kan deels analogisk udledes af Ovenstaaende, deels godtgjøres af Lovens selv. Jydske Lovs 1—15 siger saaledes: "barn ær nærmere at wite sec i fellegh en the thet wil witæ fra", hvilket ikke kan gjelde om Fællesskab, fordi dette efter Jydske Lov

ikke fandt Sted imellem Forældre og Børn. Lovstedet giver altsaa det Barn, der paastaaer, ikke at være udskiftet, fortrinlig Ret til at føre Beviset. Dog gjeldte en anden Grundsætning, naar Trætte opstod imellem Faderen og Børnene; thi disse var det ifølge udtrykkelige Lovbestemmelser ikke tilladt, at føre Beviis imod Faderen. See Eriks S. L. 1—8 jfr. 1—25 Wald. S. L. 1—1—3 jfr. 1—11. Arveb. Cap. 5. hvilke Steder ovenfor ere anførte, ligesom og nogle især med Hensyn til Børnebørn gjeldende Undtagelser fra denne Regel i det Foregaaende ere omhandlede. Om Strid imellem Børn eller Børnebørn i Anledning af Collation, findes de fuldstændigste Bestemmelser i Skaanske Lov 1—19, der ligeledes ovenfor er anført. Lovstedet foreskriver, at Jord, der udgjorde den vigtigste Eiendom, skal indføres med Tyltereed af Odelbønder, Løsøre derimod med Tyltereed af gode Mænd. Ogsaa de øvrige Love bekræfte, at Edsbeviis i slige Tilfælde er bleven anvendt, og undertiden to Vidner, hvilke Beviismaader paa den Tid vare brugelige. Jfr. Eriks S. L. 1—20. Det er heraf indlysende, at Faderen ikke ved sin Erklæring i levende Live, om denne ogsaa efter hans Død blev beviist, kunde paalægge Barnet at conferere; thi ikke blot Faderens Forpligtelse til at bevare fuldkommen Arveret imellem Børnene, men ogsaa disses Ret til at fordre samme, afgav Fundamentet for Collation. Man maa derimod i Overeensstemmelse med det Anførte antage, at Beviset baade

forsaavidt angik Forpligtelsen til Collation, som og for Beløbet af det, der skulde confereres, i Almindelighed førtes af den, der blev opfordret til at conferere.

Som Tvangsmiddel for Personer, der vilde unddrage sig fra Forpligtelsen til Collation, anfører Skaanske Lovs 1—19, at der skulde forelægges dem Lavdag, og dersom de da ikke inden den fastsatte Tid iværksatte Collationen, skulde de for deres lovstridige Adfærd bøde 3 Mark til Kongen og desuden som før være pligtige til at conferere. Jydske Lov udelukker fra Arv dem, der ikke ville underkaste sig Collation. De øvrige Love indeholde herom intet.

§. 10.

Efter saaledes at have fremsat de fire ældre Hovedloves Bestemmelser om collatio bonorum, gaae vi strax over til at omhandle dette Retsforhold efter vore nugjeldende Love. Vel forekomme ogsaa i de øvrige ældre Love herhen hørende Bestemmelser; men det, der om disse er at sige, synes passende at kunne indbefattes deels under det allerede Fremsatte, deels under det, der i det Følgende vil blive at anføre. Som Steder, hvor Bestemmelser Collation angaaende findes, kunne imidlertid nævnes: Gulathingslov, Arveb. Cap. 15. Frostethingsl. P. 13, hos Paus 2 D. Pag. 166 Kap. 2, 3. Magni Lagabæters Gulathingsl. Arveb. f. St. Pag. 80 Kap. 1, 7. Christ. 4des N. L. Arveb. Kap. 1, 7. Jonsbogen Part. 4 Cap. 2. Den Hel-

fingborgske Birkeret, see Anchers Lovhistorie. Add. Pag. 225, 226. Frd. 23 Apr. 1632 cfr. Christ. 4des Recess. af 1643, 2—7—1.

§. 11.

Idet vi opsøge Fundamentet for Collation efter vore nugjeldende Love, opstaaer først det Spørgsmaal, om der i Medhold af disse, ligesom efter de ældre Love, bør skjelnes imellem Fællesskabsret og fuldkommen Arveret, som tvende forskjellige for det nævnte Retsforhold gjeldende Fundamenter. Endskjøndt nu, efter den almindeligt antagne Forestilling, Fællesskab efter vore Love finder Sted imellem Ægtefolk, og dette Fællesskab i Almindelighed strækker sig til alle Ægtefolkenes Eiendele, pleie dog vore Lovkyndige vedbørligt at skjelne imellem Ægtefolks Fællesskabsret og deres Arveret, idet Ægtefæller ikke siges, at tage den dem paa Grund af Fællesskabet tilkommende Deel af Boet som Arv. Da derfor dette Fællesskab ikke kan ansees som Fundament for Arveret, er der heller ingen Grund til at indbefatte under Benævnelsen Collation en mulig Tilbagegivelse af Fællesgods, som nogen maatte have modtaget over den ham tilkommende Andeel. Ligesom derfor collatio bonorum i vore Systemer stedse afhandles i Forbindelse med Arveret, saaledes have vi i det Følgende kun den egentlige Collation for Øie, hvis Fundament er fuldkommen Arveret.

§. 12.

Idet vi altsaa først undersøge, hvilke Personer efter de nugjeldende Love ere i Besiddelse af fuldkommen Arveret, det er, efter det Foranførte, en saadan Arveret, der medfører Indskrænkning for den eventuelle Arvelader med Hensyn til Gaver i levende Live til dem, for hvilke det nævnte Retsforhold er gjeldende, bliver Danske Lovs 5—4—5 først at anføre. Det hedder der: "Fader, imens han og Moder lever, maae ei give et sit Barn noget. End giver han et Barn noget, da bør han at gjøre de andre Børn fyldest derimod." Med Hensyn til dette Lovsteds Fortolkning har det især været Tvivl underkastet, om Ordene: "maae ei give et sit Barn noget" ere at forstaae som et Forbud for Faderen imod eller som en Befrielse for ham fra at gjøre sine Børn Gaver. Seer man hen til Sprogbrugen, synes den første Mening at finde Medhold i Ordene; gaaer man derimod tilbage til Lovstedets Kilde, Jydske Lovs 1—14 eller Christ. 4des St. Reces 2—7—1, maa man med flere Lovkyndige være tilbøielig til at antage det Modsatte. Det er nemlig af den ovenfor anførte Fortolkning af J. L. 1—14 indlysende, at dette Lovsted ingenlunde forbyder Faderen, at gjøre sine Børn Gaver i levende Live, men frietager ham herfor, dog med den Betingelse, at han bevarer det for Børnene fælleds Retsforhold, dersom han af egen Drift giver eet af dem en Gave, hvilken Bestemmelse uden Tvivl er foraarsaget ved den Børnene

tidligere tilkommende Ret, ved Udskiftningen, eller ved at forlade Faderens Fællig, at medtage deres Hovedlod. Betragter man endvidere det nævnte Sted af Christ. 4des St. Reces, da indeholde Ordene: "Fader er ey skyldig at giffwe sit Barn noget i Hænde, saalenge Moder liffwer," ingenlunde et Forbud men ligesom Jydske Lov en Fritagelse for Faderen fra at give sine Barn noget i levende Live. Det kunde desuagtet være megen Tvivl underkastet, om ikke hine fra de ældre Love hentede Grunde maatte, efter rigtige Forestillinger om de gamle Loves Anvendelighed som Fortolkningsmidler, staae tilbage for det omhandlede Lovsteds i Sprogbrugen hjemlede Mening, selv da, naar det maatte være sandsynligt, at Lovbudet ved en Misforstaaelse af Lovconcipisterne var feilagtigen udtrykt, idet man herfor kunde paaberaabe sig den positive Lovs Myndighed som saadan, og i al Fald den Mulighed, at man med Forsæt havde forandret de ældre Loves Bestemmelse. Ved en nøiere Undersøgelse af Lovstedet selv vil man imidlertid finde overveiende Grunde for det Modsatte. Det er allerede af Hr. Conferentsraad Ørsted bemærket, at dette Lovsted, dersom det i første Passus havde villet forbyde Faderen at gjøre sine Børn Gaver, ikke i den anden Passus kunde have befalet ham, dersom han havde givet eet Barn noget, ogsaa at gjøre Gaver til de øvrige Børn. Det synes nemlig modsigende, at Faderen, fordi han havde overtraadt Lovbudet med Hensyn til eet Barn, skulde overtræde det med Hensyn

til alle. Indvender man nu herimod, at Loven vel i Almindelighed forbød saadanne Gaver, men dog ikke vilde, at en Gave, der paa lovstridig Maade var gjort eet Barn, skulde blive de øvrige Børn til Skade, saa befries Lovstedet unægteligen fra en virkelig Modsigelse, men i Formen vedblive dog Bestemmelserne i første og anden Passus at være stridende. Ikke at tale om, at Lovbudet, der forudsætter sin Overtrædelse, ikke paa anden Maade har søgt at hindre denne, end ved at paabyde nye imod Lovgiverens Hensigt i det Hele stridende Handlinger, saa havde jo en Gave, der paa lovstridig Maade var gjort til eet af Børnene, maattet erklæres for ugyldig, og, dersom Loven havde til Hensigt blot under visse Vilkaar at forbyde, hvorfor, kunde man med Rette spørge, har den da ikke udtrykt sig betingelsesviis? At det imidlertid ikke blot har været Lovgiverens Hensigt, at indrømme Faderen en indskrænket Raadighed med Hensyn til de omhandlede Gaver, men ogsaa udtrykkeligen at fritage ham for at give dem, lader sig udentvivl af andre Grunde bevise. Dersom nemlig Lovstedet antages at indeholde et Forbud, saa er det indlysende, at Ordene: "imens han og Moder lever" ere aldeles meningsløse, hvorfor man i Almindelighed, da der ikke kan tænkes nogen Grund til at Faderen mindre i Moderens levende Live end efter hendes Død skulde have Lov til at gjøre sine Børn Gaver, i Fortolkningen har overseet dette Udtryk ikke blot paa dette Sted men ogsaa i 5—2—61, hvor

de samme Ord findes i Begyndelsen. Antages derimod den første Passus i 5—4—5 at indeholde den omtalte Frietagelse for Faderen, saa sigte de ovennævnte Ord til Indholdet af 3—17—38, hvor det gjøres Faderen til Pligt, at udlevere sine mindreaarige Sønners Mødrenearv, naar de ville forlade hans Fællig. Hensigten med de omhandlede Udtryk var altsaa at forhindre, at Faderens Frietagelse for at give Børnene noget af sin Formue i levende Live skulde forstaaes saaledes, at den kom i Strid med Bestemmelsen i 3—17—38, hvilket ligeledes synes at gjelde om det lignende Udtryk i 5—2—61, skjøndt Lovens Mening, siden Faderen ogsaa efter Moderens Død kan gjøre Gaver af sit eget, her er mindre tydelig. Men at denne Fortolkning, i hvis Følge der er Mening i alle Lovstedets Dele, bør foretrækkes den modsatte, er vistnok utvivlsomt. Endeligt har allerede Conferentsraad Brorson paaviist flere Steder, hvoraf det bliver tydeligt, at det omhandlede Lovsted ikke sigter til et Forbud. Saadanne ere 5—4—8, 9, 10, 12, 5—2—61, 61, hvortil kan føies 5—2—58, 5—14—46, hvilke alle forudsætte, at Faderen paa lovlig Maade kan gjøre Gaver til sine Børn. At iøvrigt et Forbud, som det omhandlede, baade vilde stride mod Sagens Natur, og vor Lovgivnings Aand er af sig selv indlysende.

Indholdet af 5—4—5 er altsaa: Faderen behøver ikke, saalænge Moderen lever, at give sine Børn noget; men gjør han det, da skal han gjøre de øvrige

Hyldest derfor. Af disse Ord er det nu en Følge, at fuldkommen Arveret tilkommer Børn; det bliver nu Spørgsmaalet, hvorvidt samme kan tillægges andre Arvinger. *)

Da imidlertid efter vore nugjeldende Love ikke blot Børnebørn men alle Descendenter succedere in stirpes, maa man efter det ovenfor (§. 6, Pag. 40) Udviklede, nødvendigviis antage, at fuldkommen Arveret tilkommer alle disse, hvilket, forsaavidt de concurrere med Forældres Sødskende eller disses Afkom, flyder ligefrem af den Børn i første Grad tilkommende Ret, men forsaavidt Descendenter af een stirps concurrere maa præsumeres ifølge Lovgivningens Aand.

For Børnebørns Vedkommende støtter denne Sætning sig ogsaa paa positive Grunde. Danske L. 5—4—12 siger nemlig: "Farfader og Farmoder maae ei give deres Børnebørn mere end som deres eget Barn bør til rette Lod at have," og i 5—2—34, hvor det hedder: "Barnebarn, som fødes af Søn, eller Datter, tager Arv efter Farfader, Farmoder, Morfader og Mormoder, ligesom dets Fader, eller Moder skulde

*) Uagtet det synes ligefrem at følge af det ovenfor Udviklede i Forbindelse med Lovens Grundsætninger om Hustruens Retsforhold til Manden, at fuldkommen Arveret ogsaa tilkommer Børn med Hensyn paa Moderen, skal dog dette Spørgsmaal, der fornemmelig opstaaer i Henseende til Moderen som Enke, nedenfor nærmere omtales.

taget, dersom de havde levet," tages saa tydeligen Hensyn ikke blot til Størrelsen af Barnebarnets Andeel i Arven, men ogsaa til den Maade, hvorpaa han succederer, at man paa Grund af dette Lovsted synes med Rette at kunne antage, at alt, hvad med Hensyn til Succession er bestemt om Børn i første Grad, ogsaa gjelder om Børnebørn. Hvad derimod de øvrige Arvinger angaaer, da er fuldkommen Arveret intetsteds udtrykkeligen tillagt dem, og, da Loven iøvrigt ingenlunde har sat deres Rettigheder i Lighed med Descendenters, saa kan man heller ikke analogisk slutte, at hiint Retsforhold ogsaa for dem er gjeldende. Herimod er det heller ingen Indvending, at Loven undertiden f. Ex. i 5—2—36, 38, 40, 42, 46, 49 bestemmer Arvs Fordeling ogsaa imellem fjernere Arvinger efter det Forhold, som finder Sted imellem Børn; thi det er indlysende, at man fra en Bestemmelse af det Forhold, hvorefter en allerede falden Arv skal deles imellem Arvinger, ikke kan slutte til det her omspurgte, allerede i Arveladerens levende Live stedfindende Retsforhold.

§. 13.

Vi have saaledes seet, at Fundamentet for Collation finder Sted blot for Descendenter, og skulde nu undersøge dets nærmere Beskaffenhed. Da Faderen nemlig efter det Foregaaende er forpligtet til at bevare fuldkommen Arveret imellem sine Børn, opstaaer det Spørgsmaal, hvilket det Forhold er, som han skal

iagttage, eller om han som Rettesnor for saadanne Gaver skal følge enten eget Omdømme eller nogen Lovbestemmelse. J. 5—2—61 hedder det herom saaledes:

"Haver Fader, imens Moder lever, givet et sit Barn noget i Hænde, eller kostet dets Reise paa fremmede Stæder, eller og Bryllups Udstyning (dog Bryllupskost hermed ei meent) eller deslige, og døer Fader, førend han faaer gjort de andre lige Skjel, som ham tykkes og ret er efter Loven, da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod, naar der skiftes enten efter Fader, eller Moder, saavidt Samfrænder og Øvrigheden kunne billigt eragte, og Boen kan taale, og saa, at de andre Børn ikke skee forkort, men nyde Jevnet efter Loven. Vil Barn sig det ei lade afkorte, da indføre i Boen, hvis det efter Faderens Opskrift bekommet haver. Vil Barnet det ei gjøre, miste Arv."

Ved første Øiekast synes dette Lovsted at medføre, at Faderen vel er forpligtet til at bevare fuldkommen Arveret mellem sine Børn, men at det desuagtet beroer paa hans Godtbefindende, at bestemme den Fyldestgjørelse, som tilkommer Børnene for det, eet af dem har faaet i Gave. Da det nævnte Lovsted, som omtaler det Tilfælde, at Faderen er død, førend han for en Gave til eet af sine Børn har gjort de andre Børn lige Skjel, saaledes "som ham tykkes", og Lovens Forskrift tilholder det, kun omhandler Collation af saadanne Udgifter, der af Faderen ere optegnede, og

tilføier Udtrykket "i saa Maader", saa synes dette at vise, at kun saadanne Omkostninger ere Gjenstande for Collation, som Faderen har optegnet i den Hensigt, at de skulde confereres, og at Loven har overladt det til Faderens Godtbefindende, at anordne Collation saaledes, at ingen af Børnene kom til at lide Skade. Dog lader sig udentvivl det Modsatte bevise. Thi det er af 5—4—5 klart, at Lovgiveren ikke har overladt Børnenes fuldkomne Arveret til Faderens Godtbefindende; men det er ligeledes indlysende, at det Forhold, hvori denne Ret gielder for Børnene, ifald dets Bestemmelse var overladt til Faderens Godtbefindende, var aldeles prekairt, og at i saa Fald Faderens Forpligtelse til at bevare fuldkommen Arveret ikke i Virkeligheden fandt Sted, forbi hans Godtbefindende ikke kunde være underkastet Lovens Dom. Men ligesom den i 5—4—5 Faderen paalagte Forpligtelse viser, at dette ikke er Lovens Hensigt, saaledes lader sig dette ogsaa udlede af Udtrykkene i 5—2—61. Thi Lovstedet tager vel Hensyn til Faderens Tykke, men omtaler dog dette kun som gieldende i hans levende Liv. Det hedder nemlig: "og døer Fader, forend han faaer gjort de andre lige Skjel, som ham tykkes og ret er efter Loven." Her sigtes altsaa til saadanne Gaver i levende Live, hvorved Faderen har søgt at bevare Børnenes gjensidige Ret, ikke til nogen i en Optegnelse anordnet Bestemmelse af disses Retsforhold. Derfor siger ogsaa Lovstedet, at Faderen er bleven forhindret, i at gjøre sine

Børn lige Skjel, uagtet det forudsættes, at han efterlader sig en Optegnelse, hvori de paa Børnene anvendte Bekostninger ere specificerede. Det betragter altsaa Optegnelsen ikke som Grundvolden for Børnenes Arveret eller som Faderens Bestemmelse af denne, men som et Middel til at bevise, hvad Børnene have faaet i Gave, og hvad de, som en Følge deraf, skulle conferere. Men at Faderen maa kunne gjøre Gaver i levende Live efter eget Tykke, er klart, baade med Hensyn til at disses Beskaffenhed beroer paa hans Valg, og forsaavidt det maa antages, at komme an paa ham, om han allerede i levende Live ved nye Gaver vil restituere det Børnene i Lovgivningen hjemlede Arveforhold, eller vil, at denne Sag først paa Skiftet efter ham skal komme til Afgjørelse. Imod denne hans Beføielse kunde man vistnok paa Grund af Udtrykkene i 5—4—5: "da bør han at gjøre de andre Børn fyldest derimod" indvende, at Faderens Forpligtelse til at bevare fuldkommen Arveret for sine Børn, forsaavidt man vil nægte ham Ret til ved en efterladt Optegnelse at virke til dette Maal, maa medføre, at han er nødsaget til ved Gaver i levende Live at gjøre sine Børn Fyldest, fordi i saa Fald Lovbudets Forskrift kun paa denne Maade kan efterkommes. Men det er indlysende, at Lovbudet da indeholdt den Urimelighed, at Faderen ikke kunde give eet af sine Børn noget, uden ogsaa at gjøre Gaver i levende Live til de øvrige Børn, fordi i saa Fald en Gaves Gyldighed maatte beroe paa, om

de øvrige Børn havde, hver for sig, faaet ligesaa meget. Det vilde saaledes i de fleste Tilfælde endog blive Faderen en Umulighed, at gjøre sine Børn Gaver. Ligesom det omhandlede Lovsted altsaa ikke kan antages, at paalægge Faderen en saa speciel Forpligtelse; men kun i Almindelighed at tilholde ham at bevare Arveforholdet imellem Børnene, enten dette nu skeer ved Gaver i levende Live, eller ved Optegnelse af disse, eller derved, at han ikke gjør større Gaver, end at de øvrige Børn i Tiden kunne faae Fyldest for dem; saaledes finder det Raaderum, som Lovstedet tilstaaer Faderens Godtbefindende, kun Sted med Hensyn til Valget af de Maader, hvorpaa det lovbestemte Arveforhold imellem Børnene skal bevares; det gjelder derimod ikke med Hensyn til Bestemmelsen af selve dette Forhold. For dette Sidste indeholder endvidere 5—2—61 tilstrækkeligt Beviis i følgende Udtryk: "da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod, naar der skiftes enten efter Fader eller Moder, saavidt Samfrænder og Øvrigheden kunne billigt eragte, og Boen kan taale, og saa at de andre Børn ikke skeer forkort, men nyde Jevnet efter Loven." Disse Ord godtgjøre nemlig, at Lovens Bud er Grundvolden for det imellem Børnene gjeldende Retsforhold, hvilket endeligen ogsaa er indlysende deraf, at det kun i enkelte Tilfælde f. Ex. i 5—4—6 undtagelsesviis er Faderen tilladt, paa egen Haand at afvige fra det i Almindelighed gjeldende

Arveforhold. Det bliver derfor nødvendigt, at opsøge den lovgrundede Regel, som heri maa tages til Følge, eller, siden Loven fordrer, at Børn skulle nyde "Jevnet", at udfinde Bemærkelsen af dette Ord, hvilket, da her tales om Jevnet i Arv, maa, dersom Loven ikke skal være i Modsigelse med sig selv, forstaaes i Overeensstemmelse med det, som den paa andre Steder, men fornemmelig i 5—2—29, fastsætter om Forhold i at arve. Herfor indeholder ogsaa 5—4—13 et afgiørende Beviis, idet samme viser, at den i 5—2—29 fremsatte almindelige Regel bør iagttages ved Gaver af saadanne Personer, med Hensyn paa hvilke Gavemodtagerne have fuldkommen Arveret.

Efterat vi saaledes i den foregaaende §. have seet, at fuldkommen Arveret kun tilkommer Descendenter i Forhold til Ascendenter, og i nærværende §. have fremsat dette Retsforholds Beskaffenhed, i hvis Følge det baade med Hensyn til sit Fundament og det Forhold, hvori det gielder, aldeles uafhængigt af Ascendenternes Godtbefindende, støtter sig paa Lovens Bud, og de øvrige om Arv gieldende Regler, staaer det kun tilbage, at nævne som Undtagelser, der finde Sted i Tilfælde, hvor den Descendenterne ellers tilkommende Ret er bleven underordnet specielle Piemed. Bestemmelserne i 5—4—6, 5—2—65, Priv. 25de Mai 1671 §. 1. Forordn. 13de Mai 1769 §. 5, jfr. Canc. Skrivelse 13de Febr. 1790; Frd. 14de Octbr. 1773 og Rescr. 15de Novbr. 1765.

§. 14.

Da fuldkommen Arveret, der udgjør Grundvolden for Collation, efter det Foranførte, tilkommer alle Descendenter, saa kan man i Besvarelsen af det Spørgsmaal, som nu bliver at fremsætte, om hvilke Personer efter de gjeldende Love ere underkastede Collation, med Føie forudsætte, at den finder Sted imellem alle de Personer, for hvilke hint Retsforhold er gjeldende. Da det nemlig efter det Foregaaende maa beroe paa vedkommende Ascendent, om han ved Gaver i levende Live vil virke til Opretholdelsen af et lovmæssigt Arveforhold imellem Børnene, eller vil, at Jevnet imellem Børnene først skal finde Sted paa Skiftet, men Collation netop er den Maade, hvorpaa fuldkommen Arveret paa Skiftet realiseres, saa er det indlysende, at den Lov, der paabyder fuldkommen Arveret, ikke uden Modsigelse kan undlade, at fordre Collation. Med Hensyn til Børn i første Grad er 5—2—61, der udtrykkeligen byder dem at conferere, allerede ovenfor nævnt. Hvad derimod Collation af Børnebørn angaaer, med Hensyn til hvilke man kan skjelne imellem de Tilfælde, hvor enten disse concurrere med Forældres Sødskende eller flere stirpes af Børnebørn concurrere indbyrdes eller endeligen Børnebørn af een stirps concurrere sammen, synes man, da fuldkommen Arveret efter det ovenfor Udviklede i alle disse Tilfælde finder Sted, med Føie at kunne antage, at Forpligtelsen til at conferere ogsaa paaligger disse.

Om Børnebørn efter de nugjeldende Love ere pligtige til at indføre, hvad deres Fader maatte have faaet i Gave af deres Bedstefader, skal nedenfor omtales. Endeligen kan det om alle øvrige Descendenter antages, at de ere pligtige til at conferere, uden Hensyn til om de concurrere med Descendenter af nærmere Grad, eller med stirpes af samme Grad eller med Descendenter af samme Grad og stirps.

§. 15.

Det Spørgsmaal, om uægte Børn ere pligtige til at conferere, kan naturligviis ikke opstaae i de Tilfælde, hvor disse paa Grund af deres uægte Fødsel ere berøvede Arveret. Det kan saaledes, med Hensyn til Arv efter Faderen, ikke opkastes om Slegfredbørn, der ikke ere legitimerede, med Hensyn derimod til Arv baade efter Fader og Moder, ikke om Horebørn, og — efter nogle Lovkyndiges Mening — Børn af Blodskam. Forsaavidt derimod Lovgivningen indrømmer uægte Børn en mere eller mindre fuldstændig Arveret, saaledes som dette hos os gjelder om legitimerede Slegfredbørn, og om ikke legitimerede, med Hensyn til Arv efter Moderen, vil hiint Spørgsmaals Afgjørelse beroe paa, om saadanne Børn kunne antages, at være i Besiddelse af fuldkommen Arveret, i hvilken Henseende man synes at kunne skjelne imellem, om de concurrere med Ægtebørn eller ikke. Det maa nemlig med Hensyn til det første Tilfælde bemærkes, at fuldkommen

Arveret, fordi samme bestaaer i et gjensidigt Retsforhold mellem Arvingerne, i hvis Følge de ere baade berettigede og forpligtede, ikke blot medfører Fordeel for den, som er forsynet med samme, men ogsaa Byrde.

Da nu Loven, hvor den indrømmer uægte Børn Arveret med Ægtebørn, ikkedestomindre viser, at disse sidste skulle nyde fortrinlige Rettigheder, og det derfor ikke kan antages, at den i dette Tilfælde skulde ville det Modsatte, nødes man til, i det Mindste hvor uægte Børn concurrere med Ægtebørn, ogsaa at tillægge hine fuldkommen Arveret. Hvor derimod dette ikke finder Sted, synes Spørgsmaalets Afgjørelse at medføre større Vanskelighed, fordi den ovenanførte Grund i dette Tilfælde er uanvendelig, og fordi man ikke kan slutte fra den uægte Børn tilstaaede Arveret, som den mindre Rettighed, til fuldkommen Arveret, som den større. Men, fordi Loven i dette Tilfælde har tilstaaet uægte Børn Arveret paa en saadan Maade, at den tydeligen sees, at ville sætte dem i Ægtebørns Sted, hvilket Udtrykkene i 5—2—70: "Er ei Egtebarn til, da tager Slegfredbarn, som tinglyst er, fuld Arv efter Faderen," synes at bestyrke, er det vel rettest at antage, at det omspurgte Retsforhold ogsaa i dette Tilfælde mellem uægte Børn finder Sted. Det bliver altsaa kun at undersøge, i hvilke Tilfælde den fuldkomne Arveret for de uægte Børn medfører Forpligtelse til Collation, en Forpligtelse, som efter det Foranførte

kun kan gjelde for Slegfredbarnet, der, med Hensyn til Arv efter Moderen, nyder Ægtebarns Ret, men kun i de i 5—2—70 omhandlede Tilfælde nyder Arveret efter Faderen. I Medhold af dette Lovsted skal nemlig Slegfredbarnet, som bliver Ringlyst, og hvem Faderen skjøder det, som han vil give det, beholde dette, forsaavidt det ikke overgaaer halv Lod mod Ægtebarn, uden at Slegfredbarnet i dette Tilfælde kan gjøre Paastand paa videre Arv. Skjøder Faderen ham derimod intet, tager Slegfredbarnet, dersom Ægtebørn ere til, halv Lod mod disse; ere de derimod ikke til, tager han fuld Arv efter Faderen. Collation maa derfor efter det Foranførte paaligge Slegfredbørn, naar de arve deres Moder, og, naar de, fordi Ægtebørn ei ere til, tage fuld Arv efter Faderen. Det kunde derimod være tvivlsomt, om der ogsaa kunde blive Spørgsmaal om Collation i det Tilfælde, hvor Slegfredbørn arve deres Fader tilligemed Ægtebørn, og altsaa kun faae halv Lod mod disse. Collation forudsætter nemlig, at Arvingen skal have faaet en Gave af den, til hvis Boe han skal conferere; men det kunde synes, som om Slegfredbarnet, ved at faae en Gave af sin Fader, maatte blive udelukket fra at arve, hvortil han efter Udtrykkene i 5—2—70 kun er berettiget i det Tilfælde, at Faderen ikke har skjødet ham noget. Imidlertid maa man vistnok gjøre Forskjel paa, i hvilken Hensigt Faderen skjøder sit Slegfredbarn noget. Hiin Forudsætning kan nemlig kun gjelde, naar Faderen ved at

legitimere sit Barn, tilskjødet det en Gave i den Hensigt, at denne skal træde istedet for Barnets Fædrenearv. Naar derimod Faderens Gave ikke staaer i Forbindelse med Legitimationen, og han heller ikke ved denne Leilighed erklærer, ved Gave i levende Live at ville fyldestgjøre Slegfredbarnet for Fædrenearv, saa kan Barnet, omendskjøndt det senere maatte have faaet en saadan Gave, ikke antages derved at være udelukt fra at arve halv Lod imod Ægtebørn. Dette bestyrkes af Ordene i 5—2—70: "Dersom Fader fører Slegfredbarn til Tinge, og lyser og forkynder, at det er hans Barn, og skjøder det, hvad som han vil give det, da skal det saameget beholde, som det skjødt vorder," der, idet de synes tydeligen at vise, at Faderen, ved i Forbindelse med Legitimationen at tilskjøde Gaven, skal erklære den omtalte Hensigt, ingenlunde omfatte enhver, muligt ubetydelig, Gave, der uden saadan Erklæring gjøres Slegfredbarnet af dets Fader enten før eller efter Legitimationen. Ogsaa i dette Tilfælde ere altsaa Slegfredbørn pligtige til Collation. I det Tilfælde derimod, at Slegfredbarn skulde paa den i Lovstedet omtalte Maade have modtaget en større Gave end der kan tilkomme ham i Forhold til Ægtebarn, bliver han vel pligtig til at gjengive dette; men denne Gjengivelse kan, da Slegfredbarnet i dette Tilfælde ikke succederer, ikke henføres under Forestillingen om Collation.

§. 16.

Om de Arvinger, der ikke ere Descendenter, maa det, da de efter det Foranførte ikke ere deelagtige i fuldkommen Arveret, *) antages, at de ikke ere pligtige til Collation.

§. 17.

Efter saaledes at have opregnet de Personer, der i Medhold af Lovgivningen ere pligtige til Collation, skulle vi nu af de i 5—2—61 og 62 indeholdte Bestemmelser stræbe at udvikle sammes Object.

Af det ovenfor udviklede Fundament for Collation bliver det en Følge, at kun det Gods, som en Descendent har erhvervet ved en Gave i levende Live fra en Ascendent, kan blive Gjenstand for samme. Thi den fuldkomne Arveret, der blot strækker sig til Descendenter, og medfører Ret for disse til at paastaae Ivonet af saadanne Gaver, som Arveladeren maatte have tildeelt nogen af dem i levende Live, maa enten haandthæves af Arveladeren selv, imedens han lever, eller derved, at Gaven paa Skiftet efter ham beregnes i Gavemodtagerens Lod. At Collation efter den Maade,

*) Herimod synes ved første Øiekast 5—4—7 at kunne anføres. Men det bør vel bemærkes, at dette Lovsted, der ikke omtaler Gaver i levende Live, kun indrømmer Eieren af en Sædegaard Ret til med Hensyn til sin Død at disponere paa den i Lovstedet omhandlede Maade.

hvorpaa den gaaer for sig, inddeles i vera og ficta, skal nedenfor nærmere omtales; her kan det i Medhold af Ovenstaaende antages som afgjort, at kun det Gods af Descendenter kan confereres, som de uden Vederlag (titulo lucrativo) have oppebaaret af den Ascendent, om hvis Arv der er Spørgsmaal. Dette kan imidlertid være skeet paa tvende Maader. Enten kan nemlig Godset selv overdrages Modtageren til Eiendom, saaledes at han selv enten paa en foreskreven Maade eller efter eget Godtbefindende anvender samme, eller Giveren selv anvender Godset til Modtagerens Tarv. Saaledes kan f. Ex. Faderen enten give sin Søn en Sum Penge til dermed at bestride sine Studeringer, eller selv udrede det til disse Fornødne. I første Tilfælde bliver Modtageren Eier af det Modtagne; i sidste Tilfælde bliver han vel ikke dette; men der forudsættes dog, at Godset udgives for ham, og anvendes til hans Fornødenheder. Denne Forskjel finder Hjemmel i de i det anførte Lovsted opregnede Exempler. Der siges nemlig: "Haver Fader ... givet et sit Barn noget i Hænde," hvilket Udtryk efter sin gængse Betydning forudsætter, at man er bleven Eier af det Modtagne, saaledes som i 5—2—58, hvor det bruges om Gods, som Sønnen besidder udenfor Fællig, og hvorover han følgelig har Eiendomsret. Loven fastsætter altsaa, at saadanne Gaver skulle confereres, over hvilke Gavemodtageren har faaet Eiendomsret; men de følgende Ord: "eller kostet dets Reise paa fremmede Stæder,"

der i det Mindste indbefatte det Tilfælde, at Faderen, uden at give Sønnen en vis Sum til at bestride Reisen, selv udreder Omkostningerne ved samme, vise tydeligen, at Modtageren ogsaa i det sidste Tilfælde er forpligtet til Collation.

§. 18.

Da det imidlertid vilde være urimeligt, om alle Gaver til Arvingen, eller alle af Arveladeren paa ham anvendte Bekostninger skulde confereres, og, da Loven i det Mindste hvad Bryllupskosten angaaer har gjort en Undtagelse, opstaaer det vanskelige Spørgsmaal, hvilke Regler Loven, i at bestemme Collationens Gjenstand, har fulgt. Det lader sig nemlig fra de i Loven nævnte Exempler, forsaavidt man i Medhold af Lovens Talebrug kunde mene, at de skulde forkynde en almindelig Regel, ikke slutte, at Forpligtelsen til Collation efter Loven med den eneste nævnte Undtagelse skulde angaae alle Gaver og Bekostninger; thi Lovbestemmelsen var i saa Fald ikke blot gaaet udenfor sit Diemed, at bevare fuldkommen Arveret imellem Medarvingerne; men det var endog i sig selv umueligt, at fyldestgjøre dens Bud, ligesom der heller ikke gaves nogen Grund, hvorfor Bryllupskosten ene skulde være undtagen. Snarere bør man søge af de i Lovstedet nævnte Exemplers Beskaffenhed at udlede den Synspunkt, hvorfra Lovgiveren i denne Henseende er gaaet ud, og det bliver saaledes at undersøge, om det er Gavens eller Bekost-

ningens Quantitet, Qualitet eller begge tillige, der udgjør den bestemmende Grund for Forpligtelsen til deres Collation. Paa det Spørgsmaal, hvorfor Loven ved denne Leilighed udtrykkeligt nævner Bryllupskosten som Undtagelse, svarer Conferentsraad Brorson i sin Fortolkning af dette Sted, at disse Omkostninger ere undtagne, deels fordi de ikke komme Arvingen til Nytte, deels fordi de ifølge flere Lovbud, f. Ex. Frdg. 13de Marts 1683 §. 7, Frdg. 14de Decbr. 1736, Resc. 4de Decbr. 1739, Plac. 9de Aug. 1781, Frdg. 20de Jan. 1712, 12te Marts 1783, Prom. 12te Juli 1783, ikke bør være betydelige. Men, ikke at tale om, at hine Indskrænkninger ifølge den senere Lovgivnings fornemmelig i Frdg. 27de Decbr. 1799 fremstillede Grundsætninger ere bortfaldne, lader det sig neppe heller med udelukkende Hensyn til Christian den 5tes Lov, hvorom der i Læren om Collation fornemmelig bliver Spørgsmaal, bevise, at disse Omkostninger for deres Ubetydeligheds Skyld ere undtagne fra Collation. Thi endog med Jagttagelse af hine Indskrænkninger kunde Udgiften til Bryllupskost blive for stor i Forhold til Boets Formue, og man kan altsaa ikke heraf slutte til den almindelige Regel, at det efter Størrelsen af Gaven eller Bekostningen bør afgjøres, om den skal confereres eller ikke. Som Grund for at Bryllupskosten ikke skal confereres, anfører man fremdeles, at den ikke kommer Børnene til Nytte, eller afgiver nogen Tilvæxt i deres Formue. At nu efter

vore Love dette Hensyn ikke giver Grundreglen for Beregningen af det, der skal confereres, vil nedenfor blive omtalt; her indskrænke vi os til at bemærke, at dersom den anførte Regel forstaaes saaledes, at af hine Bekostninger intet paa den Tid, Collationen bør skee, er tilbage i Børnenes Formue, dette da gielder om mange andre Udgifter f. Ex. til Reiser, der dog ifølge Lovens udtrykkelige Bud bør confereres. Forsaavidt man derimod meener, at Børnene af Bryllupskosten ikke engang høste en øieblikkelig Nytte, da er denne Paastand i det Mindste forsaavidt urigtig, som Børnene dog frietages for at udrede disse Udgifter af deres eget. Bryllupskosten kan endeligen ikke mere end andre Bekostninger f. Ex. til Reiser ubetinget henføres til Lystbekostninger; et Hensyn, der dog heller ikke undtager de sidstnævnte Udgifter fra Collation. Af den i Lovstedet nævnte Undtagelse lader sig derfor neppe noget udlede om en almindelig Grundregel for Collationens Gjenstand. De der anførte Exempler synes derimod saa meget mere at kunne lede til et Resultat, som Loven ved Udtrykket "eller deslige" synes at henpege til disse. Imidlertid synes man af den Bestemmelse, at Gaver, som Faderen giver sin Søn, ere Gjenstande for Collation, ligesaalidet som af det lige Bud med Hensyn til Reiseomkostninger, herom at kunne slutte noget, siden disse Bekostninger ikke i Almindelighed kunne siges, at være nyttige eller unyttige, store eller smaae, nødvendige eller unødvendige, hvilket ligeledes

gjelder om Bryllupsudstyrning, hvorved udentvivl forstaaes saavel Medgift som de saakaldte donationes propter nuptias. Man maa derfor undersøge de i det omhandlede Lovsted nævnte Udgifters Beskaffenhed med Hensyn til det ved vor Lovgivning i Almindelighed i Henseende til Formuen hjemlede Retsforhold imellem Forældre og Børn, hvorved man ligeledes vil passende kunne skielne imellem Gaver i egentlig Forstand og Omkostninger. Hvad nemlig Gaver angaaer, da medfører den Almindelighed, hvormed Lovstedet nævner dem, at man maa see tilbage til den i 5—4—5 om dem forekommende ligesaa almindelige Bestemmelse, i hvis Følge Faderen, som ovenfor omtalt, i Reglen ikke er pligtig til at gjøre Gaver til sine Børn. Da endvidere 5—4—5 til denne Bestemmelse føier, at Børnene i det Tilfælde, at Faderen alligevel gjør nogen af dem Gaver, ere berettigede til Fyldestgjørelse for disse, synes man med Føie at kunne slutte, at denne Ret, der medfører Nødvendigheden af Collation, tilkommer Børnene af den Grund at Faderen gjorde Gaver uden dertil at være forpligtet. Forsaavidt det nu antages, at Faderen, uden Hensyn paa hans Forbindtlighed til at bevare Børnenes Arveret, kan være forpligtet til at gjøre Gaver til disse, er det en Selvfølge, at den Pligt, der udelukker det omtalte Hensyn hos Faderen, i lige Omfang maa udelukke den til dette Hensyn svarende Berettigelse hos Børnene. En saadan Forpligtelse for Faderen finder imidlertid efter vore

Love, hvad Gaver i streng Forstand angaaer, ikke Sted, og det bliver derfor kun Bekostninger, som Forældre i flere Tilfælde f. Ex. efter 3—18—2, 7, og de Anordninger, der paalægge Forældre Pligter med Hensyn til Børnenes Opfostring og Opdragelse, ere forbundne til at gjøre paa deres Børn, paa hvilke de anførte Sætninger kunne have Anvendelighed. Det er altsaa antageligt, at med Hensyn til disse Bekostninger Børnenes Ret til Fyldestgjørelse og altsaa til Collation bortfalder, hvilket ogsaa bestyrkes ved Beskaffenheden af de i 5—2—61 nævnte Reiseomkostninger, hvilke Faderen ikke uden aldeles andre Grunde f. Ex. Barnets Opdragelse eller Helbredelse, kunde siges at være forpligtet til at gjøre. De i sidstnævnte Lovsted anførte Exempler paa Gaver og Omkostninger stemme altsaa kun deri overeens, at Faderen ikke er forpligtet til at gjøre dem, og vi kunne derfor, i Overeensstemmelse med Lovens derom givne Tilhold, uddrage den Regel: at intet bør confereres, som Faderen, uden Hensyn paa hans Forbindtlighed til at bevare Børnenes Arveret, var forpligtet til at give disse.

Da imidlertid denne Regel kun tager Hensyn til Gavens eller Bekostningens Qualitet, og Loven dog, som ovenfor bemærket, ikke med Rimelighed kan ville, at enhver Gave, der ikke ifølge hiin Regel er undtagen, skal være Gjenstand for Collation, især da Ringheden af en Gave eller Bekostning meget ofte vilde gjøre Opfyldelsen af et saadant Bud umulig, kunde man

med Føie spørge, om ikke Quantiteten af det Givne som sideordnet Regel burde komme i Betragtning. Dette bestyrkes, foruden af at det, som foromtalt, er rimeligt, at Loven har undtaget Bryllupskosten fra at confereres paa Grund af dens formodede Ubetydelighed, endvidere af følgende Udtryk i 5—2—61: "da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod, naar der skiftes enten efter Fader eller Moder, saavidt Samfrænder og Øvrigheden kunne billigt eragte, og Boen kan taale." Loven paabyder nemlig her Collation kun forsaavidt som de, der forvalte Skiftet, finde den billig. Disse Ord kunne nemlig ikke, som Hr. Conferentsraad Brorson antager, sigte til Maaden, hvorpaa der skal confereres, naar Børnene have faaet Gaver af forskjellig Størrelse; de omhandle meget mere, hvilke Bekostninger der skulle blive Gjenstande for Collation, — ville, at Øvrigheden om disse skal skjønne, ikke hvorledes de skulle ansættes til Collation, men om de overhovedet skulle confereres, eller ikke, og tage Hensyn til Formuens Størrelse, der ved at bestemme Collationsmaaden aldeles ikke havde kunnet komme i Betragtning; hvorfor det bør bemærkes, at Lovens Udtryk ikke tilholder, at der skal confereres "paa den Maade", men "saavidt" Øvrigheden og Samfrænder billigt eragte.

Ikkedestomindre kan det maaskee bevises, at Loven i disse Ord har havt andet end Quantiteten af de omhandlede Præstationer for Øie. Den tilføier nemlig:

"og saa at de andre Børn ikke skeer forkort, men nyde Jevnet efter Loven." Om de nu have nydt dette, kan kun bedømmes efter Størrelsen af den modtagne Lod i Forhold til Arveladerens hele Boe, og dersom vi altsaa antage, at Loven har villet overlade det til Samfrændernes eller Øvrighedens Tykke, efter Quantiteten af den modtagne Gave i Forhold til Formuens Størrelse at bestemme, hvad Børnene skulle indføre, saa sees det letteligen, at selve Størrelsen af Børnenes Arvelod var overladt til Skifteforvalterens gode Skjønnende, hvilket er i Strid saavel med det anførte Lovbud, at Børn bør nyde "Jevnet efter Loven", som med Børns Arveret i Almindelighed. Indvender man, at den omhandlede Regel, som underordnet, dog ikke vilde forhindre, at den først omtalte, der støtter sig paa Gavernes Qualitet, anvendtes som Hovedregel, saa maa det herimod bemærkes, at den Sætning i Lovstedet, der overlader det til Skifteforvalterens Skjønnende, om Collation skal finde Sted eller ei, henhører ikke blot til nogle Gjenstande for Collation, men til den hele i Lovstedets Begyndelse udtrykte Regel, og altsaa til enhver Gjenstand for Collation. Da man altsaa, omendskjøndt det med Hensyn til en Gaves Qualitet var afgjort, at den skulde confereres, dog altid maatte være i Tvivl med Hensyn til dens Størrelse i Forhold til Formuen, saa vilde Bestemmelsen af Collationens Gjenstand ubetinget afhænge af Skifte-

forvalterens Godtbefindende, og hiin første paa Gavernes Qualitet grundede Regel være aldeles ophævet.

Uagtet vi saaledes, for ikke at komme i Strid med Loven, maa efterlade alt Hensyn paa Gavernes eller Bekostningernes Quantitet, kan det dog ikke nægtes, at den anførte Hovedregel trænger til Indskrænkning, og at Loven virkeligen i Bestemmelsen af Collationens Gjenstand henviser til Skifteforvalterens Omdømme, og det bliver derfor kun Spørgsmaalet, hvori hiint Omdømme bestaaer, og hvorledes det bør udøves. I denne Henseende maa det bemærkes, at Loven ved de Udtryk: "da stande den Bekostning .... i Barnets fulde Lod .... saavidt Samfrænder og Øvrigheden kunne billigt eragte og Boen kan taale," henpeger paa Billighed og Boets Tilstand, som de Hensyn, der ved Bestemmelse af Collationens Gjenstand bør komme i Betragtning. Da fremdeles det i Lovstedet omhandlede Skjøn, som forhen bemærket, gjelder for hiin Bestemmelse i Almindelighed, og det følgelig er nødvendigt, at det Billigheds Hensyn, der følges, stemmer overeens med den først udviklede Hovedregel, kan dette Hensyn ikke bestaae i andet, end i Bedømmelsen af, hvad Faderen udenfor hans Forbindtlighed til at bevare Børnenes Arveret, er forpligtet til at give disse, hvorved da Faderens Formues Tilstand og hans borgerlige Stilling, saaledes som disse i Tidens Løb have fundet Sted, fornemmelig vil komme i Betragtning, ligesom det i denne Henseende vil være af

særdeles Vigtighed, om Faderen har kunnet afholde de paa Børnene gjorte Bekostninger af sin aarlige Indtægt, eller om han, for at bestride dem, har maattet angribe Formuens Hovedstol. *) Indvender man herimod, deels at Bestemmelsen af, hvad Faderen er forpligtet til at give sine Børn, ikke kan støttes paa Billighed, siden denne Forbindtlighed er lovbestemt, **) deels at ikke destomindre Skifteforvalteren efter Godtbefindende vil kunne afgjøre, hvad der skal confereres, og endeligt, at det paa denne Maade ikke lader sig forklare, hvorfor Loven har undtaget Bryllupskosten fra Collation, saa er det, hvad den første Indvending angaaer, indlysende, at Loven i at bestemme Børns Forbindtlighed til Collation efter det, som Faderen er forpligtet til at give dem, ikke uden Urimelighed kunde indskrænke Faderens Forpligtelse til det, som Børnene efter den strænge Ret kunne fordre, men derimod maatte tage Hensyn til Skik og Brug, der i Forbindelse med de i det concrete Tilfælde mødende Omstændigheder bør afgjøre Spørgsmaalet. Skifteforvalteren vil derfor heller ikke i at bestemme Gjenstanden for Collation have større Raadighed, end der tilkommer Dommeren i ethvert Tilfælde, som efter sin Natur maa afgjøres ved hans Skjøn. Hvad endelig den sidste Indvending angaaer, da er det rimeligt at Lovgi-

*) See N. jur. Arch. 12 B. Pag. 189.

**) See ovenfor Pag. 81.

væren, forbi han ansaae Faderen i Medhold af Skik og Brug forbunden til at give Bryllupskosten, har troet, at denne Udgift ikke burde beregnes Børnene til Afdrag.

Gjenstand for Collation er altsaa ifølge Lovbestemmelsen i 5—2—61 alt det, som Faderen ikke kan antages, uden Hensyn til hans Forpligtelse, at bevare Børnenes Arveret, efter Billighed at have været pligtig til at give disse.

§. 19.

Det Billigheds Hensyn, som den anførte Regel byder at følge, kan imidlertid ikke hindre, at det jo om enkelte Gjenstande, deels ifølge deres Natur, deels ifølge udtrykkelige Lovbestemmelser i Almindelighed kan figes, om de ere Collation undergivne eller ikke. At det Sidste i det Mindste maa gjelde om alt, hvad Forældre efter den strænge Ret ere pligtige til at give deres Børn, er allerede ovenfor omtalt. Da derimod Forældre efter Lovens almindelige Bestemmelse ikke ere pligtige til at gjøre deres Børn Gaver, saa er det en Følge, at saadanne Gaver ere Gjenstande for Collation. Om der imidlertid ikke gives Undtagelser fra denne Regel, bliver nærmere at undersøge.

Endskjøndt saaledes Ordene i 5—2—61 "Haver Fader .... givet et sit Barn noget i Hænde," ligesom de tilsvarende Udtryk i 5—4—5 ved første Diekast kun betegne, at Gaven er overdraget til Eiendom, kunne

de dog efter Sprogbrugen ikke forstaaes om enhver nok saa ubetydelig Gave, som Faderen giver Sønnen f. Ex. paa dennes Fødselsdag, men maae antages blot at indbefatte saadanne Gaver, der udgjøre en Tilvæxt i Gavemodtagerens Formue. Selve Lovens Udtryk hjemle derfor, at ubetydelige Gaver ikke ved Collation komme i Betragtning, hvorhos det dog bør bemærkes, at flere til forskjellige Tider gjorte for sig ubetydelige Gaver, naar de tilsammen opløbe til en større Sum, kunne blive at bedømme efter deres Totalbeløb, især dersom der efter det Diemed, hvori de ere givne, er Anledning til at betragte dem under eet, og det er oplyst, at lignende Gaver ikke ere gjorte til de øvrige Børn. Forsaavidt overhovedet Gaver ere givne i en bestemt Hensigt (donationes ob causas) er det en Selvfølge, at de nærmest bør bedømmes efter det Diemed, hvori de ere givne. Naar saaledes Faderen giver sin Søn en samlet Sum i Hænde, for at han dermed under Faderens Fraværelse kan bestride sit Underhold, er det klart, at denne Gave bør behandles efter de for Omkostninger paa Børns Underholdning gjeldende Regler.

Hvad enkelte i bestemt Hensigt gjorte Gaver angaaer, da har Loven om Bryllupsudstyrening bestemt, at den bør confereres. Uagtet nu, som ovenfor bemærket, det i Lovstedet paabudne Billigheds Hensyn ikke blot strækker sig til andre end de i Lovstedet som Exempler nævnte Gaver, men ogsaa vedkommer disse

saavelsom den sammesteds nævnte Undtagelse, vil den egentlige Medgift saavelsom andre i Anledning af Bryllup gjorte Gaver neppe nogensinde kunne undtages fra Collation, med mindre de skulde være saa ubetydelige, at de af den Aarsag maatte forbigaaes. Det er mere tvivlsomt, om de saakaldte donationes remuneratoriæ og donationes ob bene merita bør confereres. Thi vel ere saadanne Gaver indbefattede under det almindelige Bud i 5—2—61; men, da de bestaae i Gjengjeldelser af andre Gaver eller Belønninger for udviste Tjenester, og saaledes efter deres Natur ikke kunne tildeles enhver, saa maa man enten indrømme Faderen Ret til at gjøre saadanne Gaver til eet Barn uden at gjøre de andre Børn Fyldest derfor, eller ogsaa, hvilket ikke synes billigt, nægte ham Beføielse til paa denne Maade at bevidne sin Erkjendtlighed. Da imidlertid Barnet ikke efter den strænge Ret kan fordre Gjengjeld for Gaver til Faderen eller Belønning for Tjenester, han beviste denne, er det rettest at betragte ogsaa disse Præstationer, som udsprungne af Faderens Gavmildhed, og saaledes at indbefatte dem under de almindelige Regler for Collation af Gaver, endskjøndt det naturligviis med disse Gaver oftere end med andre vil indtræffe, at de bør undtages fra Collation, hvilket især vil beroe paa det Forhold, hvori de staae til den Gave eller Tjeneste, hvorfor de betragtes som Vederlag eller Belønning.

§. 20.

De Omkostninger, som Forældre efter Lovgivningen ere pligtige til at gjøre paa deres Børn, henhøre fornemmelig til disses Underhold og Opdragelse. Uagtet man nu til denne sidste maa henføre Meddelelsen af al den Kundskab, hvoraf ethvert Medlem af Samfundet efter sin Stand og Stilling bør være i Besiddelse, lader det sig dog ikke ubetinget bestemme, at Faderens Udgifter paa Sønnens Underviisning i Haandværk eller hans Studeringer ikke skulle confereres, hvorimod Billighed, der ogsaa med Hensyn til disse Omkostninger bør følges, snarere, forsaavidt Faderen i at understøtte eet Barn har tilsidesat de øvriges Tarv, synes at tilholde det Modsatte. Fremdeles bør med Hensyn til disse Omkostninger, som ved enhver Gave, der er givet Barnet i den bestemte Hensigt, at han skal benytte den til sit Tarv, den Maade, hvorpaa det Bekostede er bleven anvendt, fortrinligen komme i Betragtning, og det Modtagne i Forødelses Tilfælde ubetinget confereres, i Tilfælde derimod af en anden Anvendelse end den tilsigtede, kun forsaavidt som det af Barnet valgte Øiemed ikke i sig selv maatte frietage det derpaa Anvendte for Collation.

Hvad de i Loven nævnte Reiseomkostninger angaaer, da ville disse, selv i det Tilfælde, at Studeringer have været Reisens Øiemed, sjeldent kunne undtages fra Collation.

Endelig maa det, forsaavidt Hr. Etatsraad Hurtigkarl har antaget *), at Udgifter til Studeringer og Krigstjeneste i Analogie af Bestemmelsen i 5—3—6 stedse ere Gjenstande for Collation, bemærkes, at dette Lovsted, der i alt Fald blot kunde foranledige, at de nævnte Udgifter kom til at staae paa samme Trin som Reiseomkostninger, saa meget mindre synes at kunne afgive Analogie for Collation overhovedet, som de deri, i en ganske fremmed Henseende omtalte Udgifter behandles med en Gunst, der, ihvorvel den er i Modsætelse med det af Hr. Etatsraaden antagne, dog ingenlunde er tilstrækkelig til at begrunde en Forpligtelse for Faderen til altid at afholde saadanne Bekostninger.

§. 21.

Om Bestemmelsen i 5—2—57, hvor det hedder: "Handler Søn, og vinder Penge i Fællig med sin Fader, og er ei udskift fra sin Fader, da skal han, naar Faderen døer, og han hannem arve vil, føre til Skifte, hvis vundet er, eller miste Arv; Men er han uden Fællig gift, eller ugift, og selv fortjener Penge, da beholde han det, han vundet haver, og arve dog sin Fader og Moder," er det allerede ovenfor, hvor der var Spørgsmaal om Fortolkningen af Jydske Lovs 1—12, bemærket, at den kun forsaavidt kan siges at omhandle Collation, som det er med Hensyn til Suc-

*) See Hurtigkarls Private Ret 2 D. 1 B. Pag. 280.

cessionen, at Forpligtelsen til at indføre det i Løvstedet omhandlede Gods paaligger Barnet. Tages nu Forestillingen om Collation her i en saa udstrakt Betydning, saa er det indlysende, at Bestemmelsen i 5—2—57 ikke grunder sig blot paa den Børnene tilkommende fuldkomne Arveret, men paa Forældrenes Eiendomsret til det, som Sønnen i slig Handel maatte have erhvervet. Lovgivningens almindelige Grundsætninger, men især Udtrykkene i 5—2—58, i hvis Følge Børn, saalænge de ere i Fællig med deres Forældre, ikke have Andeel i Boet, medføre nemlig, at Sønnen, der, uden at være udskiftet fra sin Fader, i Fællig med denne vinder Penge i Handelen, ikke erhverver disse for sig selv men for Boet. De ovenomtalte Regler for Bedømmelsen af Collationens Gjenstand ville derfor i dette Tilfælde ikke finde Anvendelse, hvorimod Barnet bør indføre alt, hvad der af Boets Midler er i hans Besiddelse.

§. 22.

Disse Regler, der som Rettesnor for Bedømmelsen af Collationens Gjenstand fremstille Forældres Forpligtelse til at gjøre Bekostninger paa deres Børn, maae, uagtet hiin Forpligtelse med Hensyn til andre Descendenter enten aldeles ikke finder Sted eller dog udflyder af forskjellige Grunde, dog forsaavidt ogsaa i disse Tilfælde findes anvendelige, som saadanne Descendenters Forpligtelse til Collation er afhængig af

den Børnene af 1ste Grad paahvilende lige Forbindelighed, eller, forsaavidt hine, som Arvinger, ere forpligtede til at indføre det, som deres nærmeste Ascendent har faaet i Gave af fjernere Ascendenter. Forsaavidt saadanne Descendenter derimod skulle indføre, hvad de selv have modtaget af fjernere Descendenter, afgive hine Regler den nærmeste Analogie for Bestemmelsen om Collationens Gjenstand, der i det omspurgte Tilfælde ellers maatte savnes.

§. 23.

Det er, ogsaa hvad Christian den 5tes Lov angaaer, et imellem de Lovkyndige meget omtvistet Spørgsmaal, om Børnebørn ere frietagne for i Bedstefaderens Boe at conferere det, som denne maatte have givet deres Fader. Det er imidlertid allerede ovenfor oftere bemærket, at ogsaa Børnebørn efter Loven ere i Besiddelse af fuldkommen Arveret. Lovgivningen kunde derfor heller ikke i det omspurgte Tilfælde uden Modsigelse frietage Børnebørn for Collation, hvortil kommer, at de, som Arvinger efter deres Fader efter Lovens Grundsætninger ere pligtige til efter det Forhold, hvori de tage Arv, at bære de med Arven forbundne Byrder. De af flere Lovkyndige for det Modsatte anførte Grunde ere neppe heller tilstrækkelige.

Naar saaledes Ancher *) bemærker, at Barnebar-

*) See Tingforklaringer ved Jydske Lov 1—14.

net ikke i Egenskab af Gave modtager det, Bedstefaderen har givet Sønnen, men erhverver det i Egenskab af Arv, saa maa denne Synsmaade, langtfra at tale for Barnebarnets Frietagelse for at conferere det saaledes Modtagne, tvertimod medføre, at Barnebarnet, der efter det Foranførte som Arving er forbundet til at bære de Arven paahvilende Forpligtelser og Byrder, ogsaa ved at arve hiin Gave bliver pligtig til at opfylde den samme vedhængende Forbindtlighed, i hvis Følge den i sin Tid bliver at conferere i Bedstefaderens Boe.

Vigtigere synes den Indvending at være, at Barnebarnet, ved i det omhandlede Tilfælde at conferere, maa antages i Almindelighed at blive skadelidende. *) Thi ligesom det unægteligen er muligt, at Sønnen har forbrugt den modtagne Gave, saa at intet deraf kommer Sønnesønnen tilgode, saaledes medfører selv Beskaffenheden af Arv imellem Ægtefæller og Fælledskabet imellem disse, at efter Gavemodtagerens Død Gaven, der er indbefattet i det fælleds Boe, tildeels tilfalder den efterlevende Ægtefælle, der paa mange Maader kan foraarsage, at Børnene ikke senere komme i Besiddelse af hans Andeel.

Det er imidlertid allerede ovenfor bemærket, at den fuldkomne Arveret ikke bør betragtes blot som en

*) See Ørsteds Suppl. 1 D. Pag. 98. Jurid. Dec. og Medic. Maanedstidende for 1768 No. 21. 6. Nyt juridisk Archiv 12 B. Pag. 189 og 17 B. Pag. 164.

de saaledes Arveberettigede ved Lovgivningen tillagt Begunstigelse, men som et Retsforhold imellem disse, der efter sin Natur og siden den Enkeltes Berettigelse forudsætter de øvriges Forbindtlighed til at fyldestgjøre denne, undertiden paa Grund af tilfældige Omstændigheder kan medføre Tab for de i samme indbefattede Personer. At saaledes ogsaa Børn med Hensyn til Beregningen af det, der skal confereres, kunne blive skadelidende, skal nedenfor vises. Det Tab, som Børnebørnene muligen kunne lide, maa derfor betragtes som en Følge af Retsforholdets Natur, og kan ingenlunde berettige til i det omhandlede Tilfælde imod Lovgivningens Bydende at fritage dem for Collation.

Forsaavidt man endvidere har anført *), at Barnebarnet i Almindelighed er uvidende om Størrelsen af den Gave, Faderen har modtaget, og derfor letteligen vil kunne bedrages, er det ligeledes indlysende, at denne Indvending, om man endog antog, at den paaberaabte Ulempe ikke kunde finde Sted ved Collation af Børn, dog ikke imod Lovens Bud kan komme i Betragtning. Naar man tillige har indvendt, **) at Loven maa antages at forudsætte det Almindelige, nemlig at det Gods, som Sønnen arver efter Faderen, har været dennes Eiendom, saa fortjener dette neppe nogen Gjendrivelse. Thi ligesom det

*) Jur. Dec. og Med. Maanedst. 1768 No. 21. 6. b.

**) Sammesteds c.

ingenlunde nægtes, at Faderen har været Eier af den Gave, som Bedstefaderen har givet ham, saaledes er det indlysende, at der ikke i noget Tilfælde kan blive Spørgsmaal om en Gaves Collation, førend det er beviist, at den er given.

Den Grund endeligen, som man har hentet derfra, at Sønnen skulde forudsættes at være udskiftet af Fælledsskab, og derfor at besidde Gaven som et peculium *), kan, som efter det Foranførte aldeles i Strid med Lovgivningens Grundsætninger om Børns retlige Stilling med Hensyn paa Godset, ligesaa lidet komme i nogen Betragtning.

Det staaer derfor kun tilbage, at prøve, om selve Ordene i 5—4—11, saaledes som de Fleste antage, medføre, at Barnebarnet er frietaget for i Bedstefaderens Boe at indføre det, som denne har givet hans Fader. Lovstedets Ord ere følgende: "End giver Fader sit Barn noget i Hænde, og det Barn faaer andet Barn, og døer Barn og Barnebarn lever, da maae hverken Farfader, eller andre tage det fra Barnebarn, som Fader gav sit Barn, uden i det Tilfald, som her næst tilforn meldet er." Disse Udtryk indeholde i sig selv intet, som skulde gjøre det nødvendigt, at forstaae dem om Collation. Undersøger man dernæst den Forbindelse, hvori den 11te Artikel staaer med de foregaaende, saa vil man finde, at den 8de

*) Jur. Oec. og Med. Maanedstid. 1768 No. 21. 6. d.

de saaledes Arveberettigede ved Lovgivningen tillage Begunstigelse, men som et Retsforhold imellem disse, der efter sin Natur og siden den Enkeltes Berettigelse forudsætter de øvriges Forbindtlighed til at fyldestgjøre denne, undertiden paa Grund af tilfældige Omstændigheder kan medføre Tab for de i samme indbefattede Personer. At saaledes ogsaa Børn med Hensyn til Beregningen af det, der skal confereres, kunne blive skadelidende, skal nedenfor vises. Det Tab, som Børnebørnene muligen kunne lide, maa derfor betragtes som en Følge af Retsforholdets Natur, og kan ingenlunde berettige til i det omhandlede Tilfælde imod Lovgivningens Bydende at fritage dem for Collation.

Forsaavidt man endvidere har anført *), at Barnebarnet i Almindelighed er uvidende om Størrelsen af den Gave, Faderen har modtaget, og derfor letteligen vil kunne bedrages, er det ligeledes indlysende, at denne Indvending, om man endog antog, at den paaberaabte Ulempe ikke kunde finde Sted ved Collation af Børn, dog ikke imod Lovens Bud kan komme i Betragtning. Naar man tillige har indvendt, **) at Loven maa antages at forudsætte det Almindelige, nemlig at det Gods, som Sønnen arver efter Faderen, har været dennes Eiendom, saa fortjener dette neppe nogen Gjendrivelse. Thi ligesom det

*) Jur. Dec. og Med. Maanedst. 1768 No. 2, 1, 6, b.

**) Sammesteds c.

ingenlunde nægtes, at Faderen har været Eier af den Gave, som Bedstefaderen har givet ham, saaledes er det indlysende, at der ikke i noget Tilfælde kan blive Spørgsmaal om en Gaves Collation, førend det er beviist, at den er given.

Den Grund endeligen, som man har hentet derfra, at Sønnen skulde forudsættes at være udskiftet af Fælledsskab, og derfor at besidde Gaven som et peculium *), kan, som efter det Foranførte aldeles i Strid med Lovgivningens Grundsætninger om Børns retlige Stilling med Hensyn paa Godset, ligesaa lidet komme i nogen Betragtning.

Det staaer derfor kun tilbage, at prøve, om selve Ordene i 5—4—11, saaledes som de Fleste antage, medføre, at Barnebarnet er frietaget for i Bedstefaderens Boe at indføre det, som denne har givet hans Fader. Lovstedets Ord ere følgende: "End giver Fader sit Barn noget i Hænde, og det Barn faaer andet Barn, og døer Barn og Barnebarn lever, da maae hverken Farfader, eller andre tage det fra Barnebarn, som Fader gav sit Barn, uden i det Tilfald, som her næst tilforn meldet er." Disse Udtryk indeholde i sig selv intet, som skulde gjøre det nødvendigt, at forstaae dem om Collation. Undersøger man dernæst den Forbindelse, hvori den 11te Artikel staaer med de foregaaende, saa vil man finde, at den 8de

*) Jur. Oec. og Med. Maanedstid. 1768 No. 21. 6. d.

Artikel fastsætter som almindelig Regel, at Børn efter deres Forældres Død ere pligtige til at tilsvare disses Gjeld eller at indføre, hvad de i Forældrenes levende Live have faaet af dem. Her omtales altsaa ikke Collation imellem Arvinger, men Collation for Creditorernes Skyld, der efter det tidligere Anførte er aldeles forskjellig fra hiin. Den 9de Artikel siger derpaa, at det samme gjelder, ifald Fader eller Moder, under et Skin, give Børnene mere for deres Mødrene eller Fædrene end Boet kan taale; thi da bør Børnene dog at svare til den bortskyldige Gjeld, eller indføre igjen i Boet, hvad de bekommet have, med mindre de bevise lovlig og billig at være skift. Derpaa tilføier den 10de Artikel, at hvis det befindes, at noget af Udgjelden er bleven udelukt af Skiftebrevet, da Skiftet blev holdet, og dog da var i Boen, da bør Børnene, som tilforn have faaet enten Fædrene, eller Mødrene af Boen, og siden efter den sidste Afdøde ville gaae fra Arv og Gjeld, dog pro Qvota at svare til den Gjeld, som i saa Maader var udelukt af det første Skifte. Og herpaa følger den 11te Artikel med de ovenanførte Udtryk. Da nu de foregaaende Artikler udelukkende omtale den Collation, der foretages til Fordeel for Creditorer, saa kan det, da den 11te Artikel paa det Nøieste er forbunden med disse, hvilket Begyndelsesordet "end" tilstrækkeligen godtgjør, udentvivl med Føie forudsættes, at denne ikke omhandler en anden Art af Collation end hine. Da Loven tillige, ved at

undtage Barnebarnet fra de i den 8de og 9de Artikel Børn paalagte Pligter, har gjort en Undtagelse fra sine almindelige i 5—2—14, 19, 24, 26 og flere Artikler fremsatte Bud, saa vil man ikke, uden at komme i Strid med hermeneutiske Regler, kunne fortolke hiin Bestemmelse udvidende, ligesom i alt Fald Forskjelligheden af den imellem Arvinger stedfindende Collation fra den i Lovstedet omtalte maa forbyde, at slutte analogisk fra Bestemmelserne om denne, til hvad der skal gjelde om hiin. Forsaavidt man imidlertid maatte finde, at Lovgiveren i 5—4—11 har brugt saa almindelige Udtryk, at disse allerede af den Grund maa antages at omhandle Collation ogsaa imellem Arvinger, gjelder her det samme, der allerede tidligere med Hensyn til de ældre Love er bleven bemærket, at nemlig Lovstedet, der omtaler Bedstefaderen som levende, ikke kan antages at sigte til Collation af Børnebørn. Thi vel var det, ifald en Bedstefader, der sad i uskiftet Boe efter sin Hustrue, havde givet sine Børn noget af deres mødrene Gods, muligt, at disse, naar Skifte efter Bedstefaderen senere blev holdet, kunde komme til at conferere det Modtagne, uagtet Bedstefaderen endnu maatte være ilive; men det er indlysende, at Loven ifølge sine i 5—2—13, 19 og flere Steder anførte Grundsætninger ikke har kunnet have dette Tilfælde for Øie. Det Anførte bestyrkes fremdeles af selve Udtrykkene i 5—4—11: "da maae hverken Farfader, eller anden tage det fra Barnebarn,

som Fader gav sit Barn." Collation imellem Arvinger kan nemlig, som grundende sig paa et gjensidigt Retsforhold imellem disse, ingenlunde kaldes en Berøvelse af det Gods, der skal indføres, hvorimod dette passende kan siges om den Gjenfordring af Gods til Fordeel for Creditorer, som 5—4—21, efter det Foranførte, omhandler.

Kan saaledes Barnebarnet ikke frietages for i Bedstefaderens Boe at indføre det, som denne maatte have givet hans Fader, saa gjelder dette ogsaa om andre Descendenter med Hensyn til det, en nærmere Descendent, som de have arvet, har faaet i Gave af den Ascendent, i hvis Boe der skal confereres.

Uagtet der ikke efter vore Love gives enkelte Ting, der ere aldeles undtagne fra Collation *), maa det dog, forsaavidt Faderen med Hensyn til Dispositionen over visse Ting enten aldeles ikke eller kun tildeels er pligtig til at iagttage Børnenes Arveret, bemærkes, at disse Ting, forsaavidt Faderen ei er gaaet udenfor den ham ved Lovgivningen satte Grændse, ikke kunne blive Gjenstande for Collation.

*) Fundationen for en almindelig Enkekasse af 5 Marts 1760 §. 18 bestemmer dog, at de i denne Kasse gjorte Indskud skulle være frietagne for at confereres, "med mindre Forældrene derom have efterladt nogen sær Optegning eller expresse ville, at det skal kortes i Arven." Dette Bud maa iøvrigt vel betragtes som en blot Undtagelse fra de i Almindelighed om Collation gjeldende Regler.

Efter saaledes at have omhandlet det Vigtigste angaaende Gjenstanden for Collation, gaae vi over til at betragte Maaden, hvorpaa den foretages. Vi skulle derfor undersøge: 1) med Hensyn til hvilke Ascendenter Collation bør skee, 2) naar den bør skee, 3) hvorledes det, der skal indføres, bliver at beregne, og 4) hvorledes de, der ere forbundne til at conferere, kunne befries for denne Forpligtelse.

§. 24.

Hvad det første Spørgsmaal angaaer, nemlig med Hensyn til hvilke Ascendenter Collation bør skee, da gjelder herom det allerede ovenfor Bemærkede, at fuldkommen Arveret tilkommer alle Descendenter i Forhold til alle Ascendenter, uden at de qvindelige Ascendenter herfra gjøre nogen Undtagelse. Det kan nemlig, uagtet 5—4—5 kun omtaler Faderen som den, i Forhold til hvem fuldkommen Arveret tilkommer Børnene, dog ingenlunde drages i Tvivl, at denne Ret ogsaa tilkommer Børnene i Forhold til Moderen, deels fordi man ellers tvertimod Lovens Grundsætninger vilde indrømme Moderen større Ret end Faderen, hvilket i det Tilfælde, at Moderen hensad i uskiftet Boe, endog vilde afstedkomme den Urimelighed, at Børnene ogsaa med Hensyn til deres Fædrenearv miste fuldkommen Arveret, og deels fordi man fra den Ret, 5—4—12 giver Børnebørn imod deres Bedstemoder, eftersom Børnebørnenes Ret har Børnenes til

Rettesnor, gyldigen kan slutte til at den samme Ret tilkommer Børn mod deres Moder. Da nu Moderen, forsaavidt hun er Enke, er berettiget til at gjøre Gaver i levende Live til sine Børn, saa er det en Følge, at disse ogsaa paa Skiftet efter hende kunne være pligtige til at conferere, hvilket derimod, forsaavidt Faderen ved Moderens Død endnu lever, ikke kan finde Sted, siden hun som Hustrue ikke har været berettiget til at gjøre Gaver i levende Live af det fælleds Boe. Herfra maatte imidlertid det Tilfælde undtages, at Hustruen enten efter Lovgivningen eller ifølge kongelig Bevilling maatte være i Besiddelse af Gods, der ikke kunde henføres til det fælleds Boe, og af dette Gods havde tildeelt Børnene Gaver, ligesom det og, dersom Faderen efter Hustruens Død sidder i uskiftet Boe, kan blive Tilfældet, at Børnene i hans levende Live kunne blive pligtige at indføre det, som han har givet dem af deres Mødrenearv.

§. 25.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Tiden, naar der bør confereres, indeholdes det umiddelbart i den ovenfor udviklede Forestilling om Collation, at den bør skee paa Skiftet efter den Ascendent, fra hvis Boe det, der skal indføres, er kommet. Thi den Fyldestgjørelse ved Collation, som Descendenter ifølge deres fuldkomne Arveret efter den givne Ascendent ere berettigede til at fordre, kan naturligviis ikke bestemmes

efter andet Forhold end det, hvori de efter samme Ascendent ere arveberettigede, eller forhyres af andre Personer, end dem, med hvilke de i det givne Tilfælde nyde fuldkommen Arveret. Naar man derfor, paa Grund af Lovens Udtryk i 5—2—61, at det, som Faderen, imens Moder lever, har givet sine Børn, bliver at indføre "naar skiftes skal enten efter Fader, eller Moder", har antaget at Collation i det omhandlede Tilfælde kunde skee enten paa Skifte efter Moderen, naar hun døde først, eller senere paa Skiftet efter Faderen, *) saa kan Rigtigheden heraf kun forsaavidt indrømmes, som Loven antages at omhandle det Tilfælde, at Faderen af det fælleds Boe, hvorfor han maa ansees som Repræsentant, har gjort Barnet en Gave. Thi, da Boets Beskaffenhed i dette Tilfælde ikke tilstæder, at skielne imellem Børnenes Fædrene- og Mødrenearv, maa det, der under denne Boets Tilstand er modtaget, ogsaa indføres til det fælleds Boe, og Collation altsaa foretages paa det første Skifte, som efter Gavens Modtagelse finder Sted. Forsaavidt derimod Boets Tilstand har tilladt, at Børnene af Faderens eller Moderens særskilte Eiendele have faaet noget forløbs, er det af Retsforholdets naturlige Beskaffenhed en Følge, at det, som Faderen har givet, maa confereres paa Skifte efter ham, det derimod, som Moderen har givet, paa Skifte efter hende, hvilket

*) See Jur. Oec. og Medic. Maanedstid. 1768. 22.

ogsaa Conferentsraad Brorson i sin Fortolkning af dette Sted synes at bifalde.

Naar man endvidere har opkastet det Spørgsmaal, om en Gave, der er givet af een Ascendent, kan blive at indføre paa Skiftet ogsaa efter en anden Ascendent, forsaavidt Ligheden ved den paa Skiftet efter den første Ascendent foretagne Collation ikke maatte være tilveiebragt, da er det af det Ovenanførte klart, at Ligheden eller rettere det lovbestemte Arveforhold efter een Ascendent ved Collation paa Skiftet efter en anden Ascendent ingenlunde kan tilveiebringes.

§. 26.

Da fremdeles ifølge den nugjeldende Retsforfatning den efterlevende Ægtefælle kan erholde kongelig Bevilling til med fælleds Børn at hensidde i uskiftet Boe, og det af denne Bevillings Beskaffenhed ligeledes er en Følge, at der, saalænge Boet forbliver uskiftet, ikke kan skjelnes imellem Børnenes Fædrene- og Mødrenearv, hvorimod Boet ogsaa med Hensyn til Gaver, som den Efterlevende under disse Omstændigheder gjør til sine Børn, maa betragtes som eet, maa man med Conferentsraad Brorson antage, at Collation ogsaa i dette Tilfælde kan finde Sted paa det første Skifte uden Forskjel efter hvilken af disse Ascendenter, forsaavidt i den efterlevende Ægtefælles levende Live af een eller anden Aarsag Skifte maatte finde Sted. Uagtet nemlig Forskjellen imellem Børnenes Fædrene og Mø-

drene paa Skiftet igjen træder i Kraft, maa dog Gaven, der er taget af Boet uden Forskjel om den toges af Fædrene- eller Mødrene-Arv, ogsaa uden denne Forskjel kunne indføres. Ogsaa naar Faderen i Moderens levende Live har gjort sine Børn Gaver, kan det, at Moderen efter hans Død erholder Bevilling til at sidde i uskiftet Boe, ikke medføre, at Børnene kunne vælge enten de ville indføre disse Gaver paa Skifte efter Faderen eller Moderen, hvorimod de bør indføres paa Skiftet efter Faderen, naar dette forend Moderens Død finder Sted.

§. 27.

Da Descendenters fuldkomne Arveret efter det Foranførte kræver, at det lovbestemte Arveforhold imellem dem indbyrdes, der ved de af Ascendenten gjorte Gaver eller Omkostninger er ophævet, skal ved Collation igjen tilveiebringes, da denne bestaaer i at det Modtagne føres tilbage i Boet, og, da, efter det Ovenanførte, det er den givne Gave eller de gjorte Omkostninger selv, der ere Gjenstand for Collation, vil det ikke være vanskeligt at fastsætte, hvorledes det, der skal indføres, bør beregnes. Det er saaledes indlysende, at man i at bedømme Størrelsen og Beskaffenheden af det, der skal indføres, bør see hen til Tiden, hvorpaa Gaverne bleve givne eller Bekostningerne anvendte, og at der, hvis en anden Tid f. Ex. den, da Arveladeren døer, lægges til Grund for denne

Bedømmelse, kan blive indført noget muligen ganske andet eller mindre end det Modtagne. Udtrykkene i 5—2—61: "da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod," stemme hermed overeens. Faderen maa nemlig, naar han vil optegne det Givne som saadant, nødvendigviis see hen til, hvad dette paa den Tid, da det blev givet, virkeligen udgjorde, og efter det samme Forhold byder Loven i de anførte Ord, at det bør confereres.

§. 28.

Den af de Lovkyndige vedtagne Inddeling af Collation i virkelig (vera) og forestilt (ficta) grunder sig paa den forskjellige Beskaffenhed af de Ting, der skulle confereres. Forsaavidt det Modtagne nemlig har bestaaet i Omkostninger, der ifølge deres Bestemmelse opbruges, eller i en bestemt Ting, der paa den Tid, da Collation bør skee, ikke længer er i samme Stand, som da den blev givet, bliver det Modtagnes Pengeværdie den almindelige Gjenstand for Collation, uden at det i disse Tilfælde kan være tilstrækkeligt, at skjelne imellem fortærlige og ufortærlige Ting, siden ogsaa de ufortærlige Ting kunne paa Grund af Descendentens Eiendomsret af ham afhændes, og dermed Collation af dens Pengeværdie blive fornøden.

Da imidlertid denne kan skee ved at drage Beløbet af det Modtagne fra den Descendenten tilkommende Arvepart, og den modtagne Ting saaledes ikke behøver

virkeligen at bringes ind i Boet, har man benævnet Collation af Pengeværdien "forestilt" i Modsætning til den saakaldte virkelige, der skeer ved at indføre den modtagne Ting selv. Til denne Forskjel paa Indførelsesmaaden, der dog letteligen sees ikke at kunne have nogen Indflydelse paa Beregningen af Collationens Gjenstand, sigter Lovgiveren i Slutningen af 5—2—61, hvor det hedder: "Vil Barn sig det ei lade affortе, da indføre i Boen hvis det efter Faderens Opskrift bekommet haver", og synes ved disse Ord tillige at tilkjendegive, i hvilken Orden de omhandlede Collationsmaader skulle komme til Anvendelse. Man har nemlig antaget, at Collation af Pengeværdien, som det Almindelige, hvori alle Gjenstande for Eiendomserhvervelse opløse sig, vilde i Reglen være baade for den, der skal indføre og for Medarvingerne meest ønskelig, og har, for de Tilfælde, hvor denne Forudsætning ikke maatte være anvendelig, troet at burde begunstige den Indførende, ved at overlade til ham, om han vilde indføre Tingen selv eller dens Værdie, hvilket, med Hensyn til at han, hvis dette Valg ikke var ham overladt, paa flere Maader kunde blive skadelidende, unægteligen er billigt. Den forestilte Collation bør altsaa foretrækkes for den virkelige, og denne kun finde Sted, hvor Arvingen ikke vil, eller ikke kan indføre det Modtagnes Pengeværdie.

§. 29.

Forsaavidt man med særdeles Hensyn paa den romerske Rets Bestemmelser vilde spørge, om det ikke var rettest, at frietage Børnene for at conferere det af Faderen Modtagne, naar dette ikke havde afgivet nogen blivende Tilvæxt i deres Formue, er det af det ovenfor Udvikledes klart, at et saadant Hensyn, siden der i Beregningen af det, der skal indføres, kun spørges om dets Størrelse og Beskaffenhed, ingenlunde kan følges, hvorimod det, at Arvingen paa den Tid, da der skal confereres, ikke længer er i Besiddelse af Gaven, kun bevirker, at han maa indføre dens Værdie. Herfra synes end ikke det Tilfælde, hvor den modtagne Ting forgaaer ved Hændelse, at kunne gjøre en Undtagelse, siden Sønnen, der, som enhver Gavemodtager, bliver Eier af det Givne, som saadan ikke kan fordre Vederlag for Tingens hændelige Undergang.

Da Descendenten endvidere ikkun er pligtig til at indføre Tingens Værdie, saaledes som den ved sammes Modtagelse var, maa han ogsaa, ifald han vælger at indføre Tingen selv, være berettiget til at fradrage alle paa Tingen anvendte Bekostninger og Værdien af de ved samme gjorte Forbedringer, forsaavidt disse maatte bevirke, at Tingen paa den Tid, den skal indføres, er mere værd, end dengang, den blev given.

Man kunde fremdeles opkaste det Spørgsmaal, om Sønnen, der har modtaget Gaver, eller paa hvem Omkostninger ere gjorte, skal indføre ogsaa Renterne

af disse, saavelsom de naturlige Frugter af en ham overdraget frugtbærende Ting. Da nemlig Faderens Boe, naar han var forbleven i Besiddelse af de givne Penge eller Ting, ved disses Frugter kunde have faaet en Tilvæxt, saa kunde Modtageren synes pligtig til at tilsvare dette Tab; hvortil kommer, at en Ulighed ved første Diekast opstaaer imellem Arvingerne, naar nogen af dem, foruden sin Lod ogsaa oppebærer Frugterne af de ham af Arveladeren gjorte Gaver. Desuagtet maa det Modsatte vel antages. Endskjøndt nemlig Lovens Bud fordrer, at Medarvingerne skulle fyldestgjøres for Gaver til en enkelt Arving eller Omkostninger paa ham, saa hjemler det dog ingenlunde en Forpligtelse for Arvingen til at tilsvare Gaven eller de paa ham gjorte Bekostninger som Laan, ligesom og den Ulighed i Medarvingernes Formuestilstand, som herved kunde opstaae, siden den vilde have sin Grund ikke i det Forhold, hvori de succedere Arveladeren, men i tilfældige Omstændigheder, ved Spørgsmaalet om Collation ingenlunde kunde komme i Betragtning. Thi den blotte Mulighed, at Faderens Boe, dersom Gaven ikke var gjort, kunde ved Anvendelse af sammes Beløb have erholdt en Tilvæxt, kan dog ikke medføre, at de Frugter, som Sønnen har høstet af Gaven, kunne betragtes som en nye ham af Faderen tildeelt Gave, den han som saadan maatte være pligtig at conferere.

Med Hensyn til Bestemmelsen i 5—2—57, der efter det Ovenanførte ikke støtter sig paa Medarvinger-

nes fuldkomne Arveret, men paa Forældrenes Eiendomsret til det, der skal indføres, er det indlysende, at Børnene bør indføre det Gods, som de saaledes besidde, paa Skiftet efter den Ascendent, der er eiendomsberettiget til samme.

Hvad derimod Godsets Beregning angaaer, da er Descendenten i dette Tilfælde pligtig at indføre det saaledes, som det var paa den Tid, da Eieren døde, uden at den Forandring, som Godset paa en Descendenten ikke tilregnelig Maade har undergaaet i en tidligere Tidspunkt, kan falde denne til Last. Forskjellen imellem virkelig og forestilt Collation maa her endvidere bortfalde, ligesom Renter af Eiendommen heller ikke i dette Tilfælde kunne fordres. Forsaavidt derimod Descendenten har gjort Omkostninger paa det, hvoraf han var i Besiddelse, bør disse i Overeensstemmelse med almindelige Retsgrundsætninger godtgjøres ham, uden at man dog kan tillægge Sønnen, saalænge han er i Fællig med sin Fader, Ret til at beregne sig Løn for sin Umage, eller til Fyldestgjørelse af en saadan Paastand at tilbageholde det Gods, som han bør indføre.

§. 30.

Paa dette Sted bliver D. L. 5—2—62 nærmere at undersøge. Dette Lovsted siger: "Men vil Barnet nøies med det, som det saaledes af Faderen bekommet haver, da skal det ei nødes til det at indføre eller at jevne med sine Medarvinger, saafremt Crebitorerne

ikke skulle komme derover til forkort." Efter den almindeligt vedtagne Mening *) fritage disse Ord Barnet, naar det frasiger sig videre Arv efter Faderen, for at conferere den Gave, som denne har givet ham, uden at Størrelsen eller Beskaffenheden af det Modtagne antages i denne Henseende at virke nogen Forskiel. Seer man imidlertid tilbage saavel til det om fuldkommen Arveret ovenfor Udviklede som til de Lovbud, der for Barnet begrunde Forpligtelse til at indføre det, som deres Forældre have givet dem i levende Live, og for Medarvingerne Ret til at fordre Collation, saa er det indlysende, at 5—2—62, naar dette Lovsted forklares paa den anførte Maade, staaer i Modsigelse med hine Lovbud, og i Særdeleshed med den umiddelbart foregaaende Artikel. Vel er det saa, at det førstnævnte Lovsted blot skulde tilstaae Sønnen hiin Ret under den Betingelse, at han forøvrigt frasiger sig Arv; men, da den, som har faaet en større Lod end ham tilkommer, naturligviis ikke kan tage i Betænkning at beholde det Modtagne imod at frasige sig videre Arv, saa vilde Collation netop i de Tilfælde bortfalde, i hvilke samme var meest nødvendig. De omhandlede Lovbestemmelser vilde saaledes medføre aldeles modsigende Resultater. Naar man har indvendt, deels at Forskjellen imellem Artikel 61 og 62 bestaaer ene deri, at den første paabyder Collation, den

*) See dog: Jurid. Oecon. og Med. Maanedstidende 1768 No. 21.

anden derimod opstiller en Betingelse, hvorunder Collation kan bortfalde, deels at Lovgiveren er gaaet ud fra den Forudsætning, at Faderen ikke vilde give sin Søn mere, end der tilkom denne, saa ere disse Indvendinger af aldeles intet Værd; thi ligesom Forskjellen imellem de anførte Artikler, som i det Følgende skal oplyses, med den vedtagne Fortolkning ingenlunde bortfalder, saaledes er det klart, at man paa den Lovgiveren tillagte Forudsætning, om at Faderen ikke vilde give Sønnen en større Lod, end der tilkom ham, dog ikke kan bygge den hermed stridende Slutning, at Sønnen, naar han har faaet mere, end han burde, skal beholde det Modtagne. Budet i 5—2—62, i hvis Følge Sønnen, naar han vil nøies med det Modtagne, ikke skal kunne tvinges til Collation, staaer fremdeles i umiddelbar Forbindelse med Bestemmelsen i den foregaaende Artikel, at Barnet, der ikke vil conferere, bør miste Arv, hvilken Bestemmelse, da den tydeligen har til Hensigt, at bringe Barnet til Collation, naturligviis ikke kan forstaaes om det Tilfælde, hvor Sønnen har faaet mere, end der tilkom ham, og Udelukkelse fra Arv saaledes vilde være ham til Fordeel. Dette Tvangsmiddel maa derfor være anvendeligt paa den, der vel ikke af Faderen har modtaget en større Lod, end der tilkom ham, men som dog af een eller anden Aarsag hverken vil indføre Værdien af det Modtagne eller dette selv. Han udelukkes derfor fra videre Arv imod at beholde, hvad han allerede har modtaget.

Føier man hertil Bestemmelsen i den følgende Artikel, saa er det allerede af sammes Forbindelse med den Foregaaende klart, at den ikke omhandler det Tilfælde, hvor de af Sønnen modtagne Gaver eller de paa ham gjorte Omkostninger overskride det lovbestemte Forhold, hvilket endvidere Betydningen af Udtrykket "nøies," i Jydske Lov "orues," sætter udenfor al Tvivl. Bestemmelsen i 5—2—62 overlader altsaa for det Tilfælde, at Arvingen har faaet mindre end hans Arvelod udgjør, til hans Godtbefindende, at beholde det, han har erholdt forlods, dog at han frasiger sig videre Arv, eller, dersom han ikke frivilligen gjør dette, ifølge den foregaaende Artikel mister Arv, saaledes at Resultatet i begge Tilfælde bliver det samme.

Nogle have meent, at Lovgiveren i 5—2—61 har fastsat Arvs Fortabelse ikke blot som Tvangsmiddel men ogsaa som Straf, ja man har endog troet, at den Descendent, der vægrede sig ved at conferere i Faderens Boe, skulde miste Arv ikke blot efter denne, men endog efter Moderen. Men ligesom Sagens Natur ingenlunde gjør det nødvendigt, at anvende Straf mod den, der nægter at conferere, siden han ved umiddelbar Tvang kan nødes til at efterkomme denne Forpligtelse, saaledes har denne Synsmaade heller ingen Hjemmel i Lovens Ord, hvorimod Forholdet imellem den sidste Passus i 5—2—61 og den følgende Artikel tydeligen viser det Modsatte. At den omhandlede Tvang ingenlunde kan udøves med Hensyn

til det, vedkommende Descendent arver efter en anden Ascendent end den, i hvis Boe han nægter at conferere, følger af det om Tiden, hvorpaa Collation skal foretages, ovenfor Udviklede.

Da imidlertid de i det omhandlede Lovbud bestemte Tvangsmidler, efter det Foranførte, ikke ere anvendelige, forsaavidt et af Børnene har faaet mere end ham tilkom, bliver i saa Fald i Overeensstemmelse med Lovgivningens almindelige Regler det, som Vedkommende ved Dom er bleven tilpligtet at conferere, i Mangel af Betaling at inddrive ved Execution; en Fremgangsmaade, der vel kan synes haard, men er en ligefrem Følge af den Børnene ved Lovgivningen tillagte fuldkomne Arveret, der ikke paa anden Maade kan realiseres.

At det ikke er Skifteretten, men den ordinaire Dommer, der har at fælde den omhandlede Dom, følger af de herom gjeldende processuale Regler, ligesom det ogsaa er en Selvfølge, at den Arving, der nægter at conferere, ogsaa i dette Tilfælde ifølge Bestemmelsen i 5—2—61 bør udelukkes fra videre Arv, og det omhandlede strængere Tvangsmiddel kun anvendes, forsaavidt som Fordringens Fyldestgjørelse ikke ved det i det nævnte Lovsted hjemlede Middel kan erholdes.

Hvad dernæst angaaer Bestemmelsen i 5—2—57, da er det indlysende, at de i 5—2—61 og 62 fremsatte Regler aldeles ikke her kunne komme til Anvendelse, hvorimod Beskaffenheden af den Ascendenten i dette

Tilfælde tilkommende Ret medfører, at Barnet, der nægter at indføre, ved Dom og Execution bør tvinges til at fyldestgjøre sin Forpligtelse.

At de saaledes for Fremgangsmaaden i det Tilfælde at Børn nægte Collation, udviklede Regler, saavelsom den ovenfor fremsatte Fortolkning af 5—2—62 endvidere bør gjelde, hvor Børnebørn eller andre Descendenter undslaae sig for at conferere, er en umiddelbar Følge af det omhandlede Retsforholds for alle disse Descendenter lige Beskaffenhed.

§. 31.

Med Hensyn til den processuale Fremgangsmaade i Tilfælde af Collation opstaaer fornemmelig Spørgsmaal om den Maade, hvorpaa det skal bevises, hvad Descendenten af Ascendenten i dennes levende Live har modtaget, et Beviis, hvis Tilveiebringelse let kan være forbunden med stor Vanskelighed. Ligesom nemlig Beskaffenheden af det imellem Forældre og Børn eller andre Descendenter stedfindende Forhold medfører, at Gaver mellem de omhandlede Personer sjeldent gjøres saaledes, at det juridiske Beviis for sammes Modtagelse, Størrelse eller Beskaffenhed er sikkret, saaledes er denne Usikkerhed, med Hensyn til de paa Descendenterne gjorte Omkostninger, en umiddelbar Følge deraf, at disse ikke modtages paa eengang, men successivt opvoxe til den Sum, om hvis Collation det siden kan blive Spørgsmaal, hvortil kommer, at det let kan

være Tilfældet, at Gavemodtageren selv eller hans Arvinger ere uvidende om Størrelsen eller Beskaffenheden af det Modtagne. Til i det omhandlede Forhold at sikkre Rettighederne, vare derfor Lovens almindelige Regler for Beviisførelse saameget mindre tilstrækkelige, som Anvendelsen af de fornødne Forsigtighedsregler ved Modtagelsen af Gaver ikke kunde ventes eller fordres af de Forældremagten undergivne og umyndige Børn, og Descendenterne følgeligen meest vare udsatte for at forurettes af Ascendenterne i de Tilfælde, i hvilke de meest trængte til Lovens Beskyttelse. En speciel Regel for Beviisførelsen var altsaa i dette Tilfælde nødvendig, og en saadan fremsætter Lovgiveren i 5—2—61, hvor det hedder: "da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er i Barnets fulde Lod," o. s. v., og nedenfor "da indføre i Boen, hvis det efter Faderens Opskrift bekommet haver." Vel have nogle Lovkyndige, blandt hvilke Conferentsraad Brorson, antaget, at disse Ord ikke skulde indeholde nogen Regel for Beviisførelsen, men derimod en Bestemmelse om det Forhold, i hvilket Arven skulde deles. Det indsees imidlertid ikke, hvorledes de omhandlede Ord kunne forstaaes paa denne Maade, uden tillige at begrunde en Regel for Collationens Gjenstand eller for, hvad enhver af Arvingerne er pligtig til at indføre; men at Faderens Optegnelse skulde have en saadan Virkning, synes hiin Lovkyndige ikke at have antaget, ligesom i det ovenfor Udviklede

det Modsatte er beviist. Naar disse Udtryk saaledes ikke kunne have anden Hensigt end den, at give en Regel for Beviset, saa staaer kun det imellem de Lovkyndige saare omtvistede Spørgsmaal tilbage, om Faderens Optegnelse bør antages at indeholde fuldt Beviis, eller kun et saadant, som efter Lovgivningens Grundsætninger hjemler Sagens Afgjørelse ved den Sigtedes Eed. Sagens Natur medfører, som ovenfor bemærket, at det er saare vanskeligt, for det omhandlede Tilfælde at bestemme paalidelige Regler for Beviisførelsen, og vil her ikke i og for sig betragtet kunne afgjøre Spørgsmaalet. At den af de fleste Lovkyndige antagne Mening, i hvis Følge Faderens Optegnelse indeholder fuldt Beviis, ikke kan støttes paa den Grund, at samme ogsaa maa indeholde Reglen for Collationens Gjenstand, er af det Ovenanførte klart; iøvrigt kan vel mod denne Mening i det Væsentlige indvendes, deels, at det, naar Faderens Optegnelse tillægges fuld Beviiskraft, tillige vil beroe paa hans Godtbefindende, at bestemme Collationens Gjenstand, og at der saaledes ikke gives noget Værn for Descendenternes Forurettelse af Ascendenterne, deels at et saadant Beviis, hvorved Documentet antages at bevise noget for Udstæderen selv, modstrider Lovgivningens almindelige Grundsætninger om Beviisførelse.

Men hvad den første Indvending angaaer, da maa det bemærkes, at Optegnelsen af Gaver og Omkostninger, naar den ikke betragtes som Regel for Col-

lationens Gjenstand, ikke kommer til at afgjøre det Spørgsmaal: hvad der skal confereres, men det: hvad Descendenten har faaet. Vel er det nu saa, at det, som Faderen ingensinde har givet, heller ikke kan blive Gjenstand for Collation, og at han, ved ikke at optegne en Gave kan bevirke, at den ikke kan bevises at være given, men, at det dog ikke kan siges, at Faderen, naar hiin Optegnelse tillægges fuld Beviiskraft, efter Godtbefindende kan bestemme, hvad der skal confereres, er saa meget mere indlysende, som det, at en Gave ved Optegnelsen er beviist at være given, dog i alt Fald ikke udelukker Modbeviis, og det Modsatte, at nemlig en Gave ikke findes paa Optegnelsen, kun forsaavidt hindrer dens Collation, som det ikke paa anden Maade kan godtgjøres, at den virkeligen er given. At Descendenterne, naar det Omspurgte antages, have mindre Værn imod Forurettelse af Ascendenterne, lader sig vel ikke afbevise; men det maa dog bemærkes, at Loven for dette Tilfælde ikke har kunnet bestemme nogen Beviisregel, der udelukkede alle Misligheder, at Faderen fornuftigviis kan forudsættes, ikke at ville bedrage sine Børn, Ascendenten ikke at ville bedrage sine Descendenter, og at endelig, da hiin Optegnelse ikke forudsættes at være det eneste Beviismiddel, der i det omhandlede Tilfælde kan anvendes, Descendenterne nyde det samme Værn i dette som i alle andre Forhold, hvori de staae til Ascendenter. At det omhandlede Beviismiddels Form strider imod Lovgivningens almin-

delige Forskrifter om Documenters bevisende Kraft, kan ligesaalidet nægtes; men foruden at dette, naar hiin Bestemmelse var oplyst, ikkedestomindre at være grundet i Lovgiverens Villie, blot kunde virke, at den maatte betragtes som en Undtagelse, har Lovgiveren ogsaa i flere Tilfælde f. Ex. i 5—14—49, 50, 51 foranlediget en lignende Afvigelse.

Hvad der kan siges til Fordeel for den modsatte Mening, i hvis Følge Faderens Optegnelse blot skulde kunne bevirke en saadan vis Formodning, om at Descendenten virkeligen havde faaet Gaven, at Sagen vilde kunne afgjøres ved Eed, er fornemmeligen, at det, naar dette antages, og Ascendenternes Optegnelse saaledes indeholder et svagere Beviis, bliver vanskeligere for disse at bedrage Descendenterne, der med Eed kunne svække den Formodning, som Optegnelsen tilveiebringer, om at de i samme indeholdte Gaver eller Omkostninger ere givne dem eller anvendte paa dem; ligesom ogsaa denne Regel for Beviset er mindre afvigende fra Lovens almindelige Bestemmelser om denne Gjenstand, og især deelesthed har en vigtig Analogie for sig i de nylig nævnte Lovsteder, hvilke ligesaalidet antages, at tillægge de der omhandlede Documenter fuld Beviiskraft, men efter den vedtagne Fortolkning kun hjemle de omtvistede Sagers Afgjørelse ved Eed.

Disse Grunde synes imidlertid ikke at være af megen Betydenhed. Det maa nemlig bemærkes, at Faderens Optegnelse, endskjøndt den kun antages at

begrunde Formodning, om at Descendenterne have modtaget det i samme Opregnede, dog kan gjøre det saare vanskeligt for disse at bevise det Modsatte. Fremdeles vil Beviset blive saare vanskeligt i de Tilfælde, hvor Descendenterne ere uvidende om Gavens eller Omkostningernes Modtagelse, Størrelse og Beskaffenhed, hvilket efter det Foranførte kan være Tilfældet ikke blot med Descendenter af fjernere Grad, men endog med Børn. Under saadanne Omstændigheder vil nemlig Descendenten ikke paa den omtalte Maade kunne stædes til Eed, men maa bevise sin benægtende Paastand, med mindre man vilde tillade ham at befrie sig ved Godtroenhedseed, hvilket dog ikke kan antages, uden aldeles at kuldkaste Lovgiverens Bestemmelse om, at Faderens Optegnelse skal indeholde Regel for Beviset. Det er saaledes klart, at Descendenterne, forsaavidt man antager, at Faderens Optegnelse kun skal virke Formodning for Rigtigheden af sit Indhold, af den specielle Regel for Beviisførelsen lades uden Værn netop i det Tilfælde, hvor de ikke have kunnet sørge for anden Betryggelse, og saaledes meest trænge til Lovens Beskyttelse. Men denne Indskrænkning af det i Optegnelsen indeholdte Beviis vil ubentvivl medføre en større Ulempe, som Lovgiveren rimeligviis har villet undgaae. Betragter man nemlig Optegnelsen som fuldt Beviis, saa maa dette nødvendigviis gjelde ligesaavel for som imod Descendenten, der saaledes i Faderens Optegnelse har et kraftigt Forsvar imod

Medarvinger, der kunde paastaae, at han havde faaet en større Lod end Optegnelsen tilkjendegiver; thi disse maatte i saa Fald være pligtige til at føre Modbeviis. Forsaavidt Optegnelsen derimod antages kun at begrunde Formodning, er det ligeledes nødvendigt, at den ogsaa til Fordeel for Descendenten kun hjemler en saadan, og Medarvingen, der gjør den nyligt omtalte Paastand, vil derfor, endskjøndt han vistnok bør føre Beviis, dog ingenlunde behøve at føre et Modbeviis. Den specielle Regel for Beviset er altsaa med Hensyn paa Medarvingerne aldeles uden Virkning, hvilket, om det end kunde synes mindre skadeligt, dog er i aabenbar Strid med Lovgiverens Villie. Det maa nemlig antages, at Lovgiveren af den Omstændighed, at Descendenten af Medarvingerne kan blive forurettet, har ladet sig bevæge til at tillægge Faderens Optegnelse en saadan Beviiskraft, at Descendenten i denne Henseende kunde være betrygget. Hvad de øvrige for den bestridte Mening anførte Grunde angaaer, da kan, som allerede ovenfor bemærket, det, at det omhandlede Beviis ved samme bringes i mere Overeensstemmelse med Lovgivningens i Almindelighed herom gjeldende Grundsætninger, forsaavidt Lovgiveren maatte have villet noget Modsat, ikke komme i Betragtning. Endeligen maa den Analogie, som hentes fra Bestemmelserne i 5—14—49, 50 og 51, baade af foranførte Grund antages at være uvirksom, og bortfalde ved Siden af Lovgiverens i 5—2—61 brugte Udtryk: "da stande den

Belønning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod," der tydeligen fremstille Faderens Optegnelse som med Hensyn til Beviset for, hvad Barnet har modtaget, aldeles afgjørende.

Uagtet det saaledes efter alt Foranførte maa antages, at Faderens Optegnelse i den omhandlede Henseende indeholder fuldt Beviis, er det dog indlysende, at dette hverken udelukker Modbeviis, eller hindrer Anvendelsen af andre Beviser, om hvilket sidste de Lovkyndige dog ingenlunde ere enige. Det indsees imidlertid ikke, hvad for den modsatte Mening gyldigen kan anføres; thi den Omstændighed, at Descendenterne især i det Tilfælde, at Ascendenten ikke har efterladt sig nogen Optegnelse, kunne blive skadelidende derved, at een af dem muligen kan bevise, hvad de andre have faaet, uden at disse kunne godtgjøre, hvad han har modtaget, kan visnok saameget mindre begrunde hiin Slutning, som en saadan Udelukkelse af gjeldende Beviisregler udentvivl ikke uden udtrykkelig Hjemmel kan antages.

Et Par Ord angaaende Hr. Prof. Howitz's Ultimatum.

Det vilde være et daarligt Foretagende, om jeg vilde indlade mig i en omstændelig Gjendrivelse af ovenmeldte Stridsskrift. Denne kunde væsentligen ikke bestaae i Andet, end i at udskrive mine forrige Afhandlinger, hvori man kan finde et endog udtrykkeligt Svar paa Alt, hvad Hr. Prof. Howitz derimod har erindret. En kort Oversigt angaaende det, hvorom vi have stridt, kan imidlertid være baade en Deel Læsere og især min Modstander, hvem dette synes ganske ubekjendt, til Nytte.

Hele Kunsten og Kraften i det Angreb, hvorved Hr. Professoren troer at have slaaet mig i Centrum, ligger deri, at han vedbliver at tillægge mig den, efter hans eget Udtryk (Side 18), affindige Lære, at de menneskelige Handlinger ikke bestemmes ved Aarsager og Motiver. Men det er hans egen Gavmildhed, der har forsynet mig med denne Usands. Enhver, der ikke er fremmed for de philosophiske Undersøgelser om Friheden,

og især for den Wending, disse have taget ved og efter Kant, veed, at det aldeles ikke er om de menneskelige Handlingers aarsagelige Forbindelse med noget Foregaaende der tvistes, men at Spørgsmaalet kun er: om og i hvad Betydning hvert Individs Charakteer, hvorved hans Handlinger bestemmes, har noget selvstændigt, eller om samme i eet og alt er et Product af foregaaende Aarsager. Men jeg har heller ikke efterladt paa det bestemteste at tilkjendegive dette. Jeg har paa det Udtrykkeligste erkjendt, at de menneskelige Handlinger styres af Bevæggrunde, og at de, som andre Begivenheder i Tiden, have deres virkende Aarsag; ligeledes har jeg tillagt denne. Ikke den Nødvendighed, der er uadskillelig fra Aarsagsbegrebet, saaledes som det af Kant er blevet fremstillet imod Hume (ingenlunde, som Professoren mener, af Hume mod Kant). Kun gjør jeg mellem begge ovennævnte Slags Grunde en Forskjel, hvoraf min Modstander intet veed, men som dog den sunde Menneskeforstand har nedlagt i Sproget. Bevæggrundene frembringe nemlig ikke endnu Beslutningen, som et nødvendigt Product, ere altsaa ikke egentlige Aarsager (causæ efficientes); men Det, der gjør Udslag, Det, der forvandler Bevæggrunden til en sand og virkende Aarsag, ligger i det handlende Individs Personlighed. Efter sin eiendommelige Natur optager den Ene det Motiv, som den Anden skyder bort, og først, naar denne Optagen eller Bortskyden er fuldført, har man

en virkende Aarsag, hvoraf en Handlen eller Ikkehandlen bliver Følgen. *) Om nu dette virkende Princip, der udgjør Kjernen i ethvert Menneskes Individualitet, **) i sit Væsen, ikke blot med Hensyn

*) See, til Exempel, juridisk Tidsskrift 8 B. 1 H. S. 127-133 og 9 B. 2 H. S. 228, 231, 234-237, 241-244 (særskilt Aftryk S. 28-31, 34-37).

**) Jeg tør vel antage, at Hr. Prof. Howitz indrømmer noget Eiendommeligt hos ethvert Menneske, hvorved de ydre Aarsagers Indvirkning paa hans Villie er betinget; thi man har, paa enkelte Steder, f. Ex. Ultimatum S. 35, 53, den bestemteste Erkjendelse heraf. Dog gaaer det ikke hermed bedre end med enhver anden til vor Strid henhørende Punkt; thi der ere og Steder, hvori han paa det eftertrykkeligste nægter hiin Eiendommelighed, f. Ex. S. 17, hvor man finder de mærkelige Ord: "at i en fuldkommen Stat Ingen vilde være ond uden den Afsindige og Ingen ulykkelig uden den Syge." Disse Ord kunde give Anledning til en lang Række af Betragtninger. Men jeg skal kun bemærke det høist Forunderlige, som der er i, at Forfatteren, i det selv samme Øieblik han erkjender Kunstens Uformuenhed til at beherske alle Abnormiteter i den organiske Natur, dog antager en Indvirkning paa den moralske Natur, der, paa en ufeilbar Maade, kan betvinge enhver Drift, enhver Lidenskab, som forstyrrer Menneskets Fred med sig selv og Andre. Saa daarligt det vilde være paa Grund af hiin Erkjendelse at nægte Hr. Prof. Howitz's Duelighed som Læge, saa ugrundet er og hans Paastand, at

til den Maade, hvorpaa det udvikler og udviser sig (thi om dette Sidste er der Ingen, som

vor Lære, der nægter Opdragelsens og Statsstyrelsens Almagt til at gjøre alle Mennesker gode og lykkelige, maa foraarsage fuldkommen Uduelighed til Opdragerens og Lovgiverens Kald (Side 53 ff.) Men han forestiller sig, at vi nægte alle Indvirkninger paa Menneskets Sind og ikke indlade os paa at gjøre os de menneskelige Idrætter forstaaelige, henvisende derimod blot til noget Skjult, Uudgrundeligt og Skadesfuldt. Der har imidlertid aldrig nogen af hans Modstandere ladet et Ord falde, som kunde ligne slig Daarskab. Vor Lære hindrer os ingenlunde i at udgrunde de menneskelige Charakterer i samme Grad som den for Hr. Prof. Howitz er udgrundelig; og den giver endog ganske andre og kraftigere Midler til at bringe Menneskets Sind i Orden, end dem, der kunne hentes fra hans slove Moralsystem. Kun erkjende vi, at vi aldrig komme til den endelige og afgjørende Aarsag, at der stedse bliver noget Skjult tilbage, som vi ei kunne gjennemtrænge, og hvorpaa det beroer, at den almindelige menneskelige Natur hos dette eller hiint Individ har antaget den bestemte, eiendommelige Skikkelse, hvorunder den viser sig. Hr. Professoren synes at indrømme, at der selv i den organiske Natur er noget saadant Skjult, og at de efter Organismens almindelige Love lempede Midler til at bringe den i Orden stundom strande paa dette Skiulte. Maatte han ikke, selv om han var en langt bestemtere og kjækkere Materialist end han er, erkjende, at det man kalder Menneskets aandelige Natur, dog

tvivler), er betinget af physisk Organisation og ydre Indvirkninger, det var det Spørgsmaal, hvorom Hr. Prof. Howitz har fremkaldt en Strid. Vel fragaaer denne nu aldeles at have villet lære Materialisme, hvilken han nu endog erklærer stridende mod sund Sands og Erfaring, og han paastaaer, at det blot er eet og andet uforsigtigt Ord i hans Arbeider, hvori man har lagt en saadan Absurditet. Men, skjøndt jeg meget gierne vil troe, at han aldrig grundigen har optaget den materialistiske Forestillingsmaade i sin Tænkning, er det dog vist, at hans hele Angreb paa Frihedslæren i Afhandlingen om Affindighed hvilede paa Materialisme. Om man end ikke havde enkelte saa bestemte Steder, som følgende: "Jeg fandt Motiverne saavel de fornuftige og almeennyttige, som de skadelige og onde, at være nødvendige Producter af medfødt Organisation paa den ene Side og en paa Skjæbne og Omstændigheder beroende Udvikling paa den anden*) (Fortale til nysmeldte Afhandling S. III), saa var dog den hele Tankegang i hiin Afhandling

beroede paa det Fineste og meest Skjulte i Organismen, og at det altsaa var en Daarlighed at tale om en ufeilbar Kunst til at helbrede den, medens man maa tilstaae, at den Kunst, at helbrede det, man regner til den legemlige Natur, er langt fra en saadan Ufeilbarhed?

*) Jeg forbigaaer hvad der fra den logiske Side kunde være at erindre imod hine Ord.

materialistisk, og i det Dieblik, han fornægter Materialismen, har han aldeles Intet sagt imod Friheden (see min Afhandling i juridisk Tidsskrift 9 B. 2 H. S. 213-221; særskilt Aftryk S. 17-21). At han ellers ikke endnu i denne Henseende ret veed, hvad han vil, og at han har ligesaa uklare Forestillinger om Materialismens som om Frihedslærens Betydning, seer man, blandt Andet, i hans nye Stridsskrift S. 14, hvor han først beretter, at hans Fremstilling af Nødvendighedslæren i Fortalen til Afhandlingen om Affindighed netop er laant af Priestley og Hume (?); og længere nede paa selv samme Side characteriserer Priestleys Nødvendighedslære som materialistisk. Og-saa gaaer han Materialismen nu meget for nær, naar han erklærer den stridende mod Erfaring og sund Sands. Dette grunder sig derpaa, at han fremstiller Materialismen som en Lære, der nægter de Phænomener, som vi kalde Bevidsthed, Tanke, Følelse, Villie. Denne Mening, der ikke vilde være mindre affindig, end den, han paabyrder mig, har jeg aldrig tiltroet ham, og endnu mindre nogen af de tildeels høist skarpsindige Forfattere, til hvilke han slutter sig; jeg skulde vist heller ikke have inbladt mig i nogen Kamp mod saadan Galskab. Men hvad Materialismen paastaaer er, at disse Phænomener dog igjen have deres Rod i den physiske Organisation og de ydre Indvirkninger. *)

*) Som et enkelt Sted, der røber Forfatterens uklare Forestilling om Materialismen, skal jeg endnu

For Resten havde Hr. Professoren, da han opstillede hiint senere fragaaede materialistiske Dogma, aldeles

nævne S. 27 i hans Ultimatum, hvor han haardelig anklager mig for det jeg, i juridisk Tidsskrift 9 B. 1 H. S. 245-246 (særskilt Aftryk, S. 45-46) har sagt i Anledning af at han, i Determinismen, S. 84-45, havde paaberaabt sig Luthers Ord paa Rigsdagen i Worms: Jeg kan ikke andet, som en Erkjendelse af den Nødvendighedslære, han forkynder. Han spørger blandt andet: "Hvorledes vil han faae nogen til at troe, at jeg skulde have anseet hans (Luthers) Troesiver og Uforfærdethed for en mindre væsentlig Betingelse til hiin Begivenhed end det Blod, der steeg ham til Hovedet?" Jeg svarer, at jeg sandelig aldrig har tænkt paa at bibringe nogen slig Troe. Jeg havde tvertimod indtil nu forestilt mig, at han endog vilde have ladet Blodet i Hovedet reent ude af Spillet, naar der spurgtes om de nærmeste Aarsager til Luthers beundringsværdige Adfærd. Det kunde ikke falde mig ind, at han vilde forklare den af en halv sygelig Tilstand, eller at han havde tænkt, at en Aareladning kunde have forekommet Reformationen. Men han kunde gjerne have tilstaaet de moralske Impulser det allene, som han lader dem dele med Congestionerne til Hovedet, og dog kunde han have været en langt grundigere Materialist end han viser sig; thi det gjelder, om hiin "Troesiver og Uforfærdethed" ikke atter igjen havde sin Rod i en skjult organisk Aarsag sat i Virksomhed ved Opdragelse og de Forhold, hvori Luther var kommet. For Resten har han slet ikke forstaaet, hvad jeg har villet sige paa ovenanførte Sted.

ikke tænkt paa, at dette, for nu at træde frem, behøvede en yderligere Retfærdiggjørelse, end den, som fandtes hos de ældre Skribenter, hvoraf han laante det. Han gik ud fra den Forudsætning, at den legemlige og sandselige Tilværelse er det Første og Visseste, og, skjøndt han troede at slutte sig til Spinoza og vilde gjendrive Kant, lod det til at være ham aldeles ubekjendt, at der blandt Philosopherne har været Tvivl om, at jo den Existents, som viser sig for vore Sandser, er den ægte og eneste. At Aarsagernes Grundsætning (der ingenlunde maa fremsættes i den intetsigende Form, Forf. bruger i Ult. S. 10 og flere Steder, at enhver Virkning d. e. Alt, hvad der har en Aarsag, har en Aarsag) kun har en betinget Gyldighed, idet den vel er en nødvendig Forstandslov for den sandselige Existents, men ei uden Modsigelse kan opstilles som en Lov for al Væren, efterdi den da paa een Gang

Jeg har der intet villet afgjøre for eller imod Materialismen, men jeg har kun udladt mig over det Forunderlige i, at Hr. Prof. har troet at kunne slaae sine Modstandere med hine Luthers Ord; noget, der grundede sig paa den skjæve Forestilling, han gjorde sig om den Frihed, de antoge, at det nemlig skulde være en Evne til at handle efter et blindt Lune, medens vi derved forstaae en Evne til at give det erkjendte Gode Magt over enhver modsat Drivefjæder, en Magt, hvorpaa vi just hos Luther finde et af de meest lysende Exempler.

vilde fordre og forbyde en første Aarsag *), dette var ham aldeles fremmed. At Kants Frihedslære hverken kunde forstaaes eller bedømmes, uden i Forbindelse med dennes øvrige System, var aldrig faldet ham ind; han troede, ved at læse de Par Sider, som findes om Friheden i Indledningen til Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre (det Dunkleste og mindst Udviklede af Alt, hvad Kant har skrevet om denne Sag) **), at

*) Kants tredie Antinomie. Hr. Professoren har vel (Ult. S. 46-47) overladt det til en tilkommende mere skarpsindig Forfatter, at udføre og forsvare det Angreb paa hiin Antinomie, som han har begyndt, og hvis Værd jeg har lagt for Dagen (jur. Tidsskrift 9 B. 2 H. S. 227-229, særskilt Aftryk S. 27-29). Men han vedbliver dog, at Kant skal have lært, at Noget kan paa een Gang være og ikke være, og det i een Betydning. Jeg havde imidlertid alt viist ham, at Kant kun lærer, at en falsk Forudsætning giver modsigende Resultater, og at den Forudsætning, der giver modsigende Resultater, er falsk. Hvori dette strider mod almindelig Logik, skal han have ondt ved at forklare.

**) Naar Forfatteren nu vil paastaae (Ult. Side 33), at Kant paa dette Sted taler om en anden Art af Frihed, end den, der omhandles i de Skrifter, han i sin Bog om Determinismen har taget Hensyn til, i det han nemlig paa hiint Sted skal tale om en moralsk Frihed, der er forskjellig fra Vilkaarlighedsevnen, saa skal jeg, for at undgaae Vidtløftighed, blot henvise ham til hans egen

have gjort sig bekjendt nok med denne Deel af Kants System, hvilken han betragtede som en enkelt for sig bestaaende Lære, uden organisk Forbindelse med det øvrige System. Da man senere gjorde ham opmærksom paa de dybe Undersøgelser, hvori Den maatte gaae ind, der vilde lade sig høre om den menneskelige Frihed, har han maattet indskrænke sig til at bortvise dem som tomme Speculationer, der, som gaaende ud over Erfaringens Kreds, intet sundt Hoved kunde sysselsætte; eller, hvor han deri har indladt sig, har han røbet en saa haandgribelig Misforstaaelse, at han nu blot maa fortrøste sig til, at "en Anden eller Tredie med større Skarpsindighed" vil føre det Beviis, der er mislykket for ham. Imidlertid er det klart, at selve Fatalismen, hvorfor han saa ivrigen kjæmper, Intet er uden Speculation, og det en Speculation, der nok saa meget modsiger den almindelige og naturlige Forestillingsmaade, som den, der lærer, at Tid og Rum og alle de Love, som henføres til Tiden og Rummet, kun

Fremstilling af det kantiske System i Afhandlingen om Afsindighed Side 31, hvor det, blandt Andet, hedder: "Det er i denne Vilkaarlighed, at Friheden yttrer sig som practisk, men denne Frihed er ingen libertas indifferentiæ, den bestaaer ikke i Evne til at vælge for eller mod Loven." Havde han erindret disse sine egne Ord, vilde han nok have taget sig iagt for at føre den Anke, som findes paa det citerte Sted i hans nye Skrift.

ere de endelige Former, hvorunder Noget, der er over Tid og Rum, træder frem. *)

Skjøndt Læren om den menneskelige Frihed saaledes aldeles Intet har at befrygte af Hr. Professoren, saa har jeg dog ikke fordulgt, at den har andre og mindre let opløselige Knuder. Jeg erkjender, at Pantheismen, hvorefter Guddommens uendelige Tilværelse ophæver al anden sand Tilværelse, og Prædestinationen, hvorefter den guddommelige Alvirksomhed ikke tilsteder nogen anden selvstændig Virksomhed, kunne modtage en indvortes Consequents, en Skarphed i Fremstilling og Beviser, som Frihedslæren neppe kan modtage, og som jeg i det Mindste ingenlunde veed at give den; og, dersom Nødvendighedslæren var traadt frem i een af disse store, imposante Skikkelser, skulde jeg, i Følelsen af min Svaghed, have overladt det til dygtigere Kjæmpere, at gaae i Skranken imod den. Dog min Hylding vilde den ikke have faaet. Vi begribe dog ikke Sammenhængen mellem det Ene og Evige og det Mangfoldige og Timelige; men vi maae hvile ved det Factum, at vi have en Bevidsthed saavel om vor individuelle Tilværelse, som om det Mangfoldige og Timelige, hvori vi leve og virke, og ved den Indsigt, at alt Dette maa have sin Rod i en evig Eenhed. Sam-

*) Jevnfør Forfatterens Afhandling om Affindighed, S. 57-58, et af de enkelte Steder, der synes at røbe en klar Bevidsthed om hvad det var han vilde, som desværre ellers saa ofte mangler.

menhængen mellem Eenheden og Mangfoldigheden, mellem det Evige og det Timelige, mellem Gud og Verden, man kalde det nu en Selvaabenbaring eller en Skabelse, ere vi, som bundne til vor endelige Tilværelsesmaade, ikke i Stand til at indsee. Jeg skjønner derfor ikke, at det har noget Ufornuftigt hos sig, at jeg redder min Personlighed og Selvstændighed ved den Troe, at den evige Kjærlighed og Almagt, hvoraf jeg, paa en alt menneskeligt Begreb overstigende Maade, har mit Ophav, ogsaa, paa en mig ubegribelig Maade, har meddeelt mig en Gnist af sin Guddomskraft. Vel er denne Betragtning ikke nok for at stille min Tørst efter en høiere Viden; jeg føler en uudslettelig Trang til at løfte det Slør tilside, der skiller den Taageverden, hvori vi leve, fra den Lysverden, som man gjennem samme skimter. Og, skjøndt jeg veed, at ingen Dødelig løfter dette Slør, saa veed jeg dog, at der ere Andre, hvem det blev givet, at opfange flere Straaler af hiin høiere Verdens Herlighed. Men jeg har dog nok, for ikke at give mig hen til Grublerier, som vilde berøve mig Det, der giver mit Væsen sit Værd, Det, der forklarer mig den Stemme, som rører sig i mit Inderste. Hr. Prof. Howitz har nu atter den Fornøielse, at gribe mig i Tilstaaelsen om, at der er noget Ubegribeligt, en Tilstaaelse, hvorved han forhen flere Gange og atter i Ultimatet S. 34 har gottet sig saa hjerteligt. Det gjør mig ondt, at denne Glæde vil forsvinde i det Dieblik han begriber hvad det er, at begribe.

Hr. Forf. paastaaer iøvrigt, at, da Nødvendighed er Nødvendighed, og Aarsag er Aarsag, saa er det ligegyldigt, hvorledes man kommer til Læren om en alle Menneskets Handlinger og Idrætter omfattende Nødvendighed, og om denne søges i Gud eller i Materien eller hvorsomhelst (Ultim. Side 18 ff.) Uden at opholde mig ved det overraskende Uvidenskabelige heri, eller ved det store Spring, at fordi Nødvendigheden ei har forskjellige Grader, derfor kan den heller ikke have forskjellige Arter, skal jeg blot henvise til jur. Tidsskrift 10 Bind 1 Hefte Side 7 ff., 47-48, særskilt Aftryk S. 81 ff., 121-122, hvor det klarligen er godtgjort, at Spinozas dybe philosophiske Nødvendighedslære og Humes klare Skepsis have forenet sig med en renere, ædlere og fastere Moral end den, Hr. Prof. kan knytte til sine Forestillingsmaader. Jeg har altsaa endog i practisk Henseende havt god Grund til omhyggeligen at affondre, hvad han saa gjerne vil kaste sammen.

Det Ovenanførte vil uden Tvivl være tilstrækkeligt til at møde ethvert Ord, Hr. Prof. Howitz har anført enten til Fordeel for sin Nødvendighedslære, eller for at fremstille Affindigheden og Farligheden af min Lære, der er en ganske anden end den han, under Navn af Indeterminisme, tillægger mig. Kun skal jeg tilføie et Par Ord angaaende det Hang til Overtroe, hvorfor han Side 58 sigter Frihedslæren, og som han desuden ofte forhen har slaaet paa, cfr.,

til Exempel, Side 23 *). Vist er det, at der i vore Dage af Mange drives et hæsligt Spil med dunkle Følelser og blind Bogstavtroe, hvorved man vil forjage den klare Erkjendelse. Sligt Mørkhedens Uvæsen maa forarge dobbelt, naar det drives i hans Navn, som var Verdens Lys. Men ogsaa gives der Mange, som bruge Navnene Mysticisme, Overtroe o. s. v. i Blinde, for at forhaane og fortrænge Alt, hvad der gaaer udenfor den Tilværelse, som viser sig for Sandserne, om det endog er hentet fra Fornuftens Dybder. Jeg holder og har stedse holdt mig lige langt fra begge disse Partier; jeg finder hos begge lige Mørke, lige Fornufthad, lige Hang til Forfølgelse. Hvad jeg søger, er den klare Erkjendelse; ved den maa enhver sund Troe, ethvert grundet Haab, enhver Grundsætning for Livets rette og fornuftige Førelse, enhver Følelse, som man, med Tryghed, skal kunne overlade sig til, befæste sig. Denne Erkjendelse støder imidlertid selv paa Noget, der ei kan gaae op i dens Love, paa noget Uudgrundeligt og Ubegribeligt; kun begriber den da dets Ubegribelighed og gjør det klart, at her er en nødvendig Grændse for den endelige Forstand, et

*) Paa dette sidste Sted giver han mig især drøie Irettesættelser for det Aandsmørke, der behersker mig. Men Enhver, der har begrebet det mindste af den hele Strid, seer let, at det er Uklarheden i hans eget Syn, som gjør, at han anseer mig for en blind Mand.

uudgrundeligt Grundlag, hvorpaa Det, der umiddelbart kan optages i den klare Erkjendelse, hviler. Hr. Prof. Howitz skulde, efter sin personlige Dygtighed, vist heller ikke høre til noget af hine Partier; men det gjør mig ondt, at han, for at give mig Plads i det ene, gebærder sig, som om han selv hørte til det andet.

* * *

Dette være nu nok angaaende det videnskabelige Element i vor Strid eller egentligen i den Deel af samme, Hr. Professoren har fundet for godt at fortsætte; thi det ene Hovedpunct, det om Moralgrundsætningerne, hvori han før talte et saa høit Sprog, har han nu ladet falde. Men endnu maa jeg, saa meget det end er mig imod, indlade mig noget paa det Personlige i Striden. Hr. Professoren anklager mig for at have behandlet ham med Overmod, Haan og Intolerance, for at have viist mig som en litterair Despot, der ved uværdige Midler søger at bortskræmme al Opposition, for at have anvendt alle Slags Kunster og Udflugter, for at gjøre hvidt til sort o. s. v. Det kan vistnok Ingen, der har endog det flygtigste Bekjendtskab til vor Strid, miskjende den mægtige Egenkjærlighed, som ligger til Grund for slig Anke. Imidlertid kan jeg dog ikke undlade at bringe Hr. Professoren Følgende i Erindring.

Det var hans egne og det gjentagne Opfordringer, der bragte mig til at ledsage hans Afhandling i jur. Tidsskrift 8 Binds 1 Hefte med mine Bemærkninger. Jeg fandt vel store Vanskeligheder ved at forene de Hensyn, jeg skyldte det venlige, skjøndt ganske løse Forhold, hvori jeg troede at staae til Hr. Professoren, og i Særdeleshed det, som var opkommet derved, at han havde valgt mit Tidsskrift til sit Organ, med det, jeg skyldte den store og hellige Sag, han havde angrebet. Imidlertid fik jeg denne Opgave saaledes løst, at jeg ikke kunde tænke mig Muligheden af at Hr. Prof. Hawitz kunde støde sig. Jeg undgik ikke allene enhver Vending, som kunde krænke Forfatteren, ethvert Udtryk, som kunde tyde hen paa den Mangel af Indsigt, som viste sig i den Deel af Afhandlingen, der angik Friheden og Moralitetsbegrebet; men jeg afholdt mig endog saa godt som ganske fra al directe Polemik, indskrænkende mig til i Korthed at fremstille mine Synsmaader og overladende det til Læserne selv, at finde, hvori min Udvikling afveeg fra hans Forestillingsmaader. Disse mine Bemærkninger meddeelte jeg ham først i Manuscript, uden at han den Tid yttrede ringeste Ømfindtlighed ved Noget af deres Indhold. Han forlangte at tilføie en Forerindring, hvori han gik mine Bemærkninger imøde; jeg samtykkede heri. Denne Forerindring var og skreven i samme venlige Aand, som mine Bemærkninger; den indeholdt endog saadanne Yttringer af Beskedenhed og af Artig-

heder, at jeg ikke kunde Andet, end finde dem overdrevne. Imidlertid satte han Striden i et ganske falsk Lys; men jeg fandt det, efter Omstændighederne, passende at lade ham beholde det sidste Ord. Senere foregik ikke det Mindste mellem Forfatteren og mig; og det faldt mig aldrig ind, at vort gjensidige Forhold kunde været mindste Forandring underkastet. Jeg maatte derfor blive som himmelfalden, da jeg saae, at Hr. Professoren ikke blot, mod sin egen Erklæring i hiin Foreerindring og imod al passende Form, fornyede den Strid, hvori jeg, af Delicatesse, havde ladet ham det sidste Ord, men endog behandlede mig med en Hovmod og Ringeagt, som jeg maatte finde lige synderlig, enten jeg saae hen til hiin Foreerindring, eller til det Forhold, der var mellem vor Evne til at tale om den Sag, der blev forhandlet. Vel gik det to andre Mænd, der, ligeledes med den meest skaanende Velvillie, havde modsagt Hr. Professoren, ikke bedre. Den ene af disse havde han endog især udseet til Gjenstand for sin Haan; til ham henvendte han især de Revselser, som han fandt for godt at uddele til de, efter hans Fremstilling, uvidende og indskrænkede Mennesker, som ei vare blevne imponerede ved hans Afhandling om Affindighed. Denne Mand er imidlertid en af de grundigste Kjendere af de philosophiske Videnskaber, som Fædrenelandet besidder; som han vist nok af alle, der kunne vurdere ham, henføres til de Fortrinligste, og det ikke blot formedelst hans mangehaande Gaver

og Indsigter, men endnu mere formedelst den skjønne Ligevægt, hvori han forener alt, hvad der hører til en ædel, dygtig og moden aandelig Natur. Saa ærefuldt det end var mig, at dele Skjæbne med begge hine udmærkede Mænd, saa var det dog især det Overmod, hvormed han behandlede den ene af disse, i Forbindelse med den fornemme Mine af philosophisk Blik og philosophiske Studier, han gav sig, der oprørte mig og stemte den Tone, hvori jeg svarede, hvilken dog heldigen er modereret ved det Hensyn, at det var en ellers agtværdig Videnskabsmand, som, paa en ham ubekjendt Vei, havde forvildet sig. Jeg har vel blottet hans Mangel af philosophiske Studier, hans urigtige Opfatning af alt Det, hvorom der var Spørgsmaal, det Usammenhængende og Forvirrede i hans Raisonnements. Men jeg gad vidst, hvor man vil finde mindste Spoer af Personlighed, af Intollerance eller hvad det er, han ellers sigter mig for, eller hvor jeg har glemt den Agtelse, hans præsumtive Dygtighed i andre Fag kan fortjene; kun som Skribent over saadanne Emner, som det om den menneskelige Frihed og Moralens Grundvolde, har jeg Intet havt at sige til hans Roes. *) Rigtig nok har jeg talt som Den, der var

*) Dette har ligesaa lidet været Tilfældet i mine første Bemærkninger, som i de sidste. Jeg har vel i hine yttret min Agtelse for Forfatterens Indsigter og Skarpsindighed og omhyggelig udhævet det Gode, hans Afhandling om Affindighed indeholdt;

sin Sag mere voxen, end min Modstander; men, at jeg med Grund har anseet mig derfor, har jeg vel tilstrækkeligt retfærdiggjort, ligesom jeg og, hvor overlegne Evner jeg end ellers maatte erkjende hos Hr. Professoren, dog ikke kunde ansee det for stort, om jeg var mere hjemme i en Videnskab, som for over 25 Aar siden var Gjenstand for mit alvorlige Studium, og hvori jeg siden i det Mindste har vidst at vogte mig for Tilbagegang, end han var bleven ved sin flygtige, fragmentariske Læsning i dette Fag. Imidlertid skulde aldrig hiin Overbeviisning være traadt frem, dersom ikke min Modstanders Bram med sine Studier og Indsigter dertil havde opfordret mig. For Resten er det ikke uden Følelse af min Uformuenhed til at tale værdigen om en saa dyb og hellig Sag, jeg er traadt frem. Naar jeg sammenligner mine Evner med det Æmne, jeg behandlede, og med de store Forskere, som det, gjennem Aartusinder, har sysselsat, saa gjennemtrænges jeg af den inderligste Beskedenhed; men det vilde været Affectation, om jeg ikke havde udtrykt mig med fuld Sikkerhed, hvor der blot var Tale om at

men jeg har ikke sagt et eneste Ord til Fordeel for det Partie af Afhandlingen, hvorom der siden er bleven en saa levende Strid imellem os; kun sagde jeg da heller intet Ufordeelagtigt derom, fordi jeg fandt det upassende, at critisere en Afhandling, som Forfatteren venligen havde overgivet til mit Tidsskrift.

gjendrive Hr. Prof. Howitz. Denne fragaaer iøvrigt ikke, at han han har ført et stærkt og seierrigt Sprog; men han paastaaer, at han har havt Ret dertil, fordi "qui fortis est, idem est fidens" (Ult. Side 2-3). Det kommer nu an paa, om han virkeligen her har været den Stærke, han udgiver sig for, og hans Modstandere derimod saa svage i Sagen, som han Side 3 fremstiller dem.

En aabenbar Forbreielse er det, naar det Side 15 paastaaes, at jeg har henregnet alle de dybsindige Mænd, hvis Granskning har ført dem til at forkaste den menneskelige Frihed, til Halvtænkere. Jeg har kun paastaaet, at et saadant fatalistisk System, som det, Hr. Professoren har bekjendt sig til, er det, hvortil de fleste Halvtænkere (d. e. saadanne, der ei ville lade sig nøie med den umiddelbare Bevidsthed, men dog i deres Granskning blive staaende paa Halvveien) ere tilbøielige. Heri ligger ingenlunde, at alle De, som have erklæret sig for Fatalismen, høre til denne Classe. Blandt dem ere der Flere, for hvis Tænkekraft jeg har yttret den dybeste Agtelse. Men "de gode Hoveder og talentfulde Mænd, som Determinismen tæller blandt danske Tilhængere" have, forsaavidt de hidtil have viist sig, (See Ult. S. 50-51 Note) sandelig ikke derved erhvervet dem Adkomst til nogen høiere Rang, skjøndt jeg ikke vil nægte, at der blandt disse vel turde være den, der, naar han traadte frem i en Region af Tænkninger, hvormed han var mere fortrolig, kunde vise

sig som en sand bygtig Tænker, Noget, som jeg n··op forudsætter om Prof. Howitz. Iøvrigt er det heller ikke min Mening, at De, der have Hang til fatalistiske Forestillinger, i Gjennemsnit ere mindre tænkende Hoveder, end Dem, der troe paa Friheden. De Fleste af disse blive ved Frihedslæren, fordi det er den med den naturlige Forestilling og de moralske Følelser meest stemmende Mening, uden at indlade sig i nogen Eftertænkning herom. Disse ere forsaavidt ikke engang Halvtænkere, til hvilken Punkt heller ikke hine "gode Hoveder og talentfulde Mænd" have bragt det. Paa et vist Trin af Tænkningen kommer man til Tvivl om Friheden og fanges let ved den større Runding og indvortes Fuldendthed, som det fatalistiske System, der bliver ved de endelige Kræfter, kan modtage. Man seer, at endog Fremstillinger, der aldeles ikke have disse Egenskaber, kunne virke paa Mange. Men paa et høiere Trin indseer man, at det dog kun er en tilsyneladende Fuldendthed, hiint System har, og at det i Grunden Intet forklarer. Det dybeste og meest omfattende System vil derfor, efter min Overbeviisning, føre tilbage til det samme Resultat, som den simple almindelige Menneskeforstand allerede antog. Men ingenlunde vil jeg paastaae, at ethvert Individuum, der, endog som et Resultat af philosophisk Granskning, holder med Frihedslæren, er en bedre Tænker, end Den, der modsætter sig samme; eller nægte, at der iblandt disse have været Flere, der høre til de dybsindigste Granskere. For Resten

vilde det aldrig have faldet mig ind, at bruge hiint paaklagede Udtryk, saafremt det ikke var blevet fremkaldt ved Forf. høie Tale om det skarpe og dristige Blik, som hans System fordrede, og som kun var faa Udvalgte blandt hans Landsmænd givet. Jeg har ofte indladt mig i en skarp Prøvelse af Andres Tankegang, men intet uden en hovmodig Yttring fra deres Side kunde bringe mig til at lade et Ord falde, som kunde tyde paa en Sammenligning mellem vores Tænkekraft og Indsigt. Mine Granskninger give mig kun alt for megen Anledning til at beklage mine Evners Indskrænkning.

Af de mangfoldige Beviser, jeg har givet paa Hr. Forfatterens upaalidelige Citationer og litteraire Feiltagelser, har han kun fundet for godt at berøre et Par enkelte; og han havde uden Tvivl gjort klogere i, om han ogsaa havde ladet dem unævnte. S. 60-61 har han, næst at gjentage min, som han siger, ægte indeterministiske altsaa afsindige Yttring i jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 141, at Mennesket har absolut Frihed*), søgt

*) Jeg veed ikke, om det, det ovenanførte uagtet, skulde være fornødent at tilføie nogen Forklaring over dette Udtryk, der er Forfatterens fornemste Hjemmel for at tillægge mig den "afsindige" Mening, at Friheden handler uden Motiver. Jeg skulde troe, at enhver skjønnende Læser vil indsee, at jeg med hiint Udtryk kun har villet betegne, at den Selvbestemmelse, hvori man sætter Friheden, maa, hvis det skal være mere end et tomt Navn,

at forsvare den Substitution af de Ord "eller" i Stedet for "saa lidet", som han i Determinismen S. 55 har tilladt sig, for at udbringe en Urimelighed af hvad jeg paa ovenmeldte Sted havde sagt. Han vil slet ikke indsee, at han ved denne Forandring i mine i Citationsform anførte Ord har forvansket Meningen. Jeg vil derfor søge at gjøre mig tydelig ved et Exempel. Lad Nogen have sagt, at, dersom Bonden saaer ureen Rug, kan han ligesaa lidet vente at høste reen Rug som Hvede; og nu staaer Nogen frem og citerer hans Ord ganske i en autologisk Skikkelse, men sætter et "ikke" og "eller" i Stedet for hiint "saa lidet" som og udleder deraf den Slutning, at hiin Forfatter havde lovet Bonden Hvede til Høst, naar han kun saaede reen Rug. Vilde Hr. Professoren da nægte, at hine

komme fra det egentlige Jeg, og ikke være et Product af tvingende Naturaarsager. Til Frihedens Absoluthed hører ingenlunde, at den skal gribe til i Blinde; jeg har tvertimod sat dens Væsen i Fornuftkraft, og udviklet, at Mennesket i den Grad er i virkelig Besiddelse af Friheden, som han overlader sig til Fornuftens Herredømme. Heller ikke sigter hiint Udtryk til at nægte, at den menneskelige Frihed har sit Udspring fra Gud; thi vel er det klart, at en saadan meddeelt Frihed (cfr. oven S. 132) ikke i alle Henseender er absolut; men det var og kun, i en vis Modsætning, jeg tillagde den menneskelige Frihed denne Benævnelse.

Ord vare urigtigt citeerte, og derved en Galskab paabyrdet den Talende, hvori han var aldeles uskyldig?

Side 61 og 62 paastaaer han, at han har havt Ret, naar han i Determinismen S. 46-47 har ladet mig tilstaae, at Friheden er uforeenlig med Almagten; han mener endog, at jeg flere Gange i mit senere Skrift har gjentaget denne Tilstaaelse. Jeg skal ikke lægge Vægt paa, at det først er i dette senere Skrift de Ord findes, som han nu forsøger saaledes at udtyde, og at hans Udtydning i ethvert Tilfælde slet ikke lod sig anvende paa det Sted i den ældre Afhandling, han i Determinismen havde paaberaabt sig. Men vigtigere er det, at Udtydningen i sig selv er saa forkeert som nogen Udtydning kan være. Han troer sig nemlig berettiget til, hvor man har erkjendt Noget for ubegribeligt, da at substituere en Tilstaaelse om, at det er modsigende; thi han vedbliver, at kun Det, der modsiger sig selv, er ubegribeligt. Jeg skal afholde mig fra de mange Betragtninger, hvortil dette Sted kunde give Anledning, men kun gjøre en Bemærkning ved det første af de Exempler, han anfører for at tydeliggjøre, hvad der med Rette kan kaldes ubegribeligt. "Det er," hedder det, "mig ubegribeligt, hvorledes N. N. har kunnet skrive saa slet en Bog, forbi de gode Ideer, jeg har om N. Ns. Forstand, ere uforeenlige i eet Begreb med Forfatterskabet til en slet Bog." Det koster sandelig Overvindelse, at svare alvorligt paa et saadant Foredrag. Dog jeg skal gjøre det. Jeg spør-

ger da Forfatteren, om han virkeligt anseer det for modsigende, at N. N. har skrevet den Bog, som N. N. har skrevet, (i saa Fald maatte han da tillige erkjende, at Modsigelsens Grundsætning var den største af alle Vildfarelser), og om han ikke maa tilstaae, at der, uagtet han ikke kan forene dette Factum med hans Begreb om N. N., saa maa det dog virkeligen have sin tilstrækkelige Grund i N. Ns. Væsen. Men, naar Hr. Professoren saaledes ikke kan begribe et unægteligt Factum, og det et saadant, som det maaskee for Andre ikke vilde være synderlig vanskeligt at forklare, *) saa kan man ikke ret troe, at det skulde være givet ham fremfor andre Menneskets Børn, at begribe Sammenhængen mellem Gud og Verden.

Side 36 og 52 tilstaaer Forfatteren og selv, at han ingenlunde er i Besiddelse af saadan Evne, ja han taler især paa førstnævnte Sted, som om jeg behøvede hans Belæring om hvad der i Naturens Virksomhed er Uforklarligt. Jeg kunde vist undvære denne Belæring; men jeg maa, efter hiin Tilstaaelse, spørge ham: hvorfor det da kan være Beviis paa Aandssvaghed,

*) Vel at mærke, naar man, i Stedet for Hr. N. N., tog en bestemt Forfatter, der ellers gjaldt for en forstandig Mand, men havde skrevet en slet Bog. Det vilde da i det mindste ikke været vanskeligt at gaae nok saa dybt ind i at forklare dette Phænomen, som Hr. Prof. i Determinismen S. 84-85 kom i at forklare Bruti Mord paa Julius Cæsar.

naar jeg i et skabt Væsens Frihed erkjender en for den menneskelige Forstand uopløselig Gaade?

Side 63 vil han forsvare sig mod Sigtelse for urigtig Citation, hvor ingen saadan er gjort imod ham; thi jeg har i jur. Tidsskrift 10 B. 1 H. (særskilt Aftryk S. 118) ingenlunde beskyldt ham for at have berettet noget urigtigt om Lockes Ord, men kun for, ved den Omsætning af disse, han har gjort, at have givet dem en urigtig Udtydning, og dette har jeg tilstrækkeligen oplyst, hvorhos jeg dog tillige har viist, hvorledes der, med Hensyn paa det, der var hans egentlige Øiemeed, dog i al Fald intet der var udrettet.

Side 64 fortæller han, at han kunde formere mig en Contraliste paa urigtige Citater, men at han ikke giver *). Imidlertid anfører han een, som skal være meget grav, nemlig at jeg i jur. Tidsskrift 10 B. 1 H. (særskilt Aftryk Side 82 Note) har omsat hans Ord: "havde Recensenten saa meget, som læst" til "havde Recensenten læst saa meget som". For at give det Udseende, som om Meningen herved var forandret,

*) I sin Determinisme har han imidlertid, uagtet sin Modbydelighed for sligt kjedsommeligt Træterie, idelig og idelig ført de heftigste, men altid ugrundede Klager over urigtige Citationer, fornemmelig af Recensenten i Litteraturtidenden. Hvad der kjeder ham, er altsaa egentlig, at hans Klager ere afbeviiste, og derimod en Mængde Contraklager saaledes beviiste, at han aldeles ikke er istand til at forsvare sig.

tilføier han: "Det nemlig, han vil gjendrive"; men dette er en complet Urigtighed, da Recensenten aldeles ikke havde givet sig af med at gjendrive Humes 9 Sectioner om Moralens Principer, hvorom her var Tale. Tvertimod har denne Recensent i sin senere Recension over Skriftet Determinismen, ligesom jeg i min Afhandling, viist, hvar meget Hr. Professoren har feilet, naar han har troet, at Hume lærte den samme Moral som han. Iøvrigt fortjente denne intetsigende Omsætning saa meget mindre at paaankes, som jeg ikke havde citeret Sidetallet, fordi jeg nemlig ikke øieblikkeligen kunde finde dette meget uvæsentlige Sted, men blot anført det efter Hukommelsen, der kun, med Hensyn til Ordlyden, men aldeles ikke med Hensyn til Meningen, har skuffet mig. Skjøndt Hr. Forfatteren saa slet har vidst at redde sig selv for Beskyldningen om urigtige Citationer, der hos ham forekomme i Mængde og det saadanne, hvorved Meningen ganske forvanskes, og skjøndt han kun har vidst at anbringe hiint ene indtil Latterlighed ubetydelige Exempel paa urigtig Citation fra min Side, undseer han sig dog ikke ved her at tale om et lille Anstrøg af Skjelmerie, der i Citationscapitlet skal være almindeligt hos polemiske Skribenter. Jeg vil ikke frastride Hr. Professoren hans Erfaringer angaaende sligt Skjelmerie. Men hos mig skal han sandelig ikke formere dem.

Med Hensyn til de litteraire Feiltagelser, jeg har overbeviist Hr. Professoren, gjør han sig sit Forsvar

meget let ved den Bemærkning, at han laaner Sententser, endog af sine Modstandere, hvor han finder Noget sagt i bedre Udtryk, end han øieblikkeligen kan udfinde, uden at brybe sig om den citerte Forfatters øvrige System. Men der har mellem os ikke været Tale om Sententser, men om bestemte philosophiske Meninger, og da er det vist en meget forkeert Fremgangsmaade, naar man paaberaaber sig enkelte Udtryk, hvorved een og anden berømt Forfatter kunde synes at have erklæret sig for den Mening, man vil gjøre gjeldende,*) uden at bekymre sig om, hvorledes hine Udtryk virkeligen i den Sammenhæng, hvori de forekomme hos Forfatteren, ere at forstaae; naar han f. Ex. lader Jacobi afgive en Tilstaaelse til Bedste for Fatalismen, uagtet denne Forfatter omhyggeligen har søgt at vise, at det kun er en forkeert, sig selv misforstaaende og sig selv ophævende Brug af Fornuften, der fører til hiint System, (ved hvilken Leilighed det for Resten ei kommer an paa, om Jacobi heri har havt Ret eller ikke, og endnu mindre er af Vigtighed, at en Recensent i Hermes skal være af den sidste Mening) **)

*) Paa de fleste Steder mangler for Resten endog alt Skin.

**) Jeg har sandsynligviis og i sin Tid læst den paaberaabte Recension, der nu spiller en Rolle blandt Hr. Professorens Authoriteter; men jeg har i saa Fald ikke fundet Anledning til at lægge dens Indhold paa Hjerte.

eller naar han paaberaaber sig Spinoza, som Støtte for sin eudaimonistiske Moral, fordi denne lærer, at Godt kun er det, som er nyttigt, og Stræben efter Selvvedligeholdelse Dydens første Grundvold, uden at han har lagt Mærke til, at Spinoza saaledes har forklaret sig over hvad han forstaaer ved nyttigt og ved Selvvedligeholdelse, at hans Moral bliver saa forskjellig fra den, Hr. Professoren hylder, som Dagen fra Natten*) o. s. v. o. s. v. Han vedbliver Side 66, at de af ham som eenstemmige i Henseende til Frihedsbegrebet, citerte mange Philosopher virkeligen have givet overeensstemmende Definitioner paa Friheden, og paastaaer, at det er ham ligegyldigt, om deres Lære iøvrigt er nok saa afvigende. Foruden at nu det Første slet ikke er sandt, saa kan man nok neppe tænke noget Forkeertere, end at det, naar man har eenslydende Definitioner, kan være det Samme, hvorvidt Forfatterne dermed har udtrykt eensstemmige Begreber. Det vilde iøvrigt være meget let at prange med et stort Antal Citationer af philosophiske Forfatteres Meninger over dybe i hele Systemet indgribende Gjenstande for Granskningen, naar man kun behøvede at kaste deres Definitioner op, uden at bekymre sig videre om den Lære, hvortil Definitionerne knytte sig. Hvor lidet der i Philosophien er at udrette med en Definition, og hvor lidet i Særdeleshed de i Definitionerne paa Fri-

*) See jur. Tidsskrift 10 B. 1 H. S. 47-48; særskilt Aftryk S. 121-122.

heden forekommende Udtryk "Evne til at handle efter Godtbefindende", "fornuftig Selvbestemmelse", "Evne til at vælge" o. s. v., vise en Forfatters virkelige Idee om Friheden, er Enhver, der ikke er ganske fremmed for philosophiske Undersøgelser, bekjendt.

Paa foranførte Side paastaaer Forfatteren fremdeles, at det er aldeles falskt, at han nogensinde har regnet Locke til Determinister. Imidlertid nævnes Locke S. 30 i Afhandlingen om Affindigheden blandt de Philosopher, hvis Grundsætninger Forfatteren havde fundet overeensstemmende med dem, han der var i Begreb med at opstille angaaende Friheden. Endvidere findes Locke sammesteds S. 52 blandt Dem, der deelte det, efter Forf., rigtige (altsaa deterministiske) Begreb om Friheden, som skal have været det sædvanlige indtil Kants Tid; og om Epicur, der paa aldeles ingen anden Maade var betegnet som Determinist, har han udtrykkeligen tilstaaet i Determinismen Side 86, at han havde begaaet en Feiltagelse ved at sætte ham i hiin Række. Det er ikke for at oprippe denne sidste selvtilstaaede Feiltagelse, der kun er en Draabe i det store Hav, at jeg paa ny nævner samme; det er kun, fordi Sammenhængen fordrer det. Men man seer her et af de mange Beviser paa, at Hr. Professoren, som Recensenten i Literaturtidendin for 1825 Side 13 anmærker, kun er lidet bevandret i sin egen Afhandling; ligesom man og heri finder et Exempel paa, hvor lidet det koster ham at stemple det som "falskt", som man

tillader sig, at anføre imod ham, medens han kommer i den største Harme, naar man, i langt mildere Udtryk, foreholder ham de aabenbareste Urigtigheder. Det er mageløst, hvad Forskjel denne Forfatter gjør mellem sine egne og andres Rettigheder.

Jeg maa ellers, ved den hele Passus om Hr. Forfatterens literaire Vildfarelse, bemærke, at, ligesom jeg i mine første Bemærkninger aldeles havde forbigaaet enhver Berørelse heraf, saaledes skulde jeg heller ikke have udhævet dem i min sidste Afhandling, dersom ikke Forfatterens overmodige og overseende Tone dertil havde opfordret mig.

Han kalder det en fad Beskyldning, naar jeg har sagt, at ethvert Ord i en engelsk Journal er ham et dictum probans. Beskyldningen angaaer rigtignok en Fadhed; men den er temmelig vel documenteret. Forfatteren har iøvrigt i det nye Skrift Side 50 og 66-68 givet et nyt Exempel paa hans Hang til at slaae om sig med Auctoriteter. Man kan sandelig ikke undlade at trække paa Smilebaandet, naar man seer, hvor nøisom han hermed er, og hvad det er for Phænomener, han i den senere Tid har bemærket som glædelige Symptomer paa, at Fatalismens Soel er i Begreb med at oprinde endog over de Folk, som hidtil have siddet i Mørket.

* * *

Hermed tænker jeg da nu at kunne ende en Strid, der har faaet en for mig ligesaa ubehagelig som ufor-

modsat Vending. Jeg har saavel i disse Blade som i min forrige Afhandling af det Stof, der frembød sig for min Paaanke, selv af det, der stod i umiddelbar Forbindelse med det jeg fandt mig nød til at berøre, ladet Meget, saare Meget ligge, fordi det kun vilde bidrage til ydérligere at forbittre Striden. Jeg har aldrig tabt af Sigte, at det var en ellers agtet Videnskabsmand, over hvis Fremfærd jeg havde at anke. Dersom det var Hr. Prof. Howitz muelig, ved en nye Revision af den hele Strid, han har begyndt, at lægge den Forudsætning tilside, at han nødvendigviis maa have Ret, og de, der modsige ham, Uret, saa vilde jeg vel ingenlunde gjøre Regning paa, at han vilde forlade sine fatalistiske og eudæmonistiske Forestillinger. Men det vilde han da sikkert indsee, at der i den Sag, hvori han, med saa stor Selvtillid, traadte frem, var meget at overveie, som ikke den Tid var faldet ham ind; at de Lærdomme, han bekeidede, vare af et ganske andet Indhold end han havde forestillet sig, og at de ikke fortjene Navn af affindige; at hans Modstanders ikke vare saa uvidende og indskrænkede Mennesker, som han havde bildt sig ind; at han har havt Uret i at komme i Harme over, at de, med al Agtelse og Velvillie imod hans Person, fandt Svagheder i hans Lære; at det ikke var at fortænke dem, at de, da de nu engang ansaae den menneskelige Frihed og Morallovenes Absoluthed for Helligdomme, uden hvilke Tilværelsen intet Værd havde for dem, have

forsvaret disse deres Overbeviisninger med en Varme, der dog, i Sammenligning med den Heftighed, hvormed de vare angrebne, var yderst moderat; og at det, efter den Maade, hvorpaa han behandlede en Modsigelse, hvorved alt var undgaaet, som kunde krænke, ikke kan lægges dem til Last, at de senere indlode sig i en Prøvelse af den Adkomst, han havde til at tilegne sig den Overlegenhed i Tænkekraft og Studier, hvoraf han gav sig Mine, og at de, under denne Prøvelse, kom til at sige ham Adskilligt, som det ikke var ham behageligt at høre. Det er fornemmelig for Hr. Professorens egen Skyld, at jeg ønsker, at han vilde komme til Erkjendelse af disse Sandheder; men jeg fragaaer ikke, at det og personlig vilde være mig kjært, om denne Erkjendelse kunde formilde det uvenlige Sindelag, han har fattet imod mig.

Høiesteretsdomme udi de i juridisk Tidsskrift meddeelte Retssager.

(Fortsættelse fra bemeldte Skrifts 4de Binds 2det Hefte Side 229-262).

No. 1.

I Sagen:

Justitsraad og Høiesteretsadvocat Hans Bilsted, efter Kongelig Befaling,

contra:

Gaardmand Lars Rasmussen.

(Afsagt den 27de Novbr. 1820).

Denne Sag afvises.

(Jvf. jur. Tidsskr. 4 B. 2 H. S. 147-149).

No. 2.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Frederik Wilhelm Treschow, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestantinden Anne Marie Christensen.

(Affagt den 12te Decbr. 1820).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 195-198).

No. 3.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Henrich Dreyer, efter Kongelig Befaling,

contra:

Fattigfoged Niels Andersen.

(Affagt den 26de Januari 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes, at Straffetiden fastsættes til 5 Aar.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 228-229).

No. 4.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Poul Egede Sporon, efter Kongelig Befaling,

contra:

Tugthuusfangen Frederich Jensen.

(Afsagt den 30te April 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsſk. 5 B. 2 H. S. 139-144).

No. 5.

I Sagen:

Justitsraad og Høiesteretsadvocat Hans Bilsted, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestanten Huusmand Jens Olsen.

(Afsagt den 2den Mai 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 15-17).

No. 6.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Henrich Dreyer, efter Kongelig Befaling,

contra:

Fæstegaardmand Mads Nielsen og Søn, Tjenestekarl Niels Madsen.

(Afsagt den 3die Mai 1821).

Niels Madsen bør for Actors videre Tiltale i denne Sag frie at være. I Henseende til Mads Nielsen og

Actionens Omkostninger, bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 2 H. S. 136-139).

No. 7.

I Sagen:

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rets Procurator Peter Henrich Ludvig Salicath, efter Kongelig Befaling,

contra:

Gaardfæster Ole Jensen.

(Afsagt den 10de Mai 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 2 H. S. 194-196).

No. 8.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Pøul Egede Sporon, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanten Frederich Christian Poulsen eller Olsen.

(Afsagt den 15de Mai 1821).

Frederich Christian Poulsen eller Olsen bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 6 Gange 5 Dage. I

Henseende til Actionens Omkostninger bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 54-58).

No. 9.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Frederik Wilhelm Treschow, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanten Christian Johansen.

(Afsagt den 21de Mai 1821).

Christian Johansen bør hensættes til Arbeide i Nyeborg Fæstning sin Livstid. I Henseende til Actionens Omkostninger bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 91-93).

No. 10.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Frederik Wilhelm Treschow, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanten Lars Christian Gummesen.

(Affagt den 24de Mai 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 94-99).

No. 11.

I Sagen:

Sekretair Jens Jørgen Hoppe,

contra:

Søe-Krigs-Procureur, Overauditeur og Høiesteretsadvocat Gregers Schack, paa Embeds Vegne.

(Affagt den 25de Mai 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Søe-Krigs-Procureuren skadesløs, hvorunder hans Sallarium bestemmes til 40 Rbd. Sølv. Saa betaler og Citanten til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 2 H. S. 170-172).

No. 12.

I Sagen:

Overauditeur og Høiesteretsadvocat, Søe-Krigs-Procureur Gregers Schack, efter Kongelig Befaling,

contra:

Mette Cathrine Fuglsang, afg. Told-Controlleur Christian Stockfleth Seebergs Enke, Skomagermester Andreas Nielsen Lindgreen, Ellen Kirstine Truelsen og Tracteur Jess Regenburg.

(Afsagt den 30te Mai 1821).

Jess Regenburg bør straffes med Fængsel i 4 Uger, og bør den ham idømte Deeltagelse i Erstatningen bortfalde. Iøvrigt bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande, dog saaledes, at Ellen Kirstine Truelsen bliver pligtig in solidum med Andreas Nielsen Lindgreen at tilsvare den ham idømte Erstatning til afgangne Controlleur Seebergs og efterlevende Enkes fælleds Boe, og at Straffetiden for bemeldte Ellen Christine Truelsen bestemmes til 4 Gange 5 Dage.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 24-30).

No. 13.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Henrich Dreyer, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanterne Gaardmændene Hans Jørgensen og Peder Andersen.

(Affagt den 3die Septbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 2 H. S. 206-210).

No. 14.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Peter Gottmann Henrik Ludvig Salicath, efter Kongelig Befaling,

contra:

Grosserer Mads Fonnesbeck.

(Affagt den 1ste Octbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. I Sallarium til Advocat Salicath for Høiesteret betaler Mads Fonnesbeck 50 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 2 H. S. 176-182).

No. 15.

I Sagen:

Fabrik-Entrepreneur Johan Carl Modevig,

contra:

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rets Procurator Peter Evald Beyer, paa afg. Christen Pedersen Meilbyes Sterboes Vegne.

(Afsagt den 10de Novbr. 1821).

Citanten bør være berettiget til, i Christen Pedersen Meilbyes Stervboe, i Følge den omhandlede Panteobligation af 24de Marts 1819, efter Fordringens Natur og Boets Beskaffenhed, at erholde udbetalt den paalydende Sum 3000 Rbdlr. rede Sølv med Renter 4 pC. deraf fra Obligationens Dato indtil Betaling skeer. Processens Omkostninger for begge Retter betaler Indstævnte til Citanten skadesløs og til Justitscassen, som Tabende, 1 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 209-213).

No. 16.

I Sagen:

Suspenderet Controlleur ved Frederiks Hospital, Over-Krigs-Commissair Andreas Christian Freese,

contra:

Justitien.

(Afsagt den 27de Novbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. I Sallarium til Justitsraad Bilsted for Høiesteret betaler Tiltalte 100 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 88-93).

No. 17.

I Sagen:

Etatsraad og Kammeradvocat Johan Martin Schønheyder, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, paa Embeds Vegne.

contra:

Etatsraad Smith, Ridder af Dannebrogen, Etatsraad og Cancellie-Deputeret Lassen, Justitsraad og Høiesteretsadvocat Rottbøll, Directionen for Kjøbenhavns Fattigvæsen, Frue Etatsraadinde Koefoed, Mad. Clausen, Grosserer Colstrup, Viinhandler Petersen, Thomas J. Thomsen, Commerce-Assessor Uldall og nu afg. Justitsraad samt Høiesteretsadvocat Klingberg.

(Afsagt den 11te Decbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 74-80).

No. 18.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Peter Salicath, efter Kongelig Befaling,

contra:

Jens Johansen Dreier, Hans Christian Dreier og Karen Hansdatter.

(Afsagt den 12te Decbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande; dog saaledes, at Straffen for Jens Johansen Dreier bestemmes til 6 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 85-88).

No. 19.

I Sagen:

Kjøbmand Jørgen Jørgensen,

contra:

Forvalter Richter, paa Skibsbygmester, Ridder og Dannebrogsmand Lars Larsens Vegne.

(Afsagt den 13de Decbr. 1821).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Indstævnte med 100 Rbd. Sølv, saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 183-186).

No. 20.

I Sagen:

Justitsraad og Høiesteretsadvocat Jens Laasbye Rottbøll, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestantinden Ellen Bolette Olsen.

(Afsagt den 14de Jan. 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 160-163).

No. 21.

I Sagen:

Overauditeur og Høiesteretsadvocat, Søe-Krigs-Procureur Gregers Schack, efter Kongelig Befaling,

contra:

Jørgen og Johan Nielsen Suhre.

(Afsagt den 18de Januari 1822).

Jørgen Suhre og Johan Nielsen Suhre bør hensættes, den Første til Arbeide i Nyborg Fæstning i 1 Aar og den Sidste i Fængsel paa Vand og Brød i 4 Gange 5 Dage. I Henseende til den idømte Mulct og Erstatning, samt Actionens Omkostninger, bør Lands-

Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 130-136).

No. 22.

I Sagen:

Kammerherre og Hofjægermester Frederich Hoppe,

contra:

Proprietair Hastrup.

(Afsagt den 23de Januari 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande; dog saaledes, at, om end Indstævnte aflægger den ved bemeldte Dom foreskrevne Eed, bør han dog til Citanten betale, hvad denne i afgangne Cancellieraad Lautrups Boe erholder mindre end 4625 Rbdlr. Sedler, med resterende Renter 5 pC. deraf indtil Betaling skeer, hvilket af Indstævnte bør udredes inden 15 Dage, efterat han paa lovlig Maade er blevet underrettet om, hvad Citanten i Boet har erholdt. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves. Til Justitskassen betaler hver af Parterne 5 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 2 H. S. 144-149).

No. 23.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Frederich Wilhelm Treschow, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestanten Jens Jensen.

(Afsagt den 18de Febr. 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande, og bør Arrestanten arbeide i Fæstningen under stræng Bevogtning.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 193-196).

No. 24.

I Sagen:

Kammerherre og General-Adjutant Knud Juel, Ridder af Dannebrogen,

contra:

Fæstegaardmand Jørgen Nielsen.

(Afsagt den 14de Mai 1822).

Contracitanten bør have det omhandlede Fæste forbrudt. Iøvrigt bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Contracitanten til Citanten med 100 Rbd. Sølv. Saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 1 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 2 H. S. 137-147).

No. 25.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Peter Salicath, efter Kongelig Befaling,

contra:

Huusmand Christian Hansen og Hustrue Birthe Hemmingsdatter.

(Afsagt den 15de Mai 1822).

Christian Hansen og Birthe Hemmingsdatter bør for Actors videre Tiltale i denne Sag frie at være. Procurator Thuesens Sallarium, der udredes af det Offentlige, bestemmes til 2 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 2 H. S. 143-145).

No. 26.

I Sagen:

Gaardmand Jens Beck,

contra:

Gaardmand Jørgen Pedersen Koefoed.

(Afsagt den 21de Mai 1822).

Citanten, som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, forend det tillades ham med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt han ikke inden 3 Uger melder sig med Qvittering, at

bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør han have tabt Sagen, og ham ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 4 B. 2 H. S. 201-204).

No. 27.

I Sagen:

Commissionair Christian Anton Møller,

contra:

Forrige Rode- og Justeermester Thomsen.

(Afsagt den 21de Mai 1822).

Citanten, som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, førend det tillades ham med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt han ikke, inden 3 Uger, melder sig med Qvittering, at bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør han have tabt Sagen, og ham ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 155-168).

No. 28.

I Sagen:

Justitsraad Jeppe Andreas Bjerg,

contra:

Sognepræst Hr. Morten Bendtz Møller, som Værge for Myndlingen Lars Olsen.

(Afsagt den 22de Mai 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Contracitanten med 100 Rbdlr., hvoraf Advocat Salicath tillægges i Salarium 60 Rbd. Saa betaler og Citanten til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd., alt Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 2 H. S. 148-151).

No. 29.

I Sagen:

Fuldmægtig Nielsen og Glarmester Gestrup,

contra:

Afgangne Urtekræmmer C. Schyttes Enke.

(Afsagt den 3die Juni 1822).

Citanterne bør een for begge og begge for een til Contracitantinden af det paastævnte Beløb betale 340 Rbd. 21⅓ ß. Sedler og Tegn med Renter 5 pC. deraf fra 26de Marts 1819 indtil Betaling skeer. Processens Omkostninger for alle Retter ophæves. Til Justitskassen betaler hver af Parterne 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 37-45).

No. 30.

I Sagen:

Communitetet ved Kjøbenhavns Universitet,

contra:

Cancellieraad Hjorth.

(Afsagt den 4de Juni 1822).

Indstævnte bør for Citanternes Tiltale i denne Sag frie at være. I Henseende til Processens Omkostninger og de tilkjendte Sallarier bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande. I Sallarium til Justitsraad Rottbøll for Høiesteret betale Citanterne 50 Rbdlr. Sølv. Saa betale de og til Justitskassen, som Tabende, 1 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 230-233).

No. 31.

I Sagen:

Brygger Jens Aller og Vertshuusholder Niels Andersen,

contra:

Skifteconimissairerne i afg. Over-Krigs-Commissair og Ridder af Dannebrogen Ferdinand Nørbyes og efterlevende Enkes fælleds Boe.

(Afsagt den 5te Juni 1822).

Citanterne, som hverken selv møde eller ved Fuldmægtig lade møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, førend det tillades dem med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt de ikke, inden 3 Uger, melde sig med Qvittering, at

bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør de have tabt Sagen, og dem ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 1 H. S. 159-164).

No. 32.

I Sagen:

Overauditeur og Høiesteretsadvocat Gregers Schack, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestantinden Anne Marie Lorentzen.

(Afsagt den 20de Juni 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande; dog saaledes, at Tiltalte udreder de af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 2 H. S. 182-190).

No. 33.

I Sagen:

Kjøbmand Hans Nicolai Hansen og Gjæstgiver Jens Christian Hansen.

contra:

Kjøbmand F. Hjorthøi.

(Afsagt den 28de Juni 1822).

Citanterne, som hverken selv møde eller ved Fuldmægtig lade møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale

o Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, førend det tillades em med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt e ikke, inden 3 Uger, melde sig med Qvittering, at emeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør de have tabt Sagen og dem ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 1 H. S. 187-190).

No. 34.

I Sagen:

Gartner Cornelius Jensen Brostrup,

contra:

Silke- og Klædehandler Launy samt Grosserer Petzholdt, som Curatorer for St. Petri Kirke.

(Afsagt den 31te Aug. 1822).

Citanten bør indfrie sin under 20de Decbr. 1817 til Contracitanterne udstædte Panteobligation og til dem betale dens paalydende Sum 3400 Rbdlr. Sølv med Renter deraf til 11te Juni 1820, 128½ Rbd. Sedler og Tegn, samt videre paaløbende Renter indtil Betaling skeer. I Henseende til Andreas Gottlob Reeh, bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande. Processens Omkostninger for begge Retter, hvorunder Høiesteretsadvocat Salicath tillægges i Sallarium 60 Rbdlr. Sølv, betaler Citanten til Contracitanterne Skadesløs. Saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 1 H. S. 169-176).

No. 35.

I Sagen:

Justitsraad og Hoiesteretsadvocat Hans Bilsted, som Mandatarius for Skibscapitain Frederik Ollendorff,

contra:

General-Consul samt Grosserer Georg Ludvig Becker, som Mandatarius for Handelshuset Schwartz & Rettich i Hamborg og Jacob Daniel Mathias Morath sammesteds.

(Afsagt den 16de Octbr. 1822).

Citanten bør for Indstævntes Tiltale i denne Sag fri at være, og bør det paaankede Forbud, for hvis Iværksættelse Citanten forbeholdes Ret til Reparation, være ophævet. Processens Omkostninger for begge Retter betaler Indstævnte til Citanten med 150 Rbdlr. Sølv, samt til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 1 H. S. 221-239).

No. 36.

I Sagen:

Grosserer Christian Faber Birch,

contra:

Grosserer Daniel Nicolai Bügel.

(Affagt den 18de Octbr. 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Indstævnte med 100 Rbd. Sølv, samt til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 9-14).

No. 37.

I Sagen:

Svensk Commerceraad og General-Consul
Edvard Gram,
contra:
Justitsraad Christian Lange, med Værge.

(Affagt den 8de Novbr. 1822).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande; dog saaledes, at i det Indstævnte tilkjendte Beløb endvidere afgaaer 595 Rbdlr. 36 ß. Sedler og Tegn. Processens Omkostninger for Høiesteret ophæves. Til Justitskassen betaler hver af Parterne 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 15-23).

No. 38.

I Sagen:

Fæstegaardmand Jens Pedersen Stataf,

contra:

Afgangne Cancellieraad Mylius's Enke.

(Affagt den 3die Jan. 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stats-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Til Justitskassen betaler Citanten, som Tabende, 1 Rbdlr. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 32-39).

No. 39.

I Sagen:

Kjøbmand H. P. Risting,

contra:

Procurator Friis, som Mandatarius for Handelshuset Georg Schoon & Comp. i Hamburg.

(Affagt den 9de Jan. 1823).

Fogdens Kjendelse bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Lands-Over-Retten og Høiesteret betaler Indstævnte til Citanten med 150 Rbdlr., hvoraf Overauditeur Schack i Sallarium for Høiesteret tillægges 60 Rbdlr. Saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbdlr., alt Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 120-129).

No. 40.

I Sagen:

Major ved det borgerlige Infanterie og Isenkræmmer H. C. Beckmann,

contra:

F. C. Werrenrath, som Mandatarius for Handelshuset Joh. & Jacob Grothaus i Reimscheidt.

(Afsagt den 9de Jan. 1823).

Citanten, som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, forinden det tillades ham med denne Sag at gaae i Rette. Og, saafremt han ikke inden 3 Uger melder sig med Qvittering, at bemeldte 80 Lod Lod Sølv ere betalte, bør han have tabt Sagen og ham ei tillades videre derpaa at tale. Saa bør han og da betale til Justitskassen for unødig Trætte 200 Rbdlr., og endvidere til samme Kasse 5 Rbdlr. I Kost og Tæring betaler han til Indstævnte, som ved Fuldmægtig har ladet møde, 100 Rbd. alt Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 5 B. 1 H. S. 161-168).

No. 41.

I Sagen:

Handelshuset Hudtwalcker & Fiedler,

contra:

Grosserer M. Stampe.

(Afsagt den 14de Januari 1823).

Indstævnte bør til Citanterne betale de paastævnte 922 Mk. 6 ß. Hamb. Bc. med Renter deraf 4 pC. fra den 29de April 1822 indtil Betaling skeer. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitskassen betaler Indstævnte 5 Rbdlr. Sølv. Kongens Kasses Ret forbeholdes i Anledning af, at det omhandlede Gjeldsbrev ei er stemplet.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 2 H. S. 156 = 159).

No. 42.

I Sagen:

Grosserer Mads Fonnesbeck junior,

contra:

Sergeant Niels Hansen Sønderſøe.

(Afsagt den 17de Jan. 1823).

Lands=Over= samt Hof= og Stads=Rettens Dom bør ved Magt at stande; dog saaledes, at Citanten til Contracitanten ikkun bør betale 4 Rbdlr. Sedler. I Sallarium til Advocat Dreyer for Høiesteret betaler Citanten 60 Rbdlr.; til Justitskassen betaler Citanten 5 Rbd. og Contracitanten 1 Rbd., alt Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 1 H. S. 172 = 181).

No. 43.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Peter Salicath, efter Kongelig Befaling,

contra:

Skrædder Ole Hansen og Hustrue Johanne Christiane Andersdatter.

(Afsagt den 21de Jan. 1823).

Ole Hansen bør hensættes til Forbedringshuusarbeide i Odense Tugt- og Forbedringshuus i 1 Aar. Iøvrigt bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 2 H. S. 135-141).

No. 44.

I Sagen:

Justitsraad og Høiesteretsadvocat Hans Bilsted, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestanterne Maren Jensdatter og Jørgen Jensen, Tiltalte Maren Madsdatter, Jens Nielsen, Karen Jensdatter, Peder Rasmussen, Jens Skytte, Lars Jacobsen og Niels Jespersen.

(Afsagt den 22de Jan. 1823).

Jørgen Jensen bør hensættes til Forbedringshuus-arbeide i Odense Tugt- og Forbedringshuus i 8 Maaneder. Iøvrigt bør Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom, forsaavidt paaanket er, ved Magt at stande; dog saaledes, at Straffetiden bestemmes for Maren Madsdatter til 2 Gange 5 Dage og for Jens Skytte, samt Niels Jespersen, hver til 4 Gange 5 Dage.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 2 H. S. 145-158).

No. 45.

I Sagen:

Capitain Jost Gerhard v. Scholten,

contra:

Gaardmand Niels Olsen.

(Afsagt den 6te Marts 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. I Sallarium til Justitsraad Bilsted for Høiesteret betaler Citanten 60 Rbd. Sølv. Saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 151-156).

No. 46.

I Sagen:

Overkrigscommissair og Auctionsdirecteur Christian Fich,

contra:

Directeurerne for det Kongelige octroierede danske asiatiske Compagnie.

(Afsagt den 19de Marts 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 1 H. S. 189-192).

No. 47.

I Sagen:

Overauditeur og Høiesteretsadvocat Gregers Schack, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestanten Jens Christian Friberg.

(Afsagt den 19de Marts 1823).

Jens Christian Friberg bør hensættes til Arbeide i Kjøbenhavns Rasphuus i 4 Aar, samt betale de af Actionen lovlig flydende Omkostninger.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 70-73.

No. 48.

I Sagen:

Afgangne Gaardmand Morten Pedersens Enke Bendte Simonsdatter, med Laugværge,

contra:

Huusmændene Jens Pedersen, Ole Jensen, Hans Andersen, Lars Bendsen og Peder Pedersen.

(Afsagt den 21de April 1823).

Citanten, som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, førend det tillades hende med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt hun ikke inden 3 Uger melder sig med Qvittering, at bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør hun have tabt Sagen, og hende ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 219-222).

No. 49.

I Sagen:

Jes Thygesen Huus, Elisabeth, Enke efter Andreas Thygesen Huus, Enken Barbara Sneyder, samt Reichardts Enke, som Arvinger efter afgangne Skomager Christian Huus,

contra:

Skomagermester Christian Andersen Huus.

(Affagt den 1ste Mai 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betale Citanterne Een for Alle og Alle for Een til Indstævnte med 100 Rbd. Sølv. Saa betale de og paa lige Maade til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 6 B. 1 H. S. 141-147).

No. 50.

I Sagen:

Kjøbmand Hans Theisen,

contra:

Forpagter Rafn.

(Affagt den 30te Mai 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Indstævnte skadesløs. Saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 187-193).

No. 51.

I Sagen:

Høiesteretsadvocat Frederik Wilhelm Treschow, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanten Lars Jensen Kalkerup.

(Afsagt den 2den Juni 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 91-97).

No. 52.

I Sagen:

Justitsraad Olrik og Krigsraad Beyer, som Skiftecommissarier i afg. Agent Tegners Boe, paa dette Boes, samt fornævnte Agent Tegners Enkes, Vegne,

contra:

Teglværkseier Jürgens.

(Afsagt den 18de Juni 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betale Citanterne til Indstævnte med 100 Rbd. Sølv. Saa betale de og til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 2 H. S. 127-134).

No. 53.

I Sagen:

Justitsraad Bjerg,

contra:

Huusmand Niels Christensen.

(Afsagt den 24de Juni 1823).

Citanten, som hverken selv møder eller ved Fuldmægtig lader møde til bestemt Tid for Høiesteret, bør betale 80 Lod Sølv til Vor Frelsers Kirke, førend det tillades ham med denne Sag at gaae i Rette. Og saafremt han ikke inden 3 Uger melder sig med Qvittering, at bemeldte 80 Lod Sølv ere betalte, bør han have tabt Sagen og ham ei tillades videre derpaa at tale.

(Jvf. jur. Tidsskr. 8 B. 1 H. S. 173-177).

No. 54.

I Sagen:

Justitsraad og Høiesteretsadvocat Hans Bilsted, efter Kongelig Befaling.

contra:

Arrestanten Anders Christensen.

(Afsagt den 30te Juli 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 132-135).

No. 55.

I Sagen:

Overauditeur og Høiesteretsadvocat Gregers Schack, efter Kongelig Befaling,

contra:

Arrestanterne Anders Jensen og Anders Valentin.

(Afsagt den 2den Aug. 1823).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 145-148).

No. 56.

I Sagen:

Kjøbmand Simon Elias Warburg,

contra:

Kjøbmand Robert Major.

(Afsagt den 15de Jan. 1824).

Citanten bør for Indstævntes Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitskassen betaler Indstævnte, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 7 B. 2 H. S. 46-54).

No. 57.

I Sagen:

Grosserer Joseph Nathan David,

contra:

Kammeradvocaten Conferentsraad Johan Martin Schønheyder, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand, paa Embeds Vegne, samt Major Jens Peter v. Jensen.

(Afsagt den 19de Jan. 1824).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. I Sallarium til Kammeradvocaten for Høiesteret betaler Citanten 80 Rbdlr.; saa betaler han og til Indstævnte Major Jensen Processens Omkostninger for Høiesteret med 100 Rbdlr. samt til Justitskassen, som Tabende, 5 Rbd., alt Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 117-123).

No. 58.

I Sagen:

Grosserer J. H. Malling,

contra:

Handelshuset Frølich & Comp.

(Afsagt den 26de Octbr. 1824).

De Indstævnte bør til Citanten betale de paastævnte 400 Rbd. rede Sølv med Renter 4 pC. deraf fra den

2den August 1822 indtil Betaling skeer. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitskassen betale de Indstævnte, som Tabende, 5 Rbdlr Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 2 H. S. 163-166).

No. 59.

I Sagen:

Otto Christian Ehrenreich Maassens,

contra:

Enken Modehandlerinde C. Kaufmann med Laugværge.

(Afsagt den 1ste Novbr. 1824).

Citanten bør for Indstævntes Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitskassen betaler Indstævnte, som Tabende, 5 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 9 B. 2 H. S. 194-203).

No. 60.

I Sagen:

Mægler og Translateur Johan Jacob Leiner,

contra:

Grosserer P. C. Knudzon.

(Afsagt den 25de Jan. 1825).

Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rettens Dom bør ved Magt at stande. Processens Omkostninger for Høiesteret betaler Citanten til Indstævnte med 100 Rbd. Sølv; saa betaler han og til Justitskassen, som Tabende, 1 Rbd. Sølv.

(Jvf. jur. Tidsskr. 10 B. 1 H. S. 183-193).

Domme, afsagte ved den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn.

No. 1.

En Auctionsforretning kan, med Hensyn til Reqvirenten, paaankes til Annulation, uden at man derfor behøver at søge Auctionskjøberne. — Et Søgsmaal til Skades Erstatning kan ikke siges at være for tidlig anlagt, fordi den paatalte Handlings beskadigende Virkning først senere er bragt i det Rene, naar dog selve Handlingen er foregaaet inden Sagens Anlæg. — Den, der, imod Protest, har, paa sit An- og Tilsvar, faaet en Auction fremmet, hvorved Effekter ere solgte, der vare en Andens Pant, gjør sig derved ansvarlig for dennes hele Fordring, og kan ikke slippe med at lægge det oppebaarne Netoprovenue fra sig. — En Auctionsdirecteur, der, efterat have tilladt en Auction Fremme, nægter Excipienten Ret til at standse Auctionen ved Kjendelsens Paaanke, har Hjemmel dertil i Frd. 17de Mai 1690 *).

*) Jevnfør nye jur. Arkiv 3 B. S. 10 ff.

I Sagen:

Kjøbmand Eckart i Helsingøer,

contra:

Justitsraad, Borgemester og Auctionsdirecteur Stenfeldt samt Færgemand Engelbreth Pedersens Enke.

(Affagt den 1ste Septbr. 1823).

Den af Indstævnte Justitsraad og Borgemester Stenfeldt, som Auctionsdirecteur i Helsingøer, under 12te Juni f. A. affagte Kjendelse i Anledning af en mellem Citanten Kjøbmand Eckart paa den ene og Indstævnte Færgemand Engelbreth Pedersens Enke paa den anden Side opstaaet Tvist, om Sidstnævnte, som Udlægshaver, var berettiget til ved Auction at lade bortsælge en Deel Færgemand Otto Salomon tilhørende rørligt Gods, uanseet Citanten allerede ved Obligation af 24de Febr. 1819, tinglæst den 7de Juni f. A. deri var givet Pant for det Tilfælde, at de ham ved Forskrivningen pantsatte 3 Huse ei maatte være tilstrækkelige til skadesløs Betaling, ved hvilken Kjendelse Auctionen paa Reqvirentens An- og Tilsvar blev tillagt Fremme, er annuleret ved denne Rets Dom af 28de Oct. f. A.; *) og da Gjenstanden for nærværende Sag derimod er saavel en af Auctionsdirecteuren silbi-

*) See dette Tidsskrift 9 B. 2 H. S. 119-122.

gere nemlig den 19de Juni f. A. affagt Kjendelse, hvorved han, uagtet den ældre Kjendelses allerede iværksatte Paaanke og Citantens derpaa grundede Protest mod Auctionen, har eragtet, at samme, i Overeensstemmelse med Kjendelsen af 12te f. M., burde nyde Fremme, som den derefter iværksatte Auction, kan det ligesaa lidet paa den ene Side antages, at Citanten, for at faae den paaankede Kjendelse og Auctionsforretning taget under Paakjendelse, skulde have nødig tillige at indanke den Udlægsforretning, hvorefter Auctionen var reqvireret, om end dette til Paadømmelsen af sidstnævnte Retshandlings materielle Lovlighed ellers havde været fornødent, som Indstævnte Færgemand Pedersens Enkes Ret til at afholde den ommeldte Auction, paa den anden Side, paa ny kan sættes under Qvæstion under nærværende Sag; hvoraf følger, at den af hende nedlagte Paastand om Sagens Afviisning fordi Udlægsforretningen ikke er paaanket, ei kan gives Medhold, og at der ikke heller under nærværende Sag kan blive at tage noget Hensyn til de af hende paaberaabte Grunde for hendes formeentlige Ret til, som Udlægshaver, at bortsælge det forauctionerede Gods. Men, skjøndt Sagens Qvæstion saaledes reducerer sig til, hvorvidt Auctionsdirecteuren, med Hensyn til den iværksatte Appel af Kjendelsen af 12te Juni f. A., hvorved Auctionen var tillagt Fremme, burde have udsat Fuldbyrdelsen af denne Kjendelse indtil Reqvirentens Ret til at afholde Auction ved Over-

rettens Dom var afgjort, bliver det dog, forsaavidt der blot spørges om Gyldigheden af de paaankede Retshandlinger, ufornødent at indlade sig i at afgjøre denne Qvæstion, da det ved Rettens Dom af 28 Oct. f. A., der er upaaanket og usvækket, er decideret, at Reqvirenten var uberettiget til at foretage Auctionen, og at denne, som Følge deraf, aldeles ikke burde være fremmet; thi heraf er det en umiddelbar Følge, at saavel den paaankede Kjendelse af 19de Juni f. A., der blot decreterer, som Auctionsforretningen selv, der indeholder Fuldbyrdelsen af den ældre ved en usvækket Dom annulerede Kjendelse, eo ipso maa blive at kjende uefterrettelige at være.

Vel har Indstævnte Færgemand Pedersens Enke formeent, at det til dette Øiemeed maatte være fornødent, at Kjøberne til de paa Auctionen bortsolgte Ting vare blevne indvarslede under nærværende Sag, men da Citanten udtrykkelig har erklæret, at han ikke attraaer Salget annuleret med Hensyn til deres Kjøbslutninger, og det ligger i Tingens Natur, at Dommen i nærværende Sag ikkun kan afgjøre, hvad der er Ret mellem Parterne, kan denne Indsigelse saameget mindre gives Medhold, som Citanten upaatvivlelig maatte være berettiget til at søge sin Erstatning hos Indstævnte som Reqvirent af Auctionen, og det, saafremt hendes Tarv, for det Tilfælde, at Dommen gik hende imod, udfordrede, at Kjøberne vare indvarslede under

Sagen, maatte være hendes egen Sag at træffe de i saa Henseende fornødne Foranstaltninger.

Det staaer saaledes kun tilbage at undersøge hvorvidt Citantens Paastand om, at tilkjendes Erstatning hos de Indstævnte for det Tab, han har lidt ved Salget af de ham pantsatte Ting, kan gives Medhold. Hvad nu Indstævnte Færgemand Engelbrecht Pedersens Enke angaaer, da er det klart, at hendes Forpligtelse til at udrede denne Erstatning, siden det ved Rettens Dom af 28de Octbr. f. A., der er upaaanket, er afgjort, at Auctionen fra hendes Side var ulovlig, ei under nærværende Sag kan sættes under Tvivl, hvorimod der allene kan blive Spørgsmaal om, hvormeget hun i den ommeldte Henseende bør præstere; thi hendes Formening, at Citantens Søgsmaal til Erstatning skulde være for tidlig anlagt, fordi det først under Sagens Drivt ved Realisationen af de ham pantsatte 3 Huse er godtgjort, at disse ei vare tilstrækkelige til hans Fyldestgjørelse og at han saaledes ved Salget af det ham for dette Tilfælde pantsatte rørlige Gods virkelig havde lidt noget Tab, kan ikke billiges, da den Handling, hvorfra Citantens Krav paa Erstatning havde sin Oprindelse, dog var foregaaet førend nærværende Sag blev anlagt, og det for at faae Spørgsmaalet om, hvormeget han af den ommeldte Grund tilkom i Godtgjørelse, paakjendt, maatte være tilstrækkeligt, at han førend Sagens endelige Paadømmelse beviiste Størrelsen af det ham derved paaførte Tab.

Vel har nu Indstævnte formeent, at hun ikke kunde være forpligtet til mere end at restituere Citanten Netto Provenuet af de ved Auctionen bortsolgte Effecter, der ere udbragte til 709 Rbd. 3 Mk. 6 ß. Sedler og Tegn, men denne Paastand kan ikke gives Medhold. Da hun nemlig, som Udlægshaver i Citantens Pant, ikkun kunde være berettiget til at søge Betaling i samme, forsaavidt dette maatte beløbe til mere end der udfordredes til hans Fyldestgjørelse, saa maae hun og ved, mod Panthaverens Protest, at have ladet de ham pantsatte Effecter realisere, efter Grundsætningerne i Lovens 5—6—8 og 5—7—14,*) antages at have

*) Disse Lovsteders analogiske Anvendelighed er dog ikke ganske klar. De vise kun, under hvilke Betingelser en secundær Udlægshaver eller Panthaver er berettiget til at disponere over det Udlagte eller Pantsatte, og i de der forudsatte Tilfælde kommer han ei til at udløse den Fortrinsberettigede, naar han ei selv derved finder sin Regning, ligesom det indsees, at en Ret til at blive Godset raadig uden fuld Udløsning til Formanden maatte være præjudiceerlig for denne. Her var derimod Tale om at skille Parterne imellem efterat det var blevet umuligt at faae Sagen afgjort paa den i bemeldte Lovsteder foreskrevne Maade. Da denne Umulighed maatte tilregnes Engelbrecht Pedersens Enke, kunde hun vel ikke slippe med at lægge det oppebaarne Netto Provenue fra sig, men hun maatte erstatte Vederparten sin Skade. Det kunde imidlertid dog været Spørgsmaal, om ikke Auctionens

gjort sig ansvarlig for, at han skulde erholde Fuldstæn[dig]
Betaling for sin Fordring, hvoraf følger, at hun vi[l]
have at tilsvare samme, forsaavidt den ei har væ[ret]
at erholde af den øvrige Deel af Pantet. Da n[u]
den til Citanten af Otto Salomon under 24de Febr.
1819 udstædte Obligation beløber i Sedler

	2700 Rbd. ⸗ Mk. ⸗ ß.
hvortil formeentligen kommer Renter fra 11te Juni 1821 til 11te Juni 1823 . .	270 — ⸗ — ⸗ —
og for Panteobligationen at udslette af Pantebogen	2 — 3 — ⸗ —
	2972 Rbd. 3 Mk. ⸗ ß.
men de til Citanten pantsatte 3 Huse efter foregaaende Udlæg ved Auction ikkun ere udbragte til	1366 — 1 — 2 —
formener han at tilkomme	1606 Rbd. 1 Mk. 13 ß. S. og T.

Brutto Provenue, hvorunder og de Omkostninger, Kjøberne, efter Auctionsconditionerne, maatte have betalt, maatte henregnes, kunde været Maalestokken for Erstatningen, da den indeholdt Effekternes præsumtive Værdie. Men vist nok er det,

men da Panteobligationen ikkun lyder paa 4 pC. Rente, Citanten derimod i foreſtaaende Beregning har godtgjort ſig Renterne med 5 pC., vil der af denne Aarſag være at fradrage 54 Rbd. i den paaſtaaede Erſtatning. Derimod kan Indſtævntes Paaſtand, at Citanten ikkun ſkulde have Sikkerhed i Pantet for 1 Aars Renter, ikke tages til Følge; thi foruden at det kun er i Relation til yngre Panthavere, at den ældre kun nyder Fortrinsret for 1 Aars Renter, cfr. Forordn. 12te Marts 1790, kommer endnu hertil, at Citanten, efter Forlig af 12te April f. A., under 7de Novbr. næſtefter har gjort Udlæg i de ham pantſatte Huſe og altſaa førend de fra 11te Juni 1821 paadragne Renter vare forældede, og følgelig kan han ikke ſiges at være i det i Frd. af 12te Marts 1790 omhandlede Tilfælde, at have betroet ſin Debitor mere end 1 Aars Rente, cfr. Canc. Skr. 25de Septbr. 1790.

Hvad endelig de til Panteobligationens Udſlettelſe af Pantebogen medgaaede Omkoſtninger betræffe, da ſkjønnes det ikke, at Citanten kan være berettiget til at fordre Erſtatning for ſamme, da han ei kan antages

at dette var ikke en for den beſkadigende Panthaver betryggende Maaleſtok, og at der altſaa i den Omhue, der ſkyldes den beviſlig Beſkadigede, var et vigtigt Motiv for at antage den af Lands-Over-Retten fulgte Maaleſtok; den Betragtning, at Skadetilføielſen her er ſkeet ved en formel lovlig Handling, talte maaſkee dog for at anvende en mindre Rigeur imod hende.

at have udredet denne Udgivt i Egenskab af Pantha men derimod som Kjøber af de bortsolgte Huse, hv det ved Auctionsconditionernes 5te Post paalaae udrede alle af Salget flydende Omkostninger u Undtagelse.

Indstævnte Færgemand Pedersens Enke vil s ledes være pligtig at erstatte Citanten det ham Auctionen paaførte Tab med 1549 Rbdlr. 4 Mk. 13 Sedler og Tegn.

Hvad derimod Auctionsdirecteuren angaaer, s det allerede i Rettens Dom af 28de Octbr. f. A. viist, at der intet Ansvar kan resultere for ham med Hensyn til Kjendelsen af 12te Juni forrige Aar, da og det, efter Grundsætningerne i Forordn. af 17de Mai 1690, maa billiges, at han ikke har udsat denne Kjendelses Fuldbyrdelse paa Grund af den skete Appel, vil saadant Ansvar ei heller kunde flyde af den paaankede Kjendelse af 19de næstefter. Han vil derfor for Citantens Tiltale i denne Sag være at frifinde.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Kjendelse og Auctionsforretning bør uefterrettelige at være, og bør Indstævnte Færgemand Engelbrecht Pedersens Enke, i Erstatning for det Citanten Kjøbmand Eckart i Helsingøer ved bemeldte Auction paaførte Tab, til ham at betale 1549 Rbd. 4 Mk. 13 ß. Sedler og Tegn.

Indstævnte Justitsraad, Borgemester og Auctionsdirecteur Stenfeldt bør for Citantens Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

No. 2.

Varsel efter 1—4—10 i Skilsmissesager, anlagte propter desertionem, ophører ikke at være tilstrækkeligt, fordi den Skilsmissesøgende har havt en løs og forældet Efterretning om den Indstævntes Opholdssted. — Den forladte Hustrue taber ikke sin Ret til Skilsmisse derved, at hun eengang har reist efter Manden og levet med ham paa hans Opholdssted i Udlandet, naar dette Samliv siden er ophørt af Aarsager, som laae hos ham.

I Sagen:

C. Marie Kirstine Ebert,

contra:

hendes bortreiste Mand Skræddermester Frederich August Ebert.

(Afsagt den 8de Septbr. 1823).

Hvad først den Omstændighed betræffer under nærværende Sag, der af Citantinden C. Marie Kirstine Ebert

er anlagt imod hendes bortreiste Mand Indstæ[…] Skræddermester Frederich August Ebert til Skilsm[…] doms Erhvervelse, at Citantinden under Sagen […] vedgaaet af en tilreisende Person for 5 Aar siden […] fældigviis at have hørt, at hendes Mand skulde ophol[…] sig i Petersborg, da findes det ikke, at denne kan v[…] til Hinder for at ansee det i nærværende Sag In[…] stævnte, i Overeensstemmelse med Lovens 1—4—10 givne Varsel for tilstrækkeligt; thi vel medfører Ind[…] holdet af Frd. 29de Mai 1750, at saadant Varsel e[…] utilstrækkeligt i Sager af Natur som den nærværende, naar den forladte Ægtefælle har tilstrækkelig Kundskab om den Indstævntes Opholdssted, ligesom bemeldte Anordnings §. 1 ogsaa bestemmer, at, hvis det under Sagens Drift ved Retten noiagtig oplyses, hvor den Indstævnte er at finde, Sagen da bør henvises til Stævningens lovlige Forkyndelse for Indstævnte paa det Sted, hvor denne opholder sig, men til saadan tilstrækkelig eller noiagtig Kundskab findes det dog ikke, at den ommeldte af Citantinden angaaende hendes Mands Opholdssted modtagne Efterretning kan henføres, deels i Betragtning af den mulige Urigtighed, hiin Efterretning kan have indeholdt, deels med Hensyn til at Indstævnte, om han end til den opgivne Tid havde befundet sig paa det omhandlede Sted, senere kan have forladt samme.

Betræffende dernæst den Omstændighed, at Citantinden, efterat hendes Mand havde forladt hende

[h]ar taget Ophold i Malmøe i Sverrig, er reist over til ham og har opholdt sig hos ham i nogle Maaneder, men derefter er vendt tilbage her til Staden, da findes det ikke, at samme kan bevirke, at Citantinden skulde betragtes som den, der frivillig havde unddraget sig Cohabitationen (i hvilket Tilfælde han maatte ansees berettiget til, paa Grund af Mandens Fraværelse, at paastaae Ægteskabet ophævet). Ligesom Citantindens Forklaring nemlig indeholder, at hendes Tilbagereise her til Staden er skeet, ifølge Indstævntes Anmodning, for at indgaae Accord med en af hans Creditorer, samt at han derefter har forladt sit dahavende Opholdssted i Sverrig, uden at give hende Underretning om, hvor han videre henreiste, hvoraf følger, at han maa betragtes som Aarsag til Ophævelsen af Cohabitationen, saa vilde det i og for sig ogsaa være ubilligt, om den Omstændighed, at Citantinden, ved at reise over til hendes Mand, da hun erfuer hans Opholdssted, har søgt at tilveiebringe Fortsættelsen af deres ægteskabelige Samliv, skulde berøve hende Ret til at paastaae et Ægteskab ophævet, som hun uden dette maatte have været berettiget til ved Dom at fordre tilintetgjort. Citantinden, der forøvrigt under Sagen har brugt den Omgang og tilveiebragt de Beviisligheder, som Lovens 3—16—15 §. 2 No. 3, sammenholdt med Forordn. 29de Mai 1750, foreskrive, for i det her omhandlede Tilfælde at erholde Skilsmissedom, vil følgeligen blive at tillægge Dom i Overeensstemmelse med sin Paastand.

Processens Omkostninger findes, efter Omstændighederne, at maatte ophæves. Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Det imellem Citantinden C. Marie Kirstine Ebert og Indstævnte hendes bortreiste Mand Skræddermester Frederich August Ebert indgangne Ægteskab ophæves og bør det være Citantinden tilladt at indgaae nyt og andet Ægteskab.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 3.

En Dansk, der, i fremmede Lande, usandfærdig havde tillagt sig en anden Stilling her i Staten end den, hvori han befandt sig, og, ved Hjelp af saadan Usandhed, tilvendt sig Credit, tiltales for dette sit Forhold, men bliver dog ei straffet for Bedragerie uden med Hensyn til de Tilfælde, at de Skadelidende vare danske Undersaatter.

I Sagen:

Procurator Blechingberg, som Actor,

contra:

Arrestanten Candidatus juris Wilhelm eller Willads Kastberg Hviid.

(Afsagt den 9de Septbr. 1821).

Ifølge det Kongelige danske Cancellies Skrivelse til Retten af 10de Juli d. A. tiltales under nærværende

Sag Arrestanten Candidatus juris Wilhelm eller Willads Kastberg Hvid for forskjellige af ham, for største Delen i Udlandet forøvede Bedragerier. Vel har nu Defensor meent, at Arrestanten ikke for Domstolene her i Landet kunde drages til Ansvar for hans Forhold i Udlandet, men da Arrestanten ikke, fordi han gjorde Reiser i fremmede Lande, ophørte at være dansk Borger, maa ogsaa hans Forhold, forsaavidt han derved har krænket den danske Stat eller enkelte af dens Borgere, medføre Strafskyld for ham, hvilket, foruden at det er overeensstemmende med Sagens Natur, ogsaa bestyrkes af Analogien af forskjellige Lovbestemmelser, saasom 3—16—9—8; 6—4—3, Frdn. 27de Septbr. 1799 §. 23 med flere. I Overeensstemmelse hermed maa det blive at betragte som et strafværdigt Forhold, at Arrestanten i Udlandet falskeligen har udgivet sig for Professor og Doctor ved Kjøbenhavns Universitet, hvilke Titeler han selv under Politie-Forhøret vedgaaer at have brugt for at skaffe sig større Credit, og altsaa har afbenyttet til et Skjul for de Pengebedragerier, han paa forskjellige Steder har forøvet, hvilket endmere maa forøge det strafværdige i Afbenyttelsen af hine Titeler.

Endvidere er det oplyst, at han har afbenyttet et Pas, hvori han uretteligen benævnes "Ridder af Dannebrogen"; men hvad denne Punct angaaer, da kan det, uagtet det Usandsynlige i den Forklaring, han har aflagt, angaaende hvorledes denne Titel er bleven ind-

ført i Passet og om Grunden til at han, endskjøndt han selv har givet Passet Paategning af sit Navn, ikke skulde have bemærket Feilen, dog ikke, imod hans Benægtelse ansees tilstrækkeligen godtgjort, at han selv har foranlediget eller fra først af været vidende om, at Passet indeholdt hiin Titel, hvorfor hans Forhold i denne Henseende ikke vil kunne komme i Betragtning ved Bestemmelsen af hans Strafskyld.

Betræffende dernæst de forskjellige Pengesummer, som han deels ved at udgive sig for Professor og Doctor, og deels ved det urigtige Opgivende, at han til sin Reise nød Understøttelse af Regjeringen, skal have tilvendt sig, da maae de i Actors Indlæg under No. 4, 6, 7, 10 og 13 anførte Poster, ligesom og de under No. 2 ommeldte 75 Piastre her under Sagen bortfalde, da alle de Personer, hos hvem han har tilvendt sig disse Pengesummer, ikke ere danske Undersaatter, og derfor de imod dem udenfor den danske Stats Grændser muligen forøvede Misligheder, ikke her i Landet kan blive Gjenstand for Paatale af det Offentlige, hvorimod det maa overlades til vedkommende Skadelidte, om de ved et privat Søgsmaal vil indtale deres Ret imod ham.

Anderledes forholder det sig derimod med de forskjellige de danske Consuler i Udlandet fravendte Pengesummer, da disse Personer, som danske Embedsmænd, og til hvem han netop i denne deres Stilling har henvendt sig om Understøttelse, maae, naar de af en dansk

Borger tilføies Fornærmelse, staae under de danske Loves Beskyttelse.

Imidlertid kan dog ingen Erstatning, forsaavidt angaaer de under No. 1, 2 og 3 i Actors Indlæg anførte Poster, under nærværende Justitssag, blive at tilkjende, da det ikke, mod Arrestantens Benægtelse, tilstrækkeligen er godtgjort, at han ved løgnagtige Opgivender har tilvendt sig disse Summer, hvorfor det ogsaa med Hensyn til dem maa overlades Vedkommende ved et privat Søgsmaal at indtale deres Tilgodehavende. Dette samme maa blive Tilfældet med No. 5 og 8, da det ikke kan ansees aldeles afgjort, at Arrestanten ei kunde vente, at hans Svoger, efter den til ham skeete Anmodning, skulde paatage sig at dække disse Summer. Derimod maa den Omstændighed, at Arrestanten, ved at meddele de under No. 9 og 11 ommeldte Breviser, har betjent sig af de ovenanførte Benævnelser af Professor og Doctor, som han selv tilstaaer at have afbenyttet for at skaffe sig Credit, medføre, at han, med Hensyn til de under disse Numere anførte Summer antages, ved et løgnagtigt Opgivende, at have tilvendt sig dem, og det saa meget mere, da han i det ene af disse Documenter opgiver, at Beløbet kan føres Regjeringen til Regning. Han vil derfor blive at tilpligte at give Erstatning herfor, hvilket ogsaa bliver Tilfældet med den 12te Post, hvor han selv tilstaaer at have, for at erholde Beløbet, givet Anviisning paa en Person, som han ei stod i Forbindelse med, og altsaa maatte

vilde ei tilde honorere hans Anviisning. Erstatni for det under No. 14 ommeldte Udlæg kan ikke bli at idømme, da dette Beløb i alt Fald maa henhø under Sagens Omkostninger, som han særskilt blive at idømme.

Endnu staaer tilbage, at Arrestanten, efterat være ankommen her til Staden, har ved et urigtig Opgivende om sit Logis, og ved at undvige, fravendt den Bonde, der havde kjørt ham hertil, den akkorderede Betaling, som han derfor her under Sagen bliver at tilpligte at betale.

Hvad angaaer den Straf han har gjort sig skyldig til, da vil denne, efter Omstændighederne, blive at bestemme til 6 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Candidatus juris Wilhelm eller Willads Kastberg Hviid bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 6 Gange 5 Dage, hvorhos han bør betale i Erstatning 1) til Consul Bohn 15 Rdlr. Preussisk Courant, 2) til Vice-Consul Grædener 10 Rdlr. Preussisk Courant, 3) til Vice-Consul Fischer 20 Mk. Banco, 4) til Consul Kreigsmann 86 Mk. Banco 10 ß. 5) til Bonden Niels Pedersen 3 Rbdlr. 3 Mk. i Sedler og Tegn. Endelig betaler han alle af denne Action lovlig flydende Omkostninger. Det Idømte udredes inden 15 Dage

efter denne Doms lovlige Forkyndelse og det Øvrige efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 4.

Spørgsmaal om Ansvar for Executores testamenti, der havde ladet Boets udestaaende Fordringer i lang Tid været upaatalte, og derved formeentlig været Aarsagen til, at de, formedelst Debitorernes Uvederheftighed, ei kunde erholdes.

I Sagen:

Wilhelmine Calmer med Curator Urtekræmmer M. M. Salomonsen,

contra:

Kjøbmand Joseph Raphael og Grosserer M. L. Nathanson.

(Afsagt den 15de Septbr. 1823).

De Indstævnte Kjøbmand Joseph Raphael og Grosserer M. L. Nathanson søges under nærværende Sag, som executores testameti efter Citantinden Wilhelmine Calmers afdøde Broder Contorist J. M. Calmer, til inden en vis Tids Forløb at aflægge Rigtighed for dette Boes Behandling og slutte Boet. Hvad nu først angaaer det Spørgsmaal, om Citantinden er berettiget til at affordre dem Regnskab i ovennævnte Henseende,

hvilket Spørgsmaal ved Rettens Kjendelse af 10de Dec. 1821 er henviist til Afgjørelse under Realiteten af Sagen, da findes det, siden hun, efter Testamentet, er berettiget til at oppebære den i Testamentets 4de Post ommeldte Capital, saafremt hun indtræder i Ægteskab, at hun ogsaa maa ansees competent til at paasee, at de Eiendele, hvortil hun saaledes har en eventuel Ret, ikke ulovligen forkomme, og at hun derfor maa kunne fordre Rigtighed for Behandlingen af Boet, og at dette bringes til Ende, naar ingen længere Henstand af det er fornøden.

Det bliver dernæst, forsaavidt den forlangte Rigtighed for Behandlingen af Boet angaaer, at undersøge, hvorvidt Citantindens Paastand om, at de Indstævnte skulle tilsvare forskjellige under Sagen ommeldte Summer, som hun formener at være forsømt i rette Tid at inddrives hos de vedkommende Debitorer, kan komme i Betragtning.

For at en saadan Forpligtelse skulde kunne antages at paaligge de Indstævnte, maatte det godtgjøres, at de, med Hensyn til disse Pengesummer, havde efterladt noget, som det paalaae dem at iagttage, eller truffen en Foranstaltning, som de vare uberettigede til, og at Boet derved havde lidt et Tab, som det ellers ikke vilde været udsat for.

Nu mener vel Citantinden, at det maa betragtes som en saadan Efterladenhed hos de Indstævnte, at de ikke strax have inddrevet de ommeldte udestaaende For-

dringer. Men, foruden at det ikke skjønnes at kunne betragtes som en absolut Pligt for executores testamenti, at inddrive saadanne Fordringer, hvorved Boet muelig en, uden at opnaae noget derved, paaføres Udgifter, der ikke kunde ansees nødvendige, siden Fordringerne in natura kunne udlægges Arvingerne, maa i nærværende Tilfælde de Indstævnte saa meget mere antages at have været berettigede til, efter eget bedste Skjønnende, enten at inddrive Fordringerne eller at lade dem forblive henstaaende hos de Debitorer, der engang vare i Besiddelse af Pengene, siden det hele Beløb, hvorom her er Spørgsmaal, skulde, efter Bestemmelserne i Testamentet, tilfalde en Stiftelse, som de Indstævnte selv skulde bestemme, og med Hensyn til hvilken der var overdraget dem en næsten uindskrænket Raadighed. Denne Omstændighed maa nemlig medføre, at de Indstævnte, som Forstandere for den Stiftelse, der maatte betragtes som den nærmeste Arving, havde frie Hænder til at bestemme, om de ansaae det tjenligt at belaste Stiftelsen med de Udgifter, Fordringernes Inddrivelse vilde medføre, eller om de fandt det rigtigere at lade Fordringerne selv i sin Tid tilflyde Stiftelsen. Ligesom Citantindens eventuelle Arveret ikke kunde paalægge dem noget Baand i denne Henseende, hvortil det ikke ved Testamentet var gjort dem til Pligt at tage Hensyn, saa at hendes Ret kun gik ud paa, hvis hun giftede sig, da at erholde Stiftelsens Fond, som det da var, saaledes kan heller ikke

den Omstændighed, at Pengene senere ved de Debitorerne tilstødte Uheld tildeels maa ansees tabte, medføre at de Indstævnte, der, som anført, ikke have været pligtige tidligere at inddrive Fordringerne, skulde tilsvare dem, hvorimod Tabet, som en tilfældig Begivenhed, maa være uden Tilregnelighed. Et saadant Tab vilde lige saa let indtruffet, hvis Arveladeren endnu selv havde levet, eller hvis Boet strax var bleven sluttet, og de nævnte Fordringer in natura udlagte Stiftelsen, hvortil de Indstævnte maatte have været berettigede.

Foruden hvad der saaledes i Almindelighed er anført om alle de af Citantinden ommeldte udestaaende Fordringer, kan endnu, hvad Fordringerne paa Koefoed og Meyer angaaer, bemærkes, at det ikke er godtgjort, at Koefoeds Forfatning nu er slettere, end den strax efter Arveladerens Død var, og at der ingen Grund kunde være til at sagsøge Meyer, saalænge hans Bo som fallit var under Behandling, da det ikke kunde antages, at han i denne Tilstand vilde være istand til at betale noget; og da han nu, ved Rettens Dom af 7de April dette Aar, er tilpligtet at betale Boet Fordringen, er denne ikke tabt for Boet. Det Beløb, de Indstævnte nærmest maatte kunne tilpligtes at svare til, er Fordringen paa Weel, forsaavidt denne maatte tabes, siden de her have ombyttet Fordringen og faaet en ny Debitor; men, naar henseesn til den Myndighed, de Indstævnte ved Testamentet er tilstaaet, skjønnes

det dog ikke, at de, der have paaberaabt sig at denne Forandring er skeet, fordi de derved, dengang Ombytningen fandt Sted, fik en mere suffisant Debitor, end den forrige, kunne drages til Ansvar herfor, da det maa antages af den Afdøde at være overladt til dem gunstig at bestyre dette Fond efter bedste Skjønnende.

De Indstævnte ville derfor blive at frifinde med Hensyn til alle de af Citantinden ommeldte Erstatningsposter, ligesom det heller ikke kan paalægges dem at svare Renter af det i Boet indkomne Beløb, som de ikke have været pligtige at gjøre frugtbringende.

Hvad dernæst angaaer Spørgsmaalet om, hvorvidt de Indstævnte kunde paalægges inden en vis Tid at slutte Boet, da bliver at mærke, at de udestaaende Fordringer vel ikke kunne være til Hinder herfor, da disse in natura kunne udlægges Vedkommende, men da Ventilationerne om det Boet tilhørende Huus endnu ikke ere bragte til Endelighed, i det Directionen for Friskolen kun betingelsesviis har erklæret sig desangaaende, kan det ikke vides, om der, med Hensyn til dette, kan opstaae Disputer, som kunne blive Gjenstand for Decision og muelig Paaankning for Høiesteret, hvorfor det ikke gaaer an her under Sagen at bestemme nogen vis Tid til Boets Slutning.

Betræffende endelig Citantindens i hendes sidste Indlæg nedlagte subsidiaire Paastand om, at de Indstævnte skulde tilpligtes inden en vis Tid at udnævne den Stiftelse, som Boets Midler, efter Testamentets

§. 4 skulde tilfælde, da foruden at denne Post ikke ommeldt i Klagen til Forligelses-Commissionen, kan nes det heller ikke, at saadant, saalænge Boet ikke sluttet, kan paalægges dem.

De Indstævnte blive derfor i det Hele at frifinde.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Kjøbmand Joseph Raphael og Grosserer M. L. Nathansen bør for Citantinden Wilhelmine Calmers Tiltale i denne Sag frie at være.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 5.

Det er kun, hvor Banken selv overdrager sine Heftelser, at Renterne deraf skulle hæves i Banken, hvorimod den tredie Mand, som bliver Eier af en indfriet Heftelse, har at holde sig til den beheftede Eiendom. — En cederet Qvittering for Indbetaling paa Bankheftelse kan ikke gjøres gjeldende imod tredie Mand, som er blevet Eier af den beheftede Eiendom.

I Sagen:

H. W. Stippoud d'Allens,

contra:

Landvæsens-Commissair og Procurator Nygaard, som Mandatarius for Senator Martin Johan Jenisch i Hamborg.

(Afsagt den 15de Septbr. 1823).

Citanten H. W. Stippoud d'Allens, der under 15de Aug. 1817 af Consul F. de Coninck er meddeelt Transport paa en af den daværende Rigsbank under 1ste næstforhen til denne udstædt Qvittering for 1836 Rbd. Sølv, der af ham ere indbetalte som Afdrag paa Rigsbankhæftelsen i Eiendommen Dronninggaard i Søllerød Sogn, der i det Hele udgjør 2937 Rbd. 58 ß. rede Sølv, søger under nærværende Sag Landvæsens-Commissair og Procurator Nyegaard, som Mandatarius for den nuværende Eier af Dronninggaard, Senator Martin Johan Jenisch i Hamborg, til at udbetale sig Renten for et Aar, fra 1ste Octbr. 1820 at regne, af ovenmeldte indfriede Deel af bemeldte Hæftelses-Capital med 119 Rbdlr. 2 Mk. 1 ß. Sølv, hvorhos han for det Tilfælde, at denne Paastand ei maatte gives Medhold, subsidialiter i Indlæg af 3die Marts sidstleden har paastaaet sig hos Indstævnte i ovennævnte Egenskab tilkjendt 99 Rbdlr. 2 Mk. 12 ß., som den Sum, Senator Jenisch for bemeldte Aar har modtaget i Godtgjørelse for de ⅚ af Renten af den indfriede Deel af Hæftelsen til Rigsbanken. Dette Søgsmaal har vel Indstævnte paastaaet afviist her fra Retten paa Grund af, at det, med Hensyn til Bestemmelserne i Fundat. 5te Jan. 1813 §. 13 og Octroien 4de Juli 1818 §. 9, formeentligen paalaae Citanten, forsaavidt han maatte være berettiget til den paastævnte Rente, at henvende sig til Banken for at modtage samme;

men da de citerede Bestemmelser have det Tilfælde fo
Oie, hvor Banken ved Pantsættelse eller Afhænde
har overdraget den samme tilkommende Hæftelse i fast
Eiendomme, der er forskjellig fra det under nærværende
Sag omhandlede Tilfælde, hvor den senere Besidder,
paa Grund af den af en tidligere foretaget Indfrielse af
en Deel af Hæftelses-Capitalen, efter den tredie Mand
transporterede Qvittering for Afdraget, søges til at
erlægge Renter af samme, saa kan der ikke fra sam-
mes Indhold uddrages nogen Regel for nærværende
Sag, og den paastaaede Afviisning kan følgeligen ikke
finde Sted.

Hvad nu Sagsmaalets Realitet betræffer, saa er
det klart, at den Adkomst, der skulde tilkomme Citan-
ten til at afforde Indstævnte Renter af den indfriede
Deel af Capitalen, maatte være bygget paa den Eien-
domsbesidderen ved den 11te §. i Bankfundationen af
5te Jan. 1813 og den 8de §. i Bankoctroien af 4de Juli
1818 tilstaaede Ret til for det Tilfælde, at han ind-
frier den paa hans Eiendom hvilende Hæftelse, at er-
holde Bankens Fordring cederet, saa at han eller den,
han transporterer den til, kommer i Besiddelse af den
samme reelle Ret, hvormed Banken før Indfrielsen
eiede den. Da det imidlertid udtrykkeligen er gjort til
Betingelse for Overdragelsen af en saadan Rettighed,
at Debitor, der indfrier Heftelsen, for samme skal have
udstædet formelig Panteobligation og ved Indfrielsen
af Banken modtaget Cession paa samme, vil Citanten,

den omhandlede af Consul de Coninck foretagne Afbetaling til Banken ikke har været forbundet med saadan Cession, der ifølge hvad der er in confesso, forinden Octroien af 4de Juli 1818 emanerede, ikkun kunde finde Sted, naar hele Heftelses-Capitalen indfriedes, ligesom den nu, paa den anden Side, paa Grund af Octroiens 8de §., forsaavidt Jorder og Tiender angaaer, ene vil kunne skee for ⅓ Deel af Heftelses-Capitalen, ikke paa Grund af den til ham passerede Transport af den for Indbetalingen udstædte Qvittering (skjøndt denne, i Overeensstemmelse med Octroiens 11te §., maa være tilstrækkelig til at begrunde hans Ret som Actionair i Banken) kunde ansees som Creditor til den nuværende Eier af Dronninggaard med Hensyn til den indbetalte Deel af Heftelses-Capitalen, og maa følgeligen ogsaa antages uberettiget til at affordre denne Renten af samme.

At det fra Indstævntes Side ikke bestemt er modsagt, at Senator Jenisch, da han, som Panthaver, erholdt oftnævnte Eiendom udlagt for det af ham under Auctionen over samme gjorte Bud, ei har havt Kundskab om det stedfundne Afdrag, kan heri ingen Forandring gjøre; thi antages det endog under Forudsætning, at denne Uvidenhed af Indstævntes Mandant, med Hensyn til at de forhenværende Skifte-Commissarier i Consul de Conincks Opbudsboe have erklæret ligeledes at have været uvidende om, at nogen

Deel af Bankhestelsen paa den ommeldte Eiendom va indfriet, da samme blev udlagt, maatte være uberetti get til relativ til Boet, at nyde godt af den skedfunden Indbetaling, saa er det dog i alt Fald klart, at denne Omstændighed maa være uden Retsvirkning i nærværende Sag, da den til Citanten skedfundne Overdragelse af den for Afdraget meddeelte Qvittering er langt ældre end hiint Udlæg, og følgelig ikke kan hjemle Udøvelsen af nogen Boet eller Consul de Coninck i forbemeldte Henseende tilkommende Rettighed; ligesom det og er en Selvfølge, at den urigtige Formening, hvori Senator Jenisch, ifølge Citantens Anbragte, i ovenmeldte Henseende skal have staaet, i al Fald, da den ikke har været ledsaget, af nogen videre enten udtrykkelig eller stiltiende Erkjendelse af at ville tilsvare Bankhestelsen i det Hele, hvorved bemærkes, at der af Conditionernes Indhold intet i denne Henseende kan udledes, ikke i og for sig kan paadrage ham Forpligtelse til tredie Mand, der paastaaer at tilkomme en reel Rettighed i hans Eiendom, uden at en saadan de facto er erhvervet. Da forøvrigt den vedkommende Eiendomsbesidder tilstaaede Godtgjørelse af ½ af Heftelses-Renten for Jorder i Danmark, ifølge Lovgivningen, maa ansees at tilkomme disse uden Hensyn til, om de selv eller andre eie de paa deres Eiendomme hvilende Bankhæftelser, vil der ikke heller kunne tages noget Hensyn til Citantens subsidiaire Paastand.

Processens Omkostninger bliver Citanten, efter

Omstændighederne, pligtig at tilsvare Indstævnte i ovennævnte Egenskab med 20 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Landvæsens-Commissair og Procurator Nyegaard, som Mandatarius for Senator Martin Johan Jenisch i Hamborg, bør for Citanten H. W. Stippoud d'Allens Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger betaler Citanten til Indstævnte i ovenmeldte Egenskab med 20 Rbdlr. Sølv, der udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 6.

Naar et Søgsmaal, ved sit Anlæg, er bygget paa en bestemt udelukkende paaberaabt factisk Grund, kunne ikke andre under Sagen oplyste factiske Grunde komme i Betragtning til at støtte Søgsmaalet. *) — Søgsmaal i Anledning af Hoverie eller Huusmænds Pligtsarbeide høre under Politieretternes Virkekreds, om der endog gjøres Paastand om Fæstes Forbrydelse. **) — Slige Sager antages at burde ex officio afvises, naar de anlægges ved den ordinære Ret. ***)

*) Jvf. mit Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 2 B. S. 414 ff.

**) See herved Collegialtid. for 1824 S. 220-223.

***) Denne sidste Sætning er dog vel problematisk; thi det er kun for at virke hurtigere Afgjørelse, at

I Sagen:

Fæstehuusmand Lars Rasmussen af Baarse,

contra:

Secretair Petersen til Engelholm.

(Afsagt den 22de Septbr. 1823).

Ifølge beneficium paupertatis paaanker Citanten Fæstehuusmand Lars Rasmussen af Baarse til Underkjendelse, Tilsidesættelse og Forandring en inden Wordingborg nordre Districts Birketing under 20de Febr. d. A. afsagt Dóm i en imod ham af Indstævnte Secretair Petersen til Engelholm, til Fæstes Forbrydelse for at have efterladt det ham efter Fæstebrevet paaliggende Ugedags-Arbeide samt til resterende Huus- og Jord-Afgivts Betaling, stor 5 Rbdlr. 10 ß. Sedler og Tegn, anlagt Sag. Bemeldte Dom, hvorved Citanten er tilfundet at have sit Fæste forbrudt, og som Følge deraf til Huusbonden at aflevere sit iboende

foranførte Sager ere henlagte til Politieretterne, og ingenlunde fordi Sagerne ei kunne finde tilbørlig Paakjendelse ved de ordinære Domstole, hvor endog den Rettergangsmaade finder Sted, der maa ansees for den meest beskyttende. En absolut Forpligtelse til at lade Sager af det omhandlede Slags behandle ved Politieretterne vilde og medføre Uleiligheder, naar Huusbonden har flere concurrerende Aarsager, af hvilke han finder sig beføiet til at sage Fæsteren til Fæstes Forbrydelse.

Fæstehuus med Jord i den Stand, som det derpaa meddeelte Fæstebrev foreskriver, samt at betale den restерende Huus- og Jord-Afgivt med 5 Rbd. 10 ß. Sedler og Tegn tilligemed Processens Omkostninger 6 Rbdlr. Sølv, og Sallarium til hans befalede Sagfører 6 Rbd. Sølv, har Citanten paastaaet underkjendt og derhen forandret, at han frifindes for Indstævntes Tiltale, og at denne tilpligtes at udrede Processens Omkostninger for begge Retter. Indstævnte har derimod paastaaet Underretsdommen stadfæstet, og sig tilkjendt Processens Omkostninger her for Retten hos Citanten med noget tilstrækkeligt.

Hvad nu først angaaer den resterende Huus- og Jord-Afgift, da bliver det at mærke, at Indstævnte saavel i sin Begjæring til Amtmanden om, at der, i Overeensstemmelse med Frd. 8de Juni 1787 §. 12 og Cancellie Circulairet af 9de Marts 1805. maatte beskikkes Citanten, hvem han agtede at tiltale til at have sit Fæste forbrudt, et Forsvar, som i Underrets-Stævningen ikkun har angivet dennes Forsømmelse med at forrette det ham paaliggende Ugedags-Arbeide, som Grund til Søgsmaalet, forsaavidt dette gik ud paa Fæstes Forbrydelse, samt at hans øvrige Procedure i første Instants, in specie de af ham i Indlæggene af 27de Novbr. f. A. og 6te Jan. d. A. nedlagte Paastande ei heller give nogen Anledning til at antage, at han ansaae sig beføiet til at paastaae Citanten fra-

kjendt sit Fæste, fordi denne ei havde erlagt den omhandlede Afgift.

Da nu Overretten ikke kan tage andre Grunde in facto som Hjemmel for den paastaaede Fæstes Forbrydelse under Paakjendelse end dem, der have lagt til Grund for Søgsmaalet i første Instants, følger heraf, at der intet Hensyn kan blive at tage til Indstævntes her for Retten nedlagte Paastand om, at Citanten, paa Grund af den ommeldte Restance, burde have sit Fæste forbrudt, om endog Sidstnævntes Protest mod at saadant kom under Paakjendelse, maatte være for sildig fremsat.

Men ligesom Underretsdommen, forsaavidt Citanten derved er tilfundet at have sit Fæste forbrudt for ikke at have erlagt den resterende Huus- og Jord-Afgift, efter det Foranførte laborerer af en Nullitet, i det Underdommeren forsaavidt har afgjort, hvad der ikke var givet under hans Paakjendelse, saaledes er den og i samme Tilfælde med Hensyn til den Deel af Sagen, der har det forsømte Ugedags Arbeide til Gjenstand, efterdi Frd. 30te Jan. 1807 §. 13 viser, at alt Søgsmaal i Anledning af Huusmænds eller Huusbeboeres Ugedags eller andet Pligtarbeide skal behandles og paadømmes som Politiesag; thi Indstævntes Formening, at saadant ikke skulde være Tilfældet, hvor den Paagjeldende søges til Fæstes Forbrydelse, har de almindelige Udtryk i foranførte 13de §., naar denne sammenholdes med Forordningens 9de og 16de §., der

netop handle om Fæstes Forbrydelse, aabenbar imod sig; ligesom det heller intet kan relevere, at der ingen Indsigelse af Citanten er fremsat i første Instants mod Paakjendelsen af den her omhandlede Deel af Sagen, da denne, efter Lovgivningen, ikke kunde anlægges, og Underdommeren følgeligen ipso jure var incompetent til at paakjende samme ved forum ordinarium. Derimod er Citanten ved Underretsdommen retteligen paalagt at betale den resterende Huus- og Jord-Afgift, mod hvilken der fra hans Side ingen Indsigelse er gjort. Den bliver derfor forsaavidt at stadfæste, hvorimod den iøvrigt vil være at kjende uefterrettelig.

Processens Omkostninger, hvorunder det Citantens befalede Sagfører i første Instants, Procurator Badstüber, tillagte Sallair af 6 Rbd. Sølv, der billiges, uretteligen er paalagt Citanten at betale, men derimod efter Forordn. 24de Octbr. 1806 §. 1 og 3 bliver at udrede af det Offentlige, vil, efter Omstændighederne, for begge Retter være at ophæve. Under Sagens Behandling i første Instants har intet ulovligt Ophold fundet Sted. Den befalede Sagførelse for begge Retter har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: I Henseende til den under Sagen omhandlede Huus- og Jord-Afgifts Betaling bør Birketingsdommen ved Magt at stande, men iøvrigt bør bemeldte Dom uefterrettelig at være.

Processens Omkostninger, hvorunder Citanten Fæstehuusmand Lars Rasmussen af Baarse hans befa-

lede Sagførte i første Instants, Procurator Badskiær, tillægges 6 Rbd. Sølv i Sallair, der bliver at udrede af det Offentlige, bør for begge Retter være ophævede.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 7.

Besiddelse af Udleveringsseddel paa nogle Udstæderen afkjøbte Varer kan ikke give Ret til at udtage disse i Udstæderens Boe, in specie naar Udstæderen ikke selv endelig havde erhvervet bemeldte Varer, men Boet først ved Skifterettens Transactioner faaer Raadighed over samme.

I Sagen:

Handelshuset J. Prætorius & Sønner,

contra:

Cancellieraad samt Borgemester og Byefoged Cederfeldt de Simonsen.

(Affagt den 29de Septbr. 1823).

Factum i nærværende Sag er følgende:

Efterat Appellanterne Handelshuset J. Prætorius & Sønner havde afsluttet en Handel med Kjøbmand Idon Holst i Callundborg angaaende 500 Tdr. Byg, som han skulde levere dem, og derpaa allerede betalt

1200 Rdblr. Sedler, blev den Skipper, som de havde fragtet for at føre dette Partie Byg fra Callundborg til Drammen, ved sin Ankomst til Callundborg af Holst henviist til Karrebeksminde, for der at indtage ommeldte Qvantum Byg efter en meddeelt Udleveringsseddel af 9de April d. A., hvori Holst bad Forvalter Nielsen paa Gaunøe at levere fornævnte Skipper et saadant Qvantum Byg. Den 19de næstefter declarerede Holst Opbud, og da Skifteretten i hans Boe forefandt en under 13de Marts næstforhen oprettet Accord om Leverance af et Partie Kornvare fra Baroniet Gaunøe til Kjøbmand Holst, gjorde den strax Forbud imod, at der af disse Kornvarer fandt videre Udlevering Sted, end allerede skeet var. Herpaa svarede bemeldte Forvalter Nielsen, at Handelen med Holst ansaaes fra Baroniets Side ophævet paa Grund af Misligholdelse fra hans Side, i det han ikke, efter Løvte, havde indfundet sig ved Skibsfartens Aabning for at imodtage og betale Varerne, men at Skifteretten i Holst's Boe imidlertid endnu paa visse Vilkaar kunde erholde 725 Td. Byg af det til Holst solgte Partie Kornvarer, hvilket Tilbud Skifteretten ogsaa antog og disponerede strax over bemeldte 725 Td. Byg. Da nu den af Appellanterne fragtede Skipper intet Byg efter den ommeldte Udleveringsseddel kunde erholde, saa have de, i den Formening, at Skifteretten i Holst's Boe maatte ansees juridice at være i Besiddelse af de 500 Td. Byg, som de havde afkjøbt Holst og faaet Udleveringsseddel

paa forend hans Opbud, nedlagt Paastand i hans Be-
om at erholde udleverede de ommeldte 500 Tdr. Byg
imod ved Modtagelsen af samme at erlægge de 500 Rbd.
Sedler, som resterede paa Betalingen for det Holst
afkjøbte Qvantum.

In subsidium paastode de, at der af Boet i al
Fald burde udleveres dem de 450 Tdr. Byg, som de
til en Priis à 16 Mk. pr. Tde. alt havde betalt Holst.
Men deres Paastand er i det Hele forkastet ved en af
Skifteforvalteren i Boet den 28de April sidstleden
afsagt Decision.

Denne Decision er det, som Citanterne nu paa-
anke til Underkjendelse og Forandring, med Paastand
om, at Skifteforvalteren i Boet, Indstævnte Cancel-
lieraad samt Borgemester og Byefoged Cederfeldt de Si-
monsen, tilpligtes af Kjøbmand J. Holst's Opbudsboe
eller af egne Midler at betale dem skadesløs Erstatning
for det Tab, den Skade og de Bekostninger, der maatte
være dem tilføiede formedelst de omhandlede 500 Tdr.
Bygs Savn, efter nærmere Opgjørelse, hvilken Paa-
stand de grunde derpaa, at de ved den ommeldte Udle-
veringsseddel efter deres Formening vare blevne Eiere
af 500 Tdr. af de ovennævnte 725 Tdr. Byg, og
at Skifteforvalteren følgelig forsaavidt har været ube-
rettiget til, som skeet er, paa Boets Vegne at dispo-
nere over dette Qvantum. Forsaavidt nu Indstævnte
har paaberaabt sig, at den imellem Citanterne og Holst
afsluttede Handel er ældre end Holst's Accord med

Baroniet Gaunøe og at Holst altsaa paa den Tid, hiin Handel sluttedes, ikke var Eier af de Kornvarer, han siden afkjøbte bemeldte Baronie, da maa denne Omstændighed, med Hensyn til det der er nærværende Sags Gjenstand, ansees som aldeles intetsigende, efterdi det er uimodsigeligt, at intet er i Veien for, at en Sælger opfylder sin ved et Salg paatagne Forpligtelse ved at levere Varer, som han selv først har kjøbt, efterat hiint Salg har fundet Sted.

Det Spørgsmaal, paa hvis Besvarelse Sagens Udfald maae beroe, er derimod allene det, om Citanterne virkelig vare blevne Eiere af de omhandlede 500 Tdr. Byg, forinden Holst opgav sit Boe, og dette Spørgsmaal findes at maatte besvares benægtende; thi deels synes en saadan Udleveringsseddel, som den ovennævnte, ikke at være noget Document, hvis blotte Modtagelse medfører Eiendomsret over dens paalydende Varer, men derimod snarere at maatte betragtes som en Slags Fuldmagt eller rettere Anviisning, hvorved den deri benævnte Overbringer eller Ihændehaver bemyndiges til at imodtage dens paalydende Varer, forsaavidt Udstæderen er berettiget til at fordre dem udleverede; deels er det i al Fald vist, at ingen kan overdrage en anden større Ret end han selv har, hvoraf følger, at Holst, ved at overlevere den af Citanterne fragtede Skipper den ommeldte Udleveringsseddel, ikke kan have overdraget dem Eiendomsret til det omhandlede Kornqvantum, med mindre han selv paa den Tid

siede samme, og i denne Henseende maa det bemærkes, at det er saa langt fra, at Appellanterne, hvem Beviisbyrden maatte paaligge, have beviist, at Holst paa den Tid, Udleveringssedlen blev udstædt, var Eier af den tilbageværende Deel af de Kornvarer, hans Accord med Baroniet Gaunøe af 13de Marts sidstleden angik (under hvilken tilbageværende Deel Udleveringssedlens paalydende Qvantum, efter hvad der er in confesso, skulde være indbefattet) eller engang berettiget til at fordre denne Deel udleveret, at det modsatte meget mere maa antages godtgjort, naar der sees hen til Indholdet af bemeldte Accord og hvad der iøvrigt under Sagen er oplyst, hvoraf ikke skjønnes rettere, end at det ene maa tilskrives de af Skifteretten efter Opbudet med Baroniet Gaunøe foretagne Transactioner, at Boet fik Dispositionsret over de ommeldte 725 Tdr. Byg. Det er altsaa klart, at Citanterne ikke paa Grund af den oftnævnte Udleveringsseddel vare blevne Eiere af nogen Deel af disse 725 Tdr. Byg. Appellanternes Paastand kan saaledes ikke gives Medhold. Da Indstævnte imidlertid selv erkjender, at den paaankede Decision (hvorved Appellanternes Paastand, som uløvlig, er afviist) med Hensyn til den i samme brugte Udtryksmaade ikke ligefrem qvalificerer sig til Stadfæstelse, vil saadan Stadfæstelse, som ikke er paastaaet, ei heller finde Sted, hvorimod Indstævnte, efter sin Paastand, bliver for Citanternes Tiltale i denne Sag at frifinde.

Det anmærkes derhos, at der ogsaa paa Boets Vegne er nedlagt Paastand om Frifindelse, men at det, da ingen Paastand er nedlagt umiddelbart over Boet, ansees ufornødent udtrykkelig at frifinde samme, som derimod middelbart vil nyde godt af den Frifindelse, der tillægges Indstævnte. Iøvrigt følger det af sig selv, at den Frifindelse, som tillægges Indstævnte for Citanternes over ham her for Retten nedlagte Paastand, ikke betager dem den dem ved den paaankede Decision, som Creditorer, forbeholdne Ret til Boet for deres Fordring.

Processens Omkostninger, der bestemmes til 30 Rbd. Sølv, blive Citanterne, efter Sagens Udfald, pligtige at betale Indstævnte.

Endelig vil Kongens Kasses Ret imod Vedkommende være at forbeholde, forsaavidt det maatte befindes, at der til ovennævnte imellem Kjøbmand Holst og Baroniet Gaunøe indgaaede Kornaccord af 13de Marts d. A. Pag. 13, 14 og 15 i den fremlagte Act burde have været brugt stemplet Papiir, men at saadant ikke er skeet.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Cancelliraad samt Borgemester og Byefoged Cederfeldt de Simonsen bør for Citanterne, Handelshuset J. Prætorius & Sønner, deres Tiltale i denne Sag fri at være.

Processens Omkostninger betale Citanterne til Indstævnte med 30 Rbdlr. Sølv. Kongens Kasses Ret imod Vedkommende forbeholdes, forsaavidt det

maatte befindes, at den imellem Kjøbmand Holst og Baroniet Gaunøe om Overdragelsen af nogle Kornvarer indgaaede Accord af 13de Marts d. A., der findes indført i den fremlagte Act under Litr. R paa 13de, 14de og 15de Side, burde have været skrevet paa stemplet Papiir, men at saadant ikke er skeet.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 8.

Spørgsmaal om hvad der kunde henregnes til den til en Herregaards fornødne Drift hørende Besætning, og in specie om Hollænderieqvæg derunder kunde indbefattes.

I Sagen:

Conferentsraad og Kammeradvocat Schønheider, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand,

contra:

Olsens Enke af Windebye.

(Affagt den 29de Septbr. 1823).

Det Spørgsmaal, der under nærværende Sag nærmest kommer til Afgjørelse, er, hvorvidt den Kongelige Kasse, ifølge afgangne Ritmester Hansens under Sagen fremlagte Panteobligation af 11te Juni 1819, hvorved

han for et bekommet Laan af 50,000 Rbdlr. Sølv har pantsat til bemeldte Kasse med 2den Prioritets Sikkerhed næstefter 43,750 Rbdlr. Sølv, Faareveile Hovedgaard samt Gaardens Besætning og Inventarium, saaledes som til dens fulde Drift udfordres, maa ansees fortrinlig panteberettiget i Gaardens nu ved Auction bortsolgte Hollænderieqvæg og Meierieredskaber, fremfor den Panteret, som maatte tilkomme Indstævnte Olsens Enke af Windebye paa Grund af den af afgangne Ritmester Hansens Enke under 11te Aug. 1820 til hende udstædte Panteobligation til Beløb 3000 Rbdlr. rede Sølv, hvorved er givet Sikkerhed i Debitrixes Indboe, samt alle de Creaturer og alt det Løsøre, der befindes ved og paa Faareveilegaard, forsaavidt saadant ikke henhører under sammes nødvendige Besætning og Inventarium.

Hvad nu for det første angaaer Begrebet af en Hoved- eller Herregaards fulde Drift, da findes samme, efter almindelig Sprogbrug, Forholdets Natur og som forskjelligt fra Udtrykket "Jordernes Dyrkning" ikke at kunne bestemmes anderledes end at være Indbegrebet af samtlige de Foretagender, hvorved der udbringes af Hovedgaarden de Producter, den, som Hovedgaard, kan give; hvorefter det altsaa maa beroe paa den ved enhver Hovedgaard vedtagne Driftsmaade, hvad der skal ansees for den paa Gaarden nødvendige Besætning og Inventarium, uden at det derved kan relevere noget, at den vedtagne Driftsmaade ikke er nødvendig eller

endog ikke engang sædvanlig ved en Herregaard i Almindelighed.

Dette dernæst anvendt paa en Hovedgaard, hvor den Behandlingsmaade af samme er vedtaget, at en Deel af dens Areal anvendes til Sædavling, Sommer- og Vinterfoeringen derimod til paa samme at holde Hollænderieqvæg; skjønnes det ikke rettere, end at dette Qvæg tilligemed Meierieredskabet af en dobbelt Grund maa henregnes til den til en saadan Gaards fulde Drift nødvendige Besætning og Inventarium; thi deels maa Melkningen af Hollænderieqvæget, om den endog ikke kan ansees som et umiddelbart Produkt af Hovedgaardens Jorder, saaledes som f. Ex. den indavlede Sæd, dog betragtes som analog med samme, i det Foderets Forandring til Mælk skeer ved Dyrene uden Indvirkning af menneskelig Kraft, ligesom ogsaa Ost og Smør ifølge heraf i Almindelighed betragtes som en Hoved- eller Herregaards Production, og Fordelen af Hollænderiet ved Siden af Sædavlingen oftere umiddelbart bortforpagtes af Hovedgaardens Eier til forskjellige Personer, deels maa under den forudsatte Behandling af Gaarden, hvor der altsaa ei kan haves Gjødning af andre Creaturer istedet for Hollænderieqvæget, den ved dette Qvæg frembragte Gjødskning ansees som et aldeles nødvendigt Reqvisit til den fulde Fremavling af Sæd og Foderurter, og Hollænderieqvæget altsaa allerede af den Grund som nødvendig Besætning.

Da det nu i nærværende Tilfælde maa antages at være in confesso, at den ovennævnte Driftsmaade var indført paa Faareveile Hovedgaard, saa følger af det Anførte, at Hollænderiet er en Deel af den Besætning, og Meierieredskaberne af det Inventarium, som udfordredes til denne Gaards fulde Drift, og altsaa efter Indholdet af den til den Kongelige Kasse udstædte Obligation var dennes Pant, og samme derfor berettiget til fortrinlig Fyldestgjørelse i det ved Hollænderiets og Meierieredskabernes Salg, paa den, den 19de December 1821 og følgende Dage afholdte Auction udbragte Beløb.

Hvad angaaer de af Indstævnte paaberaabte Anordninger til Styrke for, at Hollænderiet, efter Lovgivningens Sprogbrug, var at undtage fra den til en Hovedgaards Drift udfordrede Besætning, da findes et saadant Resultat, der, efter det Ovenanførte, maa ansees at afvige fra den i Forholdets Natur grundede Fortolkning af hine Udtryk, ei at være tilstrækkelig begrundet ved disse Anordninger, ogsaa med særdeles Hensyn til at en Landeiendoms Drift i samme for største Delen omtales i ganske specielle Forhold, saasom ved en Fæstebondegaards Overleverelse, ved Hoveriets Bestemmelse o. s. v. Ligesaalidet kan den Bemærkning afgjøre Sagen til Indstævntes Fordeel, at der intet findes anført i vedkommende Pante-Protocoller om, at der ved Faareveile Hovedgaard havdes Hollænderie, og at hun derfor maatte kunne forudsætte det Modsatte

som det formeentlig Sædvanlige; thi naar det af fornævnte Protocoller saaes, at den Kongelige Kasse var panteberettiget i, hvad der, efter Gaardens Driftsmaade, hørte til dens Besætning, saa maatte det være hendes Sag at erkyndige sig om Beskaffenheden af denne Driftsmaade, og nogen Bekjendtgjørelse i saa Henseende til Tinge maatte ansees saa meget mere uhensigtsmæssig, som Faareveile Gaards Eier, efter Obligationen til den Kongelige Kasse, ei kunde ansees for at være bunden til nogen bestemt Driftsmaade.

Efter alt Foranførte staaer det nu allene tilbage at bedømme den af Indstævnte in subsidium nedlagte Paastand, at, om end Hollænderieqvæget maatte ansees indbefattet under den Kongelige Kasses Pant, kunde samme dog ikke ansees berettiget til fortrinlig Fyldestgjørelse i hele Auctionsbeløbet for de bortsolgte Qvæghoveder, men derfra maatte drages Beløbet for saamange Hoveder, som det ved uvillige Mænds Skjøn maatte findes, at det hele bortsolgte Antal oversteeg det Antal Hollænderieqvæg, der, efter almindelig god Drift, maatte kunne holdes paa Gaarden. Herimod har Citanten, Conferentsraad og Kammer-Advocat Schønheyder, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, paa Embeds Vegne, vel erindret, at det ei er oplyst af Indstævnte, hvormange Qvæghoveder Faareveile Gaard kunde holde, hvorimod det maatte være en Selvfølge, at de, som, ved den i det omhandlede Opbudsboe foretagne Registeringsforretning, fandtes

paa Gaarden, ogsaa maatte have kunnet holdes der; men det maa i saa Henseende bemærkes, at det til den Kongelige Kasse stillede Pant af den til Gaardens Drift udfordrede Hollænderiebesætning ei kan antages at omfatte andet end den efter Gaardens Størrelse og Beskaffenhed og in specie de til Hollænderiet ved den vedtagne Behandlingsmaade af Gaarden henlagte Subsistencemidler passende stadige Hollænderie-Besætning, men derimod ikke de flere Qvæghoveder, som paa den Tid, Registreringsforretningen foretoges, muligen forefandtes paa Gaarden, ikke saaledes at de skulle kunne forblive der som Hollænderieqvæg, men til andet Diemeed f. Ex. som indkjøbt til Forhandling, til Indslagtning og deslige.

Da nu Indstævnte ved sit in subsidium herom Fremførte maa antages at have paastaaet, at saadant in casu har været Tilfældet paa Faareveile Gaard, og da dette Spørgsmaal, efter sin Natur, findes at kunne og burde afgjøres ved uvillige Mænds Skjøn, saa vil Kongens Kasses Ret til fortrinlig Fyldestgjørelse i det ved ovennævnte Qvæghoveders Salg udbragte Auctionsbeløb være at tilføie den Modification, at derfra undtages Beløbet for saamange Hoveder, som Indstævnte ved uvillige og kyndige Mænds Skjøn muligen maatte godtgjøre, at de bortsolgte have oversteget den efter foranførte Maalestok passende stadige Hollænderie-Besætning paa Faareveile Gaard, paa den Tid den omhandlede Registreringsforretning optoges.

Borrebyes Boes Paastand for en Deel blev taget Følge, saa at Forvalter Grüner tilfandtes at udre ialt 250 Rbd. $41\frac{7}{9}$ ß. Sølv og 1380 Rbd. 41 ß. Sedl og Tegn, men iøvrigt frifandtes, har Sidstnævnte indanket her for Retten og paastaaet sig aldeles frifunden, samt tillagt Processens Omkostninger skadesløs for begge Retter.

De Indstævnte, Executorerne i Borrebyes Boe og derefter denne Rets Skifte-Commission, til hvis Behandling Boet senere er overgaaet, have derimod, efter udtaget Contrastævning, paastaaet Underretsdommen deels stadfæstet, deels saaledes forandret, at den af dem ved Underretten nedlagte Paastand gives Medhold og de tilkjendes ialt 325 Rbd. 43 ß. Sølv og 2522 Rbdlr. 60 ß. Sedler og Tegn. Som Grund for sin Paastand om Frifindelse i det Hele har Citanten, blandt andet, paaberaabt sig, at Executorerne i Borrebyes Boe ei have iagttaget Lovens Bydende i 5—14—29, hvilket, efter 5—14—43, de senere Anordninger om Opbudsboer og Sagens Natur, og maa gjelde for disse Boer "at nemlig den Creditor, som har Forlovere og agter nogensinde at søge sin Betaling hos dem, inden det i Hovedbebitors Boe udstædte Proclamas Udløb, bør advare dem om hvis Forløftningsbreve han har af dem."

Det er nemlig in confesso mellem Parterne, at Wittusen har den 4de Juni 1816 opgivet sit Boe til Skifterettens Behandling, og at der i samme den 18de

neræstefter er udstædt Proclama, hvilket at regne fra dets første Indrykkelse i den danske Statstidende, er udløbet den 21te Octbr. 1816. Endelig er det i Contracitanternes Indlæg af 2den Decbr. f. A. indrømmet, at Executorerne i Borrebyes Boe i det Tidsrum fra Proclama i Wittusens Boe blev udstædt og indtil det udløb, ikke have gjort nogen Anmeldelse for Citanten om den ham paahvilende Forpligtelse. Paa Grund heraf har Sidstnævnte derfor paastaaet, at de nu mod ham fremsatte Fordringer maatte bortfalde og han aldeles frifindes.

Denne Exception have Contracitanterne derimod formeent ikke i nærværende Sag at kunne komme i Betragtning, hvilket Underdommeren ogsaa har billiget, især af den Grund, at 5—14—29 kun skulde handle om simple Cautionister og ei om Selvskyldnere.

For nu at afgjøre dette Spørgsmaal, maa det først være af særdeles Vigtighed at bestemme, hvad Sprogbrug Loven følger med Hensyn til det omtvistede Udtryk "Forlover", og det kan da ingenlunde antages, at den bestemtere Adskillelse mellem Cautionist og Selvskyldner, som Sædvane og Talebrug senere har constitueret, skulle medføre, at den sidste Passus af 5—14—29 ei blev at forstaae om de Sidstnævnte. Det er nemlig efter 5—14—36 aldeles klart, at Loven bruger Udtrykket "Forlover" om saadanne, som ei have beneficium ordinis, altsaa efter nærværende Talebrug, om Selvskyldnere, og efter den Sammen-

hæng, hvori denne Artikel staaer med den foregaaende Lyde, er der saameget mindre Grund til at antage, at Lovgivern i denne skulle have brugt Ordet i en meer indskrænket og for en Deel modsat Betydning, hvilken desuden ogsaa strider mod Ordets Etymologie, da Selvskyldneren dog unægtelig ogsaa "lover for en Anden." Men, maa det altsaa antages, at Udtrykket "Forlover" i 5—14—29 ogsaa omfatter det species af samme, som nu almindelig benævnes Selvskyldner, saa følger det igjen af de almindelige Fortolkningsregler, at der maa anføres aldeles overveiende Grunde af Lovens Analogie eller Sagens Natur for at turde forlade Ordbetydningen, og indskrænke Lovstedets Indhold indenfor sammes Grændser.

For en saadan Indskrænkning er imidlertid af Contrachanterne og Underdommeren anført, at den i og for sig allerede begrundes derved, at Selvskyldneren har renunceret paa beneficium ordinis. Men, for at dette kunde antages, maatte hiin i 5—14—29 Creditoren paalagte Pligt nødvendig være et Correlarium af det Cautionisten indrømmede beneficium ordinis. Dette findes nu ikke at være Tilfældet; thi om Creditor end undlod at give hiin Advarsel, men dog paa lovlig Maade søgte sin Fordring betalt i Hovedebitors Boe, vilde han allerede derved aldeles have fyldestgjort den Fordring, dette beneficium indeholder, og altsaa maa den paalagte Advarsel ansees som en udenfor beneficium ordinis Creditoren i Forlove-

rens Faveur paalagt Forpligtelse, bør allerede i og for sig kan tænkes foranlediget ved Forlover-Contractens Mislighed for den, der borger for en anden, ofteſt uden Vederlag, og undertiden som i nærværende Sag, saaledes at Forpligtelsens Størrelse først længe efter Contractens Afslutning kan vorde bestemt, men dog er det paa den Tid, Hoveddebitor døer eller gior Opbud.

Endelig indeholder ei heller Selvskyldners Forpligtelsens øvrige Beskaffenhed tilstrækkelig Anledning til at indskrænke den omhandlede efter Lovens Ord ogsaa om samme gjeldende Bestemmelse til simple Cautionister; thi, ligesom Selvskyldneren, efter Sprogbrugen, kun deri ansees forskjellig fra Cautionisten, at han ei nyder godt af beneficium ordinis, saaledes er hans Forpligtelse ogsaa, efter dens Natur, kun accessorisk og ophører med Hoveddebitors. Han tør regne paa, at Creditor kan sagsøge Hoveddebitor saa godt som ham, og efter Billighed vil det, naar ingen særdeles Fare eller Besværlighed er forbunden dermed; og han har Ret til at søge sin Regres hos Hoveddebitor, naar han har betalt for ham. At Lovgiveren da paa et Tidspunct, hvor Hoveddebitors Boe enten, formedelst Dødsfald eller Opbud, skiftes, og den der ei melder sig inden Proclamas Udløb, derved taber sin Tiltale til samme, paalægger Creditor at advare Forloveren, selv om han har forpligtet sig som Selvskyldner, skjønnes ikke at være en med Hensyn til Forholdets Natur saa anoma-

lig Bestemmelse *), at man paa Grund heraf turde anvende den indskrænkede Fortolkning.

Da det altsaa maa antages, at Hovedcitanten, uagtet han har forpligtet sig som Selvskyldner, i Almindelighed med Rette maa kunne fremsætte den ved Slutningen af Lovens 5—14—49 hjemlede Exception, vil det dernæst være nærmere at undersøge, hvorvidt de af Contracitanterne paaberaabte særdeles factiske Omstændigheder i denne Sag kunne svække samme. Som saadanne have de for det første anført, at ved en Notarialreqvisition af 9de Juli 1813, hvis Indhold efter Notarii Paategning den 18de s. M. er forkyndt Hovedcitanten, er denne underrettet om, at de vilde holde sig til ham for deres Fordringer i Wittusens Boe, og at han derhos i en Skrivelse af samme Dato har bedet dem holde sig til Wittusen samt lovet at erstatte det deraf flydende mulige Tab, og derved for-

*) Det synes tvertimod, at de Grunde, som tale for hiin Bestemmelse, væsentligen ere lige anvendelige, enten Cautionisten tillige er Selvskyldner eller ikke; thi i begge Tilfælde interesserer det ham ligemeget, at intet forsømmes i Boet, som kan bidrage til at Fordringen, ved dets Hjelp, afdrages, uden at komme ham til Byrde; og i begge Tilfælde taler Billighed for, at Creditor giver ham, der ei kan vide, om Gjelden ikke maaskee alt er betalt, tilkjende, at dette ikke er Tilfældet, og at han maa, hvis han finder det fornødent, iagttage sit Tarv i Boet.

meentlig renunceret paa den i 5—14—29 paabudne Advarsel; men naar hensees til, at den paaberaabte Notarial-Reqvisition, der desuden kun angik Omskrivningen af Afstaaelsessummen for Kroen, hvorom under nærværende Sag ei er Spørgsmaal, og den til Borrebyes Dødsdag forfaldne Aftægt, der kan beløbe 45 Rbd. Sølv, er passeret flere Aar, før Wittusen gjorde Opbud, samt at de under nærværende Sag omhandlede Fordringer, med Undtagelse af ovennævnte Aftægt, den Tid endnu ikke existerede, saa er det aldeles klart, at denne Notarialforretning ikke kunde træde i Stedet for den i 5—14—29 befalede Advarsel i Anledning af det flere Aar efter indtrufne Opbud; og ligesaalidet kan det paaberaabte Brev, som, efter dets Sammenhæng med Hovedcitantens Svar paa Notarialreqvisitionen, aabenbart kun angaaer de i denne omhandlede Fordringer, og som er skrevet paa en Tid, da Wittusen ansaaes for vederhæftig, antages at indeholde den paastaaede Renunciation. Endelig have Contracitanterne fremlagt Attest om, at de have anmeldt Borrebyes Boes Fordringer, der ere nærværende Sags Gjenstand, i Wittusens Opbudsboe, samt Udskrift af Skifteprotocollen om dette Boes Status og hvad der har været foretaget til bemeldte Fordringers Inddrivelse paa Skiftet, hvorved de ansee det for godtgjort, at alt muligt er foretaget til disse Fordringers Tilfredsstillelse, uden at denne dog var at erholde, og de have derfor meent, at Mangelen af den i 5—14—29 paabudne

Advarsel i denne Sag i alt Fald intet kunde relevere, da den efter disse Omstændigheder vilde have været uden Nytte for Hovedcitanten; men, om dette Sidste end maatte indrømmes, saa er det dog tydeligt, at naar Lovgivningen i Almindelighed udtrykkelig har forbundet en Rettigheds Tab med Forsømmelsen af en paalagt Pligt, kan dette ei undgaaes derved, at denne Pligts Opfyldelse, i det concrete Tilfælde, ei vilde have havt den Indflydelse, som var tilsigtet med samme, naar Forsømmelsen iøvrigt virkelig har fundet Sted. *)

Paa Grund af Foranførte vil Hovedcitanten saaledes allerede være at frifinde og de øvrige Indsigelser mod Søgsmaalet i Almindelighed eller mod det i enkelte Puncter, blive altsaa ikke at underkaste nogen nærmere Undersøgelse.

Processens Omkostninger for begge Retter blive Contracitanterne pligtige at udrede med 50 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Hovedcitanten Universitetsforvalter og Procurator Grüner bør for Contracitanterne afgangne Kroemand Jacob Wærebyes Boes Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger tilsvare de Hovedcitanten med 50 Rbdlr. Sølv.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

*) Jvf. dog jur. Tidsskr. 2 B. 2 H. S. 38-39.

No. 10.

De enkelte Medlemmer af et Selskab ere vel uberettigede til at fordre Regnskab til dem aflagte for Bestyrelsen, saalænge denne Feer paa den i Selskabets Love foreskrevne Maade, men ere derimod beføiede til at træde frem som Sagsøgere, forsaavidt de føre Anke over Tilsidesættelse af Lovenes Former. I Særdeleshed kunne de erhverve Dom over Selskabets Bestyrelse til at sammenkalde de i Loven paabudne Generalforsamlinger.

I Sagen:

Brændeviinsbrænderne Dannebrogsmand Jørgen Møller og Hans Christian Iversen paa egne og flere af det stigende Laane-, Livrente- og Understøttelses-Selskabs Medlemmers Vegne,

contra:

Selskabets Bogholder og Casserer Schrøder, dets Directeurer Skoemagermesterne Nielsen og Lund og Skræddermester Kalling, samt dets Repræsentantere Skoemagermester Dideriksen, Skræddermester Lange, Murersvend F. Carelsen, Skræddermester J. C. Wibærg, Skoemagermester S. O. Bisen, og Hørkræmmer Reenberg.

(Afsagt den 13de Decbr. 1823).

Citanterne Brændeviinsbrænderne Dannebrogsmand Jørgen Møller og Hans Christian Iversen paa egne og flere af det stigende Laane-, Livrente og Understøttelses-Selskabs Medlemmers Vegne, søge under nærværende Sag de Indstævnte Selskabets Bogholder og Casserer Schrøder, dets Directeurer, Skomagermesterne Nielsen og Lund og Skræddermester Kalling, samt dets Repræsentantere, Skomagermester Diderichsen, Skræddermester Lange, Murersvend F. Carlsen, Skræddermester J. C. Wiborg, Skomagermester S. D. Biørn og Hørkræmmer Rienberg til under lovlig Tvang, at aflægge Rede og Rigtighed for Selskabets Midler og Eiendele, samt Indtægter og Udgifter m. v. og derefter tilsvare Interessenterne det Tab, Selskabet efter legitimeret Regnskabs Opgjørelse ved deres Administration maatte være tilføiet.

Betræffende nu først det Spørgsmaal, om Citanterne, uagtet de og deres Mandantere kun udgjøre enkelte af Selskabets Medlemmer, kunne være berettigede til at kræve Selskabets Bestyrere til Regnskab for deres Administration, da bliver herved at mærke, at det vel, efter et saadant Selskabs Natur, maa antages, at de enkelte Medlemmer ere uberettigede til at fordre noget specielt Regnskab aflagt for sig, saalænge Administrationen af Selskabet finder Sted paa den Maade, som Lovene have foreskrevet, og som derfor de enkelte Medlemmer maa antages engang at have erkjendt at være

betryggende for sig, men at Tilfældet derimod bliver et andet, naar nogen af Selskabets Medlemmer troer at kunne imputere Bestyrelsen en Afvigelse fra den Form, som er den foreskreven, i hvilket Tilfælde hvert enkelt Medlem maa have Ret til at paatale den begaaede Ulovlighed til Betryggelse for den Interesse, han, som Medlem af Selskabet, har i dets Opretholdelse. I Overeensstemmelse hermed blive derfor de Ankeposter, Citanterne under nærværende Sag fremsætte, at bedømme; thi at Citanterne, forinden de have begyndt Sagsmaalet, have i de offentlige Blade indkaldt Selskabets Medlemmer til en Generalforsamling og i Indkaldelsen tilkjendegivet, at de Udeblivende antages at samtykke i hvad de Mødende ved fleste Stemmer vedtoge, kan ikke gjøre noget til Sagen, da de ingen Competence havde til at sammenkalde en saadan Forsamling, og Selskabets Medlemmer derfor ikke vare pligtige at respectere deres Indkaldelse, hvilket igjen maa medføre, at de Udeblevne eller de som ikke have samtykket i hvad Forsamlingen har vedtaget, ere berettigede til at fordre, at Forsamlingens Beslutninger skulle betragtes som en Nullitet.

Den Punkt, der, i Overeensstemmelse med Stævningen, først bliver at undersøge, er om Citanterne, der søge de Indstævnte til at gjøre Rede og Rigtighed ved at aflægge legitimeret Regnskab, kunne gives Medhold i, at intet saadant Regnskab, som Lovene foreskrive, har været aflagt for Bestyrelsen af Selskabet.

Denne Sigtelse findes ikke at kunne komme i Betragtning; thi, ligesom det er oplyst under Sagen, at Regnskab indtil Udgangen af Februari Maaned 1820 har været aflagt, uden at nogen speciel Erindring med Hensyn til dette og de foregaaende Regnskaber fra Citanternes Side har fundet Sted, er der ved under Sagen fremlagte Regnskab for det sidste Aar forend Sagen blev anlagt. Vel have Citanterne paaberaabt sig, at det fremlagte Regnskab for 1820 ikke kunde komme i Betragtning, da det ikke skulde være bilagt med de fornødne Oplysninger; men hvad angaaer de Bøger, som Citanterne i denne Henseende have paaberaabt sig at mangle, da have de Indstævnte i deres Indlæg af 30te Decbr. 1822 tilbudt, at disse forsaavidt de existere, skulde paa Forlangende blive Citanterne udleverede, uden at disse sidste senere have paaberaabt sig, at de, i Overeensstemmelse med dette Tilbud, have affordret Citanterne Bøgerne, uden at erholde samme, hvorfor denne Punct nu maa bortfalde, og andre Bilage end disse have de ikke specielt opgivet, at der skulde mangle, naar undtages den Udsættelse, der er gjort med Hensyn til, at Regnskabet ikke er bilagt med Qvitteringer for de udbetalte Liverenter, med Hensyn til hvilket Punct de Indstævnte have bemærket, at dette hidrører fra, at ingen særskilt Qvittering herfor, efter en langvarig Brug ved Selskabet, hidtil er meddeelt, men at det, paa Policen, selv er bleven afskrevet, naar Liverenten betaltes, hvorfor ingen saadanne Qvitteringer

haves eller kunne fremlægges. Derfor maa denne, saavelsom de øvrige Udsættelser af Revisorerne i det for hele Selskabet under eet antagne Regnskab blive at afgjøre ved Decision af Regnskabet i Selskabet selv, og kan ikke blive Gjenstand for Paakjendelse uden denne Sag, hvor blot enkelte af Selskabets Medlemmer ere eiere, uden at de øvrige, der have Deel i Selskabets Anliggender, ere indvarslede.

Den Anke, der fremsættes med Hensyn til, at intet Proclama, i Overeensstemmelse med hvad der i Generalforsamlingen, som blev afholdt i Decbr. 1820, vedtoges, er udstedt, maa ogsaa bortfalde, da de Indstevnte nemlig have anmerket i deres Indlæg af 16de Juli d. A., at det var vedtaget, at Proclama skulde udstedes med 12 Ugers Varsel, hvilket Citanterne selv indrømme ikke det kunne skee, og de Indstevnte ogsaa maatte være berettigede til at oppebie den næste Generalforsamling, for deri at erholde Selskabets Bemyndigelse til at ansøge Bevilling til Proclama med det Varsel, som var fornødent.

Naar Citanterne fremdeles klage over, at de ikke ved den i Dec. 1820 afholdte Generalforsamling skulde have erholdt den Underretning om Selskabets Tilstand og Fremgang, som ommeldes i Lovene for Selskabet Cap. 1, §. 12, i det ingen egentlig Status skulde have været forelagt Forsamlingen, samt at den in specie skulde have været uvidende om Antallet af Selskabets Medlemmer, hvor mange der vare berettigede til Liv-

rente, hvilke der ved Dødsfald eller formedelst Udeblivelse med Contingenten vare udgaaede af Selskabet, samt hvorledes Livrenten fordeeltes, da maa denne Anke, naar hensees til de Oplysninger, som de Indstævnte med Hensyn dertil, have fremlagt med deres Indlæg af 30te Decbr. f. A., ansees ugrundet. Ogsaa maatte deres Yttring om, at Cassereren uberettiget skulde have beregnet sig Indtægt af de 183 Nummere, der nu ere udslettede, om end denne Punct kunde antages at henhøre til Afgjørelse her under Sagen, bortfalde, da Citanterne ikke have gjort nogen Erindring imod hvad de Indstævnte i deres under 14de Juli d. A. fremlagte Indlæg til Oplysning herom have anført, ligesom og det Beviis, Citanterne, ved de af dem fremlagte Policer, have villet føre for, at Cassereren paa Policerne havde afskrevet meer, end han havde betalt, bortfalder ved de af de Indstævnte med sidstnævnte Indlæg fremlagte tvende Qvitteringer.

Den eneste Ankepost, der maa ansees grundet, er derfor den, som gaaer ud paa, at de Indstævnte ikke i December Maaned 1821 have sammenkaldt den i Selskabets Love befalede Generalforsamling, hvilket de ikke kunde være berettigede til at undlade, fordi der var reist Sag imod dem om Selskabets Anliggender, især da denne Sag kun var anlagt af enkelte af Selskabets Medlemmer. Vel er denne Punct ikke, ved nogen Continuations Stævning, inddraget under Sagen, men da Klage til Forligelses-Commissionen derom har

fundet Sted, og de Indstævnte ikke have protesteret imod at denne Punct, skjøndt upaastævnt, kommer under Paakjendelse, blive de iblandt de Indstævnte, hvis Function det maa antages at være, at tilpligte under en daglig Mulct at sammenkalde en General-forsamling; thi deres Yttring under Proceduren om at ville, saasnart Sagen var paakjendt, sammenkalde en saadan, kan ikke gjøre Bestemmelsen i Dommen derom overflødig, da der, naar denne mangler, intet Tvangs-middel imod dem i saa Henseende haves.

Den af de Indstævnte i deres Indlægge af 9de Decbr. f. A. og 16de Juli d. A. gjorte Paastand om Mortification og Mulct, kan ikke tages til Følge.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændig-hederne, at ophæve.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Di-recteurer og Repræsentantere for det stigende Laane-, Livrente- og Understøttelses-Selskab, nemlig Skoema-germesterne Nielsen og Lund og Skræddermester Kalling, samt Skoemagermester Diderikſen, Skræddermester Lange, Muursvend F. Carelſen, Skræddermester J. C. Wibærg, Skoemagermester S. D. Bjørn og Hørkræm-mer Reenberg, bør inden 4 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse for dem, under en af dem in soli-dum erlæggende Mulct af 5 Rbdlr. Sølv til Kjøben-havns Fattigvæsens Hovedkasse for hver Dag, de sidde Dommen overhørig, efter forud paa den i Selskabets Love bestemte Maade at have sammenkaldt Selskabets

Medlemmer, afholde en Generalforsamling i Selskabet i Stedet for den, som skulde været afholdt den 5te Dec. 1821, hvorimod samtlige Indstævnte iøvrigt bør for Tiltale af Citanterne Brændevinsbrænderne Dannebrogsmand Jørgen Møller og Hans Christian Iversen paa egne og flere af det stigende Laane-, Liigrente- og Arbeidsanstalts-Selskabs Medlemmers Vegne, i denne Sag frie at være. Processens Omkostninger ophæves.

No. 11.

Bøder for Vaadesdrab blive at erlægge, om endog den Dræbtes næste Frænder erklære ikke at ønske Drabsmanden afstraffet. — Spørgsmaal om Anvendeligheden af 6 B. 11 C. 4 Art.

I Sagen:

Procurator Klein, som Actor,

contra:

Tjenestekarl Christen Hansen af Skiellerød og Møllersvend Johan Henrik Hennecke af Hom Mølle.

(Afsagt den 14de Octbr. 1823).

Det er under nærværende Sag tilstrækkeligen oplyst, at Tiltalte Tjenestekarl Christen Hansen af Skiellerød ved et Geværskud har dræbt Tjenestekarl Anders Jeppesen af samme Bye, i det denne paa en Vogn var beskjæftiget med at aflæsse nogle Sække med Korn.

Da samtlige under Sagen oplyste Omstændigheder fuldkommen bestyrke Tiltaltes Forklaring om, at Skuddet uforvarendes er gaaet af, i det han i en spøgefuld

Hensigt holdt Geværet hen imod den Afdøde, kan det paafulgte Drab ene betragtes som fremvirket af Vaade.

Tiltalte vil, som en Følge heraf, blive at ansee overeensstemmende med Lovens 6—11—1 og 8 Art.; dog saaledes, at han fritages for at aflægge den i sidstnævnte Lovsted foreskrevne Eed. Vel har Defensor andraget paa, at den for Vaadesdrab fastsatte Bod in casu maatte bortfalde med Hensyn til, at den Afdødes Fader, om hvem det under Proceduren maa ansees at være givet, at han er dennes nærmeste Arving, saavelsom den Dræbtes Broder Niels Jeppesen for Underretten begge have erklæret, at de, i Betragtning af det Venskab, der havde været mellem den Afdøde og Tiltalte, ikke ønskede denne straffet for sin Forseelse og saaledes formeentlig maae antages at have renunceret paa den i Lovens 6—11—1 for Vaadesdrab fastsatte Bod, men da denne, ifølge Bestemmelsen i 6—12—9 sammenholdt med Analogien af 1—24—6, maa antages in subsidium at burde tilfalde det Offentlige i de Tilfælde, hvor vedkommende Arvinger frafalde sammes Udredelse, vil der ikke være at tage noget Hensyn til ovenmeldte Erklæring, om denne end maatte betragtes som en Renunciation fra Arvingernes Side i denne Henseende.

Derimod findes der ikke at være Anledning til at belægge Tiltalte med Straf efter Lovens 6—11—4, da dette Lovsted findes nærmest at angaae det Tilfælde, hvor den unødige Gjerning, hvorved tilfældigen Skade bevirkes, har havt sin Grund i den Handlendes Forsæt,*) og saaledes ikke findes at omfatte det forhaan-

*) Herved menes naturligviis blot at man med Bevidsthed har foretaget den farlige Handling, men ikke kræves der noget Forsæt til virkelig at dræbe eller skade nogen; hvilken Villie in specie udelukkes ved Artiklens Slutning. Neppe er det heller Rettens Mening, at Bevidstheden om Handlingens Farlighed udtrykkelig og beviislig skal være tilstede;

den værende Tilfælde, hvor Skuddets Affyrelse, hvorved ovenmeldte Anders Jeppesen blev dræbt, ifølge Tiltaltes ved ingen Omstændighed svækkede Forklaring foregik imod hans Tanke og Villie, i det han var uvidende om, at Geværet var ladt.

Hvad Tiltalte Møllersvend Johan Henrich Hennecke angaaer, da, eftersom han var overbeviist at have ladet det Gevær, hvormed Skaden stiftedes, henstaae med Ladning i Møllebygningen, hvor det af førstnævnte Tiltalte blev forefunden, vil han med Hensyn til sin i denne Henseende udviste Uagtsomhed være at ansee overeensstemmende med Lovens 6—11—7 og vil Underrettens Dom saaledes for hans Vedkommende være at stadfæste. Ligeledes findes bemeldte Doms Bestemmelse, med Hensyn til Actionens Omkostninger, hvorunder det de Tiltaltes beskikkede Defensor tilkjendte Sallair billiges, at maatte gives Medhold.

Behandlingen i første Instants og Sagførelsen for begge Retter har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Tjenestekarl Christen Hansen af Skiellerød bør bøde 40 Lod Sølv til den Dræbtes Anders Jeppesens Arvinger. I Henseende til Tiltalte Møllersvend Johan Henrich Hennecke og Actionens Omkostninger, hvorunder det Defensor for Underretten, Procurator Grüner, tilkjendte Sallair billiges, bør Herredstingsdommen ved Magt at stande. De idømte Bøder udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse og det Øvrige at efterkommes under Adfærd efter Loven.

det er nok, at den muelige Skade, der kan flyde af Handlingen, ligger den saa nær, at den, ved den simpleste Eftertanke, maa falde Enhver ind. Om Anvendeligheden af 6—11—4 paa et Tilfælde, som det omhandlede, kan der desaarsag let være Tvivl, endog med Hensyn til Udtrykkene i 6—11—7 og 8, i Særdeleshed i den førstnævnte Artikel, der, forsaavidt den taler om anden Skade end Drab, ikke uden Vanskelighed kan henføres til 6—11—2.

Ex. 4. C. 3.
3/8 /45

